

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİMDALI

SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARIN YARGILANMASI

TEZİ YAZAN
Betül Asena SÖNMEZ

Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ŞİMŞEK
Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Tarık Polat İŞOĞLU
Jüri Üyesi : Doç. Dr Nihat TAŞDELEN (Dicle Üniversitesi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / MAYIS 2019

ONAY

T.C
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE

20172022 numaralı öğrencimiz olan **Betül Asena SÖNMEZ** tarafından hazırlanan “**Suçta Sürüklenen Çocukların Yargılanması**” başlıklı bu tez çalışması jüri üyelerimiz tarafından oy birliği ile **Kamu Hukuku** Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

.....
Üniv. İçi asıl üye - Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ŞİMŞEK

.....
Üniv. İçi – Jüri asıl Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Tarık Polat İŞOĞLU

.....
Üniv. Dışı - Jüri asıl Üyesi: Doç. Dr. Nihat TAŞDELEN
(Dicle Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.



13 / 06 / 2019

Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Sevgili Annem ve Babama...

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,

Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,

Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,

Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,

Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,
bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

13/06/2019

Betül Asena SÖNMEZ

TEŞEKKÜR

Bu çalışmayı hazırlamamda bana vermiş olduğu destekten ötürü, hocam ve tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Mustafa Şimşek'e teşekkürlerimi borç bilirim. Çağ Üniversitesi'nde öğrenci olduğum süre içerisinde bilgi ve tecrübeleriyle her zaman yanımda olan saygı değer hocalarıma sonsuz teşekkürler. Eğitim hayatım boyunca her anlamda yanımda olan aileme çok teşekkür ederim.

13/06/2019

Betül Asena SÖNMEZ

ÖZET

SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARIN YARGILANMASI

Betül Asena SÖNMEZ

Yüksek Lisans Tezi, Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ŞİMŞEK

Mayıs 2019, 154 Sayfa

Tez, dört bölüme ayrılmış olup birinci bölümde çocuk kavramına yer verilmiştir. Gerek uluslararası sözleşmelerdeki çocuğun tanımı ve gerekse Türk Ceza Kanunundaki, Ceza Muhakemesi Hukukundaki ve de Çocuk Koruma Kanunundaki tanımlamaları yapılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde suça sürüklenen çocukların yargılamasındaki soruşturma aşaması anlatılmıştır. Soruşturma evresinde öncelikle cezai sorumluluk anlatıldıktan sonra soruşturma evresinin özellikleri ve süjeleri olarak anlatımlar yapılmıştır. Bu bölümde son olarak çocuk yargılamasında soruşturmayı sona erdiren sebepler açıklanmıştır. Sona erdiren sebepler arasında Cumhuriyet savcısının vermiş olduğu en ön önemli kararlardan olan ve uygulamamıza son zamanlarda giren soruşturmaya yer olmadığına dair karara değinilmiştir. Bu kararın önemine ve uygulanması gerektiği vurgulanmıştır. Yine cumhuriyet savcısının vermiş olduğu diğer bir karar ise kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararıdır. Bu karara ayrıntısıyla değinilmiş olup, uygulanması gereken ancak uygulamada pek uygulanmayan karar olduğu belirtilmiştir. İkinci bölümde geniş olarak yer verilmiş olan bir diğer husus ise sosyal inceleme raporu ayrıntısıyla anlatılmış olup bu rapor alınmasının özellikle çocuk yargılamasındaki önemine değinilmiştir.

Tezimizin üçüncü bölümünde ise çocuk yargılamasında kovuşturma evresine geniş olarak değinilmiştir. Çocuk yargılamasındaki kovuşturma evresinin özellikleri süjeleri ve bu evreyi sona erdiren sebepler ayrıntısıyla işlenmiştir. Bu bölümde çocuklarla ve yetişkinlerin duruşmasının ayrı yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Tezimizin son bölümü olan dördüncü bölümde ise çocuk yargılamasındaki kanun yolları açıklanmıştır. Kanun yolları; olağan ve olağanüstü olarak ikiye ayrılmış olup, olağan kanun yolları arasında belirtilmemesi sebebiyle olağanüstü kanun yolları

içerisinde anlattığımız, anayasa mahkemesine bireysel başvuru yolu da ayrıntısıyla tez içerisinde işlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Uluslararası Hukuk, Bireysel Başvuru, Çocuk Soruşturması, Çocuk kovuşturması



ABSTRACT

THE PROSECUTION OF THE CHILDREN DRAGGED INTO CRIME

Betül Asena SÖNMEZ

Master's Thesis, Department of Public Law

Advisor: Dr. Mustafa ŞİMŞEK

May 2019, 154 Pages

The thesis was divided into four sections and in the concept of child took place in the first part. The definitions of the child in the international conventions and in the Turkish Penal Code, the Code of Criminal Procedure and the Law on Child Protection were made.

In the second part of the thesis, the investigation phase in the trial of children who were dragged into crime was explained. In the investigation phase, after explaining the criminal responsibility firstly, the characteristics and subjects of the investigation phase were explained. In this section, the reasons for ending the investigation in the juvenile judgment were explained. Among the reasons for ending causes, the decision, which was one of the most important decision of the public prosecutor and recently took place our practice, of there is no spot for investigation was addressed. The importance of this decision and requirement of its implementation were emphasized. Another decision of the public prosecutor was mentioned in detail in the decision to postpone the opening of the public case and it was mentioned that this was the decision which should be implemented but not implemented in practice. In the second chapter, the social examination report was explained in detail and the importance of receiving this report was emphasized especially in juvenile judgment.

In the third part of our dissertation, the prosecution phase in children's trial was mentioned extensively. The characteristics of the prosecution phase in children's trial, the subjects and the reasons that ended this phase were elaborated in detail. In this section, it was emphasized that the hearing of children and adults should be done separately.

In the fourth part of our thesis, the legal ways in the children's trial were explained. The legal ways were divided into two parts as ordinary and extraordinary, taking place in extraordinary legal ways because of that the usual legal ways didn't include, the individual application way to the constitutional court was explained in detail within the thesis.

Key Words: Child, International Law, Individual Application, Child Investigation, Child Prosecution



ÖNSÖZ

“Suça Sürüklenen Çocukların Yargılanması” adlı çalışma, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans programı kapsamında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Suça sürüklenen çocukların yargılanmasında gerek mevzuattaki gerekse uygulamada karşılaşılan sıkıntılar belirtilerek bu sıkıntılara çözüm yolları bulmak amacıyla hazırlanmıştır.



İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KAPAK.....	i
ONAY.....	ii
İTHAF.....	iii
ETİK BEYANI.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	viii
ÖNSÖZ.....	x
İÇİNDEKİLER.....	xi
KISALTMALAR.....	xvi
EKLER LİSTESİ.....	xvii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK KAVRAMI

1.1. Uluslararası Hukukta Çocuk Kavramı.....	2
1.1.1. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme	2
1.1.2. Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi	3
1.1.3. Havana Kuralları/Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları.....	3
1.1.4. Pekin Kuralları (Beijing Kuralları)/Birleşmiş Milletler Çocuk Adaletinin Yönetimi Hakkında Asgari Standart Kuralları	4
1.1.5. Riyad İlkeleri/Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri.....	4
1.2. İç Hukukumuzda Çocuk Kavramı	5
1.2.1. Ceza Muhakemesi Kanununda Çocuk Kavramı	6
1.2.2. Çocuk Koruma Kanununda Çocuk Kavramı	7
1.2.3. Türk Ceza Kanununda Çocuk Kavramı.....	7

İKİNCİ BÖLÜM

SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARDA SORUŞTURMA USULÜ

2.1. Çocuk Suçluluğu.....	9
2.1.1. Suça Sürüklenen Çocuklarda Suç Olgusu	9
2.1.2. Suça Sürüklenen Çocukların Cezai Sorumluluğu.....	11
2.1.3. Suça Sürüklenen Çocukların Yargılamasında Kriminoloji Bilimi	13
2.2. Suça Sürüklenen Çocuklarda Soruşturma Evresi	14
2.2.1. Çocuk Yargılamasında Ayırt Etme Gücünün Belirlenmesinin Önemi.....	20
2.2.2. Suça Sürüklenen Çocuklarda Soruşturma Evresinin Süjeleri:.....	22
2.2.2.1. Suça Sürüklenen Çocukların Soruşturmasında Çocuk Bürosu.....	23
2.2.2.2. Suça Sürüklenen Çocukların Soruşturmasında Çocuk Birimleri... ..	25
2.2.2.3. Çocuk Soruşturmasında Avukat Zorunluluğu	26
2.2.2.4. Suça Sürüklenen Çocukların Soruşturmasında Çocuk Hakimi	27
2.2.2.5. Suça Sürüklenen Çocukların Soruşturmasında Sulh Ceza Hakimi	27
2.2.2.6. Suça Sürüklenen Çocukların Soruşturmasında Kanuni Temsilcisi	28
2.2.2.7. Suça Sürüklenen Çocukların Soruşturmasında Görevli Sosyal Çalışma Görevlileri.....	29
2.2.3. Suça Sürüklenen Çocukların Yargılamasında Alınan Sosyal İnceleme Raporu	31
2.2.3.1. Sosyal İnceleme Raporunda Bilgi Toplama	32
2.2.3.2. Sosyal İnceleme Raporunun İçeriği	33
2.2.3.3. Sosyal İnceleme Raporunun Gizliliği	34
2.2.3.4. Sosyal İnceleme Raporunda Bilgi Edinme	34
2.2.3.5. Sosyal İnceleme Raporunun Düzenlenmesinde Yöntem Ve Bulgular	34
2.2.3.5.1. Sosyal İnceleme Raporunun Başlık Bölümü	35
2.2.3.5.2. Sosyal İnceleme Raporunun Kimlik Bilgileri Bölümü.. ..	35
2.2.3.5.3. Sosyal İnceleme Raporunun Suça İlişkin Bilgiler Bölümü.....	35
2.2.3.5.4. Sosyal İnceleme Raporunda Kullanılan Kaynaklar İle Bilgi Toplama Metotları Bölümü.....	36
2.2.3.5.5. Sosyal İnceleme Raporunun Çocuğa Yönelik Bilgiler ..	36

2.2.3.5.6. Sosyal İnceleme Raporunda Sosyal İnceleme Raporunun Eğitim Bölümü	36
2.2.3.5.7. Sosyal İnceleme Raporunda Çocuğun Çalışma Yaşamına Yönelik Bilgiler	37
2.2.3.5.8. Çocuğun Arkadaş Ortamına İlişkin Bilgiler İle Boş Vakit ve Boş Vakitlerini Kıymetlendirme Yöntemi.....	37
2.2.3.5.9. Sosyal İnceleme Raporunda Aileye İlişkin Bilgiler Bölümü	37
2.2.3.5.10. Sosyal İnceleme Raporunun Değerlendirme Bölümü .	38
2.2.3.5.11. Sosyal İnceleme Raporunun Müdahale Bölümü	38
2.2.3.6. Sosyal İnceleme Raporunun Önemi Ve Uygulamadaki Yeri	39
2.2.4. Soruşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar	41
2.2.5. Suç Şüphesinin Öğrenilmesinden İddianamenin Kabulüne Kadar Olan Soruşturma Usulü	44
2.2.6. Suça Sürüklenen Çocukların Yargılamasında Soruşturma Evresini Sona Erdiren Nedenler.....	50
2.2.6.1. Çocuk Yargılamasında Cumhuriyet Savcısının Tarafından Verilen Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar	50
2.2.6.1.1. Kamu Davasının Açılmasında Mecburiyeti İlkesi ile Cumhuriyet Savcısının Verdiği Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar	50
2.2.6.1.1.1. Suça Sürüklenen Çocukların Hakkında Soruşturmasında Evresi Uzlaştırma	52
2.2.6.1.1.2. Suça sürüklenen Çocuklara Hakkında Soruşturma Evresi Ön Ödeme	55
2.2.6.1.2. Maslahata Uygunluk İlkesi İle Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisini Kullanması Sonucunda Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar	56
2.2.6.1.2.1. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi..	58
2.2.6.2. İddianamenin Düzenlenmesi.....	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARIN KOVUŞTURMA USULÜ

3.1. Suça Sürüklenen Çocuklarda Kovuşturma Evresi	62
3.1.1. Suça Sürüklenen Çocuklarda Kovuşturma Evresinin Süjeleri	63
3.1.1.1. Çocuk Mahkemeleri.....	63
3.1.1.2. Avukat Zorunluluğu.....	66
3.1.1.3. Kanuni Temsilci.....	67
3.1.2. Suça Sürüklenen Çocuklarda Kovuşturmayı Sona Erdiren Sebepler	67
3.1.2.1. Beraat Kararı.....	70
3.1.2.2. Ceza Verilmesine Yer Olmadığına Dair Karar.....	72
3.1.2.3. Mahkumiyet Kararı.....	73
3.1.2.4. Davanın reddi.....	73
3.1.2.4.1. Non bis in idem ilkesi	73
3.1.2.5. Çocukların Yargılamasında Davanın Düşmesi.....	75
3.1.2.5.1. Suça Sürüklenen Çocuğun Ölümü.....	75
3.1.2.5.2. Çocuk Yargılamasında Şikayetten Vazgeçme	75
3.1.2.5.3. Suça Sürüklenen Çocukların Kovuşturmasında Af	76
3.1.2.5.3.1. Suça Sürüklenen Çocukların	
Yargılamasında Genel Af.....	76
3.1.2.5.3.2. Suça Sürüklenen Çocukların	
Yargılamasında Özel Af.....	77
3.1.2.5.4. Zaman Aşımı Sebebiyle Davanın Düşmesi	77
3.1.2.5.4.1. Suça Sürüklenen Çocukların	
Yargılanmasında Zaman Aşımı.....	77
3.1.2.5.4.2. Suça sürüklenen Çocukların	
Yargılanmasında Ceza Zamanaşımı	84
3.1.2.5.5. Suça Sürüklenen Çocukların Kovuşturmasında	
Uzlaştırma	87
3.1.2.5.6. Suça Sürüklenen Çocukların Kovuşturmasında Ön	
Ödeme	93
3.1.2.5.7. Suça Sürüklenen Çocuklarda Olumsuz Muhakeme	
Şartları Nedeniyle Düşme Kararı.....	94

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KANUN YOLLARI

4.1. Olağan Kanun Yolları.....	97
4.1.1. Suça Sürüklenen Çocuklarda İtiraz Kanun yolu.....	97
4.1.2. Çocukların Yargılanmasında İstinaf Kanun Yolu	99
4.1.3. Çocukların Yargılanmasında Temyiz Kanun Yolu	101
4.2. Olağanüstü Kanun Yolları	105
4.2.1. Suça Sürüklenen Çocukların Yargılanmasında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtirazı.....	106
4.2.2. Suça Sürüklenen Çocukların Yargılanmasında Kanun Yazarına Bozma(Yazılı Emir).....	108
4.2.3. Çocukların Yargılanmasında Yargılamanın Yenilenmesi	109
4.2.4. Anayasa Mahkemesine Yapılan Bireysel Başvuru.....	113
SONUÇ	120
KAYNAKÇA.....	123
EKLER	130
ÖZGEÇMİŞ	137

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı Geçen Eser
AYM	: Anayasa Mahkemesi
AYMKYUK	: Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun
Bkz.	: Bakınız
C.D.	: Ceza Dairesi
CMK	: 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
ÇKK	: 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu
ÇKKUİUEHY	: Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
ÇMK	: 2253 Sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulü Hakkındaki Kanun
E.	: Esas
e.t.	: Erişim Tarihi
f.	: Fıkra
K.	: Karar
m.	: Madde
R.G.	: Resmi Gazete
TCABMDYHK	: Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
TCK	: Türk Ceza Kanunu
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YİBK	: Yargıtay İçtihatı Birleştirme Kararı

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
EK 1: Etik Kurulu Onay Belgesi.....	130
EK 2: Sosyal İnceleme Raporu	132



GİRİŞ

İnsan, diğer insanlarla sürekli iletişim içinde olan sosyal bir varlıktır. İnsanların bir arada yaşayabilmeleri için bir takım kurallara uymak zaruretleri vardır. Toplumumuz yalnızca yetişkin insanlardan oluşmayıp bunun yanı sıra çocuk, akıl hastası, algılama zayıflığı olan bireylerden de oluşmaktadır. Devlet, yalnızca yetişkinleri değil toplumun her tabakasındaki bireyleri savunmakla mükelleftir. Bizim de konumuzu oluşturan çocuk da toplumun bir bireyidir. Aynı yetişkinler gibi toplumla etkileşim içerisinde olan bu kişiler, suça karışabilecekleri gibi bir suçtan dolayı mağdur veya suçtan zarar gören konumuna da düşebileceklerdir. Suça sürüklenen çocuk kavramına geçmeden önce toplumumuzun parçasından biri olan çocuk kavramını işlemekte fayda görmekteyiz. Ceza kanunları kişilerin işledikleri suçlara ceza öngörürken yetişkin insanları baz almaktadır.

Bu tezimizde ceza muhakemesi bakımından çocukların yargılanması esas alınmıştır. İlk olarak çocuğun gerek uluslararası gerekse iç hukuktaki tanımı yapılırken; sonrasında suça sürüklenen çocuk kavramına değinilecektir. Suça sürüklenen çocuklar tarafından işlenen suçların soruşturulması ve kovuşturulması ile alakalı ayrıntılara yer verilecektir. Çocuk yargılamasının her aşamasında, kararların daha kişiselleşmiş bir şekilde verilebilmesi için sosyal inceleme raporlarına da ayrıntısıyla değinilmiştir. Bunun yanı sıra soruşturma ve kovuşturma aşaması ile ilgili bilgiler verilirken bu aşamaları sona erdiren sebeplere de değinilmiştir. Çocuk mevzuatı ve uygulamadaki bir takım farklılıklar da belirtilmiştir. Suça sürüklenen çocukların soruşturmasında önce soruşturmaya yer olmadığına dair kararın önemine değinilmiştir. Uygulamada çok yeni olan bu kararların giderek yaygınlaştırılması gerektiğinden bahsedilmiştir. Ayrıca kovuşturma bölümünde, uygulamadan sıklıkla karşılaşılmayan ancak şartları taşımasına rağmen pek verilmeyen kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararına yer verilmiştir.

Tezimizin temel amacı, gerek uygulayıcı olan hakim, savcı, avukat ve kolluğa gerekse çocuk yargılamasıyla ilgili bilgi almak, hukuki bilgiye sahip olmak isteyen herkese yönelik faydalı bir doküman olmasıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK KAVRAMI

1.1. Uluslararası Hukukta Çocuk Kavramı

Suçta sürüklenen çocukların ve de mağdur çocuklara yönelik uluslararası mevzuata ışık tutacak nitelikte çok sayıda sözleşme ve de düzenlemeler mevcuttur. Uluslararası mevzuatta devletlerin yükümlülüğüne ve çocukları korumak için ne tür sözleşmeler imzaladıklarını tezimizde kısaca değinmek yerinde olacaktır.

1.1.1. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin ilk maddesi çocuk kavramını açıklamıştır. Bu Sözleşme uyarınca ulusal yasaya göre erken yaşta reşit olma durumu dışında, on sekiz yaşına kadar her birey, çocuk sayılır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocukların özel güvence ve koruma gereksiniminin olduğu düşünülerek; Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 kasım 1989'da benimsenen, 2 eylül 1990'da yürürlüğe giren sözleşmedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, medeni siyasal haklar, ekonomik, kültürel haklar da dahil olmak üzere tüm insan haklarını kapsayan hukuki bağlayıcılığı olan ilk uluslararası belge olma özelliği taşımaktadır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi imzalayan taraf devletler, sözleşmede bulunan hakları kendi yetkilerinde olan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, dil, cinsiyet, siyasal ve de başka düşünceler, etnik, ulusal ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer durumlar sebebiyle herhangi bir sınıflandırmaya tabi tutmaksızın tanır ve taahhüt ederler. Sözleşmeyi imzalamış olan taraf devletler, çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri ya da inançları sebebiyle her türlü ayırma veya cezaya tabi tutulmasına karşı etkili bir şekilde korunması amacıyla gerekli olan tüm uygun önlemleri almalıdırlar. Sözleşmenin 2. maddesi ile de taraf devletler, çocuklar arasında ayırım gözetmeksizin her çocuğun aynı şartlarda yaşamasını ve ayrımcılık yapanlara karşı etkin önlemler almayı taahhüt ederler.

Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.¹ Bu sözleşme ile düzenlenen başlıca hakları, yasama ve gelişme hakkı, ana baba ile yaşama hakkı, isim ve vatandaşlık hakkı, adli yargılanma hakkı ve sosyal güvenlik hakkı oluşturur.

1.1.2. Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi

Avrupa konseyi tarafından 1996 yılında kabul edilen sözleşmedir. Sözleşmenin ilk maddesinde işbu sözleşmenin on sekiz yaşına ulaşmamış çocuklara uygulanır hükmüyle, çocukluk yaşı on sekiz olarak kabul edilmiştir. Sözleşmenin bu hükmüyle, on sekiz yaşından aşağı olmamak kaydıyla taraf devletlere çocukluk yaşının üst sınırı için farklı bir yaş belirleme serbestisi tanındığı anlaşılmaktadır.

Sözleşmenin amacı; on sekiz yaşından küçük çocukların yüksek çıkarları için haklarını geliştirmek, onlara özgü haklar tanımaktır. Amacın esası olarak Sözleşme’de çocukların doğrudan ve diğer kişiler ya da organlar tarafından bir adli merci önünde kendilerini ilgilendiren davalardan bilgilendirilmeleri ve bu davalara katılmalarına izin verilmesini temin ile haklarının kullanılmasını kolaylaştırmak olduğu da belirtilmiştir.²

1.1.3. Havana Kuralları/Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları

Uluslararası belge niteliğinde olan Havana Kuralları, özgürlüklerinden yoksun kalmış çocukların her tür gözaltı ve tutuklamanın çocuklar üzerindeki etkisini en aza indirmeyi hedefleyen, korunmalarını asgari standartlara getiren, yani bu çocuklarla nasıl ilgilenileceğini anlatan kurallardır.

Diğer uluslararası belgelerde olduğu gibi özgürlüğünden mahrum kalmış çocukların korunmasına yönelik Birleşmiş Milletler kuralları yinelenmiştir. Bu Kurallar; ırk, cinsiyet, renk, yaş, din, dil, siyasal, milliyet ya da başka bir düşünce, kültürel inanç

¹ Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989’da benimsenmiştir.² Eylül 1989 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Birleşmiş Milletler Sözleşmesi,m.3/1.

² Çocuk haklarının kullanılmasına yönelik Avrupa sözleşmesi 25.01.1996 tarihinde imzalanmış ve 01.07.2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye sözleşmeyi 09.06.1999 tarihinde imzalayarak 18.01.2001 tarihinde onaylamıştır. Sözleşme 01.02.2001 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak iç hukukumuzda yürürlüğe girmiştir.

veya uygulama, mülkiyet, doğum ve aile statüsü, etnik veya toplumsal köken gibi nedenlerle ayırım gözetmeksizin, objektif bir şekilde uygulanacaktır. Çocukların din ve kültürel inançlarına ile manevi değerlerine saygı gösterilecektir.

1.1.4. Pekin Kuralları (Beijing Kuralları)/Birleşmiş Milletler Çocuk Adaletinin Yönetimi Hakkında Asgari Standart Kuralları

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 29 kasım 1985'te kabul edilen Beijing Kuralları, çocuk adaleti ve çocuk haklarına ilişkin ilk uluslararası belgedir. Pekin Kuralları da denilen bu kurallar, yasaları ihlal eden çocuklara karşı nasıl davranılması gerektiğini, yargılamanın safhalarında bu çocukların haklarının nasıl savunulacağını ve gereksinimlerinin nasıl karşılanacağını gösteren kurallardır.

Pekin Kurallarında belli bir gruba karşı diğer çocukların hiçbir ayrıma müsaade edilmeyeceği belirtilmiştir. Her çocuğun aynı standartlarda yaşaması gerektiği savunulmuştur. Beijing Kuralları, çocuk suçlularına renk, ırk, cinsiyet, din, dil, siyasi ve diğer görüşler, milli ve sosyal köken, varlık, doğum yeri gibi hiçbir ayrıma tabi tutulmaksızın uygulanacaktır.

1.1.5. Riyad İlkeleri/Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri

Çocuk suçluluğunun engellemesi amacıyla rehber ilkeler kabul edilmiştir. Riyad İlkeleri adıyla anılan bu rehber ilkeler; toplumdaki tüm kesimlerin işbirliği içerisinde çalışarak, çocukları toplumun aktif birer üyesi kabul ederek, onlara hem değer hem de toplumda bir yer verilmesi gerektiğini, bu yolda politikalar üretmek, sosyal tehlike içinde olanların eğitilmesini ve bu eğitimin onlara hayatını kazandıracak ve geleceklerini garanti edecek becerilerin kazandırılmasını, gençlere olgunluğa geçiş döneminde müsamaha gösterilmesini, çocukların yargılanması için onlara has kuruluşların ve onlara destek olacak kurumların kurulmasını ve bu yönde çalışmalar yapılmasını tavsiye etmektedir. Çocuklara yönelik tavsiyeler içeren Riyad İlkelerinde herhangi bir çocuk tanımına yer verilmemiştir.³

³ Metin Efe, “Çocukların Cezai Sorumluluğu” ,**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Konya 2008, s. 22.

1.2. İç Hukukumuzda Çocuk Kavramı

İç Hukukumuzda çocuğun birbirinden farklı ve belirsiz tanımları yapılmıştır. Çocuğun, doğuştan ergenliğe kadar olan süreci yaşayan varlık⁴ olduğuna dair tanımlar yapıldığı gibi küçük yaştaki erkek veya kız⁵ olarak da tanımlandığı görülmektedir. Başka bir tanıma baktığımızda kişideki saflık, şeffaflık, kusursuzluğu imgelemektedir. Çocukluk, dövülmeye, sömürülmeye elverişli olandır⁶ diyen tanımlamalar da mevcuttur. Eski çağlara baktığımız zaman çocuğa, çocukluğa çok fazla önem verilmediği görülmektedir. Çocuklara subjektif nitelendirmeler yapmak da uygun değildir. Çocuk doğuştan iyi ya da kötü olamaz. Çocuk her varlık gibi çevresiyle etkileşim içerisinde. Çocuğun iyi ve kötü olmasında aldığı eğitim, aile hayatı, psikolojisi, bulunduğu çevrenin etkileri son derece önemlidir. Çevreden soyut bir şekilde çocuğu düşünmek mümkün değildir. Çocuk aldığı eğitim ve çevresiyle birlikte büyür ve gelişir.

Çocuklar hukukun kabul etmediği davranışlar sergileyebilirler ve kanunlarca suç sayılan eylemleri gerçekleştirebilirler. Son yıllarda suça sürüklenen çocuklar ve suç önleme çareleri ile suç öncesi ve sonrası koruma tedbirleri, yargılama usulleri önem arz etmektedir. Çocuklar doğal güçsüzlükleri sebebiyle, sosyal ve hukuk normlarına uyum gösterme konusunda yaşamış oldukları zorluklarla sağlıksız durumlara yönelebilmekte ve suça karışabilmektedirler⁷. Çocukların, fiillerinin ceza kanunlarında suç olduğunu algılama yetenekleri, gelişim döneminde olmaları sebebiyle, erişkinden beklenildiği ölçüde ve sürede olmayabilir. Çocukların suça sürüklenmesinde bireysel, kalıtsal çocuğun ailesinin ve çevresinin faktörleri de etkindir. On sekiz yaş altındaki bireyin öncelikle gelişim döneminde olduğu ve çevresel faktörlerle bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği unutulmamalıdır. Çocuğun yüksek yararı daima göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuğa zarar vermek topluma zarar vermek demektir. Çocuğun ailede, okulda, işyerinde, eğlence yerinde, sokakta, ıslahevi hatta cezaevinde dahi koruyup kollanması esastır⁸.

Türkiye'de çocuklara yönelik olan yasal mevzuat ile destekleyici ve koruyucu tedbirler ön plana çıkarılmıştır. İnsanın hayatını büyük ölçüde etkileyen hapis cezası son çare olarak uygulanmaktadır. Yetişkinlere nazaran daha güçsüz durumda olan çocuğun

⁴ Haluk Yavuzer, **Çocuk Ve Suç**, 11.Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul 2006, s. 8.

⁵ **Türk Dil Kurumu Sözlüğü**, "Çocuk", Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009 ,s. 444.

⁶ Rona Serozan, **Çocuk Hukuku**, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2000, s. 3.

⁷ Selda Bülbül ve Sevgi Doğan, "Suça Sürüklenen Çocukların Durumu ve Çözüm Önerileri" ,**Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi**, Kırıkkale 2016; 59: 31-36

⁸ Emine Akyüz, **Çocuk Hukuku –Çocukların Hakları ve Korunması**, 5.Baskı, Pegem Akademi, Ankara 2016, s. 3.

cezaevinde bulunması bizim hukukumuzda da en son çaredir. Çocuk konusunu iyice özümseyebilmek için Çocuk Koruma Kanununa vakıf olmak gerekmektedir. Bu Kanuna bakıldığında kanunun temel amacı, ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunması, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasıdır. Bu kanun yalnızca suça sürüklenen çocukları korumamakta, ayrıca korunmaya ihtiyacı olan tüm çocukları korumaktadır. Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru olan çocuğun korunması gerekir. Mevzuatta suç olarak tanımlanmış olan eylemi işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma başlatılan ya da işlemiş olduğu eylemden ötürü hakkında güvenlik tedbirine karar verilmiş olan çocuğa,⁹ mevzuatımızda “suça sürüklenen çocuk” denilmektedir.

1.2.1. Ceza Muhakemesi Kanununda Çocuk Kavramı

Ceza Muhakemesi Kanununda açık bir şekilde çocuk kavramının tanımı yapılmamakla birlikte tanıklar, mağdur çocuklar, şüpheli ve sanıklarla ilgili olan düzenlemelerde çocuk kavramı geçmektedir. Açık bir şekilde çocuk kavramı yapılmamasına karşın CMK’nun 185. maddesinde sanığın 18 yaşını doldurmaması halinde çocuğun duruşması kapalı yapılması ve çocuk ile alakalı hükmün de kapalı duruşmada verilmesi öngörülmektedir. O halde 18 yaşından küçük ibaresi ceza muhakemesi hukukunda da çocuk kavramını göstermektedir. Dolayısıyla Ceza Muhakemesi Kanununun 150/2. maddesinde geçen müdafii bulunmayan suça sürüklenen çocuk ve sanık çocuk ibaresinden de 18 yaşını doldurmamış olan kişi anlaşılacak, çocuğun savunmasında ayrıca zorunlu müdafii görev alacaktır.

Çocuk kavramı ve buna bağlı hakların suç tarihindeki yaşa göre mi yoksa muhakeme işleminin yapıldığı tarihteki yaşa göre mi tanınacağı ve uygulanacağı büyük önem arz etmektedir. Ceza Muhakemesinde derhal uygulama prensibi olması sebebiyle işlemin yapıldığı tarih önem arz etmektedir. Başka bir deyişle çocuk kavramını ve

9 “...Çocuk hukukuyla uğraşan akademisyen arkadaşlarımız bazı İngilizce tercümeleri alarak, “kanunla ihtilaf halinde olma” terimini kullandılar, bu doğru bir terim midir, değil midir? Bu belki İngiltere’de, Almanya’da, Fransa’da doğru olabilir, kendi dil etimolojisi içerisinde. ...kanunla ihtilaf halinde çocuk. Bunun manası nedir?... Ancak biz suça çocuğun kendi iradesiyle suçu işlemediği gerçeğinden hareketle, “suça sürüklenen” ibaresi kullanıyoruz. Veya “suça itilen çocuk” ibaresi kullanıyoruz. ... Biz, suç işleyen çocukları da, suça sürüklenen çocukları da mağdur olarak görmüşüz ki, temel yaklaşımımız bu, korunmaya muhtaç çocuk arasına almışız.” 15 Mart 2005 tarihinde Yapılan Adalet Komisyonu Görüşme Tutanağı. (Yusuf Solmaz Balo, **Uluslararası İlkeler Işığında Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulaması**, Ağustos 2005,s. 112.)

çocuğa özgü muhakemedeki haklarını muhakeme işleminin yapıldığı tarihteki yaşa göre belirlemek ve uygulamak gerekir.

1.2.2. Çocuk Koruma Kanununda Çocuk Kavramı

Çocuk koruma yasasında çocuk kavramı, “daha erken yaşta reşit olmuş olsa bile on sekiz yaşının altında birey”¹⁰ olarak belirtilmektedir. Ceza Muhakemesi Kanununun aksine çocuk kavramına açık bir şekilde yer verilmiştir. Ancak 5395 sayılı Kanunun uygulanmasında işlemin yapıldığı esnada mı yoksa fiilin işlendiği esnada mı çocuk olunması gerektiği hususunda açık bir ibare belirtilmemiştir. Aslında buna lüzum da yoktur. Ceza muhakemesi hukukunda işlemin yapıldığı tarihteki yaş, ceza kanununa ilişkin düzenleme ve özellikle kanunilik ilkesinin uygulanmasında ise fiilin vuku bulduğu tarihin esas alınması gerekmektedir.

1.2.3. Türk Ceza Kanununda Çocuk Kavramı

Türk Ceza Kanununun 6/1-(b) maddesinde; 18 yaşının altındaki birey, çocuk olarak tanımlanmaktadır. Ancak tanım cinsel dokunulmazlığa yönelik suçlar yönünden sıkıntı oluşturmaktadır. Şöyle ki; Türk Hukukunda mahkeme kararı veya evlenme ile ergin kılınma durumu düzenlenmiştir. Bu iki durumda da kişi henüz on sekiz yaşını doldurmasa bile reşit sayılacaktır. Reşit olan kişiler kendi iradeleriyle cinsel ilişkiye girdikleri takdirde herhangi bir suç oluşmaz iken, reşit olmayan kişiler için kendi rızaları dahi olsa bu kişilerle cinsel ilişkiye girenler için eylem suç teşkil edecektir. Haliyle sonrada mahkeme kararı ile veya evlilikle reşit olan kişiler için söz konusu eylemin suç teşkil edip etmeyeceği hususu tartışmalıdır.

On sekiz yaşından küçük evli bir kimseye karşı eşleri dışında kimseler tarafından işlenen eylemler dışında bu kişilere yönelik cinsel amaçlı davranışlar çocukların cinsel istismarı suçu teşkil edecektir.¹¹ Yargıtay bir kararında, on sekiz yaşından küçük ancak evli olan kişiye karşı bir başkası tarafından gerçekleştirilen cinsel davranışların çocuğun cinsel istismarı suçunu oluşturacağına karar vermiştir.¹² Evlenmeyle reşit olmuş ancak on sekiz yaşından küçük kişiye karşı bu kişinin eşi tarafından cinsel istismar suçunun

10 3/7/2005 tarih ve 5395 sayılı Kanun, RG. 15/7/2205,Sayı:25876.

11 Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve Murat Önok ,**Teorik Ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, Genişletilmiş Ve Güncellenmiş 8.Baskı,Ankara 2012,s. 333; Veli Özer Özbek, M. Nihat Kanbur, Koray Doğan, Pınar Bacaksız ve İlker Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Temmuz 2012 Değişikliklerle Güncellenmiş Ve Geliştirilmiş 3.Baskı Ankara 2012, s. 327.

12 Yargıtay 5.CD, T.09.02.2010, E 2009/13575, K 2010/247.

işlenip işlenmeyeceği hususu tartışma konusudur. Zorlamaya dayalı cinsel ilişki sonucunda cinsel istismar suçunun oluştuğunu söyleyen görüşler olduğu gibi başka bir görüşe göre ise taraflardan birinin on sekiz yaşından küçük olması sebebiyle çocuk olarak değerlendirildiğinde eşin tüm cinsel davranışlarının suç kabul edilmesi gerektiğini savunanlar vardır. Ayrıca evlenmeyle reşit olmaları sebebiyle rıza dışı cinsel ilişkinin eş için dahi cinsel saldırı suçunu oluşturacağını savunan görüşler de mevcuttur. Yargıtay'ın görüşü ise evli bile olsa eğer mağdur on sekiz yaşından küçük ise onun çocuk olarak değerlendirilmesi gerektiği yönündedir.¹³ Kanaatimizce on sekiz yaşından küçük evli çocukların eşinin rıza dışı gerçekleştirmiş olduğu eylemler mağdurun çocuk olması sebebiyle cinsel istismar suçunu oluşturacaktır.



13 Yargıtay 5.CD, T.17.05.2010, E 2009/7972, K 2010/3572.

İKİNCİ BÖLÜM

SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARDA SORUŞTURMA USULÜ

2.1. Çocuk Suçluluğu

Batı literatüründe “Juvenile Delinquency” terimiyle açıklanan, tam karşılığı “reşit olmayanın suçluluğu” olarak çevrilebilen terim, ülkemizde “Çocuk Suçluluğu” olarak adlandırılmaktadır. Bu tanım içerisinde hem çocukluk hem de ergenlik döneminin büyük bir bölümünü kapsamaktadır.¹⁴ Uluslararası sözleşmeler içerisinde çocuk suçluluğu ile alakalı tanıma "Birleşmiş Milletler Çocukların Yargılanması İle ilgili Uyulması Gereken Standart Asgari Kurallar" (Beijing Kuralları) ile ilgili deklarasyonda rastlanmaktadır. (*Defence for Children International*, 1993).¹⁵

Çocuk suçluluğunun hukuki bağlamı, modern çocukluk paradigmasının hem üretildiği hem de uygulandığı zemindir.¹⁶ Toplumda hâkim olan çocukluk algı ve düşüncesi, o toplumun çocuk suçluluğuna bakışını doğrudan etkiler. Örnek olarak; çocuğu minyatür yetişkin olarak gören anlayışla hazırlanan bir ceza ve adalet politikasının, çocukları da cezalandırmaktan geri durmayacağı açıktır.¹⁷

2.1.1. Suça Sürüklenen Çocuklarda Suç Olgusu

Sözlük anlamına bakıldığında suç; töreler ve ahlak kurallarına aykırı davranış; yasalara aykırı davranış cürüm¹⁸ olarak nitelendirilebilir. Hukuki anlamına bakıldığında ise; Suç olgusu hukuka aykırı bir eylemin kasıtlı olarak yapılmasını ifade eder. Suçun unsurlarına bakıldığı takdirde; Maddi, manevi, hukuka aykırılık ve tipiklik olmak üzere dört unsura ayırmak mümkündür. Suçun sübuta ermesi ve çocuğun o suçtan dolayı cezalandırılabilmesi için suçun dört unsurunun da birlikte gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Tipiklik unsuru işlenen suçun ceza kanunlarında suç olarak yazması gerektiği konusudur. Yasallık unsuru olarak ta belirtilebilir. Ceza hukukunun en önemli prensiplerinden “kanunsuz suç ve ceza olmaz” ilkesi, tipiklik unsuruna işaret

¹⁴ Oğuz Polat, “Çocuk Suçluluğu”, www.kriminoloji.com, e.t.: 09.04.2019

¹⁵ Polat, e.t.: 09.04.2019

¹⁶ Aydın Atılğan Ve Eylem Ümit Atılğan, **Çocuk Hakları Paradigması ve Çocuk Ceza Yargılamasına Hakim Olan İlkeler Açısından Türkiye’deki Düzenleme ve Uygulamaların Değerlendirilmesi**, Mattek Matbaacılık Basım Yayın Tan. San. Tic. Ltd Şti, Ankara 2009, s. 8.

¹⁷ Nuri Berber, “Türkiye’de Çocuk Suçluluğu İle Mücadele Politikası Analizi: İstanbul Örneği”, **Yayımlanmış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, İstanbul 2015.

¹⁸ **Türk Dil Kurumu Sözlüğü**, tdk.gov.tr, e.t.: 23.4.2019

etmektedir. Kanununda açık bir şekilde yazılan suçlardan dolayı çocuğa ceza verilebilmesi mümkündür. Kanundan açık seçik bir biçimde işlenen eylemin suç teşkil ettiği belirtilmemişse suçun failini o eylemden ötürü cezalandırmak mümkün olamayacaktır. Suçun diğer bir unsuru ise hukuka aykırılık unsurudur. Hukuka aykırılık yapılan eylem hukuka uygun eylem olması durumunda da çocuğa ceza verilmesi mümkün değildir. Manevi unsur kast ve taksirden oluşur. Yani Manevi unsur niyeti göstermektedir. Kasttan bir eylemi bile isteye yapmak olarak anlaşılmaktadır. Kasten insan öldürme eylemi gibi kişi insan öldürmenin sonuçlarını da bilmekte ve eylemin ne olduğunu bilmekte ve oluşacak sonucu istemektedir. Taksirli durumlarda her durumda suçun taksirli hali cezalandırılmamaktadır. Ceza kanununda açık olarak takdirlik halinin de cezalandırıldığı yazıyorsa taksir hâlinde kişiye ceza verilebilir. İnsan öldürmenin kasten ve taksirli hali kanunda yazmaktadır. İki durumda da unsurları olduğu takdirde cezalandırılması mümkündür. Ancak mala zarar verme halinde yalnızca kasıtlı hali kanun maddesine vardır. Taksirli hali kanunda yazmamaktadır. Başkasına ait bir mala yanlışlıkla zarar verilmesi durumunda o suçun sonuçları istenilmemesi sebebiyle kişiye ceza verilmemektedir. Taksir; suçun oluşacağını sonuçlarının oluşacağını istememek ve bilmemek olarak değerlendirilebilir.

Maddi unsur suçun konusu, illiyet bağı, fail ve mağdurdan meydana gelmektedir. Maddi unsura bakıldığı takdirde hukuka aykırı eylemi meydana getiren kişiye fail, o eylemden zarar gören kişiye ise mağdur denilmektedir. Suçun konusu hukuka aykırı eylemin ta kendisini oluşturmaktadır. İlliyet bağı ise eylemle irade arasındaki bağlantıyı göstermektedir. Eğer oluşan sonuçla suç arasında illiyet bağı olmadığı takdirde kişiye ceza verilmesi beklenilemez. Hukuku devletin insanları bir arada yaşayabilmeleri için kişilere uymak zorunda oldukları birtakım kuralları koymuşlardır. Uyulmadığı takdirde bir takım müeyyideler uygulayacağını söylemektedir. Ceza kanunu da bu müeyyidelerin yazılı olduğu kanunlardan bir tanesidir. Kişilerin topluluk halinde yaşayabilmesi için kanunda yazılı olan kuralları yapmamaları gerekmektedir. Yaptıklarında, suç gerçekleştiği takdirde bir takım müeyyidelerle karşılaşacaklardır. Bu müeyyidelerle bakıldığı takdirde hapis cezası ve adli para cezası olarak müeyyideleri gösterebiliriz.

Kanunlarda yazılı olan suçu işledikleri takdirde gerek yetişkin olsun gerek çocuk cezalandırılacaktır. Suçu işleyen kişi eğer yetişkinse ve de soruşturma evresinde ise şüpheli, çocuk ise suça sürüklenen çocuk, kovuşturma evresinde ise yetişkinlere sanık, çocuklara suça sürüklenen çocuk nitelendirilmesi kullanılmaktadır. Başka bir deyişle,

hukuka aykırı eylemi meydana getiren 18 yaşından küçük kişilere suça sürüklenen çocuk denilmektedir. Kanun maddesindeki tanımına tekrardan bakılacak olduğu takdirde kanunda suç isnat edilen eylemin işlediği yönünde hakkında soruşturma başlatılan ve kovuşturma başlatılan sonrasında güvenlik tedbirlerine hükmolunan çocuklara suça sürüklenen çocuklar denmektedir. Çocuklara özgü cezaların olduğu ayrı bir ceza kanunumuz bulunmamaktadır. Tek ve ortak ceza kanunumuz vardır. Türk Ceza Kanunu yetişkinlere göre düzenlenmiş olup sonrasında çocukların durumuna ve olayın niteliğine göre gereken indirimler uygulanarak çocuklara özgü cezalar verilir. Çocuk yargılamasında hapis cezası ve adli para cezasının yanı sıra güvenlik tedbirleri de uygulanmaktadır.

2.1.2. Suça Sürüklenen Çocukların Cezai Sorumluluğu

Çocuk olarak adlandırılan kişilerin kanun da belirtilen tam cezayı değil belirli oranlarda indirimlerle ceza almaktadır. Kişinin fiziksel gelişim sürecine bağlı olarak, toplumun değer yargılarını, bunların anlam ve içeriğini algılama kabiliyeti gelişmektedir. Bu süreçte algılama yeteneğinin yanı sıra, ayrıca toplumdaki ölçü ve davranış kurallarının gerekleri doğrultusunda hareketlerini yönlendirebilme (irade) kabiliyeti de gelişmektedir.¹⁹ Yapılan indirimlerimlere yaşına, algılama gücünün varlığına göre değişiklik gösterecektir.

Eylemi işlediği esnada on iki yaşından küçük çocukların cezai sorumluluklarından bahsetmek mümkün değildir. On iki yaşını doldurmamış çocukların algılama yeteneklerinin gelişmediği kabul edilir. Algılama yeteneği gelişmemiş bir insanı cezai olarak sorumlu tutup ceza kovuşturması yapmak mümkün değildir. Ancak bu demek değildir ki bu yaş grubundaki çocukların yaptıkları eylemi hukuk düzeni korumaktadır, Bu sebeple cezai kovuşturma yapılamamasına rağmen bu yaş grubundaki çocuklara toplum güvenliği tehlikeye sokacaklarından bahisle çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir. Bu çocuklar hakkında ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir. 12 yaş altındaki kişilerin yaptıkları fiillerden dolayı algılama yeteneklerinin gelişmemesi sebebiyle bu kişilere cezai ve hukuki sorumluluk yüklememektedir.²⁰

Fiili işlediği esnada on iki yaşını doldurmuş ancak on beş yaşını doldurmamış olan çocukların işlemiş olduğu fiil neticesinden on iki yaşını doldurmamış olanlardaki

¹⁹ Haydar Erol, **Yeni Türk Ceza Kanunu**, Yayın Matbaacılık, Ankara 2005, s. 161.

²⁰ İzzet Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Mevzuatı**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2007, s. 141.

gibi mutlak bir cezai kovuşturma yapılmaz tabiri kullanılmamaktadır. Bu yaş grubundaki çocuklarda işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğini yeterince gelişmemiş olmasına göre cezai kovuşturma yapılıp yapılmayacağına karar verilir. İşlediği eylemin anlam ile sonuçlarını algılama ve davranışlarını yönlendirme kabiliyetine ayırtım gücü denilmektedir. Hakim ayırtım gücüne bakarak karar vermektedir. Eğer ayırtım gücünün olmadığı yani algılama yeteneğinin gelişmediği durumlarda çocuğun cezai sorumluluğu bulunmamaktadır. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. Unutulmamalıdır ki çocukta cezai sorumluluk yoksa çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. Cezai sorumluluğun olması durumunda çocuğa özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunması mümkün değildir. On iki yaşını doldurup on beş yaşını doldurmamış olan çocukların algılama yeteneği gelişmişse bu durumda cezai sorumluluğa hükmolunur. Elbette ki önceden de belirttiğimiz üzere ceza kanunu yetişkinler baz alınarak düzenlenmiştir. Bu sebeple çocuklara ait ceza kanunu olmaması neticesinde ilgili fiillerden dolayı çocuklara suçtan indirim yapılır. Cezai sorumluluğun olduğu durumlarda güvenlik tedbirlerine hükmolunmaz. Bu yaş grubundaki çocuklara kanunda yazan ceza değil İndirimli ceza verilir. İşlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan onbeş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamaz. Eğer yetişkinlerin cezasına göre ilgili suç, ayırtım gücünün varlığına hakimnin tek başına karar vermesi mümkün değildir. Bu yaş grubu çocuklarda ayırtım gücünün olmaması kuraldır ancak on iki yaşını doldurmamış çocuklardaki gibi kesin değildir. Adli tıp psikoloğunun ve sosyal inceleme raporuyla ayırtım gücünün varlığı öngörülebilir. Adli tıp psikoloğun raporuyla birlikte sosyal inceleme raporuyla hakimde ayırtım gücünün olduğu kanaatinin oluşması gerekmektedir. Sosyal inceleme raporunun alınması bu yaş grubu çocuklar için mutlaklıdır. Uzman kişiler görüşlerinin bildirirler ama karar verme organı hakimdir. Ayırtım gücünün olup olmadığına karar vermek sonrasında eğer varsa indirimli ceza vermek eğer yoksa çocuklara özgü güvenlik tedbirlerini uygulama kararını verecek olan organ hakimden başkası değildir.

Fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmuş ancak on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler için ne on iki yaşını doldurmuş çocuklar gibi mutlak bir cezasızlık vardır ne

de on iki yaşını doldurmuş çocuklar gibi cezasızlığın olduğu kabul edilir. Bu yaş grubundaki çocuklar için kural olan ilgili eylemini hukuki anlam ve sonuçlarını algılayıp sonuç çıkarabilme ve davranışlarını yönlendirebilme yeteneği var kabul edilir. Zaten algılama yeteneği var kabul edildiğinden dolayı kanun koyucu algılama yeteneğini tespit için yardımcı olan sosyal inceleme raporunun alınmasını zorunlu tutmamıştır. Eğer hakim ve yahut mahkeme tarafından istenildiği takdirde sosyal inceleme raporunun aldırılabilceği belirtilmiştir. Başka bir deyişle hakimin takdirine bırakılmıştır. Ancak hakimlerin kanaatinde olan bu durum zaten iş yoğunlukları olması sebebiyle kimi dosyaların kişiselleştirmek amacıyla sosyal inceleme raporu alınmaksızın yani suçun nedenleri ve çocuktaki etkisinin ne olduğuna ışık tutacak olan bu rapor alınmaksızın yargılama yapılmaktadır. Kanaatimizce bu durum hakkaniyetli kararların verilmesinin önüne geçmektedir. Gerek soruşturma aşamasında gerek kovuşturma aşamasında suçun kişiyle olan alakasının daha iyi görülebilmesi gerekse suçun nedenlerinin iyi saptanabilip ilerisi için çözüm üretilebilmesi amacıyla sosyal inceleme raporunun her evrede zorunlu olarak aldırılması gerekmektedir. Kaldı ki uygulama da soruşturma pek sık olmamak üzere yalnızca on iki yaşını doldurmuş olup on beş yaşının doldurmamış olanları için bir zaruret vardır. Mevzuatın değiştirilerek her yaş grubundaki çocukların yargılaması sırasında sosyal inceleme raporunun alınma zarureti getirilmesi gerekmektedir. Görülecektir ki daha suçla kişi arasında daha kişiselleşmiş cezalar ve hakkaniyetli karar verilecektir. Bu yaş grubundaki kişiler hakkında da henüz yetişkin olmamaları sebebiyle indirimli cezalar verilmektedir. İlgili suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on sekiz yıldan yirmi dört yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte biri indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası on iki yıldan fazla olamaz.

2.1.3. Suça Sürüklenen Çocukların Yargılamasında Kriminoloji Bilimi

Kriminoloji; Latince crimen-suçlama- ile yunanca logia²¹-bilim- kavramlarının birleşmesinden oluşmuştur. Kriminolojinin Türkçe karşılığını suç bilimi olarak çevirmek yerinde olacaktır. Sözlükte ise kriminoloji “suç bilim; suçları ve suçluları

²¹ “Criminology”, <http://en.wikipedia.org/wiki/Criminology> ,e.t.: 25.03.2019; Hüseyin Bal, **Suç Sosyolojisi**, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2013 s.19.

inceleyen bilim dalı²²” olarak geçmektedir. Kriminoloji (criminologie) terimini ilk kez 1879 yılında Fransız hekim olan Paul Topinard’ın kullandığı kabul edilir.²³ Kriminoloji isminde ilk yapıt 1885 yılında İtalyan ceza hukuku profesörü Raffaele Garofalo^[4]’nın “Criminologia”^[5] kitabıdır.

Kriminoloji disiplinler (interdisciplinary)^[8] çalışma yapan bir bilimdir. Kriminoloji bilimi; psikoloji, biyoloji, psikiyatri, antropoloji, sosyoloji ,tıp, ekoloji, istatistik, hukuk, adlî bilimler, ekonomi, eğitim... gibi birçok bilim dallarından elde edilen bilgileri kaynak olarak kullanan ve bu bilgilerin sentezini yapan bir üst disiplin niteliğindedir. Suç ile ilgilenen her bilim dalı kendi alanında araştırmalar yaparken insan ve toplumun çok karmaşık olması sebebiyle kriminoloji bilimi geniş bir çerçevede araştırmayı ve disiplinler arası çalışmayı gerektirir. Kriminoloji suç ve suçla ilgili konuların bilimsel yöntemlerle incelenmesi”,^[10] “suç olgusunun incelenmesi’ veya ‘suç olgusuna ilişkin bilim’, ‘suç bilimi’ gibi tanımları mevcuttur. Fakat, tam anlamıyla kriminolojiyi tanımlanamamıştır.²⁴ Kriminolojiyi yasalarla belirlenmiş olan ve suç teşkil eden fiili gerçekleştiren suçluya ilişkin araştırmalar olarak tanımlamak mümkündür. Kriminolojinin konusu da suç unsurunun değerlendirilmesi ve suçlunun davranışlarını etkileyen sebepleri araştırmasıdır.”²⁵ Ceza hukukunun suç ve suçlu olarak izah etmiş olduğu eylemleri ve bunların nedenlerini kriminoloji bilimi inceler.”²⁶

2.2. Suça Sürüklenen Çocuklarda Soruşturma Evresi

Ceza muhakemesi kanunundaki tanımda baz alındığı takdirde soruşturma evresi yetkili mercilerce suç şüphesini öğrenilmesinden, iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi olarak tanımlanmaktadır.²⁷ Sağlıklı bir karar verilebilmesi için soruşturma evresinin usulüne uygun bir biçimde yapılması gerekmektedir. Soruşturma evresi yargılama için olmazsa olmazlardır. Soruşturma, suça sürüklenen çocukların yargılamasının yapı taşını oluşturmaktadır. Çocuk yargılamasında soruşturma evresi

²² Büyük İngilizce-Türkçe/Türkçe-İngilizce Sözlük, Longman, 1993, s.332; Yeni İngilizce Büyük Sözlük, Fono Yayınları, İstanbul, 2014, s.137.

²³ Timur Demirbaş, **Kriminoloji**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2001, s.29; Sulhi Dönmezer, **Kriminoloji**, Beta Basım Yayım, 8.Baskı, İstanbul 1994, s.2; Tülin Günşen İçli, **Kriminoloji**, Bizim Büro Basımevi, 3. Baskı, Ankara, 1999, s.14; Oğuz Polat, **Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s.33. (Topinard’ın bu kavramı ilk olarak kullanmadığı, Garofalo’dan sonra Fransızca “criminologie” şeklinde bu kavramı kullandığı yönünde de bir bilgi vardır.)

²⁴ A.g.e. Dönmezer, s.7.

²⁵ Füsün Sokullu-Akıncı, **Kriminoloji (Ders Notları)**, İstanbul,1994, s.18-19.

²⁶ Doğan Soyaslan, **Kriminoloji (Suç ve Ceza Bilimleri)**, Yetkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2003,s.28

²⁷ Esra Alan Akcan, “Soruşturma Evresinde Mağdurun Hakları ve Yükümlülükleri”, **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2 (2)**, Güz 2015; 5-44,s.2.

sonrasında kovuşturma evresi gelmesi sebebiyle soruşturma evresindeki sıkıntı kovuşturmadaki kararı da etkileyecektir. Ne kadar iyi soruşturma yapılırsa o kadar iyi ve sağlıklı kararlar ortaya çıkacaktır. Soruşturma evresinin ulaşmak istediği amaç maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır. Suça sürüklenen çocuklarda soruşturma evresinin görevi kovuşturmaya hazırlamaktır. Bu evrede dava maddi gerçeğe uygun biçimde sonuçlandırılmasını sağlamaya yönelik işlemler yapılır.²⁸

Ceza muhakemesinde suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen süre olan soruşturma evresi hem yetişkinlerin hem de çocukların yargılamasının en önemli ayaklarından bir tanesidir. Gereksiz yere dava açılmasının önüne geçmek maksadıyla Cumhuriyet savcısı tarafından yürütülen soruşturma aşaması zorunlu tutulmuştur. Cumhuriyet savcısı suçu kendiliğinden yaptığı araştırmalar sonucu şikayet veyahut ihbar üzerine öğrenebilmektedir. İşte Cumhuriyet savcısının başrolü aldığı ve suçun öğrenilmesi ile ortaya çıkan dava açmayı güçleştirici ceza muhakemesinin ön evresine ya da başka bir deyişle ilk evresi soruşturma evresini oluşturur. Yetişkinlerin ve çocukların soruşturması benzerlik gösterir.

Cumhuriyet savcısı tarafından ihbar veya başka bir şekilde suçun işlendiğine dair izlenim elde ederse, kamu davası açıp açmama hususunda ivedilikle araştırma yapması gerekmektedir. Bir soruşturmaya başlanabilmesi için Cumhuriyet savcısında basit şüphenin oluşması gerekmektedir. Soruşturma evresinin başlatılabilmesi için Cumhuriyet savcısının sahip olduğu basit şüpheden bahsedebilmemiz için ise belli ve somut olayların suçun işlendiği hususunda şüphe oluşturması gerekir. Basit şüphenin var olduğu hallerde en azından delillerin emare(belirti) ²⁹ niteliğinde olması gerekmektedir.³⁰ Eğer ki savcı soruşturmada toplamış olduğu emarelerden sonra, yapacağı muhakeme sonucunda suça sürüklenen çocukların mahkum olma ihtimalinin,³¹ beraat etme ihtimalinden daha kuvveti olduğu düşünüldüğünde Cumhuriyet savcısı suçla ilgili iddianame düzenler. Eldeki verilere göre savcısının iddianame düzenleyebilmesi için, soruşturmanın başlatılabilmesi için gerek olan makul şüpheden daha ziyade yeterli şüpheyeye sahip olması gerekmektedir. Suç ile alakalı yeterli

²⁸ Nur Centel ve Hamide Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınevi 12.Baskı, s.79.

²⁹ İspat edilecek olayın aydınlanmasına dolaylı olarak yardımcı olan olgulara “belirti” denir. Kunter/Yenisay I.N.43.16(357),N.43,17(358);Bahri Öztürk, Veli Özer Özbek ve Mustafa Ruhan Erdem, **Uygulamalı Ceza Muhakeme Hukuku**,(2002),K.No.447.

³⁰ Alman hukukunda suçun varlığını gösteren olguya dayanan ve şüphe uyandıran bu sebepler ,dayanak noktası olarak adlandırılmakta ve yeterli dayanak noktalarının varlığı halinde basit şüpheden söz etmek mümkün olmaktadır. B.Weillant Einfkrung, **İn die Praxis des Strafverfahrens**, München 1996,s8,53.

³¹ Beulke Wolfgang, **Strafprozeßrecht**, Heidelberg 2002,s. 7.,K.No.114.

şüpheye sahip olmadığı takdirde cumhuriyet savcısı suçla alakalı iddianame düzenlemesi mümkün değildir.

Cumhuriyet savcısının soruşturmaya konu olan vakıayı öğrenme şekilleri çeşitlilik göstermektedir. Cumhuriyet savcısı suç olgusunu resen öğrenebildiği gibi ihbar şikâyet yoluyla, tutanak ile, talep, yabancı devletin şikayeti yolu ile ve de mütalaa yoluyla öğrenmesi de mümkündür. Cumhuriyet savcısı, basından, görevini yaptığı esnada tesadüfen suçun sübuta erdiğini öğrenebilir.

İhbarı resen kovuşturulması gereken suç, suçtan haberi olan kimselerin, suç adli makamlara bildirilmesi olarak tanımlanabilir. Suç işlendiğini ihbar eden kimse suçtan zarar gören de olabilir ya da suçla alakası olmayan üçüncü kişide olabilir. Suç gerçekleştiğinin ihbarını, cumhuriyet başsavcılığına yapılabileceği gibi kolluk makamlarına da yapılabilir. Hatta cumhuriyet başsavcılığına gönderilmek suretiyle valiliğe, kaymakamlığa ya da mahkemeye de yapılabilir. Yurt dışında işlenmiş olan suçların ise Türkiye'nin elçilik ve konsolosluklarına başvurulabilir. Bir kamu görevlisinin eylemi nedeniyle oluşan suç ise, kamu görevlisinin bağlı olduğu kurum ve kuruluş idaresine de ihbarda bulunabilir. İhbar, anayasadaki dilekçe hakkının bir kullanım şekli olarak tezahür edilebilir.³²(AY,m.74.)

Şikayeti, suçtan zarar gören kişinin, şüpheli çocuğun cezalandırılması istemini içeren beyanı olarak tanımlamak mümkündür. Mevzuatta bazı suçların takibi, kişiye sıkı sıkıya bağlı olunan, kişilik haklarını ihlal eden ve de doğrudan doğruya kamu adına takip edilmesinden menfaati olmayan suçlar yani takibi şikayete bağlı olan suçlardır. Şikayet şartı gerçekleşmeksizin cumhuriyet savcısı olay hakkında soruşturma başlatabilir, belgeleri toplar, tanık dinleyebilir; ancak şüpheli çocuğa isnat edilecek olan eylemleri yapması mümkün değildir, şüpheli çocuğun ifadesi alınamaz, şüpheli çocuk sorguya çekilemez ve de çocuk hakkında kamu davasının açılabilmesi için iddianame düzenlenemez.³³Şikayet hakkına sahip olan kimseler, suçla korunan menfaatin sahibi olan suçtan zarar görenler ve mağdurlardır. Suçtan doğrudan doğruya zarar gören kimselere mağdur denilmektedir.³⁴Eğer suçtan zarar gören çocuk ama sezgin ise, şikayet hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olması sebebiyle, sezgin küçüklerde dava ve şikayet hakkına sahiptirler. Yasal temsilci, küçüklerin sezgin olmadıkları durumlarda

³² 18/10/1982 Tarihli,2709 sayılı Anayasa ,RG. 9.11.1982.

³³ Aynı yönde Nurullah Kunter, Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul 2008,s.88.

³⁴ Erol Cihan ve Feridun Yenisey, **Ceza Muhakemesi Hukuku**(1996),94;Devrim Güngör,**5237 ve 5271 sayılı Kanunlar Işığında Şikayet Kurumu**, Ankara 2009,s.43 vd.

onların yerine geçerek bu hakkı kullanmaktadırlar.³⁵ Tüzel kişi adına şikayet hakkını yetkili olan organları kullanmaktadır. Ayrıca şikayet hakkını, dava etmek, savunmak ve adli işlemleri takip etmekle görevli olan avukatlarda kullanabilirler.(Av.K.m.35).

Şikayet süresi, teşebbüs aşamasında son icra hareketinin vuku bulduğu, kesintisiz (mütemadi) suçlarda, kesintinin³⁶ gerçekleştiği ve müteselsil suçlarda, son suçun işlendiği andan itibaren işlemeye başlar.(CMK m.12;TCK m.66/6).Şikayet süresi, suçtan zarar gören şahıs şikayet hakkını altı ay içerisinde kullanabilir. Bu süre suçun dava zamanaşımına uğramamış olması şartıyla şikayet hakkı olanın fiili ve failin kim olduğunu bildiği ya da öğrendiği günden itibaren başlar.(TCK m.73) Şikayet yazılı ve tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak cumhuriyet başsavcılığına ya da kolluk makamlarına yapılacağı gibi cumhuriyet başsavcılığına gönderilmek üzere, valiliğe, kaymakamlığa veya mahkemeye de yapılabilir. Eğer suç yurt dışında işlenmişse Türkiye'nin elçilik ve konsolosluklara da şikayette bulunabilmesi mümkündür. Kamu görevinin yürütülmesi ile bağlantılı olarak, işlemiş olan bir suç sebebiyle ilgili kurum ve kuruluş idaresine de şikayet yapılması mümkündür. Birden fazla kişinin şikayete konu olan eylemi gerçekleştirdikleri durumunda şikayet dilekçesinde yalnızca bir kişinin cezalandırılması talep edildiğinde şikayetin sirayeti (şikayetin bölünmezliği) sebebiyle diğer suça iştirak eden kişileri de kapsar.³⁷

Çocuğun, duruşma esnasında suç işlediği ve bu husus tutanağa bağlandığı takdirde mahkeme suçu işleyen çocuğun tutuklanmasına karar vermesi mümkündür. İşlenen suçtan haber alma yöntemlerinden bir diğeri de bu durumdur.

Cumhuriyet savcısının suçu öğrenme şekillerinden bir diğeri ise; resmi şikayettir.(Talep) Adalet bakanının belli suçlar sebebiyle, bu suçların takip edilmesini cumhuriyet savcısından istemesi yoluyla suçun işlendiğinde cumhuriyet savcısının haberi olabilmektedir. Eğer talep var ise Cumhuriyet savcılarının soruşturma başlatması için yeterli olan basit şüphede var demektir. Bu sebeple talep üzerine Savcılar, soruşturma başlatmak zorundadırlar.

³⁵Yargıtay İçtihatı Birleştirme Kararı,154.1941-14/9,Abdullah Polat Gözübüyük, **Türk Ceza Kanunu Şerhi** 15.Baskı, İstanbul(tarihsiz),1141-1142.

³⁶ Nur Centel, Hamide Zafer ve Özlem Yener Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, İstanbul 2006,219:”Şikayete bağlı, kesintisiz süregelen ve zincirleme (mütemadi ve müteselsil) suçlarda hak düşürücü sürenin geçirilmesi sebebiyle verilen düşme kararlarının bu karardan sonra da ilk zinanın aralıksız sürdürülmesi durumunda ,hukuki kesinti olarak kabul olunmaması gerekmektedir. Aksi takdirde ,kamu düzeni bağlamında sanık yararına konulmuş olan ... madde tersine işlenmiş olur”,YCGK,6.2.1978/5-494/37,YKDV,5(Mayıs,1979)712-713.

³⁷ Bu durumun yayılma etkisi olarak adlandırıldığı konusunda Bahri Öztürk, Mustafa R. Erdem ve Veli Özer Özbek, **Ceza Muhakemesi Hukuk Temel Bilgiler**, Ankara 2001,s. 13.

Bir başka cumhuriyet savcısının suçun vuku bulunduğunu öğrenme şekli ise, yabancı devletin şikayetidir. Bu durumda belli suçlarda mümkündür, yabancı devletin şikayeti sonucunda cumhuriyet savcılığından soruşturma başlatılmasının talep edilmesidir. Ancak yabancı devletin şikayetin olduğu durumlarda, talepteki gibi cumhuriyet savcılarını soruşturma başlatma gibi zorunlu bir yükümlülükleri yoktur. Yabancı devlet bayrağına hakaret sebebiyle, ilgili yabancı devlet şikayet hakkına sahiptir.

Özellikle de vergi mevzuatında söz konusu olan kurum olan mütalaa, bazı suçlar sebebiyle muhakeme yapılabilmesi amacıyla, o suç sebebiyle hakları ihlal ve menfaatleri ihlal edilen kurumun görgüsünün alınması olarak belirtilebilir. Savcılık ihbar sebebiyle vergi kaçakçılığını öğrenmiş olsa bile, ilgili vergi dairesine bu hususu haber vermek sureti ile vergi dairesinden gelecek olan mütalaaı beklemeye mecburdur.

Ceza muhakemesinin en önemli aşaması olan soruşturma evresinin en önemli özellikleri; gizlidir, kurala bağlı değildir, dağınıktır, yazılıdır, kamusaldır ve de mecburidir. Soruşturmanın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için soruşturmanın gizliliği esastır. Ayrıca mevzuatta farklı hüküm konulduğu durumlar saklı tutularak ve savunma haklarına zarar vermemek kaydıyla soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir.³⁸ (Cmk, m.157.)Hâkim, savcı, tanık, bilirkişi gibi yapılan usul işlemine katılan kimseler, soruşturmanın gizliliğine uymakla yükümlüdür. Şüpheli çocuk ise, eğer aynı soruşturmada birden fazla şüpheli varsa, sadece diğer şüpheliler ile ilgili olarak yapılan soruşturma işlemlerini gizli tutmakla yükümlü olup kendi ile ilgili olarak yapılan soruşturma işlemlerini açıklayabilir. Aynı şekilde müdafî de sadece kendi müvekkili ile ilgili olarak yapılmış soruşturma işlemlerini açıklama hakkına sahiptir.

Basın mensupları için de, esasen soruşturma işlemine katılan kişilerden olmamakla beraber, 5187 sayılı Basın Kanunu uyarınca, belli ölçüde gizlilik yükümü altına alınmışlardır.³⁹ Süreli yayınlarda; 18 yaşından küçük olan suç faili veya mağdurlarının, kimliklerinin açıklanması veya tanınmalarına yol açacak şekilde yayın yapılması suç sayılmıştır.⁴⁰ (BK,m.21)Çocuğun özel hayatının gizliliğine saygı gösterilmesini ve genç insanların özellikle damgalanmamasını yani masumiyet ilkesi gereği lekelenmemesini, çocuğun çıkarının her aşamada üstün tutulmasını

³⁸4.12.2004 Tarihli,5271 sayılı Kanun, RG.7.12.2004.

³⁹ Güneş Ergün Okuyucu, “Soruşturmanın Gizliliği”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 59, C.2, 2010, s. 245.

⁴⁰ 9.6.2004 tarih 5187 sayılı Kanun, RG.26.6.2004, Sayı:25504.

öngörmektedir.⁴¹(Pekin,m.8.) Yetişkinlerin soruşturmasında işlemler gizlidir. Çocuğun soruşturmasında ise bu işlemler evleviyetle gizli tutulması gerekmektedir. Uluslararası kurallar olan Pekin Kurallarında ve de Basın Kanununda da görüleceği üzere özellikle çocuğu soruşturmasında gizliliğin önemli olduğu aşikârdır. Sadece soruşturmanın sağlıklı yürütülebilmesi için değil daha sağlıklı bireyler için henüz soruşturma aşamasında suçlu olduğu bilinmeyen çocukların sanki suçluymuş edasıyla yaftalamamak için soruşturma evresi gizli tutulmuştur. Hem yetişkinler için hem de çocuklar için masumiyet karinesi önemlidir.

Soruşturma evresi yazılıdır, soruşturma evresinde yapılan her işlemin sonrasında muhakkak tutanağa geçirilmesi gerekmektedir. Tutanağa geçirirken soruşturma işlemleri cumhuriyet savcısı, kolluk kuvvetleri, sulh ceza yargıcı ve hazır bulunan yazman tarafından imza altına alınır. Suça sürüklenen çocuklar da zorunlu müdafilik olması sebebiyle kanundan doğan çocuklarla ilgili işlemlerde müdafî görevlendirilmesi zorunludur. Mağdur çocuklara atanan avukata vekil denilmektedir. Mağdur çocukların ifadesi alınırken mağdur vekilinin çocuğun hazır olması zorunludur. Zorunlu müdafilikten kaynaklı kanundan doğan bir zorunluluktur. Bu sebeple ayrıca tutanak avukat ve müdafinin de tutanağı imzalaması gerekmektedir. Yetişkinler ve çocuk soruşturması genel olarak aynı ilkeler üzerine kuruludur ancak çocuğun yaşı, psikolojik gelişimi göz önünden alındığında birtakım ek zorunluluklar eklenmiştir. Zorunlu müdafilikte çocuk soruşturmasının zorunlu durumlarından bir tanesidir. Bu zorunlulukların olmasının sebebi işin hızını güçleştirmek değil toplumun temelini oluşturan çocuklarımızın soruşturmalarının daha sağlıklı yapılmasını sağlamaktır.

Soruşturma evresi dağınıktır. Genelde bakıldığında soruşturma evresi yetişkinlerde sulh ceza hakimliği, cumhuriyet savcılığı ve kolluk arasındadır. Bu sebepten dolayı belli bir düzende olmasını beklemek pek mümkün değildir. Çocuk soruşturmasında ise çocuk bürosundaki cumhuriyet savcısı, çocuk hakimi ve çocuk mahkemelerinin ve çocuk birimlerindeki kolluğun ve de sulh ceza yargıcının görevli olduğunu düşünürsek belli bir düzen var kabul edemeyiz.

Soruşturma evresi herhangi bir kurala bağlı değildir. Suça sürüklenen çocukların soruşturmasına bakıldığında soruşturma evresine ilişkin işlemler geniş bir şekilde düzenlenmesine karşın, suça sürüklenen çocukların soruşturmasında araştırmaların nasıl yapılacağı veyahut hangi sıra izleneceği düzenlenmemiştir. Mesela suça sürüklenen

⁴¹ Pekin Kuralları, Genel Kurul'da 14 Aralık 1990 tarih ve 45/112 sayılı kararı ile kabul ve ilan edilmiştir.

çocuğun ne zamana dinlenmesi gerektiği konusunda bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Çocuk soruşturmasının başında da sonunda suça sürüklenen çocuk dinlenebilir. Bu durum soruşturmayı yapan makamın takdirine bırakılmıştır. Suça sürüklenen çocukların soruşturmasında çocuk birimi veya çocuk bürosu soruşturma için araçların seçiminde de serbesttir.

Soruşturma evresi kamusaldır, bu ilke cezalandırma yetkisinin bireyden alınarak devlete verilmesini ifade eder ve bu ilkede şahısların birbirlerine karşı düşmanlıkların engellenmesi ve çocuklar gibi kendisini savunamayan güçsüzlere yardım etme düşüncesi baskındır. Suç işleyenlere karşın, suça sürüklenen çocukta olabilir şüpheli de olabilir cezalandırılabilirmeleri için ceza soruşturmalarını yürütmek devletin en önemli görevleri arasında sayılabilir. Devletin bu görevi de kamusalılık ilkesi içinde değerlendirilir. Devleti temsil eden organlar kamu adına kendiliklerinden soruşturma başlatıp, soruşturmayı yürütebilirler. Bireyler tek başına ceza soruşturma ve kovuşturma yapamazlar, soruşturma ve kovuşturmanın devlet tekelinde olması gerekmektedir.

Soruşturma evresi mecburidir. Çünkü soruşturma demek kovuşturma evresine yardımcı bölüm demektir. Kovuşturmaya geçebilmek için ön ve yardımcı bölüm olan bu evreyi geçmek gerekmektedir. Eğer etkin ve sağlıklı soruşturma yapılırsa o zaman kovuşturma evresinde o kadar iyi kararlar ortaya çıkar adalet daha kısa sürede sağlanmış olur.

2.2.1. Çocuk Yargılamasında Ayırt Etme Gücünün Belirlenmesinin Önemi

Çocuğun işlediği iddia edilen suçla alakalı ayırt etme gücünün tespiti psikoloji, psikiyatri ve pedagoji bilişim dallarında uzmanlaşmış doktorlar tarafından tespit edilir. En önemli ve uygulamada sıklıkla karşılaşılan husus ise sağlık ocağı doktorunun verdiği rapor geçerli değildir. Ayırt etme gücünün varlığı veyahut yokluğu bu raporla kesin olarak belirlenemez.

Önemli davalarda cezaya hükmedilmeden ve koruma tedbirine karar verilmeden önce; çocuğun geçmişi, halen içinde olduğu yaşam biçimi ve suçun işlendiği koşullar araştırılmalıdır.⁴² Çocuğun suç işlemesi bir davranış bozukluğu olması sebebiyle, suça sürüklenen çocuğun doğumundan itibaren gelişim aşamaları, zihinsel, fiziksel, duygusal, sosyal ve moral gelişim özellikleri, ailesinin toplumsal, ekonomik ve kültürel durumu, aile bireyleri arasındaki ilişki, iş ve okul ortamı ile boş vakitlerini

⁴² A.g.e. Balo, s. 232.

değerlendirdiği çevre, içerisinde bulunduğu hukuki durum ve adli mercilerin müdahalelerini gerektiren olaylar, inceleme esnasında uzmanlar tarafından tespit edilen davranışları, suçluluklarına ve topluma uyumsuzluklarına veya korunmaya muhtaç olmalarına sebep olan etkenlere yönelik bilgiler tespit edilmelidir. ⁴³ Bu bilgilerin tespitinden sonra uzmanlar tarafından sosyal inceleme raporu hazırlanır.

Hazırlanmış olan sosyal inceleme raporlarında yapılan incelemenin özelliği ve verilen görevin niteliği göz önüne alınarak aşağıda izah edilen durumların bir kısmına veyahut ta tamamına yer verilir. Hakkında inceleme yapılması gereken çocukla alakalı olarak; çocuğun doğumundan başlayarak geçirdiği gelişim aşamaları, zihinsel, fiziksel, duygusal, sosyal ve moral gelişim özellikleri, ailesinin ekonomik, toplumsal ve kültürel durumu, aile bireyleri arasındaki ilişki, iş ve okul ortamı ile boş vakitlerini değerlendirdiği çevre, içinde bulunmuş olduğu hukukî durum ve adlî mercilerin müdahalelerini gerektiren olaylar, inceleme sırasında uzmanlar tarafından tespit edilen hareketleri, suçluluklarına ve topluma uyumsuzluklarına veya korunmaya muhtaç olmalarına sebep olan etkenler hakkında bilgiler, çocuğun fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden incelenmesi esnasında elde edilen ve olayın açıklanması bakımından önemli görülen bilgiler, tedbirlerden hangisinin faydalı olacağına, tedbirin yanı sıra denetim altına alınmasına gerekli olup olmadığına dair öneriler, çocuk hakkındaki tedbir veya denetim kararlarının ne kadar süre ile uygulanması gerektiğine ilişkin öneriler, çocuklar ve ailelerine uygulanabilecek özel tretman veya psikiyatrik tedavi konularında öneriler bulunmaktadır. Raporda çocuğun işlediği eylemle alakalı olarak işlediği eylemin hukukî anlam ve sonuçları kavrayabilme ile bu eylemle alakalı olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığı hususunda sonuç değerlendirmesinde bulunulması mümkün değildir. Sosyal inceleme raporu, suça sürüklenmiş çocuğun, işlemiş olduğu eylemin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ile bu eylemle alakalı olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin mahkeme tarafından takdirinde göz önünde bulundurulur. Herhangi bir karar vermeden önceki ve şimdiki sosyokültürel çevresinin araştırılması gerekmektedir.

Küçükler için adaletin amacı iyiliğin geliştirilmesi ve orantılılığın sağlanmasından ibarettir. Orantılılığın sağlanmasından kasıt ise; küçüğün içinde bulunduğu koşullar hem de işlenen suçun şartlarının her zaman orantılı olmasının güvence altına almayı amaç edinmelidir. Bu amaca hizmet edilebilmesi için sosyal

⁴³ A.g.e. Efe, s.108.

inceleme raporu hazırlanır. Bu sosyal inceleme raporunda çocuğun içinde bulunduğu durum, suça etki eden faktörler ve suçun şartlarını içermesi gerekmektedir. Hazırlanacak olan sosyal inceleme raporu orantılılık ve iyi niyet amacının gerçekleştirilmesi konusunda katkı sağlamalıdır.

2.2.2. Suça Sürüklenen Çocuklarda Soruşturma Evresinin Süjeleri:

Yetişkinlerin soruşturmasında, soruşturma çalışmalarını yöneten ve bütün çalışmaların sorumluluğunu üstlenen makam kamu adına suçları takiple yükümlü olan başsavcılık makamıdır. Cumhuriyet savcısının görevi suça ilgili işlemleri idare etmek, sonuç çıkarmaktır. Bir suç işlendiğini haber alan başsavcılık bunun hemen araştırmak zorundadır.⁴⁴ Bunu Cumhuriyet savcısının kendisi de yapabilir. Eğer ki teknik konular gibi konuları içerdiği takdirde adli kolluk ve diğer kolluk makamlarından yardım da alabilir. Ayrıca kamu görevlilerinden her türlü bilgiyi isteyebilir. Her ne kadar Cumhuriyet savcısının adli kolluk ve diğer kolluktan yardım alma imkanı olsa da bazı hallerde soruşturmanın cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yapılması öngörülmüştür. Örnek verilecek olursak, avukatın takip edilmesinin izne tabi olduğu suçlarda,⁴⁵ (AvK, m 58) ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlarda suçüstü hallerde⁴⁶⁴⁷ (AvK, m 61) örnek verilebilir.

Çocuk soruşturmasında, çocuğun soruşturması çocuk bürosundaki Cumhuriyet Savcısı tarafından bizzat yapılır. Gecikmesinde sakınca olan durum mevcut ise çocuk bürosunda olmayan cumhuriyet savcıları tarafından da bu görev yapılabilir.⁴⁸ (ÇKKUİUEHY,m.15) Uygulamada hızlılık açısından her ne kadar yerinde bir düzenleme olmasına karşın diğer savcılarında çocuğun yüksek yararı için sıkıntılı durumlara neden olabilecektir. Diğer savcılarında en azından çocuk soruşturmasına dair bilgilendirme yapılması gerekmektedir.

Çocuk ağır ceza mahkemeleri ve çocuk mahkemelerinin olmadığı yerlerde, bu mahkemeler kurulup göreve başlayıncaya kadar, suça sürüklenen çocuklar tarafından işlenmiş olan suçlara yönelik soruşturmalar Cumhuriyet başsavcılığının iş bölümündeki

⁴⁴ Bkz.CMK.m.160/1.

⁴⁵ 19.3.1969 tarih ve 1136 sayılı Kanun ,RG. 7.4.1969,Sayı:1694.

⁴⁶ AVK.m.58.

⁴⁷Öztekin Tosun, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mevzuat Kroniği,s591,<https://dergipark.org.tr/download/article-file/96119>,e.t.: 28.04.2019

⁴⁸RG. 24.12.2006 ,26386 sayılı Yönetmelik.

Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır.⁴⁹ Cumhuriyet savcısı soruşturma sırasında gerekli gördüğü takdirde çocuk hakkında destekleyici ve koruyucu tedbirlerin uygulanmasını çocuk hâkiminden isteyebilir. ⁵⁰ (ÇKK, m.50)

Savcının ifadeyi daha maddi gerçeğe yakın bir şekilde alabilmesi ve de çocukla daha rahat diyalog kurabilmesi için sosyal çalışma görevlilerinin huzurunda ifadenin alınması gerekmektedir. Çocuğun ifadesinin alınması yada çocuk hakkındaki diğer işlemler esnasında, çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurulabilir. Sosyal çalışma görevlisinin görevi, soruşturma için sosyal inceleme raporu hazırlamaktır. Yasadaki düzenleme sosyal çalışma görevlisinin bulunmasını zorunlu tutmamaktadır ihtiyari olarak hazırlanmıştır. İvedilikle, yasada yapılacak olan düzenlemeyle ihtiyarilikten çıkarılıp bu durumun zorunlu olarak düzenlenilmesi gerekmektedir.

Çocukların soruşturması ve Yetişkinlerin soruşturma evresinin belli işlemleri yönünden yargıta yetkilidir. Bu yargıç kural olarak sulh ceza yargıcısıdır. Sadece yargıç tarafından yapılması gereken işlem olduğu takdirde sulh ceza yargıcısından istenecektir. Suçüstü hali ile gecikmesinde sakınca bulunan haller olduğu takdirde ve olay genişlik itibariyle cumhuriyet savcısının işgücünü aşıyorsa sulh ceza yargıcısı bütün soruşturma işlemlerini savcının istemi olmadan da yapabilecektir. ⁵¹

Çocuk yargılamasında soruşturma evresinin organlarına bakıldığı takdirde ise genel ceza muhakemesinde görevli kişilere göre alanlarında uzman ve farklı niteliklere sahip olmalıdırlar. Ceza yargılamasının genel özelliklerinden ziyade çocuk koruma kanununu uygulamalıdırlar. Çocuk yargılamasında bizim için yol gösteren kanun ve sıklıkla kullanılan kanun çocuk koruma kanunudur. Mevzuatta suça sürüklenen çocukların soruşturması konusuna ışık tutmaktadır. Suça sürüklenen çocuklar hakkında soruşturma yapılırken öncelikli olarak çocuğun yüksek yararı göz önüne alınıp öyle karar verilir.

2.2.2.1. Suça Sürüklenen Çocukların Soruşturmasında Çocuk Bürosu

Çocuk bürosunun görevleri çocuk koruma kanunuyla ve de diğer kanunlarla düzenlenmiştir. Çocuk bürosu suça sürüklenmiş çocuklar hakkında soruşturma işlemlerinin yürüten organdır. Soruşturma aşamasının savcılık aşamasını içermektedir.

⁴⁹Bkz. Ç.KKUİUEHY,m.5/3.

⁵⁰ 3.7.2005 tarih,5395 sayılı Kanun, RG.15.7.2005,Sayı:25876.

⁵¹ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Savaş Yayınevi, Ankara 2012,15.Baskı,s. 266.

Çocuk yargılamasında çocuk hakkında yapılan soruşturma, çocuk bürosunda görevli olan Cumhuriyet Savcısı tarafından bizzat yapıılır. Gecikmesinde sakınca olan durumun varlığı halinde çocuk bürosunda olmayan cumhuriyet savcıları da bu görevi yerine getirecektir.⁵² Gecikmesinde sakınca olan durumdan kasıt deprem, sel, felaket, o esnada çocuk savcısının ulaşılması imkansız olduğu durumlar olarak değerlendirilebilir. Uygulamada hızlilik açısından her ne kadar yerinde bir düzenleme olmasına karşın diğer savcılarında çocuğun yüksek yararı için sıkıntılı durumlara neden olabilecektir. Diğer savcılarında en azından çocuk soruşturmasına dair bilgilendirme yapılması gerekmektedir.

Soruşturmanın en önemli ayağı olan çocuk bürolarında alanlarında uzman çocuk psikolojisinden anlayan görevlilerin olması gerekmektedir. Ancak pek tabiidir ki uygulamada mevzuattaki bu belirtilen durumlar yapılmamaktadır. Çocukların psikolojisiyle alakalı eğitim almamış olan herhangi bir savcıda atamayla çocuk bürosunda görev almaktadır. Bu durum özellikle çocuk soruşturmasının en önemli sıkıntılarından bir tanesidir. Alanlarında yetkin, çocuklarla ilgili gereken eğitimler alındıktan sonra görevlendirilme yapılması daha yerinde bir durum olacaktır.

Çocuk ağır ceza mahkemeleri ve Çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemeleri bulunmadığı yerlerde, bu mahkemeler kurulup göreve başlayıncaya kadar çocukların işlediği iddia edilen suçlara ait soruşturmalar Cumhuriyet başsavcılığının iş bölümünde gösterilen Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır.⁵³ Cumhuriyet savcısı soruşturma esnasında gerekli gördüğü takdirde çocuk hakkında destekleyici ve koruyucu tedbirlerin uygulanmasını çocuk hâkiminden isteyebilir.⁵⁴

Savcının ifadeyi daha maddi gerçeğe yakın bir şekilde alabilmesi ve de çocukla daha rahat diyalog kurabilmesi için sosyal çalışma görevlilerinin huzurunda ifadenin alınması gerekmektedir. Çocuğun ifadesinin alınması veya çocuk hakkındaki diğer işlemler sırasında, çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurulabilir. Sosyal çalışma görevlisinin görevi, soruşturma için sosyal inceleme raporu hazırlamaktır. Yasadaki düzenleme sosyal çalışma görevlisinin bulunmasını zorunlu tutmamaktadır, ihtiyari olarak hazırlanmıştır. İvedilikle, yasada yapılacak olan düzenlemeyle ihtiyarilikten çıkarılıp bu durumun zorunlu olarak düzenlenilmesi gerekmektedir.

⁵² ÇKKUİUEHY,m.15.

⁵³ Bkz. ÇKKUİUEHY,m.5/3.

⁵⁴ Bkz.ÇKK,m.15.

Soruşturmayı yürütmekten başka çocuk bürosunun başlıca görevleri, suça sürüklenen çocuklar için tedbir alınması gerekli olan durumlarda, gecikmeksizin tedbir alınmasını sağlamak, korunmaya ihtiyacı olan, suç mağduru veya suça sürüklenen çocuklardan yardıma, işe, eğitime, barınmaya ihtiyacı olan veya uyum güçlüğü çekenlere ihtiyaç duydukları destek hizmetlerini vermek, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içerisinde çalışmak, bu gibi hususları çocukları korumakla görevli kurum ve kuruluşlara bildirmektir.

2.2.2.2. Suça Sürüklenen Çocukların Soruşturmasında Çocuk Birimleri

Her ne kadar savcılarının bulunduğu yer olarak çocuk büroları varsa kollukta da çocuk birimleri vardır. Çocuğun kolluk görevleri çocuk birimleri tarafından yerine getirilir. Çocuk birimi; İl Emniyet Müdürlüklerinde Çocuk Şube Müdürlüğü, İlçe Emniyet Müdürlükleri/Amirliklerinde Çocuk Büro Amirliği düzeyinde kurulan polis ihtisas birimini ifade eder.⁵⁵ (EGMÇŞM, m. 4.)

Yetişkinlerde soruşturmada ifade almada kolluk görevli iken mağdur çocukların ifadesinin alınması durumunda da çocuk biriminde çalışan kolluk kuvvetleri görevlidir. Suça sürüklenen çocukların ifadesinin alınmasında çocuk bürosundaki cumhuriyet savcısı görevlidir. Suça sürüklenen Çocukların ifadelerini Cumhuriyet Savcısının aldığı gibi, mağdur çocukların ifadelerini de cumhuriyet savcısı alması gerekmektedir. Zaten mağdur olan çocukların daha fazla mağduriyetlerine yol açmamak için daha yetkin insanlar tarafından ifadesinin alınması gerekmektedir. Yine mağdur olmaları sebebiyle daha fazla mağduriyet yaşamamaları için sosyal çalışma görevlilerini eşliğinde ifadelerinin alınması gerekmektedir. İvedilikle bu hususların kanuna zorunlu olarak eklenmesi gerekmektedir. Hem kolluğun iş gücü hafifler hem de çocukların ifadesi daha iyi alınabilir. Böyle bir ibare eklendiği takdirde pek tabiidir ki daha fazla Cumhuriyet Savcısı görevlendirilmesi ve sosyal çalışma görevlilerinin görevlendirilmesi gerekmektedir. Bu hususta oldukça pahalı bir durum olacaktır ancak psikolojisi bozuk çocuklar yetişmesindense, toplumumuzun çekirdeğini oluşturan bireylerin kişilik bozuklukları olmasındansa daha sağlıklı ifade ve kararlar için yeni kişiler tayin edilebilmesi gerekmektedir. Yapılacak olan düzenlemelerde öncelikli toplum yararlı olması gerekmektedir.

⁵⁵ RG.13/04/2001,24372 sayılı Yönetmelik.

2.2.2.3. Çocuk Soruşturmasında Avukat Zorunluluğu

Yargılamanın savunma ayağını avukat temsil eder. Yargılama esnasında kişiler istedikleri müdafiyi kendileri seçebilirler. Kendileri avukat tutamadıkları takdirde avukat görevlendirilmesini de barodan talep edebilirler. Ancak kanunda zorunluluklar vardır. Müdafî bulundurulması bazı durumlarda kişinin isteğine bırakılmamıştır. Bu haller içinde; şüpheli ya da sanık çocuk, kendisini savunamayacak durumda malul veya sağır ve dilsiz ise; istemine gerek olmadan müdafîi görevlendirilecektir. Ayrıca soruşturma veya kovuşturması yapılan suç, alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiriyorsa, bu durumda da istem aranmadan müdafîi görevlendirilecektir. Görüldüğü üzere çocuğun soruşturmasında ve kovuşturmasında müdafî bulundurulması zorunludur. Yaş küçüklüğü sebebiyle şüpheli veya sanığa baro tarafından müdafîi görevlendirilmesi durumunda, hükmün açıklandığı oturumda sanık on sekiz yaşını tamamlamamış ise müdafîin o oturumda hazır bulunmaması Yargıtay tarafından bozma sebebi olarak kabul edilmektedir.⁵⁶

Çocuk yargılamasında kanun yollarına başvuru bakımından müdafî ve suça sürüklenen çocuğun iradelerinin çelişmesi durumu özel olarak düzenlenmiş ve kanun yollarına başvurma veya başvurudan vazgeçme durumlarında müdafîin iradesinin geçerli olacağı kabul edilmiştir.⁵⁷ Müdafîliğin yargılamamızdaki önemini gösteren bir karardır.

Çocuk yargılamasında zorunlu olan müdafîin yetkilerini ise dosyayı inceleme ve örnek alma, hazır bulunma, doğrudan soru sorma, kimsenin duyup izlemeyeceği bir ortamda şüpheli çocukla görüşme ve yazışma, kanun yollarına başvurma yetkileri olarak sıralayabiliriz. Savunmayı kurallara uygun yapma, maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına yardım etme ve sır saklama ise müdafîin en önemli görevlerindendir.⁵⁸ Zorunlu müdafîin görevi; soruşturma aşamasının sonunda kovuşturmaya yer olmadığı kararının kesinleşmesi, yetkisizlik ve görevsizlik kararının verilmesi, kamu davası açılmış ise iddianamenin kabulü ile sona ermektedir. Kovuşturma aşamasında görevlendirilen müdafîin görevi ise; başka bir il veya ilçe sınırlarında yargılamanın yapılmasını gerektirecek şekilde görevsizlik veya yetkisizlik kararı, esasa ilişkin

⁵⁶ Yargıtay 6. CD,T.13.06.2013 , 2013/12160 E ,2013/14095 K.; Yargıtay 2. CD,T. 23.01.2006, 2005/2365 E, 2006/184 K.; Yargıtay 8. CD, T.05.04.2006 , 2004/10312 E, 2006/2848 K; Yargıtay 5. CD,T.10.04.2006 , 2004/4010 E ,2006/3022 K.

⁵⁷ Yargıtay CGK ,T.30.05.2006 , 2006/1-131 E , 2006/146 K.

⁵⁸ Yener Ünver ve Hakan Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara 2018,s.295-309.

hükmün kesinleşmesi ya da davanın nakli kararı ile sona erecektir. Ayrıca, müdafî ya da kendisine müdafî görevlendirilen şüpheli veya sanığın ölümü ya da şüpheli veya sanığın kendisine müdafî seçmesi durumunda da müdafîin görevi sona erecektir.

2.2.2.4. Suça Sürüklenen Çocukların Soruşturmasında Çocuk Hakimi

Çocuk hakimi suça sürüklenen çocuklarla korunmaya ihtiyacı olan çocuklar hakkında uygulanacak olan tedbir kararını veren hakimdir. Elbette ki haklarında kovuşturma başlatılmış olan çocuklar çocuk hakiminin görev alanına girmemektedir. Kovuşturma başlandığı takdirde çocuk mahkemesi görevlidir. Başka bir deyişle çocuk hakimi soruşturmadaki çocuk hakkında uygulanacak tedbirlerin uygulayacak hakimi ifade eder.

Unutulmamalıdır ki ister hakim olsun ister çocuk bürosunda çalışan savcı olsun ya da ister çocuk birimindeki kolluk personeli olsun eğer toplumumuzun en önemlisi olan çocuklarla ilgileniyorsa çocuk psikolojisiyle alakalı bunun yanı sıra çocuklarla alakalı bu kişileri eğitime tabi tutmakta yarar vardır. Bu sayede daha hakkaniyetli kararlar ortaya çıkacaktır ve de maddi gerçeğin açığa çıkması daha da kolaylaşacaktır.

2.2.2.5. Suça Sürüklenen Çocukların Soruşturmasında Sulh Ceza Hakimi

Sulh ceza hâkimliği, bölgelerin coğrafi durumları ve her il merkezi ile iş durumu göz önüne alınarak belirlenen ilçelerde kurulur. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun oluru ile Adalet Bakanlığı tarafından sulh ceza hakimlikleri kurulur. İş yoğunluğunun fazla olduğu durumlarda, birden fazla sulh ceza yargıçlığı kurulabilir. Yeni kurulan sulh ceza hâkimlikleri numaralandırılır. Sulh ceza yargıçlıklarında görevlendirilen hâkimlerin, adli yargı adalet komisyonları tarafından başka mahkemelerde veya işlerde görevlendirilmeleri mümkün değildir.⁵⁹ (AYİDMİBAMKGYHK,m.10.)

Bir suç nedeniyle çocukların savcılık soruşturmasından mahkeme tarafından verilmesi gereken kararlar sulh ceza hakimliği tarafından verilir. Çocuk yargılamasında sulh ceza yargıcının; çocuk yargılamasında, gözlem altına alma kararı, iç beden muayenesi ve vücuttan örnek alma kararı, moleküler genetik inceleme kararı, yakalama kararına itiraz, gözaltına alma kararına itiraz, tutuklama kararı ve tutuklamaya itirazın incelenmesi, adli arama kararı, önleme araması kararı, el koyma kararı, adli kontrol

⁵⁹ 26.9.2004 tarih, 5325 sayılı Kanun, RG.7.10.2004, Sayı:25606.

kararı müdafinin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanması kararı, soruşturma dosyası ile ilgili yayın yasağı kararı, diğer sulh ceza hâkimliklerince verilen kararları itiraz mercii olarak incelemek, cumhuriyet savcılığı tarafından verilen kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararını itiraz mercii olarak incelemek, cumhuriyet savcılığınca verilen kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin kararlarını itiraz mercii olarak incelemek, İdareler tarafından verilen idari yaptırımlara karşı, kanunların öngördüğü durumlarda başvuru mercii olarak karar vermek görevleri arasında sıralanmıştır.

Sulh ceza hakiminin kararlarına karşı itiraz kanun yoluna başvurulur. Sulh ceza hâkimliğinin soruşturma işlemlerine ilişkin kararlarına yapılan itirazların incelenmesi, numara olarak kendisini izleyen sulh ceza hâkimliği tarafından yapılır. Son numaralı hâkimliğin kararını bir numaralı hâkimlik inceler. O yerde tek sulh ceza hâkimliği varsa, ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliği itirazı inceler. Ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerde tek sulh ceza hâkimliği varsa, en yakın ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliği itirazı inceler. Tutuklamaya ilişkin itirazlarda ilk tutuklama talebini reddeden sulh ceza hâkimliği, tutuklama kararını itiraz mercii olarak inceleyemez.

Sulh ceza hakimliklerinin soruşturma işlemlerine dair kararlarına karşı itiraz kanunun ayrıca hüküm koymadığı hâllerde ilgililerin kararı öğrendiği günden itibaren yedi gün içinde kararı veren merci verilecek bir dilekçe ya da tutanağa geçirilmek suretiyle zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle yapılır. Tutanakla tespit edilen beyanı ile imzayı mahkeme başkanı veya hâkim onaylar. Kararına itiraz edilen sulh ceza hâkimi itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmezse en çok üç gün içinde, itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir. Sulh ceza hakimliği kararlarına karşı istinaf ya da temyiz kanun yoluna başvurulamaz. Sulh ceza hakimliği kararlarına karşı yalnızca olağanüstü bir kanun yolu olan kanun yararına bozma başvurusu yapılabilir.

2.2.2.6. Suça Sürüklenen Çocukların Soruşturmasında Kanuni Temsilcisi

Suçta sürüklenen çocukların soruşturmasının sürelerinden bir diğerini ise yasal temsilci oluşturmaktadır. Suçta sürüklenen çocukların kanuni temsilcisi anne ve babadır. Suçta sürüklenen çocukların savunmasına yardım eden kişilerdir. Bu kişilerin hak ve yetkileri mevzuatta dağınık bir biçimde düzenlenmiştir. Yasal temsilcilerin birtakım hak ve yükümlülükler bulunmaktadır. Bunların başlıcalarına değinmemiz yerindedir. Yasal temsilci istediği zaman suçta sürüklenen çocuğa müdafî seçme hakkına sahiptir.

Kovuşturmaya hazırlık evresi olan soruşturma evresinde yasal temsilci yakalama, gözaltına alma, gözaltı sürelerinin uzatılmasına karşı sulh ceza yargıcı başvurarak, ssç'nin serbest bırakılmasını talep edebilmektedir. Ayrıca çözümü uzmanlığı gerektiren özel ve teknik bilgiyi gerektiren hallerde bilirkişinin oy ve görüşünün alınması talep edebilir. Ek olarak yargılama konusu olayla alakalı olarak veyahut ta bilirkişi raporunu hazırlanması aşamasında değerlendirilmek üzere uzmanından bilimsel mütalaa alınmasını talep edebilir. Yasal temsilci adeta suça sürüklenen çocuğun müdafii gibi duruşmada delil araştırması isteyebilir ve her delil ortaya konulduktan sonra ortaya konulan deliller hakkında görüş bildirilebilir ve yasal temsilcinin esas hakkında görüş bildirme hakkına da sahiptir. En önemli hak ve yükümlülüklerinden biri de kanun yollarına başvurma hakkına sahiptir. Bir müdafinin görevleri gibi hak ve görevlere sahip olan yasal temsilci, suça sürüklenen çocukların soruşturmasında önemli yere sahiptir.

2.2.2.7. Suça Sürüklenen Çocukların Soruşturmasında Görevli Sosyal Çalışma Görevlileri

Sosyal çalışma görevlileri, adalet bakanlığınca en az lisans öğrenimi görmüş kişiler tarafından mahkemelere yeterli sayıda atanırlar. Genel olarak yapılan atamada; tercihen on sekiz yaş altı bireylerin ve aile sorunları ile çocuk hukuku ve çocuk suçluluğunun önlenmesi konularında lisansüstü eğitilmiş kişiler arasından seçilir. Mahkemelere atanan ve kanun kapsamında tedbirleri uygulayan sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumunda görevli sosyal çalışma görevlilerine almakta oldukları aylıklarının brüt tutarının yüzde ellisi oranında ödenek ödenmesi gerekmektedir.⁶⁰

Bu görevlilerin bulunmaması, görevin yapılması hususunda fiilî ya da hukukî bir engel bulunması yada başka bir uzmanlık dalına gerek duyulması gibi hususlarda, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar ile serbest meslekle uğraşan en az lisans öğrenimine sahip kişilerde sosyal çalışma görevlisi olarak atanabilirler.⁶¹ Bu görevlilerin bulunmadığı durumlarda diğer kurum ve kuruluşlardan kişilerin atanacağı belirtilmiştir.

Her ne kadar kriz anlarında çözüm oluşturabilecek olsa da alanlarında yetkin olmayan ve bu alanla alakalı bilgi birikimi olmayan insanların sosyal inceleme raporu hazırlaması durumunda yargılamayı uzun vadede olumsuz etkilemektedir. Sosyal

⁶⁰ Bkz. ÇKK, m. 33.

⁶¹ Bkz. ÇKK, m. 33.

inceleme raporları yargılama ve adalet sistemimizde son derece önemli raporlardır. Çoğu zaman hakime yol göstericidir. Bu sebeple sosyal araştırma görevlilerinin daha yetkin olmaları gerekmektedir. Mevcut olan sosyal hizmet uzmanlarına o alanlarla ilgili eğitimler seminerler verilmesi gerekmektedir. Ayrıca kriz dönemlerinde atanan sosyal araştırma görevlilerine de görev verilmeden önce seminerler verilmesi gerekmektedir. Sosyal hizmet görevlilerinin uzmanlaştırılmasını sağlanması gerekmektedir. Alanında ne kadar yetkin sosyal hizmet görevlisi o kadar iyi sosyal inceleme raporu demektir. Sosyal inceleme raporu ise adalet sistemimizin kuvvetlenmesini sağlayacaktır.

Sosyal inceleme görevlileri baş kanunumuz olan çocuk koruma kanununda belirtilmiştir. Sosyal çalışma görevlilerinin görevleri son derece önemlidir. Sosyal çalışma görevlilerinin öncelikli görevleri; görevlendirildikleri çocuk hakkında derhâl sosyal inceleme yaparak sosyal inceleme raporu hazırlamak ve raporları kendilerini görevlendiren mercie sunmak, en önemlisi de suça sürüklenen çocuğun ifadesinin alınması veya sorgusu esnasında yanında bulunmak olarak sıralanabilir. Ayrıca mahkemeler ve çocuk hakimleri tarafından verilen diğer görevleri yerine getirme zorunlulukları vardır.

Ayrıca, Sosyal çalışma görevlilerinin, çocukla ilgili gereken araştırmaları yaptıktan sonra, bu bilgileri içeren sosyal inceleme raporlarını hazırlarken ilgililer, sosyal çalışma görevlilerinin araştırmaları esnasında kendilerine destek olmak ve çocuk hakkında istenen belgeleri verme zorunlulukları bulunmaktadır. İlgililer, istenilen bilgilerin verilmesi hususunda imtina edemezler. Sosyal çalışma görevlilerinin, görevleri esnasında yapmış oldukları ve hâkimin takdir ettiği masrafları Cumhuriyet Başsavcılığının suçüstü ödeneğinden ödenir.

Çocuğun ifadesinin alınması veya çocukla ilgili diğer hizmetler sırasında çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurulabilir. Sosyal çalışma görevlisi soruşturma inceleme raporu hazırlar. Sosyal çalışma görevlisinin yapmış olduğu en önemli görev olarak belirtilebilir. Şöyle ki yargılama içerisinde sosyal inceleme raporlarının ne kadar önemli olduğunda zaten bahsedeceğiz ancak hakimin karar vermesindeki önemli olan bu raporlar sosyal inceleme görevliler tarafından alınır. Bu aşamalarda suç iddiası daha yeni olması sebebiyle suç ve hareketlerin nedenleri daha çabuk kavranabilir ve çocukların topluma kazandırılması konusunda özellikle soruşturma aşamasında sosyal inceleme görevlilerinin gözetiminde ifade alınması gerekmektedir. Kanun koyucunun düzenlenmesindeki bulundurulabilir ifadesine katılmamız mümkün değildir. Sosyal inceleme raporu güçsüz ve zayıf olan çocuğun

yüksek yararı gözetilerek soruşturma evresinde de sosyal inceleme görevlisi bulundurulması zorunluluk ve gereklilik olmalıdır. Sosyal inceleme görevlileri de belirtildiği gibi mümkün olduğunca çocukla kişiselleştirilmiş rapor hazırlaması gerekmektedir. Ancak bu şekilde daha doğru kararlar ortaya çıkabilecektir.

Mevzuatta suça sürüklenen çocukların ifadesinin çocuk bürosundaki savcı huzurunda alınması gerektiği belirtilmiş olup mağdur çocuklara ilişkin böyle bir düzenleme mevcut değildir. Kanunda mağdur çocuklara ilişkin apaçık bir düzenleme olmaması sebebiyle mağdur çocukların ifadeleri çocuk birimlerinde alınmaktadır. Çocuk bürosundaki Cumhuriyet Savcısı huzurunda alınan ifade de dahi sıkıntılar mevcut iken çocuk biriminde alınan ifadede pek tabiidir ki daha çok sıkıntılar olacaktır. Suça sürüklenen çocukların ifadesinin alınması hususunda isabetli bir düzenleme mevcut iken zaten mağdur olan mağdur çocuğun ifadesinin kollukta alınmasını anlamak mümkün değildir.

Kanaatimizce yalnızca çocukla alakalı yalnızca çocuk birimlerinde kimlik bilgileri kolluk tarafından alınmalı geri kalan ifadesi ise savcı huzurunda olmalıdır. Elbette ki iş yükünün bu kadar arttığı durumlarda bu pek mümkün görülememektedir. Hem suça sürüklenen çocukların hem de mağdur çocukların ifadesinin çocuk bürosundaki cumhuriyet savcısı tarafından alınacağına yönelik açık düzenlemenin olması gerekmektedir. İvedilikle çocuk koruma kanununa mağdur çocukları da içerir düzenleme eklenmesi gerekmektedir. Eğer böyle bir düzenleme yapılamıyorsa dahi en azından kolluğun bu konuyla alakalı uzmanlaşmış kişilere en azından savcı tarafından talimat verilerek bu görev onlara addedilebilir. Böylelikle daha sağlıklı bu soruşturmanın yürütülmesi sağlanmış olacaktır. Çocuklar toplumun en küçük ve hassas kişilerdir. Bu sebeple olanlara özel eğitim verilmiş kişiler tarafından ifadesinin alınmasında çocukların yüksek yararları söz konusudur.

2.2.3. Suça Sürüklenen Çocukların Yargılamasında Alınan Sosyal İnceleme Raporu

Yargılamada daha sağlıklı kararlar verilebilmesi ve suçun kişileştirilebilmesi için sosyal çalışma görevlileri tarafından mahkeme talebiyle sosyal inceleme raporu aldırılır. Sosyal inceleme raporunu aldırılması belli yaş guruplarında zorunluluk arz etmekte iken belli yaş guruplarında ihtiyaridir.

Hakimin daha hakkaniyetli ve hukuka uygun karar verebilmesi için sosyal inceleme raporunun tam anlamıyla amacına uygun olarak hazırlanmış olması

gerekmektedir. Sosyal inceleme raporunun yanlış hazırlanması durumunda hem hukuka aykırı kararlar ortaya çıkacak hem de hakkaniyetli kararlar verilemeyecektir. Bir karar verilmeden önce bu raporun alınması gerekmektedir. Bu rapor hukuka uygunluğun getirdiği bir zorunluluktur. Davalardaki ve hüküm öncesi raporlar çocuklara ilişkin yargılamanın en önemli basamağını oluşturmaktadır.

Sosyal inceleme raporunun içinde küçüğün geçmiş yaşamı ve halen içinde yaşadığı koşullar ve suçun işlendiği şartlar hakkında ayrıntılı bilgileri içermelidir. Sosyal inceleme, çocukların ihtiyaçlarının giderilmesinde yargı dışı yollara başvurulabilmesi ve alternatif yöntemlerin uygulanabilmesi açısından da önem ifade etmektedir.⁶² Çocuğun korunması, toplumla bütünleşmesi, sağılma ve iyileştirmesinde görevli olan, çocuk adalet sisteminde çocuk, çevresi ve çocuğun suça yönelme nedenlerini değerlendiren ve çocuğun toplumla bütünleşmesi açısından gereksinim duyduğu müdahaleyi öneren sosyal inceleme raporları, çocuğun toplum içinde toplumla bütünleşmesini öngören bir müdahale olarak gözetim süreci ve gözetim içindeki çocuğun durumunu değerlendiren gözetim raporu, çocuk adalet sisteminde önemli bir işleve sahiptir.⁶³

2.2.3.1. Sosyal İnceleme Raporunda Bilgi Toplama

Sosyal inceleme raporu bilgi toplamayla başlar. Bunun sebebi ise çocukta suça neden olacak olguların ne olduğunu daha iyi tespit edebilmek, suça yönelik değerlendirme yapmaktır. Mernis kayıtlarından, soybis kişi yardım bilgileri bilgi toplama hususunda yol gösterici bilgilerdir. Her konuda ışık tutabilecek sosyal inceleme raporu hazırlanabilmesi için 30-45 gün gerekmektedir.⁶⁴

Sosyal inceleme raporunu alanında uzman sosyal çalışma görevlileri hazırlarlar. Sosyal araştırma raporunun maksadına uygun olmak kaydı ile çocuk ve çocuğun yakın çevresiyle alakalı uygulanabilecek koruyucu ve destekleyici tedbirlerin belirlenmesine ilişkin gereksinim duyulan bilgi ve belgeleri; sosyal çalışma görevlileri, sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu, milli eğitim, çalışma ve sosyal güvenlik ile sağlık bakanlıkları, yerel yönetimler, yerel yönetimlerin her türlü kuruluşları ve diğer kurum, kuruluşlardan isteme yetkisine sahiptir.⁶⁵ Ayrıca, ilgililerin, meslek sırrı kapsamındaki

⁶² Hamit Hancı, www.med.ege.edu.tr/m_hanci/cocukbildirgesi.html, e.t.:16.11.2018

⁶³ Sevda Uluğtekin, **Çocuk Adalet Sisteminde Sosyal İnceleme Raporu(SİR) ve Gözetim Raporu(GR) El Kitabı**, İngiltere Büyükelçiliği, Ankara Mayıs 2005,s.2-3.

⁶⁴ Uluğtekin,s.2-3.

⁶⁵ ÇKK,m.41.

bilgiler haricinde, sosyal çalışma görevlilerinin araştırmaları esnasında, sosyal çalışma görevlilerine yardımcı olma ve çocuk hakkında istenilen bilgi ve belgeleri verme zorunlulukları bulunmaktadır.⁶⁶

2.2.3.2. Sosyal İnceleme Raporunun İçeriği

Sosyal inceleme raporu içeriğini öncelikle kişinin kişisel bilgileri, yaşı, işi, aylık geliri, anne babasının adı ...vs gibi, sosyal inceleme raporunun neden yapıldığını, yapıldığı yeri, raporu oluştururken nelerden faydalandığını yani bilgi kaynaklarını, sorunun genel tanımını içermesi gerekmektedir. Ayrıca sosyal inceleme raporu kişilik özellikleri olan iş durumu, ekonomik durum, yaş, eğitim-öğrenim durumu, sağlık durumu, sabıka kaydı, aile durumu, sosyal yaşantısı ve yaşanan konutun durumunu ayrıntısıyla içermelidir. En sonunda sosyal inceleme raporunda tüm bu önemli hususlar dikkate alınarak genel bir değerlendirme ve sonuç bölümü vardır. Sosyal inceleme raporu hazırlarken düzenli ve mantıklı bilgilere yer verilmesi gerekmektedir. Bu durum hem kolay anlaşılmasını hem de sosyal inceleme raporunun gereksiz bilgileri içermesini engelleyecektir.

Yargılamamızda suç ve ceza alanında son derece önemli ve yol gösterici olan sosyal inceleme raporunun iyi, düzgün, mantıklı tutulması gerekmektedir. Aksi takdirde adaletsiz yargılamaya sebep olacağı açıktır. Raporlarda bulunması gerekenlerin bazıları mahkeme sürecinde sözlü veya yazılı olarak hazırlanabilir. Hazırlanmış olan raporun mahkeme kararına temel oluşturacağı için; sosyal hizmet uzmanının tahminlerine değil, gerçeklere dayanma zorunluluğu bulunmaktadır.⁶⁷

Sosyal inceleme raporlarında bulunması gerekli olan maddeleri şu şekilde sıralamak mümkündür. Formel Bilgiler, Kişisel bilgiler, Kaynakça (bilgilerin hangi yollardan elde edildiği), sosyal inceleme raporunun hangi sebeple yazıldığı, olay üzerine bilgi, gencin yaptığı iddia edilen davranışı, gencin bu davranışı ile kendisini nasıl ifade ettiği ve nasıl yorumladığı, yapılan davranışın geçmişteki izleri (eğer olayı açıklamada gerekliyse), gencin kişisel özellikleri (kişiliği), gencin gelişiminin tarihi, gencin sosyal çevresi, bütünsel tarzda mesleki değerlendirme ve hüküm, mesleki değerlendirmeyi hukuki kategoride yerleştirme: gencin gelişkinlik, sorumluluk düzeyi,

⁶⁶ ÇKK,m.34/2.

⁶⁷ Sema Buz, Kübra Düzyurt ve Mehmet Sağlam, “Aile Mahkemesinde Çalışan Sosyal Çalışma Görevlilerinin Sosyal İnceleme Raporlarına İlişkin Değerlendirmeleri: Ankara Adliyesi Örneği”, **Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi**, C 26, S 2, Ekim 2015,s.11.

cezai yaptırımının olup olmadığının tespiti ve olayın gençlik yasası kapsamında ele alınıp alınamayacağı, gençlik yardımı programı, şimdiye kadar programlanan ve uygulanan gençlik yardımları, gelecekte uygulanması gereken gençlik yardımlarının belirlenmesidir.

2.2.3.3. Sosyal İnceleme Raporunun Gizliliği

Kişinin her türlü kimlik bilgisinin aile ve psikolojik bilgisinin içinde bulunduğu bu raporları ve özellikle çocuğun kim olduğunu bildirecek nitelikteki bilgiler gizli tutulacaktır. Resmi yazışmalar dahi gizlilik çerçevesinde olması gerekmektedir. Gizlilik; hassas varlıklar olan çocukların, kişilik haklarına saygının gereklerindendir.

2.2.3.4. Sosyal İnceleme Raporunda Bilgi Edinme

Yargılama esnasında alınan sosyal inceleme raporları kişilik haklarının korunmasını sağlamak için gizlilik içinde yapılır. Ancak herkese karşı bu gizlilikten bahsedilemez. En önemli haklarımızdan olan savunma hakkı kapsamında gizlilik ihlal edilebilir. Düzenlenen sosyal inceleme raporunu, çocuğun kendisi, avukatı, müdafisi, yasal temsilcisi cumhuriyet savcısından, mahkemeden veya çocuk hakimliğinden alabilirler. Başka bir deyişle çocuğun kendisinin, müdafisinin, yasal temsilcisinin sosyal inceleme raporundan bilgi edinme hakları vardır. Yargılamanın daha iyi ilerleyebilmesi için taraflara ve avukatlarına hazırlanmış olan sosyal inceleme raporlarının verilmesinden daha doğal bir durum yoktur. Taraflar ve avukatların dışındaki kişiler için eğer bu rapor incelendiği takdirde çocuk yararına aykırı olduğu kanaatine varılırsa bu durumda kısmen veya tamamen raporun incelenmesi yasaklanabilir. Eğer çocuğun psikolojik durumunu sıkıntıya sokacak bir durum raporda var ise çocuğun ta kendisi olsa bile olumsuz bilgiler içeren belgeler çocuğa verilemeyecektir.

2.2.3.5. Sosyal İnceleme Raporunun Düzenlenmesinde Yöntem Ve Bulgular

Görevlendirilmiş olan sosyal çalışma görevlilerine yönelik akademik olarak eğitim verilmemesi nedeniyle yargılamaya yardımcı olan sosyal inceleme raporu yazılamamaktadır. Özellikle çocuklara yönelik meslek içi eğitimi çalışmaları ülkemizde oldukça yeni gelişim göstermektedir. Bu gelişimin daha da artması ve eğitimlerin hız kesmeden devam etmesi gerekmektedir. Sosyal inceleme raporları yazılırken birden fazla uzmanlık alanlarına sahip kişiler görüş bildirmeleri sebebiyle ortak bir bakış açısı

oluşturulamamaktadır. Sağlıklı ve adalet sistemimize faydalı bir sosyal inceleme raporu bu sebeple oluşturulamamaktadır.

Bulguları on bir başlık altında değerlendirmek yerinde olacaktır. Bu başlıklar; Başlık, Kimlik Bilgileri, Suça İlişkin Bilgiler, Kullanılan Kaynaklar ve Bilgi Toplama Teknikleri, Çocuk ile Alakalı Bilgiler, Çocuğun Eğitim Durumuna Yönelik Bilgiler, Çocuğun Çalışma Yaşamına İlişkin Bilgiler, Çocuğun Boş Vaktinin Kıymetlendirilmesine ve Arkadaş Ortamına İlişkin Bilgiler, Çocuğun Ailesine Yönelik Bilgiler, Değerlendirme ve Müdahale Bilgileri Bölümleridir.

2.2.3.5.1. Sosyal İnceleme Raporunun Başlık Bölümü

Raporun baş sayfasında bulunan sosyal inceleme raporu yazısı, başlığında gizlilik yazısı, hangi yasaya göre düzenlendiği, dosya numarası, rapor tarihi, raporu hazırlayan sosyal çalışma görevlisinin mesleği ve suça sürüklenen çocuğun hangi durumda sosyal çalışma görevlisine gönderildiği sorularının yer aldığı sosyal inceleme raporunda bulunması gereken en önemli bölümlerden bir tanesidir. Sosyal inceleme raporunda başlık bölümünü başlangıç bölümü olarak da nitelendirebiliriz.

2.2.3.5.2. Sosyal İnceleme Raporunun Kimlik Bilgileri Bölümü

Sosyal inceleme raporunda, suça sürüklenen çocuğun ad ve soyadı, doğum yeri, tarihi, nüfusa kayıtlı bulunduğu yer, nüfusa kayıt tarihi, adres bilgileri, cinsiyeti, çocuğun anne ve babasının adları ve soyadlarının ayrı ayrı yazılıp yazılmadığı, anne veya babasının iletişim bilgileri sosyal inceleme raporunun kimlik bilgilerini oluşturur. Çocuk hakkında kimliğinde yer alan bilgilerini gösteren bölümdür.

2.2.3.5.3. Sosyal İnceleme Raporunun Suça İlişkin Bilgiler Bölümü

Bu bölümde işlenilmiş veya ta işlenildiği iddia edilen suça ilişkin bilgilere ve nedenlerine yer verilir. Sosyal inceleme raporunda dosya numarası, suç türü ve tarihi, suç işlenirken kullanılan suç aleti, suçun saati, suç tarihindeki çocuğun yaşı, tutukluluk durumu, çocuğun suç eylemindeki rolü, işlenmiş olan diğer suçlar, çocuğun sorulan sorulara verdiği tepkiler, suçu anlama ve suçun olumsuz etkisinin farkına varma, çocuğun sorun çözme açısından isteklilik durumu, çocuğun daha önce risk alıcı davranış sergileme durumu, suça karşı motivasyon ve tutum, suçluluk duygusu ya da pişmanlık, suçu anlama gibi bilgiler, bu bölümü oluşturur.

2.2.3.5.4. Sosyal İnceleme Raporunda Kullanılan Kaynaklar İle Bilgi Toplama Metotları Bölümü

Raporda verilen değerlendirmelerin ne şekilde yapıldığını hangi kaynakların gösterildiği nerelerden bilgi alındığını gösteren bölümdür. Bu bölümde sosyal inceleme raporları, kullanılan kaynaklar ile bilgi toplama metotlarına yönelik bilgilerinin varlığı, çocuk hakkında edinilen bilgilerin ne suretle toplandığı ve raporlarda bunun verilip verilmediği açısından incelenir. Aile görüşmesinin yapılıp yapılmadığı, çocuğun avukatından bilgi edinilmesi, çocukla yapılan görüşme sayısı ve süresi, çocukla görüşmenin yapıldığı yer, çocuğa yönelik rapor, test, envanter, istatistik çalışmalarından yararlanılıp yararlanılmadığı, diğer kurumlardan bilgi alınması, dosya incelenmesi, ev ile çevre ziyareti, lüzum görüldüğü halde görüşülemeyen şahıs, kuruluş ve sebepleri bunun yanı sıra sosyal çalışma görevlisi ile çocuk arasında kurulan mesleki ilişki biçimi ve görüşmenin başlangıcında çocuk ve ailesinin süreç hakkında bilgilendirmesinin yapılıp yapılmadığı bilgisinin bulunduğu bölümdür.

2.2.3.5.5. Sosyal İnceleme Raporunun Çocuğa Yönelik Bilgiler

Daha önceden kimliğinde yer alan bilgiler verilmesine karşın daha etkili ve sağlıklı bir rapor hazırlanması için bu bölümün iyi tetkik edilmesi gerekmektedir. Çocukla suçun ve kimlik özelliklerinin yazılması raporların kişiselleştirilmesi hususunda büyük önem taşımaktadır. Çocuğun fiziksel sağlığı ve gelişimi hakkında bilgi, belirgin fiziksel özellikleri, dikkat çeken hareketleri, duygusal özellikleri, öğrenme bozukluğu olup olmadığı, yaşına göre algılama/ anımsama/ akıl yürütme özellikleri, kendine bakım ve temizlik özellikleri, konuşma şekli ile alakalı özellikleri, görüşmelerdeki duygusal durumu, bağımlılık oluşturan maddelerle ilişkisi ve bu maddeleri kullanım süresi, madde kullanımına ne suretle alıştığı, çocuğun evden kaçma davranışının olup olmadığı, hayatında travma geçirip geçirmediği, intihar girişiminin olup olmadığı, çocuğun başka sorununun olup olmaması, kendisini nasıl tanımladığını içeren bölümdür.

2.2.3.5.6. Sosyal İnceleme Raporunda Sosyal İnceleme Raporunun Eğitim Bölümü

Çocuğun eğitim durumu, temel eğitim açısından çocuk okula gitmiyorsa ya da hiç gitmemişse nedeni, okuldaki başarısı, sınıfta kalıp kalmadığı ve eğer sınıfta kalmış ise hangi dönemde sınıfta kaldığı, okuldan kaçma davranışları, okul hayatında disiplin

cezası alıp almadığı, eğitimi süresince çalışıp çalışmadığı, çocuğun eğitim hayatı ile alakalı beklentisi olup olmadığına ilişkin bilgiler bu bölümde değerlendirilir. Adaletin sağlanabilmesi açısından eğitim bilgilerinin de yeterince iyi tutulmuş olması önem arz etmektedir.

2.2.3.5.7. Sosyal İnceleme Raporunda Çocuğun Çalışma Yaşamına Yönelik Bilgiler

Çocuğun çalışma sebebi, nerede çalıştığı, daha öncesinde çalışıp çalışmadığı, daha önce çalıştığı takdirde çalışmış olduğu yerden ayrılma sebebi, çocuğun çalıştığı işten ve iş yerinden memnuniyet durumu, çalışma süresi (kısa süreli çalışmalarda dahil), ücretini düzenli alıp alamadığı, çocuğun sigorta bilgileri yer almaktadır. Çocuğu daha iyi tanımlayabilmek için ve daha iyi rapor hazırlanabilmesi için bu hususların raporda açık ve net bir şekilde yukarıdaki sorunlara cevap verir biçimde belirtilmesi gerekmektedir.

2.2.3.5.8. Çocuğun Arkadaş Ortamına İlişkin Bilgiler İle Boş Vakit ve Boş Vakitlerini Kıymetlendirme Yöntemi

Arkadaş ortamının varlığı, arkadaş ortamının çocuk üzerindeki etkisi, arkadaş gruplarında suç potansiyelinin olup olmadığı ve uçuucu yada uyuşturuucu madde kullanımının olup olmadığı, arkadaşları arasında çeteleşme veyahut ta gruplaşma durumuna ilişkin bilgilerin yer aldığı bölümdür.

2.2.3.5.9. Sosyal İnceleme Raporunda Aileye İlişkin Bilgiler Bölümü

Çocuğun nerede yaşadığı, çocuğun ailesinin biçimi, anne ve babanın sağ olup olmadığı, ailede göç etme durumunun olup olmadığı, annesinin ve babasının eğitim düzeyi ve işi, aile bireylerinin aylık geliri, ailenin ekonomik gelirini sağlayan kişiler, kazanılan gelirin temel yaşam gereklerini karşılaması, ailenin sigortasının olup olmadığı, ailenin çocuk sayısı, ailenin yaşadığı evin niteliği, çocuğun kendisine ait ayrı bir odası olup olmadığı, ailede yetki paylaşımının ne suretle olduğu, aile üyeleri arasındaki ilişkinin niteliği, ailenin sorun çözme açısından isteklilik durumu, ailenin çocuğa yönelik genel tavrı, anne, baba ve kardeşlerin çocukla ilişkileri, ailenin çocuğu nasıl tanımladığı, ailenin suça karşı bakışı, aile içerisindeki meseleler, aile içerisinde fiziksel şiddet olup olmadığı, eğer ki fiziksel şiddet olduğu takdirde çocuğun vücudunda izler olup olmadığı, ailede ihmalin bulunup bulunmadığı, aile üyeleri psikolojik

sorunları olan kişilerin olup olmadığı, ailede suç işleyen kişi kaydı olup olmadığı, aile üyeleri arasında bakıma ihtiyacı olan kişilerin varlığı, ailenin yaşadığı çevrenin olanaklar açısından değerlendirilmesi, ailenin çevre ile ilişkisinde aile sisteminin sınırları, ailenin ve çocuğun içinde yaşadığı ve etkilendiği toplumsal veya kültürel çevrenin suça etkisine ilişkin bilgilerin oluşturduğu bölümdür.

Çocuğun suç işleminde kişiliğinin oluşmasında en önemli etken aile yaşantısıdır. Çocuğun suç işleminin nedeni iyi tetkik edilmesi gerekiyorsa ve altında yatan sebepler ortaya çıkarılacaksa öncelikli yaşadığı topluma özellikle aile yapısına bakılması gerekmektedir. Görülecektir ki çocuk kendi çevresinde, arkadaşlarından ve ailesinden soyutlanamaz. Kişinin ailesi, arkadaşları, çevresi kimse çocukta o ortamdaki kişilerden başka biri değildir.

2.2.3.5.10. Sosyal İnceleme Raporunun Değerlendirme Bölümü

Suçun ortaya çıkışına ilişkin değerlendirmesi, çocuğun tekrar suç işlemini önlemesi açısından risk ile kaynak değerlendirmesini ve sosyal çalışma görevlisinin çocuğun ceza sorumluluğuna ilişkin değerlendirmesine ilişkin bilgileri içermektedir. Yukarıda sayılmış olan bölümler iyi tetkik edildiği takdirde çok daha sağlıklı değerlendirme bölümü oluşturabilecektir. Değerlendirme bölümü hakim kararlarına ışık tutacaktır.

2.2.3.5.11. Sosyal İnceleme Raporunun Müdahale Bölümü

Mahkemeye ibraz edilen somut öneride, sosyal çalışma görevlisinin önerdiği tedbirleri içeren bölümdür. Tedbir önerisinin, çocuğun geçmişine ait bilgileri değerlendirme durumunu ve psikiyatrik inceleme istenmesi durumunda gerekçelerini içermesi gerekmektedir. Ayrıca, bu bölümde önerilen tedbirin amacının belirtilip belirtilmediği, önerilen tedbirin uygulanabileceği kurumların ya da kaynakların tanıtılıp tanıtılmadığı; sosyal çalışma görevlisinin bakım tedbiri önerisi yapması halinde çocuk ve aile ilişkilerine yönelik düzenleme, sosyal çalışma görevlisi tedbir önermiş ise denetim önerisinde bulunup bulunmadığı, denetim önerisinde denetimin amacının belirlenip belirlenmediği, denetim önerisi yapılması durumunda olası etkilerinin sonuçlarının ön görülüp görülmediği, alternatif yaptırım önerilerinin çocuk ve ailesine yönelik etkileri üzerine öneri, ceza verilmesi durumunda çocuk ve ailesi üzerinde

etkilerine ait bilgi, ceza verilmesi durumunda çocuk ve ailesi üzerinde etkilerine ait bilgi olarak belirlenen bilgi ve belgeler yer almaktadır.⁶⁸

2.2.3.6. Sosyal İnceleme Raporunun Önemi Ve Uygulamadaki Yeri

Çocuklar hakkında mahkemeler, çocuk hâkimleri veya Cumhuriyet savcılığınca gerektiğinde çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren inceleme yaptırılır. Bu inceleme de yine sosyal araştırma görevlisince yerine getirilecektir.⁶⁹ Yapılan bu incelemeler neticesinde sosyal araştırma görevlileri tarafından sosyal inceleme raporu hazırlanır. Önemsiz suçlar dışındaki bütün davalarda cezaya hükmetme ve bir koruma tedbirine karar verilmesinden önce, yetkili makam tarafından olay ile çocuk hakkında en uygun kararın verilmesini kolaylaştırmak amacıyla, küçüğün geçmiş yaşamıyla halen içinde yaşadığı koşullar veya suçun işlendiği şartlar gereği gibi araştırılmalıdır.⁷⁰ ‘‘

Uluslararası belgelerde de sosyal inceleme raporunun özellikle karar alınmasındaki öneminden bahsetmektedir. Ve kararın verilmesini kolaylaştırmak için sosyal inceleme raporu aldırılması bir gerekliliktir. Sosyal inceleme raporunun alınması suç işleminin nedenlerini iyi tespit etmek ve de çocuğun topluma kazandırılması konusunda bu rapor önemli rol oynayacaktır. Raporun alınması konusunda uluslararası düzenleme olan pekin kurallarına uyularak soruşturma aşamasında da raporun alınmasının gereklilik olduğu unutulmamalıdır. Uluslararası mevzuatta da olması söz konusu bu raporun gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Cumhuriyet savcısı tarafından çocuğun ifadesinin alınması veya çocuk hakkındaki diğer işlemler sırasında çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurulabilir. Mahkeme veya çocuk hâkimi tarafından çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılmaması hâlinde, gerekçesi kararda gösterilir’’ düzenlemesine yer verilmiştir.⁷¹

Mevzuatımızdaki düzenlemeye göre soruşturma aşamasında sosyal inceleme raporu alınmasını zorunlu görmemiştir. Mevcut düzenlemede, soruşturma sırasında Cumhuriyet savcısı gerekli gördüğü takdirde hâkim ya da mahkemeden çocuk

⁶⁸Oben Södütümüz, ‘‘İstanbul Kartal Çocuk Ağır Ceza Ve Çocuk Mahkemelerine Sunulan Sosyal İnceleme Raporlarının Değerlendirilmesi’’, **Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi** ,İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul 2009.

⁶⁹ Bkz.ÇKK,m.35.

⁷⁰ Pekin Kuralları, Genel Kurul’un 29 Kasım 1985 tarih ve 40/33 sayılı kararıyla kabul edilmiştir Pekin Kuralları, m.16.

⁷¹ Bkz. ÇKK, m.15.

hakkındaki tedbirlerin uygulamasını talep edebileceğine göre yine kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi küçük hakkında tedbir uygulanmasına engel olmadığına göre, tedbirin gerekliliği ve ne tür tedbir alınacağına karar verilebilmesi için sosyal inceleme raporu hazırlık soruşturmasında da aranmalıdır.⁷²Sevük Yokuş hocanın da görüşleri hazırlık evresinde sosyal inceleme raporunun alınması doğrultusundadır. Ayrıca Kanunumuzda büyük bir eksiklikler. Bulundurulabilir ibaresi yerine bulundurulur ve bu durum ehemmiyetini gösterir nitelikte değişiklik yapılması gerekmektedir.

Yargıtay içtihatlarında, yerel mahkemelerce sosyal inceleme raporu (SİR) alınmadan karar verilmesini eksiklik olarak görmüş ve bozma nedeni olarak saymıştır. Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 09.03.2010 tarihli kararında; Çocuk Koruma Kanununun 35. maddesi uyarınca; bu Kanun kapsamındaki çocuklar hakkında mahkemeler, çocuk hâkimleri veya Cumhuriyet savcılığınca gerektiğinde çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren inceleme yaptırılmasını öngördüğü sosyal inceleme raporunda, çocukların işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığının takdiri bakımından, sosyal yönden inceleme yaptırılmasının gerekli olduğu, mahkemece sosyal inceleme raporuna gerek görülmediği takdirde ise gerekçesinin kararda gösterilmesinin zorunlu olduğu gözetilmeden karar verilemeyeceğini belirterek” sosyal inceleme raporu (SİR) alınmama gerekçesi gösterilmeden karar verilmesini eleştirip yerel mahkeme kararını bozmuştur.⁷³

Yargıtay’ın içtihatları da soruşturma aşamasında sosyal inceleme raporunun alınmasının gereklilik ve zorunluluk olması gerektiği yönündedir. Bu sebeple belirtilen kanun da daha iyi hüküm kurulabilmesi açısından ivedilikle değişiklik yapılmalıdır.

Sosyal inceleme raporunun öneminden bahsetmemize karşın birtakım sıkıntılarda baş göstermektedir. Bunlardan bir tanesi sosyal inceleme raporunu hazırlayan uzman kişilerin sanki hakimmiş edasıyla yetkilerini aşarak değerlendirme yapmalarıdır. Bilirkişi, çocuğun yaşadığı aile ortamı ile çevresini, sosyal koşullarını, gördüğü eğitim düzeyini, fiziksel ve ruhsal gelişimini inceleyip bir rapor düzenleyecektir. Raporda sadece gözlemleri, tespit ve değerlendirmeleri yer alması gerekmektedir. Fiili algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin bulunup

⁷² Handan Yokuş Sevük, ‘‘Çocuk Yargılaması Hukukunda Hazırlık Soruşturması’’, **Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuku Fakültesi Dergisi**, Cilt 8,Sayı 1-2,s. 212.

⁷³ Yargıtay 2. CD. 09.03.2010 T., 2009/5720 E. ve 2010/7045 K.

bulunmadığını hususunda bir değerlendirme yapmayacaktır. Cezai sorumluluğunun olup olmadığı hususundaki kararı, kusur yeteneğine ilişkin uzman raporu ve aldırılmışsa sosyal inceleme raporu da değerlendirilerek hâkim verecektir. Çünkü bilirkişi raporları hâkim için bağlayıcı değil, yol göstericidir.⁷⁴ Sosyal inceleme raporları hakim kararını vermesine yardımcıdır. Cezai sorumluluğun ve kusur yeteneğine ilişkin kararları tekrar hatırlatılmak gerekirse hakim verecektir.

Yargıtay'ın çok sayıda bu konuyla alakalı içtihatları mevcuttur. Bunlardan birine baktığımızda Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 17.05.2010 tarihli kararında; 5237 sayılı TCK'nın 31/2 maddesi kapsamında kalan 12 yaşını doldurmuş olup da 15 yaşını bitirmemiş olan küçüklerin işledikleri fiillerin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiiller ile ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığının tespitinde, 5395 sayılı Çocuk Koruma Yasasının 35/1 maddesi gereğince, mahkeme tarafından sosyal çalışma uzmanına küçüğün içinde bulunduğu aile, sosyal ve ekonomik koşullar ile psikolojik ve eğitim durumu hakkında rapor hazırlanması ve bu rapor değerlendirilerek sanığın ceza sorumluluğunun belirlenmesi gerekirken, yazılı şekilde bilirkişi olarak tayin edilen psikoloğun 05/11/2008 tarihli görüşüyle yetinilerek hüküm kurulmasını usul ve yasaya aykırı bularak yerel mahkeme kararını bozmuştur.

Sosyal inceleme raporu hazırlayan kişilerin alanlarında uzman o konunun eğitimini almış olmaları gerekmektedir. Hazırlanan raporun açık ve net biçimde hazırlanması gerekmektedir. Raporu hazırlayan kişilerin hakim yerine geçerek hakim yerine karar verilmesi önlenmelidir. Sosyal inceleme raporu hem kovuşturmada hem de soruşturmada zorunluluk ve gereklilik haline getirilmesi gerekmektedir. Hak ve hukukun daha iyi uygulayıcılar tarafından uygulanabilmesi için bu bir zorunluluktur.

2.2.4. Soruşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar

Eskiden soruşturma yapılmasına bile gerek olmayacağı belli olan durumlarda sanki soruşturma yapılmış sonrasında yeterli şüphe bulunmaması sebebiyle veya ta soruşturma şartlarının gerçekleşmemesi sebebiyle imiş gibi kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilirdi. Haklı gerekçelere dayalı olardan ve eleştiriler sonucunda yapılan KHK'larla kanunumuza eklenen soruşturmaya yer olmadığına dair karar mevzuatımıza girmiştir.

⁷⁴ Sedat Bakıcı ,“Ceza Adaletinde Bilirkişi”, **II. Bilirkişi Eğitim Semineri**, TÜRMOB Yayınları, Ankara 2000,s.97.

Soruşturma başlatılabilmesi için Suça ilişkin ihbar veya şikâyet, Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluk makamlarına yapılabilir. Eğer ilgili ihbar şikâyet belirtilen yerler de başka, valilik veya kaymakamlığa ya da mahkemeye yapılmışsa, ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Ayrıca Yurt dışında işlenip ülkede takibi gereken suçlar hakkında Türkiye'nin elçilik ve konsolosluklarına da ihbar veya şikâyetle bulunulabilir. Bir kamu görevinin yürütülmesi ile bağlantılı olarak işlendiği iddia edilen bir suç nedeniyle, ilgili kurum ve kuruluş idaresine yapılan ihbar veya şikâyet, gecikmeksizin ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. İhbar veya şikâyet yazılı veya tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak yapılabilir. Soruşturmanın başlatılması için yapılan ihbar ve şikâyet her nereye yapılmış olursa olsun soruşturmanın başı olan cumhuriyet başsavcılığına gönderilir ve Cumhuriyet Başsavcılığında soruşturma başlatılır. Cumhuriyet Başsavcılığından başka ne valiliğin ne konsolosluğun soruşturma başlatma ve de yürütme yetkisi vardır. Pekala pek tabidir ki belirtilen yerlere yapılan bu ihbar ve şikâyetlerin konusu fiilin suç oluşturmadığının herhangi bir araştırma yapılmasını gerektirmeksizin açıkça anlaşılması veya ihbar ve şikâyetin soyut ve genel nitelikte olması durumunda soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilir. Bu durumda şikâyet edilen kişiye şüpheli sıfatı verilemez.

Masumiyet karinesi hem bizim anayasamızda hem de insan hakları sözleşmesinde önemli yer tutmaktadır. Getirilen bu soruşturmaya yer olmadığı kararı, kişilerin henüz suç işlememesine karşın şüpheli olarak addedilmesine karşılık olarak çıkmıştır. Hem yetişkinlerin hem de suça sürüklenen çocukların yargılamasında önemlidir. Suçsuz olduğu açık olan durumda birisine suç isnat etmek başlı başına kişi için sıkıntı yaratacaktır. Bir de bu kişinin suça sürüklenen çocuk olduğu düşünüldüğünde bu durum daha sıkıntılı olacaktır. Daha kişisel gelişimini tamamlamamış olan çocuklara işlediği bir suç sebebiyle şüpheli olarak adlandırılması toplumun sıkıntıya düşürecektir. Bu tarz durumların önüne geçmek için soruşturmaya yer olmadığına dair karar mevzuatımıza girmiştir. Bu gibi durumlarda Cumhuriyet savcısı soruşturmaya yer olmadığına dair karar verecektir. Soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar, varsa ihbarda bulunana veya şikâyetçiye bildirilir ve bu kişiler isterlerse mevzuatta düzenlenen usule göre itiraz edebilirler. Soruşturmaya yer olmadığına dair verilen karar yapılan itirazlar neticesinde halen somut bir durumu kapsıyorsa ve soruşturma açılmasını gerektiriyorsa yani itirazın kabulü hâlinde Cumhuriyet başsavcılığı soruşturma işlemlerini başlatır. Yapılan işlemler ve verilen

kararlar, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından görülebilir.⁷⁵

Mevzuatta açık açık soruşturma başlatılması için ihbar ve şikayetin kimlere yapılması gerektiği, belirtilen kişiler haricinde başka makamlara yapıldığı takdirde şikayetin nereye gönderileceği, yurtdışında işlenen suçlardaki şikayet ihbarın nereye yapılacağı, kamu görevlisinin işleriyle alakalı şikayetin nereye yapılacağı, tutanağa geçirilmek suretiyle veyahut ta sözlü olarak yapılabileceği söylenmiştir. Soruşturmaya yer olmadığı kararının ne zaman ve hangi şartlar altında vereceğini, bu karar sonucunda kişiye şüpheli sıfatının verilmeyeceğini (ki bu husus lekelenmeme hakkı konusunda hukukumuzda önemli bir adımdır) bu kararlara karşı itiraz yolunu açık olacağını ve bu itirazın Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütüleceği ve son olarak sisteme kaydedilip başsavcı, hakim ve mahkeme tarafından görülebileceği belirtilmiştir.

Soruşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesinin en önemli şartları, ihbar ve şikayet konusu apaçık bariz bir şekilde soruşturma yapılmasını gerektirmiyorsa yani başka bir anlatımla yapılan şikayet ve ihbar asılsız ise ve bu asılsızlık apaçık bir şekilde gözler önünde ise veyahut ta yapılan şikayet yerince somut değilse burada anlatılmak istenen şikayet ve ihbarların soyut ve genele olduğu takdirde soruşturmaya yer olmadığı kararının şartları gerçekleşmiş olacaktır. Bu kararı verildikten sonra ihbarcı veya şikayetçiye bu kararın verildiği bildirilir sonrasında eğer itiraz varsa incelenir. Eğer yapılan bu itiraz haklı görüldüğü takdirde cumhuriyet savcısı soruşturma işlemlerine başlayacaktır. Ve sisteme kaydedilecektir. Yapılan bu işlemler ve başsavcı, hakim ve mahkeme tarafında görülebilecektir. Bahsi geçen kararla ilgili en önemli madde metnine gelecek olursak kişilere daha haklarındaki iddiaları (ihbar ve şikayetlerini) mesnetsiz olduğu ve bunun apaçık belli olduğu görüldüğünde şüpheli olarak adlandırılmasının önüne geçilmektedir. Toplum nazarında hoş karşılanmayan bu hususunu ve lekelenmeme karinesi için bu karar çok doğru bir karardır. Çocuk yargılamaları içinde toplumun huzur ve refahı için çok doğru bir karar örneğidir.

Ancak bahsi geçen soruşturmaya yer olmadığı kararı henüz çok yeni bir karar örneği olması sebebiyle uygulamada örneklerine pek rastlanmamaktadır. Özellikle büyük adliyelerde, suç potansiyelinin çok olduğu adliyelerde bu kararın uygulaması mümkün görünmemektedir. Cumhuriyet savcıları bu kararın uygulanması konusunda imtina etmektedirler, çünkü bu kararlar uygulayabilmek için yeterli savcı sayımızın

⁷⁵ CMK,m.158/Ek:15/8/2017-khk-694/145.

olmadığı ve yeterince iş yükleri vardır. Bununla birlikte bazı soruşturma savcılarımız, lekelenmeme hakkına zarar vermemek amacıyla sisteme kaydederken apaçık durumda ise elbette ki suçlu olmadığı şüpheli ithamını kullanmamaktadır. Uyap veri tabanı çok daha iyi olduğu takdirde çok daha iyi sonuçlara ulaşılabilecektir. Bundan ötürü soruşturmaya yer olmadığına dair kararın yargı mercilerince daha iyi öğrenilmesi ve ayrıca Uyap veri tabanının uygulamada kullanılacak kadar daha iyi olması gerekmektedir.

2.2.5. Suç Şüphesinin Öğrenilmesinden İddianamenin Kabulüne Kadar Olan Soruşturma Usulü

Genel yargılamada kolluk faaliyeti için özel bir alan oluşturulmamıştır. Kolluk, cumhuriyet savcısı tarafından soruşturmanın devamı için verilen görevleri yerine getirir ve de suçla alakalı kişilerin ifadesinin alınmasını vs sağlamaktadır. Kollukta yetişkinlerle alakalı işlem yapılacağı takdirde öncelikle yakınlarına şüphelinin veya mağdur hakkında bilgilendirilir. Ancak konumuzu oluşturan genel yargılamadan farklı olarak çocuklar için kollukta çocuk birimlerinde kolluk faaliyeti gerçekleştirilmektedir. Kolluk tarafından çocuğun suç şüphesini öğrendiği takdirde kolluğun çocuk birimlerinde kolluk faaliyeti yerine getirilir.

Kolluğun çocuk birimi, genel yargılamadaki gibi korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklar hakkında işleme başlandığında durumu ilgili kişilere haber verilir. Çocuğun durumu hakkında bilgilendireceği kişileri ise, çocuğun velisi, vasisi, çocuğun bakımını üstlenen kimse, baro, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve çocuk resmî bir kurumda kalıyorsa ayrıca kurum temsilcisi olarak sıralayabiliriz. Fakat, çocuğun yüksek yararı gözetilerek ve de hayatın olağan akışına göre çocuğu suça azmettirdiği ya da istismar ettiğinden şüphelenilen yakınlarına bilgi verilmez.

Ayrıca çocuk, kollukta bulunduğu esnada çocuğun yanında yakınlarından birisinin bulunmasına imkân sağlanır. Çocuğun yaşı, olaylardan daha az etkilenmesini sağlamak ve de kendini daha rahat ifade edebilmesi için ailesinden, yakınlarından birinin bulundurulması büyük önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra yine çocuğun yüksek yararı gözetilerek sosyal çalışma görevlilerinin de kollukta ifadesinde hazır bulundurulması gerekmektedir.

Kolluğun çocuk birimlerindeki personeline öncelikli olarak çocuk hakkında daha iyi bilgi sahibi olması açısından kendi kurumları tarafından çocuk hukuku, çocuk suçluluğunun önlenmesi, çocuk gelişimi ve psikolojisi, sosyal hizmet gibi konularda

eğitim verilmesi gerekirken uygulamada bu eğitimlerin verilmediği kolluktaki her personelin çocukla alakalı duruma el atabileceği göz önüne alındığında çocuk psikolojisi gözeterek soruşturma yapılmadığı görülecektir. Bu yargılamamızda büyük sıkıntılara yol açmaktadır. Sıkıntıları önleyebilmek için kurum içi eğitimlere tabi tutulması gerekmektedir. Çocuklar toplumu oluştururlar ve de geleceğin yetişkinleridir. Eğer çocuk iyi eğitilmezse ileri de daha sıkıntılı bir hayatla baş başa kalmaktan başka ona bir seçenek sunmamış oluruz. Özellikle çocukların soruşturmasında alanlarında uzman kişilerden oluşanlar tarafından soruşturma yürütülmesi gerekmektedir. Sağlıklı insanlar ve de sağlıklı toplum için alanında uzman ve ne yapacağını bilen insanlar şarttır.

Çocuk yargılamasında öncelik her durumda çocuğun yüksek faydası olması gerekmektedir. Çocuk toplumun en küçük bireyi olduğuna göre toplumun yararı öncelikte olmalıdır. Çocuğun korunma kararı alınması gerekiyorsa eğer; çocuğun korunma ihtiyacı içinde olduğunun bildirimi veya tespiti yada çocuk hakkında acil korunma kararı almak için beklemeye, çocuğun yüksek yararına aykırı olacağını gösteren ibarelerin varlığı hâlinde gerek yoktur. Bu durumda kolluğun çocuk birimi, durumun gerektirdiği önlemleri alarak çocuğun güvenliğini sağlar ve mümkün olan en kısa sürede Sosyal Hizmetler ile Çocuk Esirgeme Kurumuna teslim eder.⁷⁶ Aksi takdirde, gereken kararın alınması beklenildiği takdirde telafisi güç ve imkansız zararlara neden olabilecektir. Bu gibi durumların önüne geçebilmek için eğer çocuğun yani toplumun yüksek yararı gerekiyorsa kolluk korunmaya ihtiyacı olan çocuğu çocuk esirgeme kurumuna getirmesi gerekmektedir.

Çocuğun bir yetişkine göre oldukça güçsüz ve savunmasız olduğu göz önüne alınarak yetişkinle aynı yerde tutulması düşünülemez. Gerek yetişkinle iştirak halinde bir suç işlesin gerekse başlı başına bir suç işlesin yetişkinlerle aynı muamelenin çocuklara yapılmaması gerekmektedir. Onların savunmasız olmaları ve toplumun alt birimini oluşturdukları göz önüne alınarak yetişkinlerden ayrı bir yerde tutulması mühimdir. Aksi takdirde psikolojisi bozuk olmayan çocukla karşılaşmak pek mümkün değildir. Gözaltına olan çocuklar çocuk biriminde tutulur. Çocuk birimi yok ise genel kollukta yetişkinlerden ayrı bir yerde tutulur.

İştirak halinde suç işlendiği takdirde soruşturma ile kovuşturma yetişkinlerle birlikte yapılmaz. Çocuk ve yetişkinlerin yargılaması ayrı yerlerde yapılır. Bu hâlde de

⁷⁶ Bkz.ÇKK,m.16.

çocuklar hakkında gerekli tedbirler uygulanmakla beraber, mahkeme gerek gördüğü takdirde çocuk hakkındaki yargılamayı genel mahkemedeki davanın sonucuna kadar bekletebilir. Davaların birlikte yürütülmesinin zorunlu olması durumunda, genel mahkemelerde, yargılamanın her aşamasında, mahkemelerin uygun bulması şartıyla birleştirme kararı verilebilir. Bu takdirde birleştirilen davalar genel mahkemelerde görülür.⁷⁷ Çocukların yetişkinlerle birlikte suç işlemesi hâlinde, adlî kolluk tarafından çocuklar hakkında ayrı evrak düzenlenecek, soruşturma ve kovuşturma ayrı yürütülecektir.⁷⁸

Her ne kadar çocuk koruma kanunun uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar hakkındaki yönetmelikte yetişkinler ve çocukların evraklarının ayrı tutulması gerektiği yazılmış olsa da eskiden uygulamada özellikle de küçük yerler de pek te bu hükme riayet edilmezdi. Cumhuriyet savcıları da yine eski uygulamada hatırlanacağı üzerine en önemli ilke olan yetişkin ve çocukların ayrı ayrı soruşturulması gerektiği ilkesini hiçe sayıp aynı dosya üzerinden delil toplamakta ancak dava açılacak olduğu zaman çocukla alakalı evraklarla çocuk mahkemesinde dava açmaktaydılar. Bunda gerek iş yüklerinin fazla olması ayrı soruşturma yapmaya yeterince zamanlarının olmaması gibi etmenler neden olsa da çocuklar açısından etkin ve sağlıklı bir soruşturma yapılmadığı gözler önündeydi. Ancak günümüz şartlarında, bu gibi sıkıntıların giderildiği görülmektedir. Ancak çocukların yetişkinlerle birlikte suç işledikleri durumunda soruşturma ve kovuşturmaları ayrı yapılır. Yetişkin yargılaması ile çocuk yargılamasının birlikte yürütülmesinin zorunlu görüldüğü durumlarda, genel mahkemelerde, yargılamanın her aşamasında, mahkemelerin uygun bulması ile birleştirme kararı verilebilir. Birleştirme kararı verildiği durumlarda, birleştirilen davalar genel mahkemelerde görülür. İştirak halinde işlenen durumlarda sıkıntıları ortaya çıkarmak için yasa koyucu davaların birleştirilmesi durumunda yargılamanın genel mahkemede yapılması gerektiğini belirtmiştir. Mevzuatımıza eklenen bu düzenleme kanaatimizce yerinde bir düzenleme değildir. Çocuklar daha hassas ve yardıma muhtaç olmaları sebebiyle sanki yetişkinmiş gibi zaten hassas olan bu kişileri yetişkinlerle aynı yargılamaya tabi tutmak yerinde bir düzenleme değildir. İvedilikle bu düzenleme değiştirilerek yetişkinlerin ayrı çocukların ayrı yargılamasının yapılması gerekmektedir. Çelişkili ve sıkıntılı kararlar çıkmasının önüne geçilebilmesi için bir yargılama yapılırken diğer yargılamada, açılan davanın çözümünün bekletici mesele yapılarak çelişkili olmayan kararlar verilebilir.

⁷⁷ Bkz.ÇKK,m.17/1.

⁷⁸ Bkz. ÇKKUİUEHY ,m.7/1.

Yargıtay 3. Ceza Dairesi 24.11.2010 tarihli kararında; “sanık Çağlayan’ın, suç tarihi itibarıyla 18 yaşından küçük olduğu gözetilmeden, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 17. maddesine aykırı olarak her iki sanığın birlikte yargılanması bozmayı gerektirmiş, sanık müdafinin temyiz itirazı bu itibarla yerinde görülümüş...” demek suretiyle çocukların yetişkinlerle birlikte yargılanamayacağı hüküm altına alınmıştır.⁷⁹ Yargıtay’ın kararına bakıldığında yetişkinlerle çocukların yargılanması birlikte yapıldığında bozduğu görülmektedir.

Yakalama hakkındaki hükümler CMK’da (m. 90 vd.), PYSK’da (m.13), (PYSK m. 4/A-9,m. 13/E, CMK m. 203/3101, TCK m. 18/7, CvGTİHK m. 19) bulunmaktadır. Ayrıca yakalamaya ilişkin Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği’nde de hüküm bulunmaktadır. Ancak CMK hükümlerine bakıldığında koruma tedbiri niteliğinde çocukların yakalanmasına yönelik özel bir kanuni düzenleme bulunmadığı görülmektedir. Çocuk Koruma Kanunu’nda da çocuklara zincir, kelepçe takılmasına ilişkin olan 18.madde hükmü dışında yakalamaya ilişkin düzenleme yer almamaktadır. Yalnızca, Uygulama Yönetmeliği’nin 5. maddesinin 9. fıkrasında “Çocuklar hakkında, yakalama, gözaltına alma ve ifade almaya ilişkin hususlarda ise 1/6/2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmî Gazete ’de yayımlanan Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin çocuklara ilişkin hükümleri uygulanır” belirlenmesi yer almaktadır. Çocuk yakalanmasına yönelik belirtilenlerden başka bir düzenleme mevcut değildir. Kişi özgürlüğüyle ilgili koruma tedbirlerinin Yönetmelik hükmüyle düzenlenmesi, temel hak ve hürriyetlere ancak kanunla sınırlama getirileceğinden ⁸⁰ (AYK,m.13.) yakalama da bu nitelikte olması sebebiyle kanunla belirlenmelidir. Dolayısıyla her şeyden önce çocuğun özgürlüğünün kısıtlanması sonucunu doğuracak olan işlemler açısından düzenlemenin kanunda ayrıca yer alması gerekirdi.

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği’nin 19. maddesinde düzenlenen koruma tedbiri yalnızca bir suçla bağlantılı olan yakalamadır. Düzenlemeye göre, fiili işlediği zaman on iki yaşını doldurmamış olanlar suç nedeni ile yakalanamayacak ve hiçbir suretle suç tespitinde kullanılamayacaktır. Yakalanmaları ancak kimlik ve suç tespiti amacıyla yapılabilecektir. Kimlik tespitinden hemen sonra serbest bırakılacaktır. Yönetmelik’teki düzenlemeyi ancak çocukların kimlik tespiti amacıyla yakalanabileceği şeklinde yorumlamak gerekir.⁸¹ Her ne kadar kimlik tespiti

⁷⁹ Yargıtay 3 CD. 24.11.2010 T., 2008/1781 E., 2010/17795 K.

⁸⁰ 18/10/1982 tarihli,2709 sayılı Anayasa,RG.9/11/1982,Sayı:17863.

⁸¹ Centel/Zafer, s. 328.

için 12 yaş altı çocukların yakalanması mümkünse, bu çocukların bu sebepten sonra tutuklamaları yetişkinlerin aksine bizce mümkün değildir. Yetişkinlere yönelik düzenlemeye göre; “Belgesinin bulunmaması, açıklamada bulunmaktan kaçınması veya gerçeğe aykırı beyanda bulunması dolayısıyla ya da sair surette kimliği belirlenemeyen kişi tutularak durumdan derhal Cumhuriyet savcısı haberdar edilir. Bu kişi, kimliği açık bir şekilde anlaşılınca kadar gözaltına alınır ve gerekirse tutuklanır.”

Çocuk yargılamasında bu sebeple tutuklamanın olmaması yetişkinlerin yargılamasından ayrılan bir sebeptir. Yönetmeliğin 19. madde hükmüne göre, on iki yaşını doldurmuş, ancak on sekiz yaşını doldurmamış olanlar suç sebebi ile yakalanabileceklerdir. Bu çocukların, yakınları ile müdafî haber verilmek sureti ile derhâl Cumhuriyet Başsavcılığı’na sevk edilmeleri gerekmektedir. Bu yaş grubu çocuklara yönelik olarak yetişkin yargılamasından farklı olarak bir takım sınırlamaların getirilmesi gerekmektedir. Suç açısından çocuğa yönelik sınırlama getirilebilir, mevzuatımızda bu husus eksiklidir.

15 yaşını doldurmamış olan çocuklar hakkında üst sınırı 5 yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerden dolayı tutuklama kararı verilememesi sebebiyle (ÇKK m. 21), beş yıl ve daha aşağı hapis cezasını gerektiren hallerde kolluğun da tutuklama kararı verilmesi gereken nedenle yakalama yapması söz konusu değildir. Aynı sebep tutuklama isteminin reddi kararına itiraz halinde itiraz merci tarafından yakalama emri verilmesi hali açısından da geçerlidir. Ancak 15 yaşını doldurmuş olan çocuklar içinse açısından herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır. ÇKK’daki (m. 4/i) özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirlere en son çare olarak başvurulması ilkesi burada da uygulanmalıdır.

Yakalanan ve tutuklanan kişilerin nakilleri sırasında eğer kaçacaklarına, kendisi ve çevresindekilerin hayat ve beden bütünlükleri tehlike arz edeceğini gösteren ibareler var ise kelepçe takılabilir. Hem ceza muhakemesi kanununda hem de Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinde bu durum belirtilmiştir. Ancak çocuklar daha özel bir kanun olan çocuk koruma kanunuyla koruma altındadırlar. Çocuklara kelepçe, zincir ve benzeri aletler takılamaz. Fakat; zorunlu durumlarda çocuğun kaçmasını, kendisinin veya başkalarının hayat ya da beden bütünlükleri bakımından doğabilecek tehlikeleri önlemek için kolluk tarafından gerekli önlemler alınabilir.⁸² Yetişkinlerin yargılamasından farklarından bir tanesi de budur.

⁸² Bkz. ÇKK, m.18.

Çocuklara kelepçe takılamayacağı belirtilmiştir. Ancak gereken önlemler kolluğun takdirine bırakılmış olup, bunların neler olduğu belirtilmemiştir. Çocuklara bu özel hükmün getirilmesinin nedeni ise yaşlarının küçük olması nedeniyle toplum nazarında dışlanmama, rencide olma ve ağır psikolojik izler bırakmamak için böyle düzenlenmiştir. Unutulmamalıdır ki bir kimsenin suçu mahkeme karşısında karar verilene kadar herkes masumdur. Masum olabilecek çocuklara kelepçe takılması durumunda elde edilen zarar elde edilecek yaradan daha fazla olacaktır. Ancak madde metni daha iyi düzenlenebileceği kanaatindeyiz. Şöyle ki , kelepçe takılamayacağı her ne kadar belirtilmiş olsa da takılmadığı durumda ve çocuğun çevresine kendine zarar vermesi durumunda ne yapılacağı düzenlemede görülememektedir. Bu konuda kolluğa geniş takdir yetkisi tanınmıştır. Masumiyet karinesinin varlığı ve de çocukların hassas insanlar olduğu göz önüne alınarak madde metnine bu konuyla alakalı açıklıklar getirilmesi gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki çocuk, toplumun en küçük birimini oluşturmaktadır. Ne kadar çocuğun yararına ise o kadar toplumun yararınadır. Sağlıklı çocuklar yetişirse toplum o kadar güçlenir.

Suçta sürüklenen çocukların gözüaltına alınması hususu, yakalama da da olduğu üzere genel olarak ceza muhakemesi kanunumuzda düzenlenmiş iken çocuklara yönelik gözüaltına almaya dair hükümlere açıkça yer verilmemiştir. Suçta sürüklenen çocukların gözüaltına alınmasına dair düzenlemeler yakalama, gözüaltına alma ve ifade alma yönetmeliğinde ve de çocuk koruma kanununda açık bir şekilde düzenlenmiştir.

On iki yaşından küçük çocukların suç nedeniyle yakalanamayacağı düzenlenmiş olmasına karşın gözüaltına alınmalarıyla alakalı herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. İşlemiş olduğu suç nedeniyle yakalanamayan çocuğun pek tabiidir ki gözüaltına alınabilmesi de beklenilemez.

Yönetmelik hükümleri gereği 12 -18 yaş arasında suçta sürüklenen çocuklara açık bir şekilde gözüaltına alınabilecekleri belirtilmiştir. Gözüaltı; soruşturma yönünden zorunlu olması ve bir suç işlediğini düşündürebilecek emarelerin bulunması halinde, yakalanmış kişinin Cumhuriyet savcısının kararıyla belirli bir süre özgürlüğün kısıtlanması ve özgürlüğü kısıtlanan kişinin içinde bulunduğu durumu belirtmektedir.⁸³ Uluslararası mevzuata ve de çocuk koruma kanununa göre gözüaltına alma işlemi de çocuklar hakkında en son başvurulabilecek tedbir olarak uygulanmalıdır. Gözüaltına alındığı esnada kişi çocuksa yani on sekiz yaşından küçük ise gözüaltına alındığı ana-

⁸³ Cumhur Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi ,Ankara 2018, s. 217.

baba veya vasisine bildirim yapılması gerekmekte, 18 yaşından büyükse CMK m. 95/1 gereğince Cumhuriyet savcısının emriyle bir yakınına veya belirlediği bir kişiye gecikmeksizin haber verilmesi gerekmektedir.

2.2.6. Suça Sürüklenen Çocukların Yargılamasında Soruşturma Evresini Sona Erdiren Nedenler

Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet Savcısı ,soruşturmanın sona ermesinde de görevlidir. Suç şüphesiyle başlayan soruşturma evresi, Cumhuriyet Savcısının kararı ile sona erecektir. Cumhuriyet savcısı; çocukların yargılamasında, suç ile ilgili iddianame düzenleyebileceği gibi kovuşturmaya yer olmadığına dair karar da verebilir.

2.2.6.1. Çocuk Yargılamasında Cumhuriyet Savcısının Tarafından Verilen Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar

Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturma mecburiyeti ilkesi gereğince kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ya da maslahata uygunluk ilkesi gereğince cumhuriyet savcısının takdirinde olan durumlarda cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verebilir. Uzlaştırma ve ön ödeme gibi durumlar olduğu takdirde cumhuriyet savcısının kamu davası açma mecburiyeti ilkesini gözeterek kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verdiği görülmekte iken, kamu davasının açılmasının ertelenmesi gibi durumların varlığı halinde ise cumhuriyet savcısının takdirinde olması halinde maslahata uygunluk prensibi nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verebilir.⁸⁴

2.2.6.1.1. Kamu Davasının Açılmasında Mecburiyeti İlkesi ile Cumhuriyet Savcısının Verdiği Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar

Çocuk yargılamasında soruşturmayı yürüten çocuk bürodaki Cumhuriyet Savcısı soruşturmanın sonunda, kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi, kovuşturma olanağının bulunmaması ,takdirinde olan durumlarda ve kamu davası açma mecburiyeti ilkesi gereği karar vermesi gereken hallerde kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir. Suça sürüklenen çocukların eyleminden sonra Cumhuriyet Savcısı kovuşturmaya yer olmadığına dair kararı verildikten sonra aynı fiil sebebiyle başka delil olmadığı takdirde fiilden dolayı kamu davası açılmaz.

⁸⁴ Mustafa Özen, “Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi”, **Ankara Barosu Dergisi**, Y. 67, S. 3, Yaz 2009, s. 20.

Kamu davası açılabilmesi için başka eylemlerin gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda çocukların yargılamasın da da yetişkinlerin yargılamasında ile benzerlik göstermektedir.

Suçta sürüklenen çocukların soruşturmasında, suçtan zarar gören; cumhuriyet savcısının vermiş olduğu kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı, on beş gün içinde savcının görev çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hakimliğine itiraz edilebilir. İtiraz, kamu davasının mecburiliği ilkesini denetlemek maksadıyla kabul edilmiştir. Sulh ceza hakimliği itirazı haklı bulursa savcı iddianame düzenleyerek davayı açar. Cumhuriyet savcısının takdir yetkisi içerisinde olan kararlardan şahsi cezasızlık sebebiyle ve de etkin pişmanlık sebebiyle verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı itiraz yoluna gidilmesi mümkün değildir. Yeterli delil elde edilememesi sebebiyle verilen, muhakeme şartlarının gerçekleşmemesi⁸⁵ sebebiyle verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlarda itiraz yoluna gidilmesi mümkündür. Cumhuriyet savcısının takdirinde olan bir diğer karar olan kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararına karşı da itiraz edilmesi mümkündür. Yapılan itiraz neticesinde kovuşturma talebinin reddine ilişkin herhangi bir kanun yolu öngörülmemiştir, sulh ceza hakiminin itirazı kabul etmesi ve cumhuriyet savcısına emretmesi durumunda da, suça sürüklenen çocuk ve savcıya tanınmış olan bir kanun yolu mevcut değildir. Yapılan itiraz neticesinde kesin olan bu kararlara karşı, olağanüstü kanun yolu olan kanun yararına bozmaya başvurulabileceği doktrinde^{86 87} ve uygulamada⁸⁸ kabul görmektedir.

⁸⁵ Cmk m 172/1 de ;yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma olanağının bulunmaması halinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verileceği ;bu kararın, suçtan zarar gören ve önceden ifadesi alınmış yada sorguya çekilmiş suça sürüklenen çocuk bildirileceği ve kararda itiraz hakkı ,süresi ve merciin gösterileceği belirtilmiştir.

⁸⁶ Veli Özer Özbek, Mehmet Nihat Kanbur, Koray Doğan, Pınar Bacaksız ve İlker Tepe, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara ,s. 511; A. Aydın Kuyucu, **Kanun Yararına Bozma** ,Ankara 2009,s.26.

⁸⁷ Belirtelim ki, kanun yararına bozma cmk m 309 da olağanüstü bir kanun yolu olarak öngörülmüştür. Bu kanun yoluna “hakim veya mahkeme tarafından verilen istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen karar veya hükümde hukuka aykırılık” bulunması halinde başvurulmaktadır. Dolayısıyla bu kanun yolunun konusunu istinaf ve temyiz incelemesinden geçme olanağı bulunan hükümler ve kararlar oluşturur. Zira temyiz ve istinafın konusunu hüküm oluşturur. CMUK m. 305 e göre “ceza mahkemelerinde verilen hükümler temyiz olunabilirler; CMK m 272 ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlere karşı istinaf kanun yoluna gidilebilir. Görüldüğü üzere, kanun yoluna bozma kanun yolu aslında yargılama neticesinde verilecek olan Cmk m 223 de gösterilmiş ve durma dışındaki hüküm çeşitlerine karşı başvurulacak bir kanun yoludur. Hakim kararı ile de tek hakimli mahkemeler tarafından verilen son kararlar kastedilmektedir. Sonuç olarak tek ve çok hakimli mahkemelerin son kararları, istinaf ve temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleştikleri durumlarda, kanun yararına bozma olağanüstü kanunun yolunun konusunun oluşturmaktadır. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlara karşı ağır ceza mahkemesinde itiraz edilmesi ,itiraz davası olarak adlandırılmaktadır. İtiraz davası neticesinde ağır ceza mahkemesinin vermiş olduğu, istinaf ve temyiz incelemesine konu olabilir , yani cmk m 223 anlamında bir hüküm çeşidi değildir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlara karşı ,ağır ceza

2.2.6.1.1.1. Suça Sürüklenen Çocukların Hakkında Soruşturmasında Evresi Uzlaştırma

Suça sürüklenen çocukların yargılamasında uzlaştırma hükümlerinin uygulanabilmesi için; Soruşturması ve kovuşturması şikâyeteye bağlı olan suçlarda, kasten yaralama, taksirle yaralama, konut dokunulmazlığının ihlali, çocuğun kaçırılması ve alıkonulması, ticari sır, bankacılık sırrı ve müşteri sırrı niteliğindeki belgelerin açıklanması ilişkin soruşturmaların olması gerekmektedir.⁸⁹ Mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda ve soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunan durumlarda uzlaştırma yoluna gidilmesi gerekmektedir. Ancak, soruşturulması şikâyeteye bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçların varlığı halinde, uzlaştırma yoluna gidilemez. Ayrıca, uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde de uzlaştırma hükümlerinden faydalanmak mümkün değildir.

Her Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde uzlaştırma bürosu kurulur ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı ile personel görevlendirilir. Uzlaştırmacılar, avukatların veya hukuk öğrenimi görmüş kişilerin yer aldığı, Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaştırmacı listelerinden görevlendirilir. Uzlaştırmacının görevi; hazırladığı raporu, tutanakları ve varsa yazılı anlaşmayı büroya gönderir. Uzlaştırma süreci sonucunda da soruşturma dosyaları, uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcıları tarafından sonuçlandırılır.

Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tâbi olduğu anlaşıldığı durumlarda ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir. Büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır.

mahkemesinde kovuşturma davası sonucunda verilen kararların kural olarak kanun yararına bozma kanun yolunun konusunun oluşturmaması gerekmektedir. Ancak uygulamada içtihat yolu ile içtihat ve hüküm kavramı yorumlanmak sureti ile ağır ceza mahkemesinin kovuşturma davası sonucunda verdiği kararlara karşı da bu yola başvurulması kabul edilmiştir.

⁸⁸ Yargıtay 4. CD,T.27.11.2007/8603/9977; Yargıtay 9.CD,T.10.03.2010-2357/2913; Yargıtay 12.CD,19.10.2011-5011/3346.

⁸⁹ Ahmet Aslan , **Cumhuriyet Savcısı Ve Soruşturma** ,Legal Yayıncılık ,Güncellenmiş 4.Baskı,İstanbul 2016,s.128.

Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir. Ancak elektronik posta ve telefonla yapılmışsa uzlaşma çağrısı uzlaştırma teklifi mahiyetinde sayılmayacaktır. Suça sürüklenen ocuk , mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içerisinde kararını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır. Uzlaşma teklifinde bulunulması halinde, uzlaşacak olan kişilere, uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukukî sonuçları anlatılır. Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, suça sürüklenen çocuğa veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır.

Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçun varlığı halinde; uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir. Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir.

Hâkimin davaya bakamayacağı haller ile reddi sebepleri, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak göz önünde bulundurulur. Görevlendirilen uzlaştırmacıya soruşturma dosyasında yer alan ve Cumhuriyet savcısınca uygun görülen belgelerin birer örneği verilir. Uzlaştırma bürosu uzlaştırmacıya, soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun davranmakla yükümlü olduğunu hatırlatır. Uzlaştırmacı, dosya içindeki belgelerin birer örneği kendisine verildikten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Uzlaştırma bürosu bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir. Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakerelerine suça sürüklenen ocuk, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Suça sürüklenen ocuk, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.

Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya talimat verebilir. Uzlaşma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı, bir rapor hazırlayarak kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte uzlaştırma bürosuna verir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı olarak açıklanır. Uzlaştırma bürosu soruşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı

Cumhuriyet savcısına gönderir. Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, suça sürüklenen çocuk ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.

Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu ya da belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder. Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilmesi mümkün değildir. Uzlaştırma neticesinde suça sürüklenen çocuğun edimini defaten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde, suça sürüklenen çocuk daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkûm olmamış bulunması, yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde suça sürüklenen çocuğun suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi, kamu davası açılmasının ertelenmesinin, suça sürüklenen çocuk ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması ve suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi şartlarının kümülatif gerçekleşmesi gerektiği koşulları aranmaksızın, suça sürüklenen çocuk hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı sonrasında, uzlaştırmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, tekrardan kasıtlı bir suç işleme şartı aranmaksızın, kamu davası açılır.

Uzlaştırmanın sağlanması halinde, hakkında soruşturma başlatılan suç sebebiyle sonrasında tazminat davası açılamaz; açılmış ise davadan feragat edilmiş sayılır. Suça sürüklenen çocuğun, taahhüt ettiği edimini yapmaması durumunda uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır. Uzlaştırma müzakereleri esnasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılması mümkün değildir. Suça sürüklenen çocuk, mağdur yada suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek uzlaştırma bürosuna verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez. Bu işlemleri yapan uzlaştırmacıya Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen tarife göre ücret ödenir. Uzlaştırmacının ücreti ile diğer uzlaştırma

giderleri, yargılama giderlerinden sayılır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet Hazinesi tarafından karşılanır. Uzlaştırma sonucunda verilecek kararlarla ilgili olarak kanun yollarına başvurulabilmesi mümkündür.

Uzlaştırma uygulamasına pratik hayatta pek sıcak bakılmamaktadır, Bu uygulamaya gidilmesi gereksiz zaman kaybı olarak nitelendirilmektedir. Bu yüzden direk kamu davası açılmaktadır. Ancak belirtilen suçlar işlendiği takdirde uzlaşmaya tabi suçlar söz konusuysa ve bu yola öncesinden başvuru yapılmaması durumunda iddianamenin iadesi talep edilmektedir. Uzlaşmaya dair uzlaştırıcının teklifi reddedilmiş olmasına karşın tarafların haricen yani uzlaştırıcı dışında anlaşmaları mümkündür. Uygulamamızda az da olsa görülmektedir. Taraflar bu durumda ilgili yönetmeliğe dair uzlaştıran raporu örneği düzenleyerek Cumhuriyet Savcısına vereceklerdir.⁹⁰

2.2.6.1.1.2. Suça sürüklenen Çocuklara Hakkında Soruşturma Evresi Ön Ödeme

Ön ödeme; uzlaşma kapsamı haricindeki suçlar olmak üzere yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının üst sınırı 3 ayı aşmayan suçlar ön ödemeye tabidir. Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresinin neticesinde suçu sübuta erdiği hususunda yeterli şüpheyi erdiği durumlarda suçun cezası da yukarıda belirttiğimiz ön ödeme şartlarına uygun düşüyorsa cumhuriyet savcısı ,suça sürüklenen çocuğa belirlenen paranın ödenmesi gerektiğini bildirir. Ancak ön ödemenin teklif edilebilmesi için cumhuriyet savcısının suçun sübuta erdiği hususunda yeterli şüpheyi uyandıracak delillerinin olması gerekmektedir. Yani ön ödeme uygulanmadan önce soruşturmanın derinleştirilip suç isnadının güçlü hale getirilmesi gerekmektedir.⁹¹

Ön ödemede bulunmak cumhuriyet savcısının takdir yetkisinin kapsamı içerisinde değildir. Kamu davası açma mecburiyeti ilkesine göre ön ödeme durumunda muhakkak ön ödeme yoluna öncelikle gidilmesi gerekmektedir. Ön ödemeye tabi olan suçun, ön ödeme teklif edilmeksizin kamu davası açılması sebebiyle mahkeme, iddianamenin iadesine karar verir.

Suça sürüklenen çocuk, Adli para cezası maktu ise bu miktarı, değilse aşağı sınırını; hapis cezasının aşağı sınırının karşılığı olarak 20 Türk Lirası üzerinden bulunacak miktarı, hapis cezası ile adli para cezası öngörüldüğü takdirde hapis

⁹⁰ A.g.e. Aslan,s.132.

⁹¹ Nurullah Kunter ve Feridun Yenisey, **Muhakeme Hukuku Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, İkinci Kitap, (Öğrenme Kitabı II) 12. bası, İstanbul 2003, No. 50. 8-II (431).

cezasının aşağı sınırı olarak her gün için 20 Türk Lirası üzerinden bulunacak miktar ile adli para cezasının aşağı sınırını soruşturma giderleriyle birlikte Cumhuriyet Savcısı tarafından yapılacak tebliğden itibaren 10 gün içinde ödemediği takdirde suça sürüklenen çocuk hakkında kamu davası açılmaz.⁹²

2.2.6.1.2. Maslahata Uygunluk İlkesi İle Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisini Kullanması Sonucunda Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar

Cumhuriyet Savcısının kovuşturmaya yer olmadığı kararı verirken iki çeşit düzenleme vardır. Ceza muhakemesinde gerek yetişkinler gerekse çocukların yargılanmasında temel olarak iddianamenin düzenlenmesi bakımından mecburilik (kanunilik) ilkesi benimsenmiştir. Ancak basit suçlarda bu ilkenin yumuşatılması maksadıyla bir nebze daha adli mekanizmayı düzenleyebilmek için bunun yanı sıra failin ceza muhakemesinin olumsuz etkilerinden korumak ve mağdurun zararlarını tazmin etmek için maslahata uygunluk ilkesi getirilmiştir. Maslahat; madde, emir, husus, buyruk, düzenlik ve dirlik anlamındadır.⁹³ Hukuk camiasında maslahatı kamu faydası olarak tanımlanabilir. Bu sebeple, maslahata uygunluk şartını, kamu yararı şartı olarak ta adlandırabiliriz. Kamu yararını kabul eden bu sisteme göre kamu davasının açma mecburiyeti bulunmamaktadır. Maslahata uygunluk ilkesinde kamu davasının açılabilmesi için yasal şartların olması yeterli değildir. Her dava için maslahata uygunluk olarak nitelendirilen “lüzum” şartının da araştırılması gerekmektedir.

Başka bir deyişle, her olayda kamusal yarar fikri ile birlikte “lüzum” takdir edilecektir.⁹⁴ Bu nedenle öğretilde “takdirilik ilkesi” de denilmektedir. Eğer, dava açıldığı takdirde, suçtan meydana gelen zarar, suçlunun cezasız kalması durumundaki toplum zararından daha büyük bir zarar doğuracaksa ya da suça sürüklenen çocuğun kişiliği bakımından işlediği suça göz yummak daha faydalı ise dava açılmayabilecektir. Failin suça sürüklenen çocuk olduğu düşünüldüğünde çok basit suçlar sebebiyle çocuğun ıslahevi veyahut hapishaneyle tanışmasının önüne geçmesi ve topluma kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu sayede maslahata uygunluk ilkesi ile iddianamenin açılmasında mecburilik ilkenin yumuşatılması sağlanmıştır.

⁹² A.g.e Aslan, s.133.

⁹³ Hüsamettin Uğur, “Ceza Muhakemesinde Kovuşturma Mecburiyeti İlkesinden Maslahata Uygunluk İlkesine Makaleler”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 73, 2007,s.258.

⁹⁴ A.g.e.Uğur,s.259.

Yasada Cumhuriyet Savcısı'na bazı durumlarda maslahata uygunluk prensibi gözetilerek iddianame düzenlemek veya kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi için takdir hakkı verilmiştir. Takdir hakkının olduğu durumlarda, Cumhuriyet Savcısı suça sürüklenen çocuğun söz konusu suç oluşturan eylemi işlediği hakkında somut deliller olsa bile bazı basit suçlarda çocuğun yüksek yararı için iddianame düzenleme konusunda takdir yetkisine sahiptir.

Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresinin sonunda suça sürüklenen çocuğun suçu işlediğine dair somut delillere ulaşmış olsa dahi takdir hakkını kullanıp iddianame düzenlemeyebilir. Takdir yetkisine sahip olduğu durumlar elbette ki geniş değildir. Aksi takdirde Cumhuriyet Savcısına çok geniş yetkiler verilecek olup suç işlenmesinin önüne geçilemeyecektir. Bunu bilen kanun koyucu Cumhuriyet Savcısının takdir yetkisinin olduğu durumları yasada sayılı ve sınırlı tutmuştur. Bu haller arasında cezanın ortadan kaldırılmasını gerektiren etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanacağı haller, kişisel cezasızlık nedeninin gerçekleştiği haller, kamu davasının ertelenmesi hali ve diğer nedenlerle verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlarına karşı Cumhuriyet Savcısının takdir yetkisi tanınmıştır. Cumhuriyet Savcısının takdir yetkisi verilen durumlardan biri etkin pişmanlık hükümleridir. Etkin pişmanlık hükümlerinde mevzuatta belli koşulların varlığı halinde pişmanlık gösteren suça sürüklenen çocuğun cezalandırılmayacağı olarak tanımlanabilir. Bu durumda Cumhuriyet Savcısının takdirinde olan bir durumdur. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, organ ve doku ticareti, sahte para ve kıymetli damga üretme, ülkeye sokma ve nakletme, suç işlemek maksadıyla örgüt kurmak, yalan tanıklık, hükümlü ve tutuklunun kaçması durumlarında etkin pişmanlık hükümleri uygulanabilir. Bu suçlarda Cumhuriyet Savcısı kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verebilir ya da iddianamede düzenleyebilir.

Cumhuriyet Savcısının takdir yetkisine sahip olduğu durumlardan bir diğeri ise şahsi cezasızlıktır. Türk ceza yasasında suça sürüklenen çocuk ile mağdur arasında yakın derece akrabalık olmasından ötürü bazı suçlarda şahsi cezasızlık hükmü öngörülmüştür. Şahsi cezasızlık hükmü; hırsızlık, mala zarar verme, dolandırıcılık, güveni kötüye kullanma, kaybolmuş eşya üzerinde tasarruf, hileli ve taksirli iflas, karşılıksız yararlanma suçları, şirket ve kooperatifler hakkında yanlış bilgi verme, suç eşyasının satın ala ve bilgi vermeme suçları, belirli derecedeki akrabaların zararına işlendiği durumlarda söz konusudur. Bu durumların varlığı halinde suça sürüklenen çocuğa ceza verilmeyecektir.

Cumhuriyet Savcısına takdir yetkisi verildiği etkin pişmanlık ve şahsi cezasızlık durumlarında verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlara karşı kanun yolu kabul edilmemiştir.⁹⁵ Kanaatimizce, Cumhuriyet Savcısına takdir yetkisi tanınabilir ancak takdir yetkisinin varlığı durumunda kanun yollarına başvurulması gerekmektedir. Kanun yolu, verilen geniş yetkinin sınırlarının çizilmesini ve hukukilik kaftanında kalınmasını sağlayacaktır.

2.2.6.1.2.1. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi

Soruşturma evresinin sonunda Cumhuriyet Savcısının takdirinde olan kararlardan bir diğeri ise kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararıdır. Bu kararın önemini şöyle açıklamak gerekirse; küçük, önemsiz davarla çocuğu, suça sürüklenen çocuk konumuna düşürülmemesini sağlanmasıdır. Uygulandığı takdirde bu kararla mahkemelerin iş yükü büyük oranda azalacaktır.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebilmesi için kanun koyucu sayılan koşulların hep birlikte gerçekleşmesi gerektiğini söylemiştir. Suçun kanunda yazılı cezasının üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezası olmalı,⁹⁶ suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olmalı, suça sürüklenen çocuk daha önce kasıtlı suçtan dolayı hapis cezasına mahkum olmamalı, yapılan soruşturmada kamu davasının açılmasının ertelenmesi halinde suça sürüklenen çocuğun suç işlemekten çekineceği kanaatine varılmalı,⁹⁷ kamu davasının açılması toplum ve mağdurun uğradığı zarar yönünden daha yararlı olmalıdır. Suçun oluşmasıyla mağdurun ve kamunun uğradığı zarar, aynen iade suçtan önceki hale getirme ve tazmin suretiyle giderilmelidir. ⁹⁸ Suça sürüklenen çocuk ve mağdur, yapılan uzlaşma teklifini kabul etmemiş olmalıdır. ⁹⁹ Bütün bu şartların gerçekleşmesi durumunda, suça sürüklenen çocuğun suçluluğu konusunda yeterli şüphenin varlığına rağmen, Cumhuriyet Savcısı kamu davasının açılmasının 3 yıl süreyle ertelenmesine karar verebilecektir. Ancak bu süre yetişkinler yönünden 5 yıldır; ancak savcı ertelemek zorunda değildir. 3 yıllık erteleme süresi içinde suça sürüklenen çocuk kasıtlı bir suç işlemediği takdirde Cumhuriyet Savcısı kovuşturmaya yer olmadığı kararı verir. Aksi takdirde kamu davası açılır. Yetişkinlerde ise çocuklardaki 3 yıllık süre 5 yıllık denetim süresi olması

⁹⁵ A.g.e. Centel/ Zafer, s 496.

⁹⁶ Bkz. CMK, m.171/ 2.

⁹⁷ Bkz. CMK, m.171/3.

⁹⁸ Bkz. CMK, m.171/3.

⁹⁹ Bkz. CMK m.171/2 ; CMK.m.253/9

sebebiyle kasıtlı bir suç işlememiş ise 5 yıllık süre zarfında cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verir. Aksi takdirde ise cumhuriyet savcısı kamu davası açar. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi durumunda çocuk yargılamasının, yetişkin yargılanmasından tek farkı denetim süresidir.

Cumhuriyet Savcısının vermiş olduğu kamu davasının ertelenmesine dair kararına karşın suçtan zarar gören, kendisine tebliğden itibaren 15 gün içerisinde cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza yargıçlığına itiraz edebilir.

Hem kişinin her türlü olayda küçüğün, suça sürüklenen çocuk konumuna düşürülmesini engellemesi hem de mahkemelerin iş yüklerini azaltmak için kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı büyük önem arz etmektedir. Bu kararı verme yetkisi cumhuriyet savcılarına verilmiştir. Cumhuriyet Savcılarının vermiş olduğu kararlarda takdir yetkisinde olan kararlardan etkin pişmanlık ve şahsi cezasızlık sebebiyle olan kararlara karşı kanun yoluna başvurulamaz iken, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararına karşı itiraz yoluna başvurulabilmektedir.

Genel uygulamaya bakıldığında Cumhuriyet Savcılarının kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararını verdikleri çok az rastlanan bir durum olduğu görülecektir. Bunun sebebini ise bu kararlar verildiği takdirde halen dosya savcılığın aktif dosyalarının içerisinde olacağından iş bitmemiş sadece dosya rafa kaldırılmış olduğu görülmektedir. Belirtilen şartlara aykırı davranıldığı takdirde tekrardan dosyayı cumhuriyet savcısının ele alması gerekmektedir. Bu da ellerindeki zaten var olan işin üstüne bu kararla hiç bitmeyen işler koymak demektir. Ayrıca savcılar her ellerinden çıkardıkları iş ve bitirdikleri iş sayesinde kıdem yükselmesi sağlanması sebebiyle adaletin korunmasından çok kendi kıdemlerini düşünmektedirler. Hem adalet mekanizmasının hızlanması hem de çocukların boş yere suça sürüklenen çocuk konumuna düşürülmemesi için önemli olan bu kararın verdirilmesi sağlanmalıdır. Bu kararın uygulaması sağlanmaya çalışılmalıdır. Unutulmamalıdır ki ceza sistemimizin amacı kişiler hakkında bolca dava açarak cezalandırılmasını sağlamaktan öte kişiyi nasıl ıslah edebiliriz, nasıl hayat standartlarının üstünde yaşatabiliriz gibi düşüncelerin hakim olması gerekmektedir. Daha önceden hiç sabıkası olmayan, bir daha da suç işleme meyilli olmayan çocukların üstelikte uğrattıkları zararı ödemelerine karşın kamu davasının açılmasında hakkaniyetli bir yön bulunmamaktadır.

Savcılara özellikle bu kararın öneminden bahsedilmeli kararın uygulanır hale getirilmesi için belli düzenlemeler yapılmalıdır. Kamu davasının açılmasına karar verilmesine ilişkin kararın verilmesi savcıların takdirine bırakılmıştır. Kanun maddesi değiştirilerek Cumhuriyet Savcılığının takdirinde olan bu durumun takdir hakkından çıkarılması sağlanmalıdır. Cumhuriyet Savcılığı tarafında kamu davasının açılmasını ertelenmesine dair karar verilir şeklinde ibare eklenilmelidir. Kendi menfaatlerden ziyade adalet inancının önemli olduğuna dair bilinç sağlanmalıdır.

2.2.6.2. İddianamenin Düzenlenmesi

Soruşturma sonunda suça sürüklenen çocuk hakkında toplanan deliller suçun işlendiği konusunda yeterli şüphe oluşturunca, Cumhuriyet Savcısı bir iddianame düzenleyerek yetkili ve görevli mahkemeye verir. Suçun işlendiği hususunda yeterli delil var ise Cumhuriyet Savcısının iddianame düzenleyerek muhakkak kamu davası açmak zorundadır. Ancak kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar, ceza verilmesinin ertelenmesine .. vb gibi kararlar olduğu takdirde iddianame düzenleme mecburiyeti bulunmamaktadır. Belirtilen şartlar oluşmamış ise kamu davası açılması gerekmektedir. Buna kamu davasının mecburiliği ilkesi denilmektedir. Kamu davası açılabilmesi için Cumhuriyet Savcısının iddianame düzenlemesi gerekmektedir. Yetkili ve görevli mahkemeye hitaben düzenlenen iddianamede; Suça sürüklenen çocuğun kimliği, müdafî, maktul, mağdur veya suçtan zarar görenin vekili veya kanuni temsilcisi, açıklanmasında sakınca bulunmaması halinde ihbarda bulunan kişinin kimliği, şikayette bulunan kişinin kimliği, şikayetin yapıldığı tarih, yüklenen suç ve uygulanması gereken kanun maddeleri, yüklenen suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilim, suçun delilleri, şüphelinin tutuklu olup olmadığı, tutuklanmış ise gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri gösterilir. Cumhuriyet Savcısı'nın düzenlemiş olduğu İddianamenin mahkemece kabulü ile kovuşturma evresine geçilmiştir.

Kamu davası açılması için iddianamenin unsurlarının eksik olması, ortada iddianame olmasına karşın suçun sübutuna (ispatına) etki edeceği mutlak sayılan bir delil toplanmadan düzenlenmişse, ön ödemeye tabi olduğu halde ön ödeme usulü uygulanmaksızın düzenlenen iddianame veyahut ta uzlaşmaya tabi olduğu halde uzlaşma usulü uygulanmaksızın düzenlenen iddianame gibi sebeplerden ötürü 15 gün içinde iade edilmelidir. İade kararına karşı cumhuriyet savcısı itiraz yoluna başvurabilir. Soruşturma evresi gizli olduğundan dolayı cumhuriyet savcısının itiraz hakkı vardır.

İade edilmesi gereken süre olan 15 günde eğer ki iade edilmemişse iddianame kabul edilmiş sayılır.

Noksanlıklardan yanlışlıklarından kaynaklı mahkeme iade edilebilirken suçun hukuki nitelendirilmesi sebebiyle mahkeme iade edemez. Buna örnek verecek olduğumuzda Cumhuriyet savcısı suça sürüklenen çocuğun işlemiş olduğu eylemi yağma suçunu iddia etmesi durumunda mahkeme nitelendirmenin yanlış olduğunu aslında yağma değil de suçun hırsızlık olduğunu belirterek iddianameyi iade edemez. Çünkü suçun nitelendirilmesini yapacak makam savcılık değil mahkemedir.



ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARIN KOVUŞTURMA USULÜ

3.1. Suça Sürüklenen Çocuklarda Kovuşturma Evresi

Ceza muhakemesinde, kovuşturma evresinin ise iddianamenin kabulünden hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi anlattığı görülmektedir.¹⁰⁰ Sağlıklı bir karar verilebilmesinin yolu, soruşturmanın iyi şekilde yapılabilmesinden ve kovuşturma evresinin gereği gibi yapılabilmesinden geçer. Kovuşturma evresi yargılama için olmazsa olmazlardır. Kovuşturma evresinde sıkıntı baş gösterdiği takdirde yapılan kovuşturma neticesinde çıkan karar hukuka aykırılık teşkil edecektir. İşbu sebeple kovuşturma evresinin kanundaki prosedüre uygun vaziyette yapılması gerekmektedir. Kovuşturma evresinin ulaşmak istediği amaç maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır. Kovuşturma evresinde mahkeme, işlendiği ve suç oluşturulduğu iddia edilen bir olayı deliller aracılığıyla tekrar canlandırmaya, adeta resmini yapmaya çalışacaktır.¹⁰¹

İddianamenin kabulünden sonra, mahkeme duruşma gününü belirler, duruşmada hazır bulunması gereken kişileri çağırır. Tutuklu olmayan suça sürüklenen çocuk duruşmada hazır bulunmadığı takdirde zorla getirilmesine karar verilir. Suça sürüklenen çocuğun mahkeme salonuna zorla getirilmesi yerinde bir düzenleme değildir. Çocuğun bulunduğu yerde sosyal çalışma görevlileri ile çocuk dostu ortamda sorgusunun yapılması çocuğun psikolojisi açısından daha yerinde olacaktır. Bu sebeple zorla getirme kararından ziyade çocuğun çocuk dostu ortamda sosyal çalışma görevlisi ve müdafisi eşliğinde sorgusunun yapılması sağlanmalıdır ibaresinin mevzuat hükümlerine eklenmesi gerekmektedir.

Suça sürüklenen çocuk duruşmada kendisini savunmak için bir istemde bulunup bulunmayacağı ve bulunacaksa neden ibaret olduğunu bildirmesi istenir; müdafii de suça sürüklenen çocukla birlikte davet olunur. Bu işlem, tutuklunun bulunduğu ceza infaz kurumunda cezaevi kâtibi veya bu işle görevlendirilen personel yanına getirilerek tutanak tutulmak suretiyle yapılır. Çağrı kâğıdının tebliği ile duruşma günü arasında mevzuata göre en az bir hafta süre bulunması gerekir. Çocuk, çocuğun velisi ya da vasisi, çocuğun bakımını üstlenen aile, eğer ki çocuk kurumda kalıyor ise kurumun

¹⁰⁰ Sami Selçuk, “Doğru terim “MUHAKEME” değil, “YARGILAMA”dır,” **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi** ,C 19,S 2,İstanbul 2013,s.317.

¹⁰¹ A.g.e Centel/ Zafer ,s.79.

temsilcisi ile mahkemece görevlendirilmiş sosyal çalışma görevlisi, duruşmada bulunabilmesi mümkündür. Hakim yada mahkeme, çocuğun sorgusu yada çocuk hakkındaki diğer işlemler esnasında zorunlu olan müdafinin yanı sıra çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurabilir. Bu durum bizce isabetli bir düzenleme değildir. Yaş durumları da göz önüne alındığında sosyal çalışma görevlilerinin çocukların sorgusunda yer alması gerektiği zorunluluk olması gerekmektedir. İvedi olarak kanun maddesi değiştirilip ihtiyarilikten ziyade zorunluluk olarak düzenlenmelidir. Yapılan duruşmalarda bulunan çocuk, çocuğun yüksek yararı gerektirdiği takdirde duruşma salonundan çıkarılabileceği gibi daha evvelden sorgusu yapılmış ise, çocuğun duruşmada hazır bulundurulmasına da gerek görülmeyebilir.

Yetişkinlerin duruşması, herkese açık iken çocukların yargılaması yaşları sebebiyle ve de kanundan doğan zorunluluk sebebiyle duruşmada hükümde kapalı duruşmada yapılır. Yapılan yargılama sonucunda duruşma tutanağı dökülür ve hakim zabıt katibi tarafından tutanak imzalanır.

3.1.1. Suça Sürüklenen Çocuklarda Kovuşturma Evresinin Süjeleri

Suça sürüklenen çocukların kovuşturma evresinin belli başlı organları arasında çocuk mahkemeleri, çocuk yargılamasının zorunlu unsuru avukat, çocukların kanuni temsilcilerini sıralayabiliriz.

3.1.1.1. Çocuk Mahkemeleri

Yetişkinlere uygulanan ceza normları çocuklara göre yetersiz kalmaktadır bunun sebebini ise çocuğun gelişimi öğrenimini sürdüren bir varlık olması ve bir yetişkine nazaran daha çok öğrenme kapasitesinin bulunması olarak söyleyebiliriz. Çocuk bir yetişkine göre topluma kazandırılması daha doğru bir ifadeyle rehabilite edilebilmesi daha mümkündür. Bu sebeple eşit durumlarda olmayan yetişkin ve çocuğun aynı cezalarla cezalandırılmaları hakkaniyetli bir yaklaşım olmayacaktır. Yetişkinlerden ayrı olarak çocuklara alanında uzman kişilerin olduğu çocuk mahkemeleri kurulması gerekmekte yetişkinlere uygulanan katı ceza kurallarının uygulanmaması gerekmektedir.

İlk olarak çocuk mahkemelerinin kurulması Amerika birleşik devletlerinde 1899 da illinois eyaletinde çıkarılan çocuk mahkemesi yasasıyla kurulmuştur. Sonraları çocuk mahkemeleri Belçika, Fransa, Hollanda ve diğer kıta Avrupa ülkelerinde de çocuk

mahkemeleri kurulmaya başlamıştır. ABD de çocukların yetişkinlerden ayrı cezaya çarptırılmaları gerektiği konusunda çokça önemli gelişmeler görülmüştür. New York ta çocuklara özgü sığınma evi kurmuşlardır.

Yetişkinlerden ayrı olması gerektiği düzenlemesi ülkemizde, diğer ülkelerde başladığında oldukça geç gelişme göstermiştir. Çocuk mahkemelerinin tasarı haline getirilmesi geç, yasalaşması ve sonucunda uygulanması ise hayli zaman almıştır. İlk uygulamalarda Ankara, İzmir, Trabzon, İstanbul da bu mahkemeler açılmış olup kurulamayan yerlerde çocuklara ilişkin olan bu davalara suça göre sulh ceza, asliye ceza veyahut ta ağır cezada bakılmıştır. Sonrasında 5395 Sayılı Çocuk Koruma Yasası kabul edilmiştir. Suçun niteliği ve mahkemelerin yapılarına göre çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemeleri kurulmuştur. Çocuk mahkemeleri; asliye ceza ve sulh ceza mahkemelerinin görev alanına giren tüm suçlar bakımından, suça sürüklenen çocuklar hakkındaki davalara bakar.¹⁰² Ayrıca CMK ile belirli suçlar açısından görevlendirilen ağır ceza mahkemeleri, çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerinin görevi kapsamına giren çocukların yargılanmasında görevli olmadıklarından, bu ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren çocukların yargılanması da çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemeleri tarafından yerine getirilecektir.

Çocuk mahkemeleri tek hakimli mahkemelerdir ve de duruşma esnasında cumhuriyet savcısı bulunmamaktadır. Olması gereken, tüm mahkemelerde daha sağlıklı ve de daha iyi kararın verilebilmesi için cumhuriyet savcılarının hazır olması¹⁰³dır. Bu durum mümkün değildir. Çocuk mahkemelerinde yetişkin mahkemelerinden en önemli farkını, her ne kadar cumhuriyet savcısı duruşmada hazır bulunamayacak olsan bile çocuk mahkemesinin kararlarına karşı kanun yollarına başvurusu mümkündür. Bu düzenleme yerinde bir düzenlemedir. Bir takım imkansızlıklar sebebiyle, yeteri kadar savcı atamasının olmaması vs gibi, çocuk yargılamasının aksaklık olmaksızın sürdürülmesi amaç edinilmiştir.

Çocuk ağır ceza mahkemesi; çocuklar tarafından işlenen, ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren davalara bakar. Çocuk ağır ceza mahkemeleri tıpkı, yetişkinlerin yargılamasındaki ağır ceza mahkemeleri gibi, bir başkan ve iki üyeden olur. Ve iddia makamı olan savcılıkta onlara eşlik eder.

¹⁰² Bkz. ÇKK ,m.26.

¹⁰³ Erdener Yurtcan, **Çocuk Koruma Kanunu ve Yorumu**, Kare Yayınları, İstanbul 2006,s.90.

İşledikleri suç veya bu suç için kanunda öngörülen cezanın miktar ve nevi ne olursa olsun suçun işlendiği tarihte 18 yaşını tamamlamamış olan bütün çocukların yargılanmasında istisnasız tek görevli mahkeme çocuk mahkemeleridir. Kural olarak, suça sürüklenen çocuklar çocuk mahkemesinde veya çocuk ağır ceza mahkemesinde yargılanacaktır. Bu kuralın istisnası, çocukların yetişkinlerle birlikte suç işlemesi halinde, soruşturma ve kovuşturma ayrı yürütülecektir. Bununla birlikte, davaların birlikte yürütülmesinin zorunlu görülmesi halinde, genel mahkemelerde, yargılamanın her safhasında, mahkemelerin uygun bulması şartıyla, birleştirme kararı verilebilir. Birleştirme kararı genel ceza mahkemesi tarafından verilecektir. Bu suretle birleştirilen davalar genel mahkemelerde görülecektir.

Çocuğun anası- babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine veya kendiliğinden çocuk hakimi, destekleyici ve koruyucu tedbir kararı verilebilir. Çocuk hakimi, Tedbir kararını vermeden önce çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırabilir. Hangi Tedbirin uygulanacağı, kararda gösterilir. Bir veya birden fazla tedbire karar verilebilir. Ayrıca, hakim, koruyucu ve destekleyici tedbir karar verdiği çocuğun denetim altına alınmasına da karar verebilir. Hakim, çocuğun gelişimine bakarak, koruyucu ve destekleyici tedbirin kaldırılmasına ya da değiştirilmesine karar verebilir. Bu tedbirlerin icra edilmesi, çocuğun ,yetişkin olmasıyla kendiliğinden sona erer. Ancak hakim, eğitim ve öğretimine devam edebilmesi amacıyla ve de çocuğun rızası alınmak suretiyle çocuk üzerindeki tedbirin icra edilmesine belli bir süre daha devam edilmesine karar verebilir.

Çocuk koruma kanunun ile mahkemeler, korunmaya muhtaç çocuklara veya suça sürüklenmiş çocuklar için çocuk koruma kanunu ve diğer kanunlarda düzenlenmiş tedbirleri almakla görevlidir. Çocuklar hakkında medeni kanunla düzenlenen tedbirlerin alınması hususunda da çocuk koruma kanunuyla belirlenmiş mahkemeler görevlidir. Ancak aile mahkemelerinin baktıkları davada çocuklar hakkında çocuk hakkında koruyucu tedbirlerin alınması gerekirse aile mahkemesi alacaktır. Çocuk koruma kanunuyla gerekli olan mahkemeler kurulamamışsa aile mahkemesi eğer o da yoksa asliye hukuk mahkemesi görevli olacaktır.¹⁰⁴ Ayrıca, çocuk mahkemesi; korunmaya ihtiyacı olan çocuk için, koruyucu ve destekleyici tedbir kararının yanı sıra 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre velayet, vesayet, kayyım,

¹⁰⁴ A.g.e. Balo, s. 352.

nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında da karar vermeye yetkilidir.¹⁰⁵ Korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında verilen koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun menfaatleri göz önüne alınarak kendisinin, ana-babasının, vasisinin veya birlikte yaşadığı kimselerin bulunduğu yerdeki çocuk hakimi tarafından alınacaktır. Maddede belirtilmiş olan çocuk hakimi, çocuk mahkemesi hakimidir.¹⁰⁶ Türk Medeni Kanunu hükümleri uyarınca, velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurma gibi hususlarda karar vermeye genel olarak aile mahkemeleri ile sulh hukuk mahkemeleri görevli ve yetkili kılınmıştır. Ayrıca koruyucu ve destekleyici tedbirlerin dışında diğer kanunlarda bulunan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alınmasında genel olarak aile mahkemeleri kurulan yerler bakımından bu mahkemeler, kurulu bulunmayan yerler bakımından ise asliye hukuk mahkemeleri görevli kılınmıştır. Bu mahkemeler de kendilerine intikal eden esas dava ile birlikte, çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici kararların alınmasında görevleri devam edecektir.

3.1.1.2. Avukat Zorunluluğu

Soruşturma aşamasında olduğu gibi kovuşturma aşamasında da on sekiz yaş altındaki kişilerin yargılanabilmesi ya da davada suçtan zarar gören mağdur olabilmesi

¹⁰⁵ ÇKK m.7:” (1) Çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı; çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re’sen çocuk hâkimi tarafından alınabilir. (2) Tedbir kararı verilmeden önce çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılabilir. (3) Tedbirin türü kararda gösterilir. Bir veya birden fazla tedbire karar verilebilir. (4) Hâkim, hakkında koruyucu ve destekleyici tedbire karar verdiği çocuğun denetim altına alınmasına da karar verebilir. (5) Hâkim, çocuğun gelişimini göz önünde bulundurarak koruyucu ve destekleyici tedbirin kaldırılmasına veya değiştirilmesine karar verebilir. Bu karar acele hâllerde, çocuğun bulunduğu yer hâkimi tarafından da verilebilir. Ancak bu durumda karar, önceki kararı alan hâkim veya mahkemeye bildirilir. (6) Tedbirin uygulanması, on sekiz yaşın doldurulmasıyla kendiliğinden sona erer. Ancak hâkim, eğitim ve öğrenimine devam edebilmesi için ve rızası alınmak suretiyle tedbirin uygulanmasına belli bir süre daha devam edilmesine karar verebilir. (7) Mahkeme, korunma ihtiyacı olan çocuk hakkında, koruyucu ve destekleyici tedbir kararının yanında 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında da karar vermeye yetkilidir.”

¹⁰⁶ ÇKK m.3:”(1) Bu Kanunun uygulanmasında; a) Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda, 1. Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu, 2. Suça sürüklenen çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu, b) Mahkeme: Çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerini, c) Çocuk hâkimi: Hakkında kovuşturma başlatılmış olanlar hariç, suça sürüklenen çocuklarla korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında uygulanacak tedbir kararlarını veren çocuk mahkemesi hâkimini, d) Kurum: Bu Kanun kapsamındaki çocuğun bakılıp gözetildiği, hakkında verilen tedbir kararlarının yerine getirildiği resmî veya özel kurumları, e) Sosyal çalışma görevlisi: Psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek mensuplarını, ifade eder. ÇKK m.8/1: Korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun menfaatleri bakımından kendisinin, ana, baba, vasisi veya birlikte yaşadığı kimselerin bulunduğu yerdeki çocuk hâkimince alınır.

için avukatla temsil edilmeleri gerekmektedir. Mevzuatımızda zorunlu olarak düzenlenmiştir. On sekiz yaşının altındaki çocukların yargılamalarında eğer kendi avukatları yok ise baro tarafından zorunlu avukat tayin edilir. Suçtan zarar gören ve mağdur çocuğa atanan avukata vekil denilirken, suçtan zarar gören çocuğa atanan avukata ise müdafî denilmektedir. Yargıtay 2.ceza dairesini 2014/3711 esas ve 2017/6625 karar ve tebliğ tarihi 7.6.2017 tarihli kararında zorunlu müdafinin bulunmaması sebebiyle yerel mahkemenin kararı bozulmuştur.¹⁰⁷

3.1.1.3. Kanuni Temsilci

Suçta sürüklenen çocukların kovuşturmasının sükelerinden bir diğeri ise yasal temsilci oluşturmaktadır. Suçta sürüklenen çocukların kanuni temsilcisi anne ve babadır. Suçta sürüklenen çocukların savunmasına yardım eden kişilerdir. Bu kişilerin hak ve yetkileri mevzuatta dağınık bir biçimde düzenlenmiştir. Yasal temsilcilerin birtakım hak ve yükümlölükler bulunmaktadır. Bunların başlıcalarına değinmemiz yerindedir. Yasal temsilci istediğı zaman suçta sürüklenen çocuğa müdafî seçme hakkına sahiptirler. Suçta sürüklenen çocuğun yargılaması aşamasında çözümü uzmanlığı gerektiren özel ve teknik bilgiyi içeren hallerde bilirkişinin oy ve görüşünün alınması talep edebilir. Ek olarak yargılama konusu olayla alakalı olarak veyahut ta bilirkişi raporunu hazırlanması aşamasında değerlendirilmek üzere uzmanından bilimsel mütalaa alınmasını talep edebilir. Yasal temsilci adeta suçta sürüklenen çocuğun müdafî gibi duruşmada delil araştırması isteyebilir ve her delil ortaya konulduktan sonra ortaya konulan deliller hakkında görüş bildirilebilir ve yasal temsilcinin esas hakkında görüş bildirme hakkına da sahiptir. En önemli hak ve yükümlölüklerinden biri de kanun yollarına başvurma hakkına sahiptir. Bir müdafinin görevleri gibi hak ve görevlere sahip olan yasal temsilci, suçta sürüklenen çocukların kovuşturması aşamasında çok önemli yere sahiptir.

3.1.2. Suçta Sürüklenen Çocuklarda Kovuşturmayı Sona Erdiren Sebepler

İddianamenin kabulünden, hükmün açıklanmasına kadar olan evreye kovuşturma evresi denildiğini daha önce belirtmiştik. Ceza yargılamasında ilk önce kimlik bilgileri belirtilir, suçta sürüklenen çocukların ifadeleri alınır, sonrasında olayla

¹⁰⁷ Yargıtay 2.CD. 7.6.2017 ,E 2014/3711,K 2017/6625 sayılı Kararda ;suçta sürüklenen çocuk için zorunlu olarak görevlendirilen müdafinin hükmün esasını oluşturan kararın son oturumunda hazır bulundurulmadan hüküm kurulması sebebiyle cmk 188/1 e göre savunma hakkının kısıtlandığı gerekçesiyle yerel mahkemenin kararının bozulmasına oybirliğiyle karar verilmiştir.

alakalı tanık ve katılanların sorgusu yapılır, tüm işlemler tamamlandıktan sonra suça sürüklenen çocuğa söz hakkı verilerek son sözü sorulur . Yapılan ceza yargılaması sonucunda mahkeme suça sürüklenen çocuk hakkında hüküm kurar. Kovuşturma evresinin sona erdirilmesi sebeplerini hüküm çeşitleri olarak değerlendirmemiz yerinde olacaktır.

Suçta sürüklenen çocuklarda kovuşturmayı sona erdiren sebepler beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararı olarak sıralanabilir. Bu sebeplerin her biri hükmü oluşturur. Hüküm sözlük anlamı olarak egemenlik, hakimiyet, değer, önem¹⁰⁸ olarak belirtilirken hukuk camiasında ise yasalara göre mahkemece bir olay veya olgunun doğuşuna etken olan sebeplerin de göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi sonucu verilen karar, kaza olarak adlandırılır.

Suçta sürüklenen çocukların soruşturmasını sona erdiren nedenler sebepler mevzuatta belirtilmiştir. Durma kararı hüküm niteliğinde yani son karar niteliğinde değildir. Sona erdiren sebepler olarak değerlendirilmesinde belli hallerde bu karar verilmesi sebebiyle bu kararında açıklanması yerinde olacaktır. Davanın durması kararı, kovuşturmanın veyahut ta soruşturmanın yapılması şarta bağlı tutulması durumlarında, belirtilen şartın henüz gerçekleşmediği anlaşıldığında, gerçekleşmesini beklemek üzere durma kararı verilir. Uygulamada durma kararına, duruşmanın tatili¹⁰⁹ (belirtilen Yargıtay kararı çocuk yaşta milletvekili olamaması sebebiyle bu Yargıtay kararı çocukların yargılanmasında olamaz, ancak davanın durma kararının açıklanması hususunda önemlidir) de denilebilmektedir.¹¹⁰(dipnotta belirtilen Yargıtay kararları çocukların yargılanmasında da uygulanabilir) Ayrıca bu karar verildiği takdirde neden verildiği de ayrıca belirtilmesi gerekmektedir.

Çözümlemesi gereken iki farklı durumun olduğu hallerde, genellikle ceza uyumsuzluğunun çözümü bu uyumsuzlıkla bağlantılı görünen diğer uyumsuzluğun

¹⁰⁸ **Türk Dil Kurumu**,tdk.gov.tr,e.t.:24.02.2019

¹⁰⁹ “Senatör-1961 anayasası döneminde -olan sanığın dokunulmazlığına ilişkin olduğu ve kendi meclisinin kararı olmadıkça yargılanmayacağından hakkında açılmış olan davada duruşmanın tarihine karar verilmesi gerekir, davanın reddine karar vermek hatalıdır.”Y4.CD,13.03.1972-2005/1964, Erdener Yurtcan, **Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Şerhi ve İlgili Mevzuat**, Cilt: II, İstanbul, 1988,m. 253.

¹¹⁰ “Hakimler Kanununa soruşturma izni alınması gereken sanık hakkında bu izni alınmadan dava açılması karşısında eksikliğin tamamlanması için yargılamanın durmasına karar verilmesi gerekir”, Yargıtay 4.CD,23.9.1981-5494/5319;”Milletvekili bulunan sanığın dokunulmazlığı nedeniyle suç tarihinden itibaren dokunulmazlık kaldırılncaya kadar hiçbir suretle bulunan sanığın dokunulmazlığı nedeniyle, suç tarihinden itibaren dokunulmazlık kaldırılncaya kadar hiçbir surette süre işlemez”, Yargıtay 4.CD ,18.9.1981 -5135/5205,”Sanığın hileli vergi kaçakçılığı suçunu işlediği ileri sürüldüğünü göre Vergi Usul Yasası uyarınca gerekli işlemin yapılabilmesi için durma kararının verilmesi gerekir.”, Yargıtay 9. CD ,21.3.1980-939/117, Yurtcan ,s.253.

çözümüne bağlıdır. Mevzuata bu bağlantının sonucu açık bir şekilde belirtilmiştir.¹¹¹ Mevzuata göre, suçun ispatı, çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde başka bir mahkemelerin görev alanına giren sorunun çözümüne bağlı ise çocuk mahkemeleri ve çocuk ağır ceza mahkemesi iki türlü davranabilir: İlki mahkemenin uyuşmazlığı kendisinin çözmesidir, bu durumda çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerinin ilave yetkisi doğmaktadır. Ceza mahkemelerinin ek yetkisinin doğduğu yargılamalara nispi yargılama denir. Nispi yargılamanın özelliği, asıl suçun mahkemesi olan ceza mahkemelerinin ikincil nitelikteki uyuşmazlığı kendi uyuşmazlığı açısından çocuk ceza mahkemelerini yasaları hükümlerine göre çözmesi olarak değerlendirilebilir.¹¹²

İkinci durum ise çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemesinin kendi uyuşmazlığı ile alakalı olan bu tür sorunları kendisi çözmeye yanaşmayıp, görevli mahkemelerde dava açılmış veya ta açılmış olan davanın sonuçlanabilmesi için bekletici sorun yapmaya karar vermesidir. Nispi yargılama mı ya da bekletici mesele mi yapılacağı hususu mahkemenin takdirindedir.¹¹³

Suçta sürüklenen çocuğun cep telefonu çalmıştır. Çocuğun yargılamasında çocuğun cep telefonun çalmadığını zaten cep telefonunun kendisinin olduğunu dile getirmesi karşısında mahkeme iki türlü karar verebilir. Ya nispi yargılama ile kendisi telefonun mülkiyetinin kimin olduğunu araştırabilir, ya da bekletici mesele yapılarak açılmış olan davada ya da açılacak olan hukuk davasında mülkiyet iddiasının çözümünü bekleyebilir. Hukuk yargılamasında çözüldüğünde kararın verebilir. Mahkemenin başka bir mahkeme olan hukuk mahkemesinde çözümünün beklenildiği durumda ceza davası

¹¹¹ Yargıtay'ın kararı ceza uyuşmazlıkları arasında nispi muhakeme olabileceği yönünde yorumlanabilmesi mümkündür. Mağdur Ünal'ın yaralanması ile alakalı olarak, sanık Orhan'ın çocuk ağır ceza mahkemesinde yaşı büyük olan diğer sanık Şakir yağmurun ise Kocaeli 1.ağır ceza mahkemesinde yargılandığı anlaşılmakla birlikte delillerin birlikte değerlendirilmesi ,sanıkların hukuki durumlarının takdir ve tayini hususunda mevzuata göre mümkün olduğu takdirde dosyaların birleştirilerek görülmesi ,mümkün olmadığı takdirde ise diğer dava dosyalarının incelenmesinden sonra karar verilmesinin gerektiğini düşünülmemesi "Yargıtay.1.CD,12.5.2008-3930/3916,www.kazanci.com, e.t.:10.03.2019.

¹¹² A.g.e. Centel/ Zafer,s.617.

¹¹³ Sanıkların işlediği öne sürülen ve öncül suç oldukları kabul edilen fiiller sebebiyle Hindistan'da açılmış ceza davası bulunduğu anlaşılmaktadır./ Kara para aklama suçundan açılan kamu davasında unsur olan öncül suçun işlenip işlenmediği, bu suç yönünden yargılama faaliyeti bulunmayan hakim tarafından çözümü yani nispi muhakeme ancak öncül suçun yargılama yapılarak kanıtlanmasına olanak bulunmayan sanığın ölümü, zamanaşımı, kamu davasının açılmasının açılmaması vb. hallerde sınırlıdır. Sanıklar hakkında Hindistan'da açılmış ceza davası bulunduğu göre öncül suç hususunda yargılama yetkisine sahip mahkeme ile bu suçun işlenip işlenmediğini nispi muhakeme yoluyla belirleyecek mahkemenin farklı sonuçlara ulaşabileceği de gözetilerek Hindistan'da yargılama sonucunda verilmiş ve kesinleşmiş karar var ise getirip incelenerek sonucuna göre sanıkların hukuki durumlarının değerlendirilmesi gerekirken eksik soruşturma sonucu yazılı şekilde hüküm kurulması,"yasaya aykırıdır. Yargıtay 7.CD,29.12.2010-15629/17189,www.kazanci.com,e.t.:10.03.2019

için davanın durmasına karar verilir, mahkeme hukuk davasında görülen bu ön meselenin çözümünü bekler.

Yasa koyucunun bekletici mesele sayılması gerektiğini belirttiği hususları mahkeme nispi yargılama yapmak sureti ile çözemez. Bu durumlarda mahkemelerin takdir yetkisi yoktur. Bu uyuşmazlıkların çözümünü yetkili ve görevli mahkemeye bırakmak ve yetkili, görevli mahkemeden gelecek olan kararı beklemek zorundadır.

Bazı durumlarda ise mahkeme nispi yargılama ile kendisinin çözmesi gerekirken bekletici sorun yapması mümkün değildir. Kovuşturma evresinde mağdur veya sanığın yaşının ceza hükümleri bakımından ihtilafı olduğu hallerde ceza mahkemesi ilgili yasada ¹¹⁴. Belirlenen usule göre yaş sorununu çözerek hükmünü verir. Bu husus yasadan kaynaklı olan bir zorunluluktur. Ceza hakimisi kesinlikle yaşa ilişkin sorunu bekletici sorun yapamaz . Uyuşmazlığı nispi yargılama ile kendisinin çözmesi gerekmektedir. Ancak bazı yaş düzeltme durumunda, kovuşturma evresine geçildikten sonra orta çıkmasıdır. Soruşturma evresinde yaş düzeltme gerektiği takdirde önce hukuk mahkemesinden yaşın düzeltilmesi istenmelidir, sonrada davanın açılması gerekmektedir.¹¹⁵

3.1.2.1. Beraat Kararı

Suçun unsurları, maddi, manevi, hukuka aykırılık ve kanunilik unsurlarıdır. Kanunilik unsuru, yasada işlenildiği iddia edilen eylemin gösterilmesi iken, hukuka aykırılık, hukuka aykırı eylem neticesinde bu eylemin gerçekleştiğinden bahsedilmektedir. Beraat kararını tanımlarken suçun maddi, manevi, tipiklik ve de hukuka aykırılık unsurlarına bakılarak tanımlamamız yerinde olacaktır. Suça sürüklenen çocuğun sübuta eren suçtan dolayı cezalandırılabilmesi için maddi ve manevi unsurunun birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir. Maddi unsurunu hareket ve netice oluştururken manevi unsurunu ise kast ve taksir oluşturmaktadır. Çocuğa suç itham edilebilmesi için birlikte gerçekleşmesi gerektiği gibi unsurların eksik olduğu

¹¹⁴ Kunter önceki basılarında nüfus kayıtlarının ceza mahkemesinde düzeltilmesini yasada nüfus kanunu hükümlerinin uygulanacağına işaret edildiğinden davalarının birleştirilmesi anlamında kabul etmiş ve ceza mahkemesinin nüfus kanunun hükümlerine göre vereceği bu hükmün hukuk mahkemelerini bağlanacağına ve kesin hüküm gücünde olduğunu bu yaş düzeltmenin de doğal olarak nüfus kaydına geçirileceğini belirtmiştir. Ancak yazar, yedinci baskıdan sonra bu görüşünü değiştirerek nüfus kanunu hükümlerine göre çözülebilir ibaresinin yaş düzeltilmesi bakımında ceza mahkemesini ,hukuk mahkemesinin yerine geçirmek olmadığı böyle bir ibarenin sadece yaş düzeltmelerinde savcının da yer almasını(sulh mahkemeleri için) saplamak amacıyla getirildiğini belirtmekte ve ceza mahkemesinin yaş düzeltme işini ancak kendi uyuşmazlığı için gerekli olduğu ölçüde çözeceğini ve bu düzeltmenin nüfus kayıtlarına işlenmemesi gerektiğini öne sürmüştür.

¹¹⁵ Erem, **Diyalektik Açıdan Ceza Yargılaması Hukuku**,6.Baskı,Ankara (tarihsiz),K.No.179.

anlaşıldığı takdirde kişi hakkında beraat kararı verilmektedir. Beraat kararının sözlük anlamı olarak aklanma olarak belirtilmektedir.¹¹⁶

Beraat kararı; yüklenen fiilin kanunda suç olarak tanımlanmamış olması, kanunda belirtilmeyen bir suçtan dolayı kimseye ceza verilemez. Suçun unsurlarından tipiklik unsurunun gerçekleşmemesi sebebiyle şayet mahkeme huzuruna çıkarılırsa beraat kararı verilir. Yüklenen suçun suça sürüklenen çocuk tarafından işlenmediğinin sabit olması, yine belirttiğimiz gibi maddi ve manevi unsurunun birlikte işlenmiş olması gerekmektedir. Suç olgusunu belirtilen suça sürüklenen çocuk işlememişse ne maddi unsuru mevcuttur ne de manevi unsur bu durumda kişiye beraat kararı verilir. Yüklenen suç açısından suç faili olan suça sürüklenen çocuğun kast veya taksirinin bulunmaması, maddi ve manevi unsurların birlikte olması gerektiği belirtmiştik. Bakıldığında kasten bile suç olgusunu suça sürüklenen çocuk işlememişse, eğer ki kanunda taksirli hali de yok ise veyahut işlenmiş olduğu düşünülen suç taksire dahi girmediği takdirde manevi unsur eksikliği sebebiyle suça sürüklenen çocuğa beraat kararı verilir. Yüklenen suçun suça sürüklenen çocuk tarafından işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması, maddi ve manevi unsur her ne kadar gerçekleşse bile suçun diğer bir unsuru hukuka aykırılık unsuru eksik olması sebebiyle yani ortada hukuka uygunluk nedeninin varlığı halinde çocuğun cezalandırılmasının beklenmesi mümkün değildir. Şöyle ki icra memurunun zoraki çilingir marifetiyle haciz mahallinde borçlu evli on sekiz yaşından küçük çocuğun kapısını açtırması örnek olarak verilebilir. Bakıldığında izinsiz olarak belirtilen konuta girmekle birlikte girme iradesi de vardır ancak kendi görevi olması sebebiyle bu memurun cezalandırılması değil de beraatı konusunda hüküm kurulacaktır.

Yüklenen suçun çocuk tarafından işlendiğinin sabit olmaması, ortada hukuka uygun olmayan bir eylem var ancak kimin işlendiği belli olmaması durumunda herkes işlemiş olabilir diye suça sürüklenen çocukların hiç birine hakkında cezaya hükmedilemez. Şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereği suça sürüklenen çocuğun işlediği hususunda somut ve inandırıcı deliller olmaması sebebiyle kişiye ceza verilmez. Bu durumda beraat kararı verilir.

¹¹⁶ Türk Dil Kurumu,e.t.:24.02.2019

3.1.2.2. Ceza Verilmesine Yer Olmadığına Dair Karar

Sanık hakkında; Yüklenen suçla bağlantılı olarak yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ve dilsizlik hali ya da geçici nedenlerin bulunması durumunda, suçun unsurları oluşsa dahi ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilir. Yaş küçüklüğü nedeniyle 12 yaş altındaki kişilere ceza verilmez. İşlediği eylemden dolayı cezai ehliyet olmayan suça sürüklenen çocuğa ceza verilmesi hakkaniyet gereği mümkün değildir. Eğer bu çocuklara karşı dava açıldığı takdirde verilecek hüküm ceza verilmesine yer olmadığına dair karardan başkası değildir. Sağır dilsizlik durumunda bu yaş sınırı 15 yaş altı çocuklara ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilir.

Yüklenen suçun hukuka aykırı olduğu açık ancak bağlayıcı emrin yerine getirilmesi veya zorunluluk hali durumunda, zaten çocuk içinde bulunduğu durum ve koşullar sebebiyle zor durumda bulunmaktayken bir de çocuğa yapılan eylem nedeniyle ceza verilmesi adalet duygularını incitecektir. Ormanda gezinirken ayının kovaladığını fark eden çocuğun can havliyle ormanın içerisinde bulunan son derece korunaklı avcı kulübesine girmesinde zorunluluk hali durumu vardır. Bakıldığında başkasının konutuna izinsiz girmiş bu sebeple konut dokunulmazlığının ihlali suçu aslında işlenmiştir. Ancak bakıldığında ayıdan başka türlü kurtuluş yolu olmaması sebebiyle zorunluluk hali olarak değerlendirilmiş bu durumda kulübe sahibinin şikayeti üzerine çocuk hakkında cezai yargılama başladığı takdirde hakimın vereceği karar ceza verilmesine yer olmadığına dair karardır. Yine başka bir örnek verilecek olursa plaj yerinde çocuk de bize girmiş üstünde mayosuyla ancak döndüğünde şezlonga bıraktığı kıyafetlerinin yerinde olmadığını görmüştür bu durumda ne yapacağını bilemez haldedir. Hemen yan şezlongdaki başka bir çocuğun kıyafetlerini giyip olay mahallinden uzaklaşmıştır. Olayımıza baktığımızda hırsızlık suçunun olduğu açıktır. Başkasının kıyafetleri izinsiz alınmıştır. Ancak kişinin zorunluluk durumunda olduğu aşıkardır. Yine hakkında yargılama yapılacak olursa hakimının vereceği karar ceza verilmesine yer olmadığına dair karardan başka bişi değildir.

Ya da cebir veya tehdit etkisiyle işlenmesi-cebir veya tehdit altında herhangi bir suç, işlenmesi durumunda çocuğun söz konusu suçun eylemini işlediği ancak manevi unsur yönünden eksiklik bulunduğu açıktır. Suç oluşabilmesi için suçun unsurlarının birlikte gerçekleşmesi gerektiğini hatırlarsak zaten iradesi fesada uğratılmış adeta zorla yaptırılmış bir eylem olması sebebiyle çocuğun cezalandırılması mümkün değildir. Bu durumda ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilir.

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku ve telaş nedeniyle aşılması durumunda kusurluluğu ortadan kaldıran hataya düşülmesi, Hallerinde, kusurunun bulunmaması unsurlar birlikte gerçekleşmesine karşın çocuğun kusurunun olmaması sebebiyle çocuğa ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilir.

3.1.2.3. Mahkumiyet Kararı

Çocuğun suçu işlediği sabit ise, çocuğa mahkumiyet hükmü verilir. Bazı durumlarda mahkûmiyetin yanı sıra çocuk hakkında güvenlik tedbirlerine hükmolunur. Çocuğun cezai ehliyetinin olmadığı durumlarda mahkumiyet hükmünün verilmesi gereken yerlerde- yani başka bir deyişle çocuğun suçu işlediğinin sabit olması durumunda- çocuk hakkında güvenlik tedbirlerine hükmedilir. Ceza kanunundaki suçların sınırları yetişkinlere göre dizayn edilmiştir. Bu sebeple çocuklara mahkûmiyet hükmü verilirken ceza kanunundaki suç oranlarından değil de ayırt etme gücünün varlığı ve yaş grubuna göre oranlarda indirim yapılarak cezaya hükmedilir.

3.1.2.4. Davanın reddi

Aynı fiil nedeniyle aynı çocuk hakkında daha önceden hüküm verilmiş olmasına rağmen veyahut daha önceden açılmış olan çocuğun davası olduğu takdirde çocuk hakkında ikinci olarak açılmış olan dava reddedilir. Non bis in idem ilkesi gereği çocuğa aynı fiilden dolayı iki kez ne yargılanır ne de ceza verilir.

3.1.2.4.1. Non bis in idem ilkesi

Kişi güvenliğinin iç ve dış tehditlere karşı ortadan kaldırılmasını hukuk düzeni sağlamaktadır. Hukuk düzeninin temelini oluşturan özellikle de ceza hukuk ve ceza yargılaması hukukunun yapı taşı oluşturan ilke olan non bis in idem ilkesi kişi güvenliğinin hukuki zeminde kendini gösterdiği durumlardan bir tanesidir.¹¹⁷Bu ilkeye göre; geçmişte yapılmış olan yargılama neticesinde alınmış olan hüküm, geleceğe yönelik güvence teşkil eder.¹¹⁸

¹¹⁷ Mustafa Özen, ‘Non Bis İn İdem (Aynı Fiilden Dolayı İki Kez Yargılama Olmaz) İlkesi’,**Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** ,C. XIV, Y. 2010, s. 1.

¹¹⁸ Francesco Carrara; **Manuale di procedura penale del WEISKE**, Firenze 1874, s. 399.

Demokles'in kılıcı,¹¹⁹¹²⁰ büyük görev ve mesuliyetlerin aynı zamanda büyük tehlike ve sıkıntıları getireceğini vurgulamaktadır. Aynı fiil nedeniyle defalarca dava açılması durumunda kişinin sürekli korku altında yaşayacağı açıktır. Demoklesin kılıcı sürekli olarak ceza tehdidi ile kişinin üzerinde asılı durmasının doğuracağı acıyı ortadan kaldırmaktadır.¹²¹ Non bis in idem ilkesini demoklesin kılıcı ile bütünleştirerek anlamak yerinde olacaktır.

Bu ilke gereğince, çocuk hakkında hakkında bir fiilden dolayı daha önce dava açılmışsa artık aynı eylem sebebiyle çocuk hakkında başka bir dava açılmaz, ayrıca daha önce dava açılmış ve kesin hükümle sonuçlanmışsa yine artık başka bir dava açılmaz. Bu nedenle non bis in idem ilkesinin daha önce kesinleşmiş bir hükmün başka hüküm verilmesini önleme (kesin hükmün önleme etkisi) işlevine sahip olduğu görülmektedir.¹²² Pek tabiidir ki bu ilke ceza yargılamasının temelini oluşturmaktadır. Haliyle bu ilke, salt ceza davasını ifade ettiği için, hukuk davası veya disiplin soruşturması açılmasına engel teşkil etmez.

Suçta sürüklenen çocuk hakkında baklava çalması sebebiyle hırsızlıktan ötürü ceza verilmiş iken tekrar aynı eylem olan baklava çalması sebebiyle ceza verilmesi mümkün değildir. Bu durumda ikinci olarak açılan davada davanın reddine karar verilir.

Non bis in idem ilkesi yalnızca ulusal mevzuatta değil bunun yanı sıra uluslararası mevzuatta da yer almaktadır. 'Hiç kimse bir devletin ceza yargılaması usulüne ve yasaya uygun olarak kesin bir hükümle mahkûm edildiği ya da beraat ettiği bir suçtan dolayı aynı devletin yargısal yetkisi altındaki yargılama usulleri çerçevesinde yeniden yargılanamaz veya mahkûm edilemez' şeklinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yer almaktadır. Yine İtalyan mevzuatına- İtalyan Ceza Muhakemesinde de yasanın, hariç tuttuğu hükümler saklı kalmak şartıyla, bir sanık, gıyabında olsa bile mahkûm olur yada üstüne atılı suçtan beraat ederse, aynı eylem için tekrar bir ceza yargılaması yapılması mümkün değildir, denilerek, non bis in idem ilkesine yer verildiği görülecektir.

¹¹⁹ Berk Yüksel, **Demokles'in Kılıcı**, e.t. <http://blog.milliyet.com.tr/vitriol.e.t.>: 25.01.2019

¹²⁰ Sabah Gazetesi, **Demoklesin kılıcı nedir?**, <http://arsiv.sabah.com.tr/2005/12/26/spo102.html>, e.t.: 25.01.2019

¹²¹ HEFFTER; Non bis in idem, 1873, s. 15. Leone'den Naklen, s. 325. Giovanni Leone, **Trat-tato di Diritto Processuale Penale III**, Napoli, 1961.

¹²² Erdener Yurtcan, **Ceza Yargılamasında Kesin Hüküm**, İstanbul 1987, Yurtcan, bu ilkenin, 'Tekrarlama yasağı, bir defaya mahsus oluş ilkesi, ceza davasının tüketilmesi' olarak da adlandırıldığını ifade etmektedir. Yurtcan, s. 33- 34.

3.1.2.5. Çocukların Yargılamasında Davanın Düşmesi

Hüküm çeşitlerinden bir diğeri ise davanın düşmesidir. Dava ve cezanın düşürülmesi sebeplerini; suça sürüklenen çocuğun ölümü, af, zamanaşımı, şikayet ve diğer sebepler olarak sıralanmıştır. Diğer sebepler konusunu ise uzlaşma, ön ödeme ve muhakeme şartlarının yokluğu sebebiyle davanın düşmesine olarak sınıflandırmak mümkündür.

3.1.2.5.1. Suça Sürüklenen Çocuğun Ölümü

Çocuk herhangi bir suça karıştığında ve ya suç işlediği takdirde suça sürüklenen çocuk ismini almaktadır. Yargılaması devam eden suça sürüklenen çocuğun ölmesi durumunda, halen yargılamanın yapılması gereksiz olacağından ötürü davanın düşmesine karar verilir. Ceza hukukunda ceza sorumluluğu kişiseldir, şahsidir. Aksi düşünüldüğü takdirde başkasını işlediği suçtan dolayı diğer kişilerin cezalandırılması toplumun adalete olan inancını zedeleyecektir. Suça sürüklenen çocuk ölmesi sebebiyle cezalandırma ilişkisi de sona ermektedir. Suça sürüklenen çocuk hakkında henüz kovuşturma başlatılmamışsa kovuşturmayla başlanmaz; kovuşturma başlatılmış ise, kovuşturmayla hemen son verilir; kamu davası açılmışsa, davanın düşmesine karar verilir.¹²³

3.1.2.5.2. Çocuk Yargılamasında Şikayetten Vazgeçme

Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan suçlardan dolayı yetkili kimse 6 ay içerisinde şikayette bulunmazsa kişi hakkında soruşturma veya kovuşturma başlatılamaz. Kovuşturma yapılması şikayete tabi suçlarda, şikayetten vazgeçilme durumunda kamu davasının düşmesi kararı verilir. Kanunda aksinin yazılı olduğu durumlar saklı tutulmuştur.

Suça sürüklenen çocuğun konut dokunulmazlığının ihlali suçunu işlediğini varsayalım, çocuk izinsiz yere başkasına ait taşınmaza girmiştir. Konut dokunulmazlığının ihlali kovuşturması şikayete bağlı olan suçlardandır. Ev sahibinin yetkili mercilere 6 ay içerisinde şikayetiyle çocuk hakkında kovuşturma başlatılmış olup; ev sahibinin sonradan çocuğun durumuna acıması ve ailesiyle anlaşması neticesinde şikayetinden vaz geçmiştir. Bu durumda çocuğun her ne kadar konut

¹²³ Zeki Hafizoğulları **5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Davanın Ve Cezanın Düşürülmesi makalesi**, www.baskent.edu.tr/zekih/ogrenci/makale.htm, e.t.: 25.01.2019,s. 2.

dokunulmazlığının ihlali suçunu işlediği sabit olmakla birlikte, bu suçtan dolayı mahkeme, çocuğa mahkumiyet hükmü kurulamaz. Onun yerine kamu davasının düşmesine karar verir. Şikayetten vazgeçme de kovuşturmayı sona erdiren sebepler arasında belirtilmiştir.

Yine konut dokunulmazlığının ihlali suçunda iştirak halinde olan iki çocuğun işlediğini varsaydığımızda ev sahibi ilk başta ikisinden şikayetçi olmuştur. Ancak yargılama başladığında bir çocuk hakkında şikayetinden vazgeçmiş olduğu ve diğer çocuk hakkında şikayetinde vazgeçmediği takdirde şikayetin sirayeti sebebiyle diğer çocuk hakkında da şikayetten vazgeçilmiş gibi kamu davasının düşmesine karar verilir. Ancak bu halde dahi şikâyetten vazgeçilmesi kabul etmeyen çocuğu şikayetten vazgeçme etkilemez. Haliyle kamu davasının düşmesine kararı şikayetten vazgeçmeyi kabul etmeyen çocuk için geçerli değildir. Eğer kamu davasının düşmesi için şikayetinden vazgeçmiş olan kişi, ayrıca ve açıkça şahsi haklarından da vazgeçtiğini bildirmişse bu takdirde bir daha bu sebeple hukuk davası da açılmaz. Ancak açıkça ve ayrıca bildirmemişse yalnızca kamu davasının düşmesi için şikayetten vazgeçmişse bu takdirde şahsi hakları sebebiyle hukuk davası açılabilir.

3.1.2.5.3. Suça Sürüklenen Çocukların Kovuşturmasında Af

Suça sürüklenen çocukların kovuşturmasını sona erdiren sebeplerden biri de davanın düşmesidir. Hüküm çeşitlerinden olan davanın düşmesinin sebeplerinden bir diğeri ise de aftır. Genel ve özel af olmak üzere iki çeşit af bulunmaktadır.

3.1.2.5.3.1. Suça Sürüklenen Çocukların Yargılamasında Genel Af

Genel af ; Cezalar hükmolunan tüm neticelerle birlikte genel af durumunda ortadan kalkar ve kamu davasının düşmesine karar verilir. Bu durumda, genel af, suçu veya ceza mahkumiyetini, tüm hüküm ve neticeleri ile birlikte ortadan kaldırmaktadır. Genel af durumunda, suça sürüklenen çocuk hakkında henüz kamu davası açılmamışsa dava açılmayacak; kamu davası açılmışsa, dava düşürülecek; hüküm verilmiş ve de kesinleşmişse, hüküm yerine getirilmeyecek; ceza çektiriliyorsa, çektirilmeye derhal salıverilecek; ceza mahkumiyetine bağlanmış olan tüm yoksunluklar ortadan kaldırılacaktır. Bu iş ilgili adli organlar tarafından resen yapılacaktır.¹²⁴

¹²⁴ Hafizoğulları, www.baskent.edu.tr/zekih/ogrenci/makale.htm s.3.,e.t.:25/01/2019.

3.1.2.5.3.2. Suça Sürüklenen Çocukların Yargılamasında Özel Af

Özel af durumunda ise, çocuğun infaz kurumunda cezasının çektirilmesine son verilebilir, çektirilecek cezasının süresi kısaltılabilir ya da çocuğun cezası adlî para cezasına çevrilebilir. Genel aftan farklı olarak cezaya bağlı olan veya hükümde belirtilen hak yoksunlukları, özel affa rağmen etkisini devam ettirir. Özel af, mahkumiyeti değil de cezayı ortadan kaldırır yani özel af, hapis cezasının affıdır.

Özel af suçun değil, salt cezanın affı olması sebebiyle, ne ceza mahkumiyetinin sonuçlarını kaldırır, ne de kamu davasını ortadan kalkar. Özel af, genel af gibi kamu davasını düşüren bir neden değildir. Özel affın uygulanabilmesi için kamu davasının açılması, yürütülmesi ve af kanununun uygulanması ile sona erdirilmesi gerekmektedir. Öte yandan, özel af, ceza ayrıca azaltılabildiğinden veya başka bir cezaya çevrilebildiğinden, tümünden cezayı ortadan kaldıran bir neden de değildir.¹²⁵

3.1.2.5.4. Zaman Aşımı Sebebiyle Davanın Düşmesi

Çocukların yargılanmasında Davanın düşmesinin bir diğer sebebini ise zaman aşımı oluşturur. Dava zaman aşımı ve de ceza zaman aşımı olmak üzere iki tür zaman aşımı vardır.

3.1.2.5.4.1. Suça Sürüklenen Çocukların Yargılanmasında Zaman Aşımı

Hakkı olduğunu iddia eden herkes, hakkını belli süre içerisinde talep etmek zorundadır. Süresinde hakkını aramayan yani talep etmeyen kişi, o hakkından doğan haklarını talep edemez. Ceza hukukuna baktığımız takdirde devletin toplum menfaatleri için zamanında suçla ilgili kovuşturmaya başlamak ve de suç işlemiş kişileri cezalandırma hakkı vardır. Cezalandırma yetkisini elinde tutan Devlet, suç işleyen kişileri zamanında takip etmeli, onları suçlarından ötürü yargılatmalı ve cezasını belli bir süre içerisinde çektirmelidir. Ancak devletin bu hakkı elbette ki sınırsız ve süresiz değildir. Devletin sonsuza kadar suçlunun peşinde olmaya hakkı da yoktur. Kim işini zamanında yapmazsa, sonuçlarına işini zamanında yapmayan kişi katlanır. Zamanaşımının işlevine baktığımızda var olan suçun kovuşturulmasını ve cezanın çektirilmesini engeller.

¹²⁵ Hafizoğulları, www.baskent.edu.tr/zekih/ogrenci/makale.htm, s. 3, e.t.: 25/01/2019

Kanunda sayılan haller dışında kamu davası yetişkinlerde, Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda otuz yıl, Müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi beş yıl, Yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıl, Beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda on beş yıl, Beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda sekiz yıl geçmesiyle düşer. Elbette ki konumuz olan çocukların durumu dikkate alındığında; suç konusu fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurmamış çocukların herhangi bir cezai ehliyetleri olmadığı ve de bu sebeple onlara mahkûmiyet hükmü verilemeyeceğinden dolayı onlar hakkında zamanaşımı öngörülmemiştir.

Suç konusu fiili işlediği zaman 12 yaşını doldurmuş olup ta henüz 15 yaşını doldurmamış çocuklar hakkında yukarıdaki sürelerin yarısının geçmesiyle suçları zaman aşımına uğramış kabul edilecektir. Yargıtay 6.CD 12/112009, 2846/14746¹²⁶ Bu yaş grubundaki çocukların belirtilen süreler geçmesi sebebiyle davanın düşmesiyle neticelenen çok sayıda Yargıtay kararı bulunmaktadır. Yargıtay 10. CD. 23.03.2010 ,25155/6436¹²⁷

Suç konusu fiili işlediği zaman 15 yaşını doldurmuş, ancak henüz 18 yaşını doldurmamış çocuklar hakkında üçte ikisinin geçmesiyle ilgili suç zamanaşımına uğramış olacaktır. Eğer dava zamanaşımı sürelerinin tespiti hususunda dosyadaki bilgi ve evraklar göz önüne alınır, eğer daha ağır suçları gösterir durumlar olduğu takdirde hallerde göz önüne alınır.

18 yaşından büyükler zaten çocuk olarak değerlendirilmediklerinden dolayı yetişkinlere yönelik zamanaşımı süreleri uygulanacaktır. Diğer yaş grubundaki çocuklara uygulanan zamanaşimleri uygulanmayacaktır.

¹²⁶ Hüküm tarihinden sonra yürürlüğe giren tek nın 66/1.maddesinde sanığa yüklenen ve anılan yasanın 141.maddesine uyan suçun gerektirdiği ceza için 8 yıllık süre beklenmesi ve aynı maddenin 2.fıkrasına göre 12-15 yaş grubunda bulunan sanıklar için bu sürenin yarısının geçmesiyle davanın düşeceğinin öngörülmesi ve 67.maddesi de gözetildiğinde 6 yıllık sürenin inceleme tarihine kadar geçmiş bulunması sebebiyle davanın düşmesine karar verilmiştir.

¹²⁷ Sanığın eylemine uyan 765 sayılı TCK nın 492/5.,522/1;2253 sayılı yasanın 12/2 ; 59/2 ;647 sayılı yasanın 4;1 2253 sayılı yasanın 38 maddelerine uyan suçun gerektirdiği cezanın türü ve üst sınırına göre öngörülen zamanaşımını düzenleyen aynı yasayla 102/4 ve 104/2. Maddeleriyle ,01.06.2005. tarihli yürürlüğe giren 5237 sayılı tek nın aynı suça uyan 142/1 –a ;143/1;31/2;62/1;50;116/2-4;31/2;62/1;50.maddelerine uyan suçların gerektirdiği ceza için belirlenen zamanaşımını düzenleyen aynı yasanın 66/2 ve 67.maddelerinin ayrı ayrı ve bir bütünü olarak uygulanması sonucu anılan yasanın 7/2 ;5252 sayılı yasanın 9/3.maddeleri ışığında zamanaşımı bakımından 5237 sayılı yasa hükümlerinin sanık yararına olduğu anlaşılmakla anılan 66/1.maddesinde sanığa yüklenen ve anılan yasanın 142/1 –a;116/2-4. Maddelerine uyan suçların gerektirdiği ceza için 8 yıllık süre belirlenmesi, aynı Maddenin 2.fıkrasına göre 12-15 yaş grubunda bulunan sanıklar için bu sürenin ½ sinin geçmesiyle kamu davasının düşeceğinin öngörülmesi 67.maddesi de gözetildiğinde 6 yıllık sürenin suç tarihi olan 09.02.2002 den ,inceleme tarihine kadar geçmiş bulunması sebebiyle kamu davasının düşmesine ilişkin hüküm verilmiştir.

Hüküm verilmesinde etkili olan zamanaşımı; teşebbüs halinde kalmış suçlar bakımından son hareketin yapıldığı zaman, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği zaman, tamamlanmış suçlarda suçun işlendiği günden, zincirleme suçlarda son suçun işlendiği günden, çocuklara karşı üstsoy veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kimseler tarafından işlenen suçlarda çocuğun on sekiz yaşını bitirdiği günden itibaren işlemeye başlar. Bu günlerden itibaren yukarıda belirttiğimiz süreler geçtiği takdirde ilgili suç zamanaşımına uğramış olur.

Ancak dava zamanaşımının başlaması hususunda öğretide çeşitli görüşler mevcuttur. Yukarıdaki gibi suçun işlendiği günü dava zamanaşımının hesabında esas alan yazarlar olduğu gibi suçun işlendiğini izleyen günden başlanması gerektiği düşüncesinde olan yazarlarda vardır.¹²⁸ Eğer ilgili suç zamanaşımına uğramış ise davanın düşmesine karar verilir. Zamanaşımı sonucunda davanın düşmesi gibi önemli bir durum söz konusu olması sebebiyle dava zamanaşımının ne zaman başlayacağı hususu önem arz etmektedir. Yargıtay'ın 6/64 sayılı 10.01.1940 gün, içtihadı birleştirme kararında görüleceği üzere dava zamanaşımı süresi suçun işlendiği günden itibaren işlemeye başlayacaktır.¹²⁹

5237 sayılı Türk ceza kanununda her ne kadar çeşitli suç tiplerine göre başlama anı belirtilmek ile birlikte dava zamanaşımı hesabında başlangıç gününün hesaba koyulup koyulmayacağı büyük önem arz etmektedir. Ancak başlangıç günü de zamanaşımı hesaplamasında dikkate alınması gerekmektedir, Çünkü devletin cezalandırma yetkisi başlangıç günü de vardır, cezalandırma yetkisi var ise zamanaşımının hesaplanmasında dikkate alınması gerekmektedir.

Kimi olaylarda suçun işlendiği gün durumunda belirsizlikler mevcut olmaktadır, bu durumda en önemli ilke olarak şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereği muallak olan

¹²⁸ Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen ve A. Caner Yenidünya, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Yeniden Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Ankara (tarihsiz),s.1092.

¹²⁹ Suçun vukuu gününde başlayan hukuku amme davasının müruruzaman müddeti ,Türk Ceza Kanununun 104. Maddesinde yazılı sebep ve muamelelerle kesilmesi üzerine yeniden başlayacağına dair olan kaidenin mutlak olarak tatbikini ve müruruzamanı birçok defalar kesilen davalara teşmilini ve herhalde bir had tayin olunmayarak müteselsilen yeniden tam müddetin cereyanını vazı kanun muvafık görmeyerek takibattan sonra tahkikat ve muamelat fasılasız devam etmeyerek terk ve ihmal suretiyle tekrar cereyana başlayan müruruzaman muahharen kat olunup bu hal tekerrür ettiği takdirde takibattan sonra vaki olacak her terk tarihi ile kat tarihleri arasında geçen müddetlerin mecmuu suçların her biri için kanunda başka başka tayin olunan müddetlerin yarısından fazlasını geçmekle müruruzamanın tahakkuk edeceği tadilden mukaddem 765 numaralı Türk ceza kanunun 104. Maddesine istinaden kabul edilmiş olduğu cihetle mükerreren müruruzamanı kesilen ve bu madde hükmünün tatbiki icap eden davalarda mücerret takibattan sonra hükme kadar asıl müddetin nısıfı geçmekle müruruzamanın sebep ve maksadı vazına muhalif olmakla herhalde bu maddede yazılı nısıf müddetinin hesabında, takibattan sonra dava mahallinin terk olunduğu takdirde yalnız terk ile kat arasında geçen müddetlerin nazara alınması icap edeceği sülûsan ekseriyetle tekerrür etmiştir. Yargıtay İçtihatı Birleştirme Genel Kurulu 1939/6 E ,1940/64 K, 10.01.1940 Tarihli sayılı Karar.

bu durumlarda sanığın yararına en uygun olan durum kullanılır. Çocuğun lehine olarak yorum yapılır.¹³⁰ Bu görüşe karşın zıt görüşte olan öğretide yazarlarda mevcuttur. Şüpheden sanık yararlanır ilkesinin yalnızca kanıtların değerlendirilmesi hususunda dikkate alınması gerektiği bu sebeple zamanaşımında şüpheden sanık yararlanır ilkesinin geçerli olmadığını belirten yazarlar da mevcuttur.¹³¹ Toplumun en genç neslini ve de toplumun geleceğini oluşturan çocukların ceza tatbikinde ve de zamanaşımı süresinin belirlenmesi hususunda başlangıç günü çok önemlidir. Bu sebeple özellikle çocuklara uygulanan zamanaşımı hususunda şüpheden sanık yararlanır ilkesinin uygulanması gerektiği kanaatindeyiz.

Çocuklar hakkında Hangi suçlarda ne kadar yıl geçtikten sonra dava zamanaşımına uğrayacağını belirtilmiştir. Ancak mevzuata baktığımızda bazı suçlara karşılık olarak iki ayrı ceza öngörülerek bunların birlikte veyahut ta seçenekli olarak uygulanması da gerekebilir. Bu tarz durumlarda hangi ceza üzerinden zamanaşımı uygulanacağı konusunda tereddüt doğabilir, bu tarz tereddütleri ortadan kaldırmak için yasa koyucu kendi içerisinde çözümler üretmiştir. Mevzuat suçun karşılığı olarak iki farklı tür cezadan birinin seçilerek verilmesinin öngörüldüğü durumlarda zamanaşımı hesabında hapis cezası baz alınarak hesaplama yapılacaktır.¹³² Türk ceza kanununda resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçunun cezası 3 aydan 2 yıla kadar hapis cezası veyahut ta adli para cezası olarak düzenlenmiştir. Bu suçun karşılığı olarak ya hapis cezası ya da adli para cezasına hükmedilir. Zamanaşımı hesabı hapis cezası baz alınarak yapılması gerekmektedir. Bu suçu çocukların işlemesi durumunda yaş oranlarına göre hapis cezası esas alınarak suça uygulanacak zamanaşımı belirlenir. Kanun koyucunun bu düzenlemesi yerindedir. Şöyle ki; en az hapis cezası ile en yüksek para cezasının zamanaşımı süresi 8 yıl ve aynıdır. Bu sebeple daha uzun süreli buluna hapis cezasının esas alınması gerekmesi sebebiyle bu hususun da yer alması yerindedir.¹³³

Çocuk yargılamasında Suçun karşılığı olarak kanunda özgürlüğü bağlayıcı ceza ile birlikte para cezasının uygulanması gerektiği belirtilmiş ise de ,**07.05.1947 gün 3/15**

¹³⁰ Sulhi Dönmezer ve Sahir Erman ,**Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, C III,7.baskı,s. 280.

¹³¹ Kunter, “Ceza Hukukunda Zamanaşımı”, **Yayınlanmamış Doçentlik Tezi**, İstanbul 1951,s. 73.

¹³² Kubilay Taşdemir, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, Cantekin Matbaacılık, Ankara Nisan 2011.

¹³³ Ferhat Burgul,” Türk Ceza Kanununda Dava ve Ceza Zamanaşımı”, **Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul 2009,s. 35.

ve 18.11.1936 gün 26/35 sayılı içtihadı birleştirme kararlarında da belirtildiği gibi ¹³⁴ nevi olarak daha ağır cezanın zamanaşımı hesabında baz alınması gerekmektedir.

Mevzuata göre cezalar ya hürriyeti bağlayıcı ceza veya adli para cezasıdır. Hapis cezası, adli para cezasından daha ağır cezadır.¹³⁵ İki tür cezadan hangi ceza Ağır ve uzun zaman Aşımına bağlı ise ona göre değerlendirme yapılması gerektiği ileri sürülmüşse de sözü edilen, içtihadı birleştirme kararında da belirtildiği gibi neveleri ayrı ayrı olmak sureti ile bir madde yer almış cezalardan nevası daha ağır olan cezaların zamanaşımının hesabında baz alınması gerekmektedir. Neveleri farklı olan cezaların veya edatı ile ayrılması bu kuralı ortadan kaldırmayacaktır. Nevası ağır olan cezanın miktarı ile zamanaşımı süresi daha az belirtilmiş olsa bile bu süre dikkate alınması gerekir.¹³⁶ Nevası ağır fakat zamanaşımı süresi az ise, nevası hafif fakat zaman aşımı süresi fazla olan cezanın dikkate alınması kanun koyucunun amacına aykırılık teşkil edecektir. Ve böyle bir uygulama yapılması, lehe yasanın saptanması hususunda özel ve genel tekerrürün bir arada olmasında karma uygulama yapılamayacağına ilişkin içtihatlarla da aykırılık teşkil edecektir.¹³⁷

Suçun ceza ile birlikte güvenlik tedbirine içermesi durumunda ise asıl ceza gözetilecektir. Türk ceza kanununda güvenlik tedbiri ceza niteliği taşımasından kaynaklı zamanaşımı süresinin hesaplanmasında dikkate alınmayacaktır.

Suçun sübuta ermesi ile başlamış olan dava zamanaşımı herhangi bir sıkıntılı durumla karşılaşıl原因aması halinde o suçun gerektirdiği sürenin dolmasıyla zamanaşımı süresi tamamlanmış olur. Ancak pek tabiidir ki sıkıntılı durumlarla karşılaşıldığı durumlarda dava zamanaşımının durması ile sonuç alabilmektedir. Kanunun belirttiği sebeplerle herhangi bir engel yani sıkıntılı durum ortaya çıktığı takdirde, bu engel ortadan kalkana kadar yine kanunda süreleri belirtilen dava zamanaşımı süresinin işlememesidir.¹³⁸

¹³⁴ 526. Maddeye uyan memnu fillere ait dava müruruzamanın bu maddede mevzu daha ağır neviden olan hapis cezasının son haddi itibariyle 102.maddenin 6. Fıkrası hükmüne göre hesap ve tayinin gerekeceğini(YİBK,18.11.1936 ,26/35).Türk ceza kanunu 526.maddesine uyan suçlara ait dava zamanaşımının bu maddede neveleri başka başka olmak sureti ile gösterilen cezalarda hürriyeti bağlayıcı ceza ve nevan hafif para cezasından ağır bulunan ve hapis cezasının son haddi itibariyle...İçtihatı Birleştirme Kararı.07.05.1947,3/15.

¹³⁵ Ceza genel kurulunun 21.11.1994 Gün ,273/293 sayılı kararında da belirtildiği üzere, özgürlüğü bağlayıcı olan ceza yani hapis cezası, para cezasından daha ağır bir cezadır. Bu durumda maddede hapis cezası ve para cezasının birlikte görülmüş olduğu durumlarda zamanaşımı hesabında maddede yer alan cezalarda nevi olarak daha ağır olan özgürlüğü bağlayıcı ceza olan hapis cezası gözetilecektir.

¹³⁶ Bkz. Taşdemir, s. 82.

¹³⁷ Sedat Bakıcı, **5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri**, Adalet Yayınevi, Ankara 2007,s. 1241.

¹³⁸ Özbek/Kanbur/Bacaksız/Doğan/Tepe,Age.s. 665.

Dava zamanaşımını kanunda belirtilmiş olan durma nedenlerinin olması halinde kanunda belirtilen bu neden ortadan kalktığında tekrardan zamanaşımı süresi devam eder. Sıkıntılı durum meydana gelmeden evvel ki durum, engelle karşılaşıldığı andan itibaren zamanaşımı süresi işlemeye devam eder.¹³⁹

Çocuklara yönelik soruşturma ve kovuşturma yapılmasının, izin veya karara alınması veya diğer merci de çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı bulunduğu hallerde (bekletici mesele);izin veyahut ta kararın alınmasına veya meselenin çözülmesine veya mevzuat gereğince hakkında kaçak olduğuna karar verilmiş olsun suça sürüklenen çocuk hakkında kaçak kararı kaldırıldığı tarihe kadar dava zamanaşımı durur. Yalnızca izin, kararın alınması durumunda, bekletici meselenin varlığı halinde de son olarak kaçak olan suça sürüklenen çocuk durumunda zamanaşımı süresi durur. Ancak talep ve şikâyetin varlığı halinde zamanaşımı durmayacaktır. Belirli sebeplerin meydana gelmesini ifade eden bu durumlar adaletin hareketsizliği anlamına gelmez. Zamanaşımını durduran sebepler ortadan kaldırılmadığı sürece zamanaşımı tekrardan işlemeye başlayamaz.¹⁴⁰ İştirak halinde işlenen suç var ise verilen durma kararı diğer suç ortaklarını da dolayısıyla etkileyecektir. Ancak durma kararı belli bir suça sürüklenen çocuk yönünden verilmişse dava zamanaşımı sadece o suça sürüklenen çocuk için duracaktır. Diğer şerikler durma kararından etkilenmeyecek, zamanaşımı süresi diğer şerikler yönünden işlemeye devam edecektir. Suça sürüklenen çocuk hakkında ilgili mercilerden izin alındığında ve ya kuruldan karar alınması durumunda geçerlidir.

Cumhurbaşkanına hakaret, temel milli yararları karşı faaliyette bulunmak için yarar sağlama, yabancı devlet aleyhine asker toplama, hakim ve savcılarının görevlerinden dolayı işlenen suçlar, sıfat ve görevlerine uymayan tutum ve davranışları nedeniyle haklarında inceleme ve soruşturma yapılması, milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması için gerekli olan karar verilmesi için TBMM başkanlık divanına başvuru, memurların görevleri nedeniyle işlenmiş suçlarda, noterleri görevlerinden dolayı işlenmiş suçlardan dolayı kovuşturma yapılması, avukatların, mesleklerinden dolayı yada Türkiye barolar birliği ya da barolarının organlarındaki doğan görevlerinden dolayı işledikleri suçların soruşturulması izne tabidir. Söz konusu izin verilinceye kadar zamanaşımı süresi duracaktır. Ancak bu mesleklere sahip on sekiz yaşından küçük

¹³⁹ Savaş Vural, Sadık Mollamahmutoğlu , **Türk Ceza Kanunu Şerhi** ,C 1,2.Baskı ,1995,s. 1290.

¹⁴⁰ Faruk Erem, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Cilt: III, Ankara 1993, s.896.

bireyleri olmaması sebebiyle çocukların zamanaşımının içinde değerlendirilmeyecektir. Yetişkinlerin zamanaşımını durduran sebepler bir tanesidir.

Karar ise izne benzeyerek kamu yararı esas alınarak bazı suç failleri hakkında muhakeme işlemiş yapılabilmesi amacıyla kamu davasının açılması veya yargılama yapılmasının uygun olup olmadığının yetkili makamlarca takdir edildiği muhakeme şartıdır¹⁴¹ Meclis kararı olmaksızın milletvekillerini sanık olarak sorguya çekemez tutuklanamaz ve yargılanamazlar, yükseköğretim kanununca yüksek öğretim üst kuruluşlarının başkan ve üyeleri ile yükseköğretim kurumları yöneticilerinin, kadrolu ve sözleşmeli öğretim elemanlarının, görevleri dolayısıyla işledikleri suçlardan dolayı yetkili kurumlardan kamu davasının açılması için karar alınması gerekmektedir. Yine karar durumunda da milletvekilinin ve yükseköğretim kurulu üyelerinin yaşı göz önüne alındığında çocuk olamayacakları düşünüldüğünden çocukların zamanaşımını durduran sebepler arasından düzenlenemeyecektir. Ancak yetişkinlerde zamanaşımı durduran sebepler arasında gösterilebilmektedir.

Hem çocuk yargılamasında hem de yetişkinlerin yargılamasında bekletici mesele yapılabilmektedir. Bir kararın verilmesi başka bir mahkemedeki karara bağlı olduğu ve verilecek kararı etkileyecek nitelikte ise yargılanan suça sürüklenen çocuk hakkında bekletici mesele yapılabilir. Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarına göre bekletici mesele yapılması durumunda suça sürüklenen çocukların yargılanmasında zamanaşımı süresi durur. 3.CD. 30.06.2003,4067/4166 Yargıtay'ın kararında da görüleceği üzere bekletici mesele yapılması durumunda zamanaşımı süresi durur.¹⁴²

Dava zamanaşımını kesilmesi nedenin varlığı halinde o zamana kadar işlemiş olan zamanaşımı süresi yanar, zamanaşımının durması gibi sonuç doğurmaz. Kesen neden yok olduğu takdirde süre tekrardan işlemeye başlar. Sübuta ermiş bir suçla ilgili olarak, suça sürüklenen çocuğun birinin savcı huzurunda ifadesinin alınması veya mahkeme huzurunda sorgusunun yapılması, işçiler hakkında tutuklama kararının verilmesi ,belirtilen suçla alakalı iddianame düzenlenmiş olması, suça sürüklenen çocuklardan birinin bir kısmı hakkında bile olsa mahkumiyet kararı verilmesi halinde dava zamanaşımı süresi kesilir. Dava zamanaşımı süresinin kesilmesi durumunda daha

¹⁴¹ Çetin Arslan, “Yasama Dokunulmazlığının Zamanaşımına Etkisi”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S. 1, C. 57,s.73.

¹⁴² Suça konu yerin asliye hukuk mahkemesinin 1994/261 sayılı dosyasında davaya konu olan yer içerisinde kaldığının anlaşılması üzerine , mahkemenin 8.8.1997 Tarihli celsede ,asliye hukuk mahkemesinde görülmekte olan davanın neticelenmesini bekleyip bekletici mesele yapılmış olmasına göre, TCK nın 107.maddesine göre zamanaşımı süresinin işlenmeyeceği gözetilmeden yazılı şekilde hüküm tesisi

önceden işlemiş olan süre dikkate alınmaksızın tekrar baştan süre işlemeye başlar. Zamanaşımı süresi kesilme halinde, ilgili suça ilişkin olarak kanunda belirlenen sürenin en fazla yarısına kadar uzar. En baştan tekrar başlanacağı yazılmış olsa dahi bu durum sınırlandırılmıştır. Dava zamanaşımını kesen birden fazla sebebin olması durumunda, son kesme nedeninin kesilme anından itibaren tekrardan zamanaşımı süresi işlemeye başlar.

Dava zamanaşımının kesilmesi durumunda mevzuatta dava zamanaşımı süresinin yarıdan fazla uzatılamayacağına yönelik kural olmasına karşın dava zamanaşımını durması durumunda böyle bir kural mevzuatta belirtilmemiştir. Bu durumda zamanaşımının durması durumunda süresiz olarak uzayabileceği anlaşılmaktadır. Buna yönelik herhangi bir karar olamamasına karşın çok uzun bir süre dava durduktan sonra yeniden davaya devam olunması durumunda, zamanaşımı müessesenin sosyal yararının kalmaması, delillerin kaybolması, suçlunun ıslah olması gibi kabul ediliş gerekçelerine ters düşmekle, azami bir durma süresinin kanunda düzenlenmesi yerinde olacaktır. Bu durum mevzuatımızda eksiklikler, ivedi olarak eklenmesi gerekmektedir.¹⁴³

3.1.2.5.4.2. Suça sürüklenen Çocukların Yargılanmasında Ceza Zamanaşımı

Devletin toplum refahını korumak ve de suç işleyen suçlulara cezasını infaz ettirmek gibi başlıca yükümlülükleri bulunmaktadır. Her ne kadar devlet suça sürüklenen çocuğun hakkında hüküm vermiş olmasına karşın çocuğun infazı zaman zamana gecikebilmektedir. Eğer devlet de her iş gibi kendi yükümlülüğü olan hükümlülerin cezanın infazı konusunu geciktirirse, kanun koyucu hem toplum refahını korumak hem de işini zamanında yapmayan devlet nedeniyle, hükümlülerin bir ömür boyu korkarak, cezalarını her an infaz edileceği korkusuyla yaşamalarının önüne geçmek için ceza zamanaşımı süresi belirlemiştir. Hükümlü hakkında kesinleşen mahkumiyet kararının, belli süre içerisinde infaz edilmemesinden kaynaklı mahkumiyet kararının infazından vazgeçilmesine ceza zamanaşımı denilmektedir. Ceza zamanaşımı durumunda cezanın tüm hukuki sonuçları devam eder yalnızca cezanın infazının çektirilmesinden vazgeçilmiştir. Adli sicil kaydının silinmesi, memnu hakların iadesi ve memuriyet şartlarına ilişkin sonuçlar halen devam edilmesi gerekmektedir. Devletin

¹⁴³ Mehmet Ali Uzun, “Ceza Hukukunda Zamanaşımı”, **Yayımlanmış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1994,s. 134.

unutması ve de bu sebeple infazdan vazgeçmesi sebebiyle suçlarının ceza zamanaşımına uğrayacağını zaten söylenmiştir.

Tüm suçlar için ceza zamanaşımı pek tabiidir ki geçerli değildir. Genel olarak bir çok suçta ceza zamanaşımı belirlenmiş olsa bile bazı suçlar ceza zamanaşımına uğramayacağı belirtilmiştir. Ceza kanunumuzda hariç tutulmayan bütün suçlar zamanaşımına tabidir.¹⁴⁴ Türk Ceza Kanunundaki ayırık tutulan suçlara baktığımız zaman; uluslararası suçlar başlığı altında olan soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar ve bu suçu işlemek için örgüt kuran, yöneten ve kurulmuş örgüte üye olan kişiler hakkındaki suçlar ceza zamanaşımına uğramayacaktır. Yani her ne kadar devlet cezalandırmayı unutsa bile bu kişilerin cezasının infaz edilmesinden vazgeçmeyecektir.

Ayrıca millete ve devlete karşı suçlar başlıklı Türk ceza kanununun 2.kitap 4.bölümündeki yazılı yurt dışında işlenmiş olan suçlarda ağırlaştırılmış müebbet, müebbet hapis ve de 10 yıldan fazla hapis cezasında ceza zamanaşımına uğramayacaktır. Ancak millete ve devlete karşı olan suçlarda illa ki yurtdışında işlenmiş olduğu takdirde zamanaşımına uğramayacağını suçların ağırlığı bakımında yerinde olmasına karşın yurtiçinde bu suçların cezalarının zamanaşımına uğraması ve devletin kendisine karşı yapılan bu suçları yapanlardan cezalarının infaz edilmesinden vazgeçilmesi yerinde değildir. Bu sebeple kanun maddesinde ivedilikle düzenleme yapılarak yurtdışında tabiri kaldırılmalıdır. Bu cürümlerin yurtdışında işlenmiş olması şartının açıklanmasının mümkün olmadığı, zira bu cürümlerin yurt içinde veya dışında işlenmiş olmaları arasında fark gözetilmemesi gerektiği gerekçeleriyle eleştirilmiştir.¹⁴⁵ Son olarak ta askeri ceza kanunundaki suçlardan olan vatana ihanet suçunun ceza zamanaşımına uğramayacağı belirtilmiştir. Yer alan suçlar ağırlığına göre eğer ağırlaştırılmış müebbet hapis cezalarında 40 yıl, müebbet hapis cezalarında 30 yıl, yirmi yıl ve daha fazla süreli hapis cezalarında 24 yıl, beş yıldan fazla süreli hapis cezalarında 20 yıl, beş yıla kadarki hapis cezalarında on yıl olduğunda ceza zamanaşımına uğrar. Kanunumuz yetişkinler baz alınarak hazırlandığından ceza zamanaşımının süreleri öncelikli olarak yetişkinlerin ki gösterilmiştir. Çocuklara ilişkin ceza zamanaşımı süreleri yetişkinlerin ceza zamanaşımına uğrayacak olan sürelerden indirim yapılarak hesaplanmaktadır.

¹⁴⁴ Bkz. TCK ,m. 5.

¹⁴⁵ Faruk Erem, Ahmet Danışman ve Mehmet Emin Artuk, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 14. Baskı, Ankara 1997.; Uzun, s. 154.

Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olanların cezai ehliyeti olmaması sebebiyle haklarında kamu davası açılmayacağından ceza zamanaşımının işlemesine gerek olamamaktadır. Ancak fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurmuş olup 15 yaşını doldurmamış olanlar için bu sürelerin yarısını geçmesiyle ceza zamanaşımına uğramış olur. Fiili işlediği sırada 15 yaşını doldurmuş olup ta 18 yaşını doldurmayan çocuklarda ceza zamanaşımı süreleri, sürenin üçte ikisinin geçmesiyle ceza zamanaşımının süresi geçer ve ceza infaz edilemez. 18 yaşını doldurmuş olan artık çocukluktan çıkmış olan kişiler yetişkinlere yönelik zamanaşımı sürelerine uyulması gerekmektedir. Belirtilen süreler geçildikten sonra ceza zamanaşımına uğraması gerekmektedir.

Ceza zamanaşımı gerek çocuklarda gerekse de yetişkinlerde olsa artık hüküm verildikten sonra infaz aşamasında etkili olması sebebiyle hükmün kesinleştiği veyahut ta, infazın herhangi bir sebeple kesintiye uğradığı günden itibaren başlar. Ve kalan ceza miktarı esas alınarak süre hesaplanır.

14 yaşındaki çocuk annesini kasten öldürüyor. Bunun neticesinde yetişkinlere göre üstsoyu öldürmesi sebebiyle ağırlaştırılmış müebbetle cezalandırılması gerekmektedir. Çocuk hakkında mahkumiyet kararı verildikten ve de verilen mahkumiyet kararının kesinleşmesi yapıldıktan sonra yetişkinlerde 40 yıl sonra infaz edilmediği takdirde suç ceza zamanaşımına uğrayacaktır. Ancak 12 yaşını doldurmuş olup ta 15 yaşını doldurmamış olması sebebiyle 20 yıl sonra ceza zamanaşımı dolacağında dolayı suçun cezalandırılması zamanaşımına uğrayacaktır. Ancak çocuğun yaptığı eylem soykırım olarak değerlendirilseydi bu takdirde soykırım suçu ceza zamanaşımına uğrayan uluslararası suçlar başlıklı suçlar olması sebebiyle ceza zamanaşımı süresi hesaplanamaz. Aradan uzun yıllar dahi geçmiş olsa bile soykırım kapsamındaysa çocuk bu kesinleşmiş cezanın infazını çekmek zorunda kalacaktır.

Mahkemenin yaptığı yargılama sonucunda kesinleşen cezanın yerine getirilmesi durumunda bazı sıkıntılı durumlar sebebiyle olanaklı olamamaktadır. Bu gibi durumlarda ceza zamanaşımı durur. Kimi zaman yargılama yapılmadan önce bu sıkıntılı durumlar meydana gelirken kimi zamanda mahkemenin verdiği cezanın uygulanması hususunda sıkıntılı durumlar meydana gelmektedir.

Ceza zamanaşımının durmasının Türk ceza kanunumuzda düzenlemesi bulunmamaktadır. Bununla birlikte ceza zamanaşımının durmasına ilişkin düzenlemeye anayasa ve ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı hakkındaki kanununda yer almaktadır.

Ceza zamanaşımını kesilme nedenleri; Türk ceza kanununda düzenlenmiştir. Kanun koyucunun ceza zamanaşımının kesilme nedenlerini ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına yönelik kanunda düzenlenmemesi bizce eksikliktir. Ceza zamanaşımının durması ve kesilmesinin aynı kanunda düzenlenmesi gerekmektedir. Ve bu düzenlemelerin ikisinde de, ceza yargılamasından sonraki süreci kapsamaması nedeniyle ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı hakkında ki kanununda düzenlenmesi gerekmektedir.

Ceza zamanaşımının kesilme nedenleri sınırlı olarak sayılmış olup yorum ve kıyas yoluyla bu sebeple genişletilmesi mümkün değildir. Bu sebepler mahkumiyet hükmünün infazı için yetkili merci tarafından hükümlüye kanuna göre usulüne uygun olarak yapılan tebligat veya bu maksatla hükümlünün yakalanması ceza zamanaşımını keseceği belirtilmiştir. Zamanaşımını kesen başka bir sebep ise bir suçtan dolayı mahkum olan kimse üst sınırı iki yıldan fazla hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlediği takdirde ceza zamanaşımı kesilir. Ceza zamanaşımının kesilmesi durumunda, kanunda açık açık belirtilen bazı hukuki fiillerden dolayı, o ana kadar işlemiş bulunan ceza zamanaşımı süresinin işlememiş sayılmasını ve ceza zamanaşımı süresinin yeni baştan işlemeye başlamasını ifade etmektedir.¹⁴⁶ Yani kesilme nedenleri gerçekleştiği takdirde ceza zamanaşımı yeniden ve baştan itibaren işlemeye başlayacaktır. Ceza zamanaşımını kesen işlemlerin ortak özelliği devletin cezalandırma isteğini gösteren işlemlerdir.¹⁴⁷

3.1.2.5.5. Suça Sürüklenen Çocukların Kovuşturmasında Uzlaştırma

Ön ödeme gibi kamu davasının düşmesiyle sonuçlanacak olan diğer bir kurumda uzlaştırmadır. Önceden bu kurum uzlaşma olarak düzenlenmiş iken, 2016 yılında yapılan değişiklikle artık uzlaştırma olarak değiştirilmiştir.

Uzlaştırma uygulanabilmesi için, Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye bağlı suçlar; şikâyeteye bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, Türk Ceza Kanunu'nda yer alan; kasten yaralama, taksirle yaralama, tehdit, konut dokunulmazlığının, hırsızlık, dolandırıcılık, çocuğun kaçırılması ve alıkonulması, ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması, suçları; mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para

¹⁴⁶ Fahri Gökçen Taner, *Ceza Hukukunda Zamanaşımı*, Ankara 2008, s. 150.

¹⁴⁷ A.g.e. Taner, s. 150.

cezasını gerektiren suçlar ve diğer kanunlarda yazan uzlaşmaya tabi suçların açık bir şekilde uzlaştırmaya tabidir olarak gösterilmesi gerekmektedir. Yukarıda belirttiğimiz suçların varlığı halinde, suça sürüklenen çocuk ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur. Ancak kamu hukuku tüzel kişisi için uzlaştırma yolu kapatılmıştır.

Her Cumhuriyet Başsavcılığı bünyesinde uzlaştırma bürosu kurulur ve yeteri kadar Cumhuriyet Savcısı ile personel görevlendirilir. Uzlaştırma bürolarında görevli kişilerden biri uzlaştırmacıdır. Uzlaştırmacılar, şüpheli çocuk veya suça sürüklenen çocuk ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilen avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişilerdir ve bu kişiler Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaştırmacı listelerinden görevlendirilir.

Uzlaştırmaya tabi suçun ve de dava açılabilmesi içinde yeterli şüphenin varlığı halinde suç uzlaştırma kapsamında olması sebebiyle dava açılmadan önce uzlaştırma bürosuna gönderilmesi gerekmektedir. Kamu davası açıldıktan sonra davaya konu olan suçun şikayete tabi suç olması durumundan ya da yukarıda sıralanan suçların varlığından dolayı uzlaşma kapsamında olduğu anlaşıldığında mahkeme dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderir. Ancak Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez. Nedenini ise özellikle son zamanlarda çokça artan cinsel dokunulmazlığa karşı olan suçların önüne geçilebilmesini sağlamaktır. Bu mevzuatımızda istisna olarak düzenlenmiştir.

İki farklı suçun birlikte işlendiği düşünülürse, bu durumda suçlardan her birinin öncelikle uzlaşmaya tabi olup olmadığına bakılır. Eğer bir suç uzlaşmaya tabi, diğer suç uzlaşmaya tabi değilse uzlaşma hükümleri uygulanmayacaktır. Kısacası Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz. Ssç X kişisi m kişisine ait konutuna gece vakti izinsiz bir şekilde girmiştir. M kişinin konutta olduğunu görmüş ve ona sen ne güzel birşeysin ya gel benimle olsana demiştir. Savcılık M nin arkadaşının ihbarı üzerine Ssç X i yakalamıştır. Ancak M şikayetçi olmamıştır. Bu durumda cinsel taciz ve konut dokunulmazlığının ihlali suçları birlikte işlenmiş olup konut dokunulmazlığının ihlali suçundan ötürü X ile uzlaşmaya varıldığı düşünülebilir. Cinsel taciz suçlaması durumunda ise Ssç X ile M nin uzlaşmaya varması beklenilmez. Mevzuatta açık hüküm vardır. Bu sebeple iki suçun birlikte işlenmesi sebebiyle uzlaşmadan dolayı davanın düşmesine karar verilemez. Ancak cinsel taciz hakkında

kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş ve de kesinleşmiş ise, konut dokunulmazlığı hakkında uzlaştırma prosedürünün uygulanması mümkündür.

Uzlaştırma bürosu tarafından suça sürüklenen çocuğun, suçtan zarar görenin ve de mağdurun uzlaşabilmesi için uzlaştırmacı tayin edilir. Görevlendirilen uzlaştırmacıya mahkemesinin dosyasında yer alan ve Cumhuriyet Savcısınca uygun görülen belgelerin birer örneği verilir. Uzlaştırmacı, taraflara uzlaştırma teklifinde bulunur.(Cmk,m.253/4) Uzlaştırma işlemi yapılacak taraflardan herhangi biri reşit değilse uzlaştırma teklifi tarafların hazır bulunduğu ortamda çocukların yasal temsilcisine yapılır. Uzlaştırma müzakerelerine suça sürüklenen çocuk, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Suça sürüklenen çocuk, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.

Tarafların ikisinin de hazır bulunduğu ortam şart değildir. Uzlaştırmacı teklifini bu nedenle açıklamalı tebligatla ve de istinabe yoluyla yapabilir. (Cmk,m.253/4) Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, suça sürüklenen çocuğa veya bunların kanunî temsilcisine ulaşamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır.

Yapılan teklif neticesinde taraflar açık ve net biçimde uzlaşmayacaklarını dile getirdikleri takdirde kamu davasına devam olunması için hiçbir engel kalmamış olur, uzlaşacaklarını belirtirlerse mahkeme tarafından davanın düşmesine karar verilir. Tarafların uzlaştıkları beyan etmeleri karşın kovuşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanması ve de koruma tedbirinin uygulanmasına karar verilebilir. Kimi zaman taraflardan biri ya da her ikisinin uzlaştırmacının teklifine yanıt vermediği durumlar söz konusu olması pek tabidir. Bu durumda 3 gün içinde herhangi bir taraflarda uzlaştıklarını belirttikleri yönünden beyan gelmediğinden uzlaşamadıklarına karar verilir.

Uzlaştırmacının teklifinde uzlaşmanın mahiyeti, kabul ve red etmesi durumunda hukuki sonuçları taraflara açık açık anlatılması gerekmektedir. Aksi takdirde taraflar sadece uzlaşmanın hukuki sonuçları anlamamaları ve ya bilmemeleri sebebiyle iş yükünün gereksiz uzamasına sebebiyet verilebilmektedir. Bu durumda uzlaştırmacının bu konuda hukuki bilgisinin yeterli olması, taraflara bunu izah edebilecek durumda olması gerekmektedir.

Bir suçtan dolayı birden fazla kişinin mağduriyetine veya suçtan zarar görmesine neden olduğu takdirde, suçtan zarar gören veyahut ta tüm mağdurlarında uzlaşmaları gerekmektedir. Aksi takdirde uzlaşma sağlanamayacaktır. Uzlaştırmacı yukarıdaki durumları belgelerin kendisine verildiği andan itibaren 30 gün içerisinde tamamlaması gerekmektedir. Gereken durumlarda uzlaştırma bürosu bu süreyi en çok 20 gün daha uzatabilmesi mümkündür.

Ayrıca; Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak mahkeme ile görüşebilir; Mahkeme, uzlaştırmacıya talimat verebilir. Uzlaşma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı, bir rapor hazırlayarak kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte uzlaştırma bürosuna verir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı olarak açıklanır. Uzlaştırma bürosu kovuşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı ilgili mahkemeye gönderir. Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, suça sürüklenen çocuk ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç duruşma gününe kadar ilgili mahkemesine başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler. Mahkeme, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak mahkeme dosyasında muhafaza eder. Uzlaştırmacının sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez.

Uzlaştırmacının sağlanması halinde, kovuşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılamaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Suça sürüklenen çocuk, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır. Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz. Suça sürüklenen çocuk, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek uzlaştırma bürosuna verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez. Uzlaştırmacıya Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen tarifeye göre ücret ödenir. Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet Hazinesi tarafından karşılanır. Uzlaşma sonucunda verilecek kararlarla ilgili olarak bu Kanunda öngörülen kanun yollarına başvurulabilir.

Uzlaştırmacı, hazırladığı raporu, tutanakları ve varsa yazılı anlaşmayı büroya gönderir. Uzlaştırma süreci sonunda soruştırma dosyaları, uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcıları tarafından sonuçlandırılır. Uzlaştırmacıların nitelikleri, eğitimi, sınavı, görev ve sorumlulukları, denetimi, eğitim verecek kişi, kurum ve kuruluşların nitelikleri ve denetimleri ile uzlaştırmacı sicili, uzlaştırmacılar ve eğitim kurumlarının listelerinin düzenlenmesi, Cumhuriyet Başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürolarının çalışma usul ve esasları, uzlaştırma teklifi ile müzakere usulü, uzlaştırma anlaşması ve raporda yer alacak konular ile uygulamaya dair diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar, Adalet Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.

Uzlaştırma, soruştırma aşamasında ise zaten evvelden belirttiğimiz şekilde kovuştırmaya yer olmadığına dair Cumhuriyet Savcısı tarafından karar verilir. Ancak şuan kovuştırma aşamasında uzlaştırmadan bahsetmemiz sebebiyle; Uzlaştırma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaştırma sonucunda suça sürüklenen çocuğın edimini def'aten yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine karar verir.(Cmk,m.253/19) Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi durumunda; suça sürüklenen çocuk hakkında, suça sürüklenen çocuğın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması, mahkemece, suça sürüklenen çocuğın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması, suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, ve de suça sürüklenen çocuğa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adlî para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebileceği durumlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez.

Uzlaştırmadan dolayı hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaştırmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından, suça sürüklenen çocuğın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması, mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması, Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, ve de suça sürüklenen çocuğa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha

az süreli hapis veya adli para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebileceği durumlar şartlar aranmaksızın, hüküm açıklanır. İştirak halinde suç işlendiği takdirde ise ancak uzlaştırma hükümlerinden uzlaşan taraf yararlanmaktadır. Bir kişinin uzlaşması diğer kişileri etkilememektedir.

Uzlaştırma, tarafların anlaşması durumunda kamu davası açılmayacağından mahkemelerin iş yükünün hafifletilmesi ve de usul ekonomisi ilkesi için önemli bir müessesedir. Ayrıca, Uzlaştırma çocuklar için çocukların topluma kazandırılmaları ve küçük yaşta mahkum edilmelerinin önüne geçmek için önemli bir kurumdur. Ceza yargılamamızda uzlaştırma kurumu olması gereken ancak yetersiz bir kurumdur. İnsanın cezalandırılmasının son çare olması ve kişinin hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmetmektense onun yerine etkisi daha hafif ancak çözüm odaklı cezalar verilmesi yerindedir. Uzlaştırma kurumunun eksiklikleri ve yetersizliklerine bakıldığında ise, uzlaştırma yapacak olan kişilerin yeteri kadar iyi eğitim almaları gerek suç işlemiş olan suça sürüklenen çocuğun gerek ise müşteki psikolojisinden anlamamalarıdır. Çocuk yargılamasında ise özel olarak çocuk psikolojisi uzmanı olan kişiler tarafından çocuğun zarar görmemesi için uzlaşma yapılması gerekirken bu durum ne yazık ki mümkün değildir. Başka bir sıkıntı olarak ta toplum yapısına bakıldığında zaten söz konusu eylem aralarında çözülememesinden kaynaklı devlet çözsün devletin mahkemeleri çözsün diye bir inanış vardır. Elbette bu düşünce mahkemelerin iş yükünü hayli fazlalaştırmaktır. Devlet ve yargının toplumdan uzaklaşmaması için uzlaştırmayı yapacak kişilerin en azından hukuk mezunu olmaları gerekmektedir. Bu durum halkın uzlaştırmacıların problem çözmelerini istemelerini, daha yetkin görmelerine neden olacaktır. Elbette ki uzlaştırmacıların da insan psikolojisinde ve nasıl insanlarla iletişim kurulması konusunda dava açıldığı takdirde neler olabileceği konusunda taraflara geniş bilgiler verilmesi gerekmektedir. Ve bu bilgiler verebilmeleri için alanlarında yetkin insanların uzlaştırmacı olması gerekmektedir. Çocuk yargılaması için ise alanında yetkin olanların yanı sıra çocuk psikolojisinde iyi anlayan kişilerin uzlaştırmacı olarak seçilmesi gerekmektedir. Bu hususlarda tarafları uzlaştıracak kişilerin yetkin olması şarttır. Aksi takdirde uzlaştırma kurumu ne yazık ki beklenen yararı sağlayamayacaktır. Mahkemenin iş yükünü azaltmak yerine ekstradan kanunen uygulanması gereken bir kurum olması sebebiyle yargılamanın uzamasına yol açacaktır. Taraflardan önce uzlaştırmacıların eğitilmesi şarttır. Uzlaştırmacıları eğitilirse taraflarında bilgilendirilmesi kolaylaşacaktır.

3.1.2.5.6. Suça Sürüklenen Çocukların Kovuşturmasında Ön Ödeme

Uzlaştırma kapsamındaki suçlar ayırık tutulduğu takdirde, yalnız adli para cezasını gerektiren veyahut ta kanun maddesinde görülen hapis cezasının 6 ayı aşmayan suçların faillerine, hakim tarafından yapılacak olan bildirimi üzerine belirlenecek miktardaki parayı yargılama giderleriyle birlikte suça sürüklenen çocuğun ödemesi durumunda ön ödeme sebebiyle kamu davasının düşmesine karar verilir. Ön ödeme de kamu davasını düşüren sebepler arasında sıralanmıştır.

Ön ödeme miktarı hesaplanırken suçla ilgili kanun maddesinde yukarı sınırı altı ayı aşmayan hapis cezası veya adli para cezasından yalnız birinin uygulanabileceği hallerde ödenmesi gereken miktar, adli para cezası esas alınarak belirlenir. Adli para cezası maktu olarak belirlendiği takdirde belirtilen bu tutar, eğer değilse aşağı sınırının ödenmesi gerekmektedir. Aşağı sınırının ödenmesi hususunda Hapis cezasının aşağı sınırının karşılığı olarak her gün için Otuz Türk Lirası üzerinden bulunacak miktarı üzerinden hesaplama yapılmaktadır.

Ön Ödemeye karar verildikten 5 yıl sonrasına kadar tekrardan ön ödemeye tabi bir suç işlendiği takdirde teklif edilecek miktar yarı oranında arttırılır. Yarı oranında artırımın yapılabilmesi için suçun taksirli suçlar kapsamında değerlendirilmemesi gerekmektedir. Aynı zamanda yine ön ödemeye bağlı olarak kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği takdirde ön ödemeye tabi suç işlenirse 5 yıl içerisinde ön ödemedeki miktar yarı oranında arttırılır.

Hapis cezası ile birlikte adli para cezası da öngörülmüş ise, hapis cezası için mevzuata göre belirlenecek miktar ile adli para cezasının aşağı sınırını ödendiği takdirde eğer ki soruşturma aşamasında ise belirtilen tutarlar dahil soruşturma giderlerinin ödenirse ve de cumhuriyet savcısının talebiyle 10 gün içerisinde ödediği takdirde soruşturma aşamasında kamu davası açılmaz. Eğer ki özel kanun hükümleri gereği işin doğrudan mahkemeye intikal etmesi üzerine suça sürüklenen çocuk ön ödemeye yaptığı takdirde açılan kamu davasının düşmesine karar verilir.

Belirli süreden az olan hapis cezası ve de adli para cezası gibi çok ağır yaptırımları olmayan suçların ön ödemeye tabi tutulması oldukça elverişlidir. Önemsiz suçlar için çocuğun özgürlüğü kısıtlayıcı ceza ya çarptırılması adalet duygusunu zedeleyecektir. Özellikle bilgisizliği ve küçüklüğü sebebiyle suça sürüklenen çocukların işlemiş olduğu hafif fiillerden ötürü cezaevini ya da ıslah evini işgal etmesi hem çocuğun psikolojisi açısından hem de ileride topluma kazanacak olmaları sebebiyle

toplum için büyük risk teşkil etmektedir. En büyük gayemiz toplumun en küçüğünü oluşturan çocukların herhangi bir suça karıştıkları takdirde çocukların faydası hangi yönde daha iyiye ona göre karar verilmesi gerekmektedir. Şimdinin çocukları geleceğin yetişkinlerini oluşturmaktadır. Genel olarak toplumu oluşturmaktadır. Hapis ve ıslah evinin son çare olması gerekmektedir. Eğer suça sürüklenen çocuğun ıslah edilmesi hususunda ve de topluma kazandırılması için daha hafif durumlar belirtilmişse elbette ki ilk olarak o durumların uygulanması gerekmektedir.

En önemli belirtilmesi gereken noktalardan bir diğeri ise uzlaşmaya tabi suçlar durumunda uzlaştırma hükümleri uygulanırken, ön ödemeye tabi suçlar için ön ödemeden dolayı kamu davasının düşmesine karar verilir.

3.1.2.5.7. Suça Sürüklenen Çocuklarda Olumsuz Muhakeme Şartları Nedeniyle Düşme Kararı

Davanın düşmesi, yukarıda izah edilen düşme sebeplerinin varlığı¹⁴⁸ halinde veyahut ta soruşturma veya kovuşturma şartını başka bir deyişle muhakeme şartını gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması halinde davanın düşmesine karar verilir.

Muhakemenin yapılabilmesi için bulunmaması gereken şartlara olumsuz muhakeme şartları ya da muhakeme engelleri denilmektedir.¹⁴⁹ Olumsuz muhakeme şartları, muhakemenin akışını engelleyen hallerdir. Muhakeme şartlarına,¹⁵⁰ dava şartları,¹⁵¹ yargılama koşulları¹⁵² ya da kovuşturma şartları da denilmektedir.

Mahkemelerin yargı yetkisinin bulunmaması, mahkemenin görev yönünden yetkisinin olmaması, mahkemenin yer yönünden yetkili olmaması, şikayetin gerçekleşmemiş olması, şikayetten vazgeçilmiş yada feragat edilmiş olması, izin verilmemiş olması, kusur yeteneğinin bulunmaması, duruşma ehliyetinin bulunmaması, ceza soruşturmasının yolunun açık olmaması, dokunulmazlığın bulunmaması, halihazırda derdest olan dava bulunması, daha öncesinden aynı suçla ilgili kesin

¹⁴⁸ Saniğin ve hükümlünün ölümü (TCK M 64) , af (Tck m 65),dava zamanaşımı (tck m 66) ,şikayetten vazgeçme(tck m 73),ön ödeme (tck m 75),uzlaştırma (cmk m 253).Belirtelim ki kanun koyucu, olumsuz muhakeme şartlarını ,bu şekilde olumlu muhakeme şartlarından ayırmıştır. Olumsuz muhakeme şartları düşme sebepleri olarak belirtilmiştir.

¹⁴⁹ A.g.e. Centel/Hamide , s. 622.

¹⁵⁰ Nurullah Kunter ,Feridun Yenisey, **Muhakeme Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku Birinci Kitap ,Ceza Muhakemesini Genel Hükümleri**, İstanbul 2002. Nur Centel ,Hamide Zafer ve Özlem Çakmut, Türk Ceza Hukukuna Giriş,3.Baskı,İstanbul Ekim 2005,s. 215.

¹⁵¹ Bahri Öztürk, Mustafa Ruhan Erdem ve Veli Özer Özbek, **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, Ankara 2001,s. 12.

¹⁵² Erdener Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, 9. baskı, İstanbul 2002,s.251; A.g.e. Öztürk/Erdem/Özbek ,**Temel Bilgiler**, s. 11,12.

hükmün mevcut olması, suçun zamanaşımına uğramış olması, dava açma süresinin geçmiş olması yargılanacak kişinin hayatta olması, askerlik hizmetinin yapılmamış olması durumlarında olumsuz muhakeme şartlarının olduğu kabul edilir. Yukarıda Türk ceza kanununda geçen sebepler ve ceza muhakemesi kanununda geçen uzlaştırma kanunda açıkça belirtmesi sebebiyle ayrıntısıyla açıklanmıştır.

Özel ceza kanunlarında, ceza davasının açılması için hak düşürücü nitelikte olan özel süreler gösterilmiştir. Gösterilen bu süreler dava zamanaşımı süreleri olmayıp dava açma süresidir. Cumhuriyet savcısının iddianame düzenlemesi ve mahkemenin bu iddianameyi kabul etmesi, yani davanın açılması için öngörülmüş olan bu süreler de nitelikli itibariyle muhakeme şartıdır.¹⁵³¹⁵⁴ Bu sürelerin geçmesi halinde artık ceza davasının açılması mümkün değildir. Dava açma süresi içerisinde dava açık olmak kaydı ile, davanın TCK m 66 da gösterilen genel zamanaşımı süresi içinde bitirilmesi gerekir. Örnek olarak, Basın yasası¹⁵⁵ Türkiye radyo ve televizyon yasası ile fikir ve sanat eserleri yasası kapsamına giren suçlar için özel dava açma süreleri öngörülmüştür.¹⁵⁶

Soruşturma aşamasında muhakeme şartlarının var olmadığı anlaşıldığı takdirde, Cumhuriyet savcılığı tarafından kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi gerekmektedir. Eğer ki muhakeme şartının gerçekleştiği konusunda hataya düşülüp sonrasında dava açılması sebebiyle, muhakeme şartının sonradan gerçekleşmesi mümkün ise mahkeme, durma kararı verir. Muhakeme şartının gerçekleşmesinin artık mümkün olmadığı anlaşıldığı takdirde ise düşme kararı verilecektir. Uygulamadaki ismi

¹⁵³ 2.7.2012 gün ve 6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik yapılması ve basın yayın yoluyla işlenen suçlara ilişkin dava ve cezaların ertelenmesi hakkında kanun m.77 ile basın kanununun 26.maddesinde değişiklik yapılmış ve basın suçlarında dava açma sürecinin bir muhakeme şartı olduğu açıkça belirtilmiştir.

¹⁵⁴ 2/7/2012 tarihli 6352 sayılı Kanun, RG. 5/7/2012, Sayı 28344.

¹⁵⁵ Basın suçlarında hak düşürücü nitelikte olan dava açma süresi, 5187 sayılı Basın kanunun 26.maddesine göre, günlük süreli yayınlarda 2 ay, diğer yayınlarda ise dört ay olarak belirlenmiştir. Bu hak düşürücü süreler basılmış eserlerin cumhuriyet başsavcılıklarına teslim edildiği tarihten itibaren işlemeye başlamak ta idi. Basılmış eserlerin cumhuriyet başsavcılığına teslimi halinde belirtilen sürelerin başlama tarihi suçu oluşturan fiilin cumhuriyet başsavcılığı tarafından öğrenildiği tarih idi. Ancak bu süreler, Türk ceza kanunun dava zamanaşımına ilişkin maddesinde öngörülen süreleri aşamazdı. Anayasa mahkemesi 5187 sayılı basın kanununun 26. maddesindeki 2 ay ibaresini dava açmak için makul süre olmadığı gerekçesiyle iptal etmiştir. İptal hükmünün, kararın resmi gazetede yayımlandığı tarih olan 6 temmuz 2011 den başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür (RG.6.7.2011 No:27986). 2.7.2.012 gün ve 6352 sayılı yargı hizmetlerinin amacı ile bazı kanunlarda değişiklik yapılması ve basın yayın yoluyla işlenen suçlara ilişkin dava ve cezaların ertelenmesi hakkındaki kanun m.77 ile basın kanunun 26.maddesinde değişiklik yapılmış ve dava açma süreleri şu şekilde belirlenmiştir. 26. maddeye göre” basılmış eserler yoluyla işlenen veya bu kanunda öngörülen diğer suçlarla ilgili ceza davalarının bir muhakeme şartı olarak günlük süreli yayınlar yönünde dört ay, diğer basılmış eserler yönünden altı ay içinde açılması zorunludur”. Bak. RG.5.7.2012 no:28344.

¹⁵⁶ 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Yasasının m.28/sonda, yayının yapıldığı tarihten itibaren 60 günlük dava açma süresi öngörülmüştür.

ile davanın ortadan kaldırılmasına¹⁵⁷ karar verilir. Kesin hüküm bulunması veya davanın derdest olması durumu da muhakeme engeli oluşturur ve bu engellerin varlığı halinde mahkeme, davanın reddine karar verir.¹⁵⁸¹⁵⁹ Fakat, derhâl beraat kararının verilme durumu olan hallerde düşme veya ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilmesi mümkün değildir.



¹⁵⁷ “Mahkemece tefhim edilen kısa kararda davanın düşmesine hükmedilmesi, fakat gerekçeli kararda davanın ortadan kaldırılması teriminin kullanılması sonuca etkili değildir.”Y2CD,13.4.1970-2822/3696,Yurtcan,**Şerh 2**(1988),m.253.

¹⁵⁸ Bu karar türü,1973 yılında yapılan değişiklikle 1412 sayılı CMUK 253.maddeye eklenmiştir. Daha öncesinde ceza tayinine mahal olmadığı şeklinde karar verilmekte idi. Değişiklik ile ilk dava devam ediyorsa onu etkilemeyecek bir karar verilmesi olanaklı kılınmıştır.

¹⁵⁹ Erdener Yurtcan, **Ceza Yargılaması Yasası 1973 Değişikliği**, İstanbul 1978,m. 146.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KANUN YOLLARI

Kanun yolları, yargılama makamları tarafından verilen ve hukuka aykırı veya yanlış olduğu ileri sürülen kararların, kural olarak, başka bir makam tarafından tekrar incelenmesini sağlayan yasal yollardır. Kanun yolları, aleyhine kanun yoluna başvurulmuş kararların denetlenmesine ve gerekiyorsa düzeltilip, değiştirilmesine olanak tanır.¹⁶⁰

Kanun yolları, olağan ve olağanüstü kanun yolları şeklinde ayrıma tabi tutulur.¹⁶¹ İtiraz, istinaf, temyiz kanun yolları kesinleşmemiş kararlara karşı başvuru yolları olmaları sebebiyle olağan kanun yolları olarak belirtilmiştir. Ancak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itirazı, yazılı emir ve yargılamanın yenilenmesi kesinleşmiş kararlara karşı başvuru yolları olmaları sebebiyle olağanüstü kanun yolları olarak adlandırılırlar.

4.1. Olağan Kanun Yolları

Henüz kesinleşmemiş olan yargı kararlarına karşı başvurulmuş kanun yollarına olağan kanun yolları denilmektedir. Suça sürüklenen çocukların yargılama sürecinde, olağan kanun yolları; itiraz, istinaf ve temyiz kanun yollarıdır. Yetişkin yargılama sürecine ilişkin kanun yolları çocuk yargılama sürecinde de benzerlik göstermektedir.

4.1.1. Suça Sürüklenen Çocuklarda İtiraz Kanun yolu

İtiraz, bir hakim ya da mevzuatta gösterilen hallerde mahkeme kararının, bu karardan zarar gören ilgili kişinin başvurusu ile, kural olarak başka bir merci de yeniden incelenmesine olanak tanıyan kanun yoludur. Kural olarak hakim ve hakimlik kararları iken istisna olarak mahkemelerin ara kararları itirazın konusunu oluşturmaktadır.

Hakimlik kararları, yasada aksi belirtilmedikçe soruşturma evresinde çocuk hakiminin kararları, mahkeme naibinin kararları, istinabe olunan hakim kararları mahkeme başkanı sıfatı ile verilen kararlarıdır. Mahkemenin itiraz edilebilen ara kararlarını ise, son karardan önce verilen ve son karara esas oluşturmayan kararlardır.

¹⁶⁰ Centel/Zafer, s.775.

¹⁶¹ Serap Keskin, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Temyiz Nedeni Olarak Hukuka Aykırılık” **Yayımlanmış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1997, s.9-6.

İtiraz kanun yoluna, ya dilekçe ile ya da tutanağa geçirilmek suretiyle kararın veren merciin zabıt katibine yapılacak beyanla başvurulur. Kararına itiraz edilen makam yapılan itirazı yerinde görür ise kararını düzeltir; yerinde görmez ise en çok 3 gün içerisinde yapılmış olan itirazı incelemeye yetkili olan merci ye gönderir. Böylelikle itiraz sistemi başka bir makama aktarılmış olur.¹⁶²

Sulh ceza hakimliği kararlarına yapılan itirazların incelenmesi, o yerde birden fazla sulh ceza hakimliğinin bulunması halinde, numara olarak kendisini izleyen hakimliğe, son numaralı hakimlik için, 1 numaralı hakimliğe, ağır ceza mahkemesinin bulunmadığı yerlerde tek yerde sulh ceza hakimliği varsa yargı çerçevesinde yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hakimliğine; ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerlerde tek sulh ceza hakimliği varsa en yakın ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza mahkemesi hakimliğine aittir.¹⁶³

Çocuk mahkemesi hakimi tarafından verilen kararlara yapılacak itirazlar, yargı çevresinde bulundukları çocuk ağır ceza mahkemesi tarafından incelenir. Çocuk ağır ceza mahkemesi tarafından verilen kararlara yapılan itirazlar ise o yerde birden çok çocuk ağır ceza mahkemesi varsa, numara olarak kendisini izleyen mahkemeye; son numaralı mahkeme için birinci mahkemeye; o yerde sadece bir çocuk ağır ceza mahkemesi varsa, en yakın çocuk ağır ceza mahkemesine aittir.

Bir karara karşı itiraz yoluna başvurma, kural olarak bu kararın yerine getirilmesine engel olmaz. İstisna olarak sulh ceza yargıcının vermiş olduğu suçla sürüklenen çocuğun gözlem altına alınması kararına karşı yapılan itiraz bu kararın yerine getirilmesini durdurmaktadır. İtiraz yoluna başvurma itiraz olunan kararın yerine getirilmesini engellemediği hallerde kararına itiraz olunan makam veya bu itirazı inceleyecek olan merci, kararın yerine getirilmesinin geri bırakılmasına karar verebilir.

¹⁶² Bu husus itiraz sisteminin aktarma etkisi olarak isimlendirilmektedir. Bahri Öztürk/Durmuş Tezcan /Mustafa Ruhan Erdem/Özge Sırma Gezer/Yasemin F. Saygılar/Esra Alan ,**Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara 2009,s.568.

¹⁶³ Anayasa mahkemesi bu düzenlemenin anayasaya aykırı olmadığı kanaatine ulaşmıştır. Anayasa mahkemesine göre “Bir mahkemece verilen karara karşı yapılan itirazların aynı yerde bulunan ve bir sonraki numarayı taşıyan diğer bir mahkemece incelenerek karara bağlanması, gerek adli ve askeri ceza yargılama hukukunda ,gerekçe medeni yargılama hukukunda yerleşik bir uygulamadır. Örneğin ,5271 sayılı kanunun 268.maddesi uyarınca ağır ceza mahkemesi tarafından yapılan itirazlar numara olarak kendisini takip eden ağır ceza mahkemesi tarafından incelenmekte ve sonuçlanmaktadır. Bu tür düzenlemelerin bazıları anayasa mahkemesinin denetiminden geçmiştir. Nitekim ,anayasa mahkemesi 01.11.2012 tarih ve e.2011/64 k.2012/168 sayılı kararında 2004b sayılı icra ve iflas kanununun 353. maddesi gereğince icra ceza mahkemelerinin verdiği disiplin hapsine ilişkin kararlara karşı o yerde icra mahkemesinin birden fazla idaresinin bulunması halinde numara olarak kendisini izleyen daireye itiraz edileceği yönündeki kuralın anayasaya aykırı olduğu yönündeki iddia reddedilmiş olduğunda bu konu anayasa mahkemesi tarafından açıklığa kavuşturulmuş bulunmaktadır.” Ay.MK,14.1.2015-164/12,RG.22.5.2015. NO.29363.

İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir. Başka bir durum ise, Çocuk yargılamasında sulh ceza yargıcının ilk kez verdiği tutuklama kararına ise itiraz mümkündür. Örnek olarak, soruşturma evresinde, tutuklama hakiminin sulh ceza hakimi tarafından red olunması halinde çocuk bürosundaki Cumhuriyet Savcısının bu karara itirazı neticesinde mercie itirazı kabul ederse eğer, sulh ceza hakiminin red kararını kaldırır ve tutuklama kararı verir.

4.1.2. Çocukların Yargılanmasında İstinaf Kanun Yolu

Yerel mahkemelerinde verilen son kararlardaki hataları ya da hukuka aykırılıkları gidermek amacıyla henüz kesinleşmemiş olan son kararlara karşı gidilen olağan kanun yolu istinaftır.¹⁶⁴ İstinafin amacı ,somut olayda adil kararların verilebilmesini sağlamaktır.¹⁶⁵ İstinaf kanun yolunda ilk derece mahkemesini kararları, gerek delillerin tespiti, değerlendirilmesi veya ortaya çıkması hususundaki hatalar yönünden maddi olarak, gerekse sabit kabul edilen olaylara hukuk kurallarını uygularken hata olup olmadığı yönünde hukuki olarak incelenir.¹⁶⁶ Bu sebeple istinaf kanun yolu, hem maddi hem hukuki denetim amacıyla başvuru kanun yolu olarak tanımlanır.¹⁶⁷ Ayrıca istinafta yerel mahkemenin kararlarından ayrı olarak maddi olguları tartışırken, yeni delil sunabilmek ve maddi olgu ortaya koymaktadır. İstinaf incelemesi, bölge adliye mahkemelerinin ceza daireleri tarafından yapılır.¹⁶⁸

Hapis cezasından çevrilmiş adli para cezaları hariç tutulmak üzere,¹⁶⁹ sonuç olarak bildirilen üç bin Türk lirası da dahil olmak üzere adli para cezası mahkumiyet hükümleri üst sınırı beş yüz günü geçmeyen adli para cezasını gerektiren suçlardan beraat hükümleri yasalarda kesin olarak yazılı bulunan hükümlere karşı istinaf kanun yoluna gidilemez.

İstinaf kanun yolu istem üzerine gidilen kanun yoludur. İstinaf istemi, hükmü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi suretiyle veya zabıt kâtibine beyanda bulunmak

¹⁶⁴ Üzerinde oy birliği bulunmamakla birlikte bu ayırım için önemli olan ölçüt ,aleyhine gidilecek olan hükmün,(şeklen) kesin hüküm haline gelmiş olup olmamasıdır. Buna göre ,şayet aleyhine kanun yoluna gidilecek olan hüküm henüz kesin hüküm haline gelmemişse, buna karşı gidilecek kanun yolu” olağan kanun yoludur” Bu açıdan bakıldığı takdirde istinaf kanun yolu ,olağan kanun yoludur(Ejder Yılmaz, **İstinaf**, Yetkin Yayınları, Ankara 2005,s 57-58;Kamil Yıldırım, **Hukuk Devletin Gereği İstinaf**, Nesil Matbacılık, İstanbul 2000,s.45.)

¹⁶⁵ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu ,**Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara 2015,s.322.

¹⁶⁶ Toroslu/Feyzioğlu, s. 322.

¹⁶⁷ Yener Ünver ve Hakan Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, Adalet Yayınevi, Ankara 2017,s.320.

¹⁶⁸ 26.9.2004 tarihli, 5235 Kanun, RG 7.10.2004 ,Sayı:25606.

¹⁶⁹ 31.03.2011 tarihli 6217 sayılı Kanun,RG.14.4.2011 No.27905.

suretiyle yapılır; beyan tutanağı geçirilir ve tutanak hâkime onaylatılır. Ancak pek tabiidir ki tutuklu olan suçta sürüklenen çocukların zabıt katibine beyanda bulunarak tutanağı hakime onaylattırmaları mümkün değildir. Tutuklu olan suçta sürüklenen çocuklar, zabıt katibine veya tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumu ve tutukevi müdürü beyanda bulunabilmek suretiyle veya istinaf hususunda dilekçe vererek istinaf başvurusunda bulunabilir. İlgililerce istinaf başvurusu deftere kaydedildikten sonra mahkemesine gönderilir. Ancak, 15 sene ve daha fazla hapis cezaları kendiliğinden istinaf incelemesine tabi tutulur. İstinaf istemi aranmaksızın mahkeme incelemeyi kendi yapar.

İstinaf kanun yoluna başvurulacak olan hükmün açıklanmasından itibaren yedi gün içerisinde istinaf kanun yoluna gidilebilir. İstinaf yoluna gidilmesi gereken hüküm, eğer istinaf yoluna başvurma hakkı olanların yokluğunda açıklanmışsa, istinaf yapmak için süre mahkeme ilamının tebliğ tarihinden başlar.

Yerel mahkemenin kararına karşı suçta sürüklenen çocuk, katılan ve katılma isteği karar bağlanmamış, red edilmiş veya katılan sıfatını sağlamak maksadıyla suçtan zarar görmüş bulunanlar istinaf kanun yoluna başvururlar ayrıca istinaf etme gerekçesini göstermek suretiyle Cumhuriyet Savcısı da istinaf başvurusunda bulunabilir. Ayrıca yasal temsilci ve de eşte istinaf kanun yollarına başvurabilir.

İstinaf başvurusu öncelikle hükmü veren mahkemeye yapılır. O mahkemede istinaf isteminin yasal süresinde yapıp yapılmadığını, aleyhine istinaf yoluna başvurulacak hükme karşı yapıp yapılmadığını ve de başvuranın istinaf yapmaya hakkının olup olmadığını araştırmak zorundadır. Yapılan inceleme neticesinde şayet ki belirtilen hususlarda sıkıntılar olduğu takdirde dilekçe, bölge adliye mahkemesine gitmeksizin hükmü veren mahkemede istinaf isteminin reddine karar verilir. Yerel mahkemenin red kararına karşı istinaf edenler bölge adliye mahkemesine red kararını kendilerine tebliğinden itibaren 7 gün içerisinde istinaf edebilirler. Dosya bölge adliye mahkemesine gönderilir.

Esas mahkemesince ret nedeni olmaması sebebiyle kabul edilen istinaf dilekçesi karşı tarafa tebliğ edilir. Karşı tarafta söz konusu istinaf dilekçesine 7 gün içerisinde cevap verebilir. Cevap verdikten ve öngörülen süreler geçtikten sonra dosya bölge adliye mahkemesine sunulmak üzere, bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Bölge adliye mahkemesinden öncelikle dosya ön incelemeye tabi tutulur. Dosya üstünden yapılan ön incelemede; bölge adliye mahkemesinin yetkili olmadığının anlaşılması halinde dosyanın yetkili bölge adliye mahkemesine

gönderilmesine, belli nedenler varsa istinaf başvurusunun reddine karar verilir. Ön inceleme neticesinde verilen bu kararlara karşı itiraz yolu açıktır.

Eğer, Bölge adliye mahkemesi tarafından yapılan ön inceleme neticesinde dosyanın istinaf incelemesi için kabul edilebilir olduğu anlaşılırsa dosyanın esastan incelenmesine geçilir. Bölge adliye mahkemesi dosya üzerindeki incelemeyi kurul halinde yapabildiği gibi başka tarafından üyeler arasında bölüştürülmesi de mümkündür.¹⁷⁰ Esas hakkında yapılan gerekli incelemeler neticesinde bölge adliye mahkemesi tarafından ya istinaf incelemesini esastan reddine, ya kesin hukuka aykırılık sebebiyle hükmün bozulmasına karar verilmesine ya da gerekli tedbirler alındıktan sonra davanın tekrardan görülmesine karar verebilir. Duruşma yapılmasına karar verdiği zaman, ya bölge adliye mahkemesi başkanı ya da onun görevlendireceği üye, duruşma gününün belirler. Ayrıca yapılacak olan duruşmada mahkemesince gerek görüldüğü takdirde tanıkların, bilirkişilerin dinlenmesi ve de keşfin yapılmasına da karar verilir. Yapılan duruşma neticesinde bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan red eder ya da yerel mahkemenin hükmünü kaldırmak suretiyle yeniden hüküm kurar.

İstinaf yoluna suça sürüklenen çocuk lehine başvurulmuşsa, yeniden verilen hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olması mümkün değildir. Buna aleyhe bozma ve direnme yasağı denilmiştir. Bölge adliye mahkemelerinin kararlarının en önemli özelliklerinden birisi de kararlarına karşı direnilemez, temyiz ya da itiraza ilişkin hükümler saklı tutularak herhangi bir kanun yoluna gidilebilmesi mümkün değildir. Bu durum bizce olağan kanun yollarını kapsamaktadır. Olağanüstü kanun yollarına bölge adliye mahkemesinin kararları sonrasında gidilmesi mümkündür.

Çocuk yargılamasıyla, yetişkin yargılaması bu kanun yolu için benzerlik göstermektedir. Yetişkinlere yönelik hükümlere çocuklara uyduğu ölçüde çocuk yargılamasında da kullanılabilecektir.

4.1.3. Çocukların Yargılanmasında Temyiz Kanun Yolu

Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışında kalan hükümleri temyiz edilebilir. Ayrıca hükme esas teşkil eden başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararlarının hükümle birlikte temyiz edilebilmesi mümkündür. Temyiz edilebilmesi için, temel dayanak hükmün hukuka aykırı olmasıdır. Bir hukuk kuralının uygulanamaması veya yanlış uygulanmasını hukuka aykırılık olarak niteleyebiliriz.

¹⁷⁰ Ali Rıza Çınar, **Türk ve Alman Ceza Yargılama Hukukunda İstinaf**, Ankara 2010,s.133.

1412 ceza muhakemeleri usulü yasası temyiz nedeni yasaya aykırılık olarak belirtilmişken 5271 sayılı ceza muhakemesi kanununda temyiz nedeni hukuka aykırılık olarak belirtilmektedir.¹⁷¹ Yeni kanununda getirilen bu düzenleme yerinde bir düzenlemedir şayet eski kanundaki gibi yasaya aykırılık olarak kalmış olsa idi, içtihatlar, milletlerarası sözleşmelere, bilimsel görüşlere, ilkelere aykırılık durumlarında temyiz yoluna başvurulamayacaktı. Çünkü eski kanunda “yasada” ibaresi içtihatları, bilimsel görüşleri içermemekte idi, yeni düzenlemeyle sınır genişletilmiştir.

Temyiz dilekçesinde belirtilmiş olmaması karşın aşağıda sıraladığımız durumların varlığı hukuka kesin aykırılığın göstergesidir. Mahkemenin verdiği kararın bozulması gerekmektedir. Mahkemenin kanuna uygun olarak teşekkül etmemiş olması, hâkimlik görevini yapmaktan kanun gereğince yasaklanmış hâkimin hükme katılması, geçerli şüphe nedeniyle hakkında ret istemi öne sürülmüş olup da bu istem kabul olduğu hâlde hâkimin hükme katılması veya bu istemin kanuna aykırı olarak reddedilip hâkimin hükme katılması, mahkemenin kanuna aykırı olarak davaya bakmaya kendini görevli veya yetkili görmesi, Cumhuriyet savcısı veya duruşmada kanunen mutlaka hazır bulunması gereken diğer kişilerin yokluğunda duruşma yapılması, duruşmalı olarak verilen hükümde açıklık kuralının ihlâl edilmesi, Hükmün gerekçeyi içermemesidir, hüküm için önemli olan hususlarda mahkeme kararı ile savunma hakkının sınırlandırılmış olması, hükmün hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delile dayanması durumunda hukuka kesin aykırılık mevcuttur.

İlk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezaları ile miktarı ne olursa olsun adlî para cezalarına karşı istinaf başvurusunun esastan reddine dair bölge adliye mahkemesi kararları, İlk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezalarını artırmayan bölge adliye mahkemesi kararları, hapis cezasından çevrilen seçenek yaptırımlara ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen; seçenek yaptırımlara ilişkin her türlü kararlar ve istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararlar, İlk defa bölge adliye mahkemesince verilen ve 272 nci maddenin üçüncü fıkrası kapsamı dışında kalan mahkûmiyet kararları hariç olmak üzere, ilk derece mahkemelerinin görevine giren ve kanunda üst sınırı iki yıla kadar (iki yıl dâhil) hapis cezasını gerektiren suçlar ve bunlara bağlı adlî para cezalarına ilişkin her türlü bölge adliye mahkemesi kararları, adlî para cezasını

¹⁷¹ Hamide Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Temyiz Sebebi Olarak Emredici Usul Kurallarına Aykırılık** Prof. Dr. Aydın Aybay’a Armağan, İstanbul 2004, s. 334.

gerektiren suçlarda ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlere ilişkin her türlü bölge adliye mahkemesi kararları, sadece eşya veya kazanç müsadereğine veya bunlara yer olmadığına ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararları, on yıl veya daha az hapis cezasını veya adli para cezasını gerektiren suçlardan, ilk derece mahkemesince verilen beraat kararları ile ilgili olarak istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararları, davanın düşmesine, ceza verilmesine yer olmadığına, güvenlik tedbirine ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen bu tür kararlar veya istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararlar, Yukarıdaki bentlerde yer alan sınırlar içinde kalmak koşuluyla aynı hükümde, cezalardan ve kararlardan birden fazlasını içeren bölge adliye mahkemesi kararları, temyiz edilemez.

Temyiz istemi, hükmün açıklanmasından itibaren on beş gün içinde kararı veren mahkemeye dilekçe vermek sureti ile ya da zabıt kâtibine beyanda bulunarak yapılır; beyan tutanağa geçirildikten hâkime onaylatılır. Tutuklu olan suça sürüklenen çocuk, zabıt kâtibine yada tutuklu olduğu ceza infaz kurumuna ve tutukevi müdürüne dilekçe vermek sureti ile temyiz kanun yoluna başvurabilir. İlgili dilekçe derhal ilgili mahkemesine gönderilir ve orada zabıt katibi deftere temyiz edildiğini kaydeder.

Hüküm tebliğ tarihinden itibaren 15 gün içerisinde temyiz edilebilir. Eğer ki hüküm, temyiz yoluna başvurma hakkı olanların yokluğunda açıklanmışsa, süre tebliğ tarihinden başlar. Yasal süre olan 15 gün içerisinde yapılan temyiz başvurusu, hükmün kesinleşmesini engeller.

Eğer ki yapılan temyiz istemi, kanunî sürenin geçmesinden sonra yapılmış ise veya temyiz edilemeyecek bir hüküm temyiz edilmiş ya da temyiz edenin buna hakkı yoksa, hükmü temyiz olunan bölge adliye veyahut ta ilk derece mahkemesi bir karar ile temyiz istemini reddeder. Temyiz eden, ret kararının kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde Yargıtay'dan bu hususta bir karar vermesini isteyebilir. Bu takdirde dosya Yargıtay'a gönderilir. Ancak, bu nedenden dolayı hükmün infazı ertelenemez.

Hükmü veren bölge adliye mahkemesince reddedilmeyen temyiz istemine ilişkin dilekçesinin bir örneği karşı tarafa tebliğ olunur. Karşı taraf, tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde yazılı olarak cevabını verebilir. Cevap verildikten veya bunun için belirli süre bittikten sonra dava dosyası, bölge adliye mahkemesi tarafından Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen tebliğname, hükmü temyiz etmeleri veya aleyhlerine sonuç doğurabilecek görüş içermesi hâlinde suça sürüklenen çocuk veya müdafii ile katılan veya vekillerine

ilgili dairesince tebliğ olunur. İlgili taraf tebliğden itibaren bir hafta içinde yazılı olarak cevap verebilir. Yapılacak olan tebligatlar, ilgililerin dava dosyasından belirlenen son adreslerine yapılmasıyla geçerli olur. Yargıtay, süresi içinde temyiz başvurusunda bulunulmadığını, hükmün temyiz edilemez olduğunu, temyiz edenin buna hakkı olmadığını ya da temyiz dilekçesinin temyiz sebeplerini içermediğini saptarsa, temyiz istemini reddeder.

Yargıtay, temyiz koşullarını sağladığına kanaat getirirse eğer temyiz sebepleri incelemeye alınır. On yıl veya daha fazla hapis cezasına ilişkin hükümlerde, Yargıtay, incelemelerini uygun görmesi halinde duruşma yoluyla yapabilir. Duruşma gününden suça sürüklenen çocuğa, katılana, müdafii ve vekile haber verilir. Suça sürüklenen çocuğa, duruşmada hazır bulunabileceği gibi, kendisini bir müdafii ile de temsil ettirebilir. Suça sürüklenen çocuk, tutuklu ise duruşmaya katılmak isteminde bulunamaz. Duruşmadan önce görevlendirilen tetkik hakimi ya da üye tarafından hazırlanan rapor üyelere açıklanır. Üyeler, ayrıca bizzat dosyayı incelerler. İncelemeler gerçekleştikten sonra duruşma açılır. Duruşmada Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ya Cumhuriyet Başsavcısı yerine görevlendirdiği Yargıtay Cumhuriyet savcısı, suça sürüklenen çocuk, müdafii, katılan ve vekili iddia ve savunmalarını açıklar. Duruşmada Temyizi istemiş olan tarafa önce söz verilir. Her hâlde son söz suça sürüklenen çocuğundur. Yargıtay, sadece temyiz istemi usule ilişkin noksanlardan kaynaklanmışsa ya da temyiz başvurusunda belirtilen hususlar ile temyiz başvurusunda bunu belirten olaylar hakkında incelemeler yapar.

Bölge adliye mahkemesinin vermiş olduğu hükmün temyiz edilmesi neticesinde, Yargıtay tarafından bu hükmün uygun bulunması durumunda, bölge adliye mahkemesinin hükmüne karşı yapılmış olan temyiz isteminin esastan reddine karar verilir. Yargıtay, temyiz edilen hükmü, temyiz başvurusunda gösterilen, hükmü etkileyecek nitelikteki hukuka aykırılıklar nedeniyle bozar. Bozma sebepleri ilâmda ayrı ayrı gösterilmesi gerekir. Hüküm, temyiz dilekçesinde gösterilen sebeplerle bozulduğunda, dilekçede açıklanmış olmasa bile saptanan bütün diğer hukuka aykırılık hâlleri de ilâmda gösterilir. Hükümün bozulmasına neden olan hukuka aykırılık, bu hükme esas olarak saptanan işlemlerden kaynaklanmış ise, bunlar da aynı zamanda bozulur.

Olayın daha ziyade aydınlanması gerekmeden beraate veya davanın düşmesine ya da alt ve üst sınırı olmayan sabit bir cezaya hükmolunması gerekirse, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının iddiasına uygun olarak suça sürüklenen çocuğa kanunda

yazılı cezanın en alt derecesini uygulamayı uygun görürse, mahkemece sabit görülen suçun unsurları, niteliği ve cezası hükmünde doğru gösterilmiş olduğu hâlde sadece kanunun madde numarası yanlış yazılmış ise, hükümden sonra yürürlüğe giren kanun suçun cezasını azaltmış ve mahkemece suça sürüklenen çocuğa verilecek cezanın belirlenmesinde artırma sebebi kabul edilmemiş veya yeni bir kanun ile fiil suç olmaktan çıkarılmış ise birinci hâlde daha az bir cezanın hükmolunması ve ikinci hâlde hiç ceza hükmolunmaması gerekirse, çocuğun açıkça saptanmış olan doğum ve suç tarihlerine göre verilecek cezanın belirlenmesinde gerekli indirim yapılmamış veya yanlış indirim yapılmış ise, artırma veya indirim sonucunda verilecek ceza süresi veya miktarının belirlenmesinde maddî hata yapılmış ise, Türk Ceza Kanununun 61 inci maddesindeki sıralamanın gözetilmemesi yüzünden eksik veya fazla ceza verilmiş ise, Harçlar Kanunu ile yargılama giderlerine ilişkin hükümlere ve Avukatlık Kanununa göre düzenlenen ücret tarifesine aykırılık mevcutsa, hükme esas olarak saptanan olaylara uygulanmasında hukuka aykırılıktan dolayı hüküm bozulmuş ise, belirttiğimiz hallerde Yargıtay davanın esasına hükmedebileceği gibi hükümdeki hukuka aykırılığı da düzeltebilir. Bu hallerin ve Bölge adliye mahkemesinin temyiz olunan hükmünün Yargıtay’ca hukuka uygun bulunması hâlinde temyiz isteminin esastan reddine karar verilen hallerde dosya ilk derece mahkemesine, kararın bir örneği ise bölge adliye mahkemesine gönderilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına verilir.

Hüküm yalnız suça sürüklenen çocuk tarafından veya suça sürüklenen çocuğun lehine Cumhuriyet savcısı veya temyiz etmeye yetkili kişilerce temyiz edilmişse, yeniden verilen hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz. İstinaf kanun yolunda olduğu gibi aleyhe bozma yasağı temyiz kanunu yolunda da vardır. Ayrıca hüküm, sanık lehine bozulmuşsa ve bu hususların temyiz isteminde bulunmamış olan diğer sanıklara da uygulanması olanağı varsa, bu sanıklar da temyiz isteminde bulunmuşçasına hükmün bozulmasından yararlanırlar.

4.2. Olağanüstü Kanun Yolları

Hükmün kesinleşmesinden sonra başvurulacak olan kanun yollarına olağanüstü kanun yolları denilmektedir. Kabul gören olağanüstü kanun yolları çeşitleri ve sınıflandırmaları hususunda öğretilerde farklı görüşler mevcuttur.¹⁷² Yargıtay tarafından olağanüstü kanun yolu olarak benimsenen, üç kanun yolu dışında mülga CMUK

¹⁷² Aksi görüş, Doğan Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Yetkin Yayınevi, Ankara, s. 589. Yener Ünver ve Hakan Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku** Cilt 2, Adalet Yayınevi, Ankara, s. 466.

içerisinde bir de karar düzeltme kurumu düzenlenmişti. Ancak karar düzeltme kanun yolu, CMK da istinaf kanun yolunun getirilmesi sebebiyle yeni ceza yargılaması sistemimizde mevcut değildir.¹⁷³

4.2.1. Suça Sürüklenen Çocukların Yargılanmasında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtirazı

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının itirazı, Yargıtay ceza dairelerinin kararları ve İcra ve İflas Kanunundaki cezai düzenlemeleri dolayısıyla yapılan yargılamalara ilişkin hukuk dairesi kararlarına karşı bu kararlardaki hukuka aykırılığın/aykırılıkların giderilmesi için, suça sürüklenen çocuğun aleyhine olması durumunda ilamın kendisine verilmesinden itibaren otuz gün içinde, suça sürüklenen çocuğun lehine olması durumunda süre sınırlaması olmaksızın Yargıtay Ceza Genel Kurulu tarafından denetlenmesi için gerekçesi de belirtilerek başvurduğu itirazı sonucunda yapılan kanun yolu denetimini ifade eder.¹⁷⁴

Öğretide olağanüstü itiraz¹⁷⁵ ya da başsavcılığın itirazı¹⁷⁶ olarak da isimlendirilen bu kurum, yasal düzenlemelerde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının yaptığı itiraz olarak tanımlanmıştır.¹⁷⁷ Bu itirazın Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından bizzat yapılması zorunlu olmayıp, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Başsavcı vekillerinden birinin yetkilendirilmesi suretiyle de yapılması mümkündür. Bu itirazın Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının kurumsal kimliği tarafından yapıldığının kabul edilmesiyle yasal düzenlemenin de bu şekilde anlaşılması gerektiği savunulmaktadır.¹⁷⁸

Başka bir deyişle Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtirazını, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından, kendiliğinden veya istem üzerine, Yargıtay Ceza

¹⁷³ Özbek, Kanbur, Doğan vd., **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 814.

¹⁷⁴ Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, vd., **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 742. Çetin Arslan, “Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına İtirazı” **Ceza Hukuku Dergisi**, Aralık 2007, s. 113.

¹⁷⁵ Öztürk, Tezcan, Erdem, vd., **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 742 ; Öztekin Tosun, “Ceza Adaleti Reformunun İlkeleri Sempozyumu II ;Kanun Yolları-Temyiz Kararlarına Karşı Kanun Yolları” **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası** 1973, s. 188. Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 1513 vd., Centel/Zafer, s. 810.

¹⁷⁶ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 1513. Serdar Talas, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Başsavcılığın İtirazı”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası** 2012, C. LXX, S. 1,s. 153 vd.

¹⁷⁷ Kubilay İnan, **Ceza Yargılamasında Yasa Yolları**, Ankara 2006 s. 204

¹⁷⁸ Bkz. Kunter/ Yenisey/ Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 1449. A.g.e. Arslan, CHD, s. 133. A.g.m. Talas, s. 165 (Uygulamanın da bu yönde olduğunu belirten Talas, dayanak olarak CGK, 1968/4-526 E. 1969/16 K. sayılı 20.01.1969 tarihli kararı göstermiştir.)

Dairelerinin kararlarına karşı, ilamın verildiği günden itibaren 30 gün içerisinde Ceza Genel Kurulu'na itiraz edilebilir. En önemli nokta ise eğer ki Cumhuriyet Başsavcısının itirazı suça sürüklenen çocuğun aleyhine ise 30 gün içerisinde Yargıtay ceza genel kuruluna itiraz edilebilir. Suça sürüklenen çocuğun lehine ise 30 günlük süre aranmaz.

Söz konusu itiraz, kararına itiraz edilmiş olan daireye incelenmek üzere gönderilir. İlgili ceza dairesi Cumhuriyet Savcısının itirazı sebebiyle ya kararını düzeltir ya da Yargıtay Ceza Genel Kurulu'na dosyayı gönderir.

Bölge Adliye Mahkemesinde Cumhuriyet Başsavcısının itirazı durumunda da Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcısı tarafından, kendiliğinden ya da istem üzerine bölge adliye mahkemesinin kesin nitelikteki kararlarına karşı, ilamın kendisine verildiği günden itibaren 30 gün içerisinde kararı veren daireye mahkemeye itiraz edilir. Eğer sanığın lehine olan itiraz söz konusu ise süre aranmaz. İncelenmek üzere kararı veren mahkemeye gönderilen itiraz neticesinde ilgili mahkeme ya kararını düzeltir ya da itirazı reddeder ve itirazın reddine ilişkin kararları kesindir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın itirazında, kararı veren dairenin kararını reddettiği takdirde Yargıtay Ceza Genel Kuruluna gönderilebilmesine karşı bölge adliye mahkemesinde ilgili mahkemesinin itirazı red ettiği zaman, itirazın reddinin kesin olunması hukuka uygun değildir. Temyiz mercii olan Yargıtay Ceza Dairelerinin vermiş olduğu kararlar dahi Ceza Genel Kurulu'nda görüşülürken bölge adliye mahkemesinde böyle bir kurulda görüşülmeksizin kesin olarak kabul edilmesini anlamak mümkün değildir. İvedilikle bu hususta mevzuatta değişikliklerin yapılması icap etmektedir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının itiraz kanun yoluna başvurma hakkının yalnızca Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na tanınmasının silahların eşitliği ve kapsamında yer aldığı adil yargılanma hakkına aykırı olduğu belirten görüşler mevcuttur. Ancak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın hem lehe hem aleyhe başvuru imkanının olması sebebiyle kamudan ve adil yargılamadan taraf olması gereken bir kimseye hasredilen kanun yolunun silahların eşitliği ilkesine uygun olduğu kanaatindeyiz. Yalnızca, şayet silahların eşitliği ilkesine uymadığı düşünülen husus aslında bir uygulama sorunu olan suça sürüklenen çocuk aleyhine itiraza başvuran Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın hazırladığı itiraznameden tarafların haberdar edilmemesi idi. Bu durum daha önce Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından sözleşmeye aykırı olduğu değerlendirilen tebliğnamenin taraflara tebliğ edilmemesi

uygulaması gibi silahların eşitliği ilkesine aykırıydı.¹⁷⁹ Ancak yapılan yeni bir düzenleme neticesinde; itiraznamenin taraflara tebliğe çıkarılması uygulamasının yerleştiği görülmektedir. Yapılmış olan bu düzenleme yerinde bir düzenlemedir. Bu sayede, silahların eşitliği ilkesine aykırı olan bu durumun önüne geçilmiştir.

Çocuk yargılamasıyla, yetişkin yargılaması bu kanun yolu için benzerlik göstermektedir. Yetişkinlere yönelik hükümlere çocuklara uyduğu ölçüde çocuk yargılamasında da kullanılabilecektir.

4.2.2. Suca Sürüklenen Çocukların Yargılanmasında Kanun Yararına Bozma(Yazılı Emir)

Hâkim veya mahkeme tarafından verilen ve istinaf ya da temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen karar veya hükümde hukuka aykırılık bulunduğunu öğrenen Adalet Bakanlığı, o karar veya hükmün bozulması istemini, yasal nedenlerini Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı olarak bildirir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı da bu nedenleri aynen yazarak Yargıtay'ın ilgili dairesine başvurur. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı da sınırlı hallerde (hükümlünün cezasının kaldırılması veya daha hafif ceza verilmesi gerekiyorsa) kanun yararına bozmaya re'sen başvurabilir. Ancak kanun yararına bozma yoluna Adalet Bakanlığı başvurursa, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının yolu kapanmaktadır.

Kanun yararına bozma kanun yoluyla alakalı olarak düzenlemelerde tam ve net olarak terim birliği mevcut değildir. Kimi kanunda kanun yararına temyiz, kimisinde kanun yararına bozma denilirken yine kimi görüşlere göre ise yazılı emir ile bozma tabirler kullanılmıştır. Haklı olarak doktrinde bu söylem eleştirilmiştir.¹⁸⁰ Bir görüşe göre de, bu yola olağanüstü temyiz denilmelidir. Zira söz konusu olan kanun yolu “temyiz”dir ve kesin kararlara karşı olduğundan olağanüstüdür.¹⁸¹ Öğretideki baskın görüşe göre de kanun yararına bozmanın, kesin kararlara karşı gidilen yol olması sebebiyle, olağanüstü kanun yolu olduğu yönündedir.¹⁸² Bize göre; kanun yararına

¹⁷⁹ A.g.e. Arslan, s. 158.

¹⁸⁰ Kunter'e göre, eğer sonunda bir bozma olacaksa, bu, yazılı emir üzerine olmayacaktır. Hiçbir yargılama makamı emirle hareket etmez. Bu emir zaten Yargıtay'a değil, Başsavcılığa verilmektedir. Nurullah Kunter, *Olağanüstü Temyiz Kanun Yolunda Reform ve Ceza Adaleti Reformunun İlkeleri, Sempozyum II, Kanun Yolları*, İstanbul 1973, s.111 olduğundan “olağanüstü”dür.

¹⁸¹ Kunter, s.111; Kunter, Nurullah; Yenisey, Feridun; Nuhoglu, Ayşe; Muhakeme Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, 2006, s.1452.

¹⁸² Kunter Nurullah, Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoglu, *Muhakeme Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul 2006, s.1452; M.Tahir Taner, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul 1955, s.410 vd.; Baha Kantar, *Ceza Muhakemeleri Usulü*, Üçüncü Kitap, Ankara 1957, s.401; Toroslu/Feyzioğlu, s.363.

bozma terimi isabetli bir tercihtir. Kanun yararına bozmada temyizdeki gibi hukuka aykırılık unsuru bozmanın şartlarından ise de; buradaki hukuka aykırılık temyizdeki her çeşit hukuka aykırılık değildir. Sadece önemli ve ağır hukuka aykırılık olarak belirtilebilir. Ayrıca bozmanın sonuçları bakımından her iki yol arasında ciddi farklar mevcuttur. Bu nedenle bozma tabiri yerindedir.

Kanun yararına bozma yolunun konuluş amacı, kesinleşen karar veya hükümlerdeki hukuka aykırılıkların, toplum ve birey açısından hukuk yararına giderilmesi ve kanunların ülke içinde eşit bir şekilde uygulanmasını sağlamaktır¹⁸³ Hukuka aykırı hükmün veya kararın bozulması kuşkusuz “kanun yararına”dır .¹⁸⁴ Kanun yararından maksat, hukuk dünyasında oluşan aykırılığın tespit edilerek kanunun doğru uygulanması sağlayarak toplum ve suça sürüklenen çocuk açısından da adalet duygusunu tatmin etmektir. Kanun yararına bozmanın bir diğer amacı hâkim ya da mahkemenin, kanunun uygulanmasında yaptığı hata üzerine dikkatini çekerek, benzer olayda uyanık bulunmalarını ve aynı şekilde hatalı karar vermemelerini sağlamaktır. ¹⁸⁵Kanun yararına bozma yolunun konuluş amaçlarından birinin de, aynı kanunun yurdun değişik yerlerinde değişik şekillerde uygulanmasını önleyerek yurt çapında uygulama birliğini sağlamak olduğu söylenebilir.

Çocuk yargılamasıyla, yetişkin yargılaması bu kanun yolu için benzerlik göstermektedir. Yetişkinlere yönelik hükümlere çocuklara uyduğu ölçüde çocuk yargılamasında da kullanılabilecektir.

4.2.3. Çocukların Yargılanmasında Yargılamanın Yenilenmesi

Mahkemelerin vermiş olduğu kararlarda zaman zaman yanlışlıkların, hukuka aykırılıklar olabilir. Bu yanlışlıklar kimi zaman hüküm kesinleşmeksizin anlaşırken, kimi zamanda hüküm kesinleştikten sonra anlaşılır. Hatta infaz aşamasında da söz konusu bu yanlışlıklar fark edilebilir. Hüküm kesinleşmeden önceki kararlara karşı olağan kanun yollarından istinaf ve temyiz kanun yollarımız vardır. Ancak hüküm kesinleştikten sonraki kanunu yolumuz da yargılamanın yenilenmesidir. Kesinleşmiş

¹⁸³ CMK 309. maddesinin gerekçesinde, “ Böylece kanunun eşit uygulanması ve sanığın aleyhine olmamak koşuluyla, hukuka aykırılıkların, toplum ve birey açısından hukuk yararına giderilmesi amaçlandığı” belirtilmiştir. Bkz; YCGK,6.6.2006 tarih ve 2006/4-144, 29.5.20107 tarih ve 2007/6-112 sayılı kararları

¹⁸⁴ Kunter, kanun yoluna gitmemiş veya eski hale getirme istememiş kimselerin de lehlerine sonuç alabilmek için Bakanlıktan Başsavcılığa yazılı emir vermesini istemeleri durumunda bu yolun “kanun yararına olmadığını” belirtmektedir; Kunter, s.115.

¹⁸⁵ Muhtar Çağlayan, “Yazılı Emrin Hukuki Niteliği, Kabulü Nedeni ve İşleyiş Tarzı Üzerinde İnceleme”, **Yargıtay Dergisi**, C1, Ankara 1975/2, s.33 .

hükümlere karşı başvurabildiği için yargılamanın yenilenmesi yolu, olağanüstü kanun yoludur.¹⁸⁶

Yargılamanın yenilenmesi yoluna adli hatanın maddi hata sebebiyle doğduğu durumlarda, bu hatayı düzeltmek amacıyla başvuru kanun yoludur.¹⁸⁷ Yargılamanın yenilenmesi yolunda mahkeme resen yargılamanın yenilenmesine karar vermez, istek üzerine olur.¹⁸⁸ Hükümlü çocuk, hükümlü şahıs ölmüş ise, üstsoyu, alt soyu, eşi ve kardeşleri, eğer bu kişiler de mevcut değilse Adalet Bakanı yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunabilir. Yargılamanın yenilenmesi isteminde Adalet Bakanının bulunması istisnai bir durumdur. İstisnai durum yalnızca yargılamanın lehe yenilenmesi durumunda gerçekleşebilir.¹⁸⁹ Katılan veya cezai yargılama esnasında katılma isteği karara bağlanmış olan veya reddedilmiş olanlarla, katılan sıfatını alabilecek nitelikte suçtan zarar görenler de kanun yollarına başvurabileceğinden mağdur, suçtan zarar gören gerçek veya tüzel kişi, suça sürüklenen çocuk veya hükümlünün aleyhine yargılamanın yenilenmesini talep edebilir. Malen sorumlu olanlar ve malı müsadere edilen üçüncü kişiler, suça sürüklenen çocuk ya da hükümlü çocuk lehine yada aleyhine yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilirler.¹⁹⁰ Müdafî de yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunabilir.

Yargılamanın yenilenmesi yolu ancak adli bir yanlışlık söz konusu olduğu takdirde gidilebilecek olan bir kanun yoludur. Bu kanun yolundan başka tüketilecek kanun yolu var ise yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemez. Yasada hangi hallerin yargılamanın yenilenmesi sebebi sayıldığı açık açık belirtilmiştir.

Ayrıca yasa hem lehte yargılamanın yenilenmesi kabul edilmiştir hem de aleyhte bu kanun yolu kabul edilmiştir. Lehte yenilenme durumunda, yargılamanın yenilenmesi hususunda süre aranmaz, ancak aleyhte olan yargılamanın yenilenmesi hususunda suç sebebiyle zamanaşımı süresinin dolmamış olması ve ilgili kişinin yaşıyor olması gerekir. Dava zamanaşımı süresi geçtikten sonra cezası infaz edilemeyecek bir suçtan dolayı bu yola başvurulması, usul ekonomisi ilkesine aykırıdır. Sayılan nedenlerin

¹⁸⁶ Robert Von Hippel, **Der Deutsche Strafprozess**, Marburg 1941,s610.Yargılamanın yenilenmesi kanun yolu değil, hukuki vasıtanın bir kolu olduğu görüşü için bak. Eralp Özgen, **Ceza Muhakemesinin Yenilenmesi** ,Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayinevi, Ankara 1968,s22-23.Yargılamanın yenilenmesinin olağanüstü hukuki çare olduğu konusunda bak. Ayhan Önder ,”**muhakemenin iadesinde reform (yargılamanın yenilenmesi),Cumhuriyetin Ellinci Yılında Ceza Adaleti Reformunu İlkeleri Sempozyumu Kanun Yolları**”,İstanbul 1973,s.9.

¹⁸⁷ İlhan Akbulut, ”Ceza Muhakemesi Usulü Hukukunda Muhakemenin İadesi”. **İstanbul Barosu Dergisi**,C.78,(2004/4),1556

¹⁸⁸ Centel/Zafer, s.771; Ünver/Hakeri, s.414.

¹⁸⁹ Centel/Zafer, s.771.

¹⁹⁰ Ahu Karakurt, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Muhakemenin Yenilenmesi** ,Ankara 2009, s.129.

gerçekleşmesi halinde kesinleşmiş hükümle sonuçlanmış dava hükümlü lehine olarak yargılamanın yenilenmesi yoluyla tekrar görülür. Sahte belge kullanılmış olması, yalancı tanıklık ya da gerçeğe aykırı bilirkişilik yapılmış olması, hâkimin görevini ifa ederken suç işlemesi, dayanak hükmün ortadan kalkması, yeni olay veya yeni delilin bulunması, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin konuya ilişkin karar vermesi lehe olan yargılama nedenleri yukarıda sıralanmıştır.

Sahte belge kullanılması, hakimin suç işlemesi ve sanığın beraat ettikten sonra hakimin önünde suça ilişkin güvenilir ikrarının bulunması yargılamanın aleyhe yenilenme sebepleridir. Yürürlükten kalkan 1412 sayılı CMUK m.330/2'de yer alan "yalancı tanık veya bilirkişi" CMK'daki yargılamanın aleyhe yenilenme sebepleri arasında bulunmamaktadır. Suça sürüklenen çocuğun ve hükümlünün aleyhine olan yargılama nedenleri yukarıda sıralanmıştır.

Ancak, aleyhe yargılamanın yenilenmesinin şu gerekçelere dayanıyorsa kabul edilmemesi gerekir: Beraat hükmü suça sürüklenen çocuğa özgürlüğünü sağladığı için mutlak bir güvence sağlamalıdır. Savcılık makamının sahip olduğu imkânlar ceza davasının bütün delillerini temin ettirebilecek niteliktedir. Bu sebeple delil yokluğundan beraat eden kimse aleyhine yargılamanın yenilenmesi kabul edilmemelidir. Savcılık makamının görevini ifa ederken gösterdiği ihmal beraat eden sanığın aleyhine tesir edemez. Aleyhe yargılamanın yenilenmesi beraat eden kişi için daima bir tehdit unsuru oluşturduğundan kamuoyunda bir kez suçlanan kişinin aleyhine tekrar yargılamanın yürütüleceği kanaati oluşur. Yargılamanın lehe yenilenmesindeki kamu çıkarı, aleyhe yenilemede aynı ölçüde mevcut değildir. Mahkeme şayet suça sürüklenen çocuğun lehine bir hata yapmışsa, ortaya çıkan kesin hükme hiçbir zaman ve hiçbir şekilde karşı çıkılmamalıdır. Aleyhe yargılamanın yenilenmesi yargı otoritesinin bireye tanıdığı teminata aykırıdır. Aksinin kabulü, kanunun kesin hüküm kuvveti tanıdığı hükümlerin bu şekilde daima değiştirilebilir bir mahiyet taşımasına yol açacaktır. Aleyhe yargılamanın yenilenmesi siyasi suçlarda şüphe uyandırabilecek nitelikteki uygulamalara vesile olabilecektir. Ceza davasında fiil ile hüküm arasında geçen zaman ne kadar uzarsa, tesis olunan hüküm de o kadar güvenilmez olduğundan, aleyhe yargılamanın yenilenmesi daha büyük bir adli hatayı meydana getirmektedir.¹⁹¹ Toplum işlenmiş olan bir suçun aydınlanması için adli mercilerin bütün gayretleriyle çalıştığını

¹⁹¹ Sevi Bakım, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi" Makalesi, Prof.Dr.Nur Centel'e Armağan, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**,Yıl:2013, Cilt:19, Sayı:2, ss.919-951.

görünce tatmin olur. Esaslı bir şekilde yapılan soruşturma ve yargılama ceza kadar tesirlidir.¹⁹²

Hükmü veren mahkemeye, yargılanmanın yenilenmesi talebinde bulunulur. Talebin; yargılamayı yapan mahkemenin görevli olmasına, bu talepte bulunanın yargılanmanın yenilenmesine yönelik karar olması ve de talepte bulunanın bu kanun yoluna başvurma hakkına sahip olması gibi hususları, daha önceden hüküm vermiş olan mahkeme değerlendirir. Hükmü veren mahkeme tarafından ilk aşamada değerlendirilecek olan durum şekil açısından incelenmenin kapsamındaki hususlardır.¹⁹³Yargılamanın yenilenmesi talebi, kanunda belirtilen şekilde yapılmamışsa veya yargılamanın yenilenmesini gerektirecek hiçbir yasal neden gösterilememişse ya da yargılamanın yenilenmesi sebeplerini doğrulayacak deliller açıklanmamışsa, bu istem kabule değer görülmeyle reddedilir. Aksi halde ise yargılamanın yenilenmesi talebi kabul edilir. Bu karara karşı itiraz yolu açıktır.

Yargılamanın yenilenmesini usul bakımından yerinde bulan mahkeme esas bakımından incelemeye geçer. Delillerin toplanması aşamasına geçilmesi için başvurunun kabule değer olduğuna karar verilmesi yeterlidir. Bu aşamada sadece iddia edilen yargılamanın yenilenmesi nedenlerinin oluşup oluşmadığına dair muhtemel deliller toplanabilir. Yenileme nedeniyle bağlantısı olmayan delilleri mahkeme araştıramaz. Buna karşılık mahkeme yenileme başvurusunda bulunan kişinin yargılamanın yenilenmesi sebebi olduğunu iddia ettiği delillerle bağlı değildir. Mahkeme başvuruda belirtilen deliller dışındaki delilleri de resen araştırabilir.¹⁹⁴

Çocuk yargılamasıyla, yetişkin yargılaması bu kanun yolu için benzerlik göstermektedir. Yetişkinlere yönelik hükümlere çocuklara uyduğu ölçüde çocuk yargılamasında da kullanılabilir.

¹⁹² Ayhan Önder, “Muhakemenin İadesinde Reform”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C.38, No:1-4, İstanbul, 1973, s.68-69. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 7 numaralı Protokolü, aleyhe yenilemeyi insan haklarına aykırılık saymadığı için yasaklamamaktadır (m.4/2)

¹⁹³ Eralp Özgen, Muhakemenin Yenilenmesi, Ankara 1968, s.130; Baha Kantar, **Ceza Muhakemeleri Usulü Üçüncü Kitap Kanun Yolları**, Ankara 1957 s.127; Faruk Erem, **Ceza Usul Hukuku**, Ankara 1968, s.36.

¹⁹⁴ Özgen, s.137,139;Sulhi Dönmezer ve Ayhan Önder, ‘‘Hızla Şehirleşen Ve Sanayileşen Bir Küçük Şehir Toplumunda Suçluluk(Ereğli Projesi) : Ceza Usul Hukukunda Muhakemenin İadesine Ait Bazı Meseleler’’, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**,1974,C38,S1-4,s.54-55; Erem, s.37.

4.2.4. Anayasa Mahkemesine Yapılan Bireysel Başvuru

Anayasa mahkemesine yapılan bireysel başvuru,¹⁹⁵ insan haklarının ihlali sorununu olabildiğince çözerek, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne yapılan başvuruları azaltmak amacıyla kabul edilen hak arama yoludur.¹⁹⁶¹⁹⁷¹⁹⁸ Anayasada, anayasa mahkemesinin görev yetkilerinin düzenlenmiş olduğu 148.madde, 2010 yılında değiştirilerek anayasa mahkemesine yapılan bireysel başvuruları inceleme görevi de verilmiştir.¹⁹⁹ (TCABMDYHK,m.18.). Bireysel başvuru yoluna 23.9.2012 tarihinden itibaren gidebilmektedir.²⁰⁰(AYMKYUK m.76/1-a) Haliyle, Yüksek mahkeme 23.9.2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararları aleyhine yapılacak bireysel başvuruları inceler.(AYMKYUK Geçiş m.1/8.)

Yüksek mahkemeye yapılan bireysel başvuru yolu, olağanüstü kanun yollarında başvuru yönetimi ve sonuçları itibariyle ayrılan kendine özgü bir hak arama yoludur. Bu hak arama yolu olağan ve olağanüstü kanun yolları sonucunda verilen kararların hukuka uygunluğunun denetlendiği gibi bir kanun yolu değildir.²⁰¹ Yani bireysel başvuru ne olağan kanun yolu ne de olağanüstü kanun yolları içerisinde sayılabilir. Ancak tezin bütünlüğünü bozmamak için olağanüstü kanun yollarının alt başlığı olarak izah edilmiştir.

Yapılan bireysel başvuruları inceleyen anayasa mahkemesinin teşkilatı; başkanlık, genel kurul, bölümler, komisyonlar, genel sekreterlik ve idari bilimlerden

¹⁹⁵ Anayasa Şikayeti De Denilen Hak Arama Yolunun Anlamı Ve Tarihsel Gelişimi Ve Tarihsel Gelişimi Hakkında bak. Tolga Şirin, **Türkiye'de Anayasa Şikayeti (Bireysel Başvuru), İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Ve Almanya Uygulaması İle Mukayeseli Bir İnceleme**, İstanbul Haziran 2013,s.5-61.

¹⁹⁶ Bkz. AY m.148/3-Gerekçe

¹⁹⁷ Hasan Uzun /Türkiye(başvuru no.10755/13) davasında tc anayasa mahkemesi nezdinde bireysel başvuru hakkı sağlayan yeni kanun yolunun başlıca özelliklerini inceleyen İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi oy çokluğu ile 23 eylül 2011 tarihinden sonraki kesinleşmiş nihai mahkeme kararlarına dair anayasa mahkemesi bireysel başvuru yolunun tüketilmesi gerekli bir iç hukuk yolu olduğuna dikkat çekerek başvuru anayasa mahkemesi bireysel başvuru yolunu tüketmesi gerekir iken tüketmemiş olması nedeniyle ilgili başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. A.İ.H.M Yazı işleri müdürü basın bildirisi-A.İ.H.M 147/2013) 14.5.2013 .

¹⁹⁸ Değişik ülkelerdeki durum için Bahadır Kılınç, "Karşılaştırmalı Anayasa Yargısında Bireysel Başvuru(Anayasa Şikayeti) Kurumu Ve Türkiye Açısından Uygulanabilirliği ",**Anayasa Yargısı Dergisi** ,C.25.2008,19-59; Rudolf Mellinghof,"Federal Almanya Cumhuriyetinde Anayasa Şikayeti ",**Anayasa Yargısı Dergisi** ,C.26.2009,31-44;Valery Zorkin"Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi Uygulamasında Bireysel Başvuru", **Anayasa Yargısı Dergisi**,C.26,2009,283-292;Pac Zolayif,"Anayasa Şikayeti: Bir Karma Çözüm Mü ?",**Anayasa Yargısı Dergisi**,C.26,2009,313-320;Kim Jonk-Dae,"Anayasa Şikayeti Sistemi: Kore Deneyimi" **Anayasa Yargısı Dergisi** C.26,2009,145-153;G.Holzinger ,Gerhard,"Avusturya Anayasa Hukukunda Anayasa Şikayeti Ve Bireysel Başvuru" **Anayasa Yargısı Dergisi** ,C.26,2009,61-79;G.D.G,Pimentel , "Anpora Ne İçindir?", **Anayasa Yargısı Dergisi** C.26,2009,1001-110.Tüm Çalışmalar İçin Bak.www.Anayasa.Gov.Tr(Yayınlar).

¹⁹⁹ 7.5.2010 tarihli 5982 sayılı Kanun,RG.13.5.2010,Sayı:27580.

²⁰⁰ 30.03.2011 tarihli 6216 sayılı Kanun,RG.3.4.2011,Sayı:27894

²⁰¹ Bu hak arama yolu için bak. Hüseyin Ekinci / Musa Sağlam ,**66 Soruda Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Avrupa Konseyi** ,Ankara 2012.www.anayasa.gov.tr,e.t.:10.03.2019

oluşur. (AYMKYUK. m 20).Mahkemede bireysel başvuruları karara bağlamak üzere bir başkan vekili başkanlığında 7 şer üyesi olan iki bölüm bulunur. Bölümler, bir başkan vekilinin başkanlığında, 4 üyenin katılımıyla toplanır.(AYMKYUK m.22/1) Ve katılanların salt çoğunluğu ile karar alır.

Herkes, anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İle Türkiye'nin taraf olduğu ek protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiası ile anayasa mahkemesine başvurabilir.(AYMKYUK, m.45/1.) Yasada “herkes” kavramının bireysel başvuru niteliğinden kaynaklanan sınırları gösterilmiştir. Herkes kavramının içinde şartları taşıdığı takdirde çocukta, yetişkinde, genci de ve yaşlısı da girebilmektedir. Ancak mevzuatımız herkes kavramını ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal sebebiyle güncel ve kişisel bir hakka doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir diyerek sınırlandırmıştır.(AYMKYUK, m.46/1).Kişilerin güncel ve kişisel hak ihlalleri meydana gelmediği takdirde ve bu meydana gelen hak ihlallerinin kamu gücü tarafından meydana gelmediği takdirde çocukta, yetişkinde bireysel başvuru yoluna gidemez.

Ancak, şartları taşıdıkları varsayılsa dahi, kamu gücünü kullanan kamu tüzel kişileri bireysel başvuru yapamaz.²⁰²²⁰³ Yalnızca özel hukuk tüzel kişileri örgütlenme ve

²⁰² “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarına göre, bir ceza davasında üçüncü kişilerin suçlanmasını veya cezalandırılmasını talep eden mağdur suçtan zarar gören, şikayetçi veya katılan sıfatına haiz kişiler,” kendilerine bir suç isnadı” yapılmamış olduğundan sözleşmenin 6.maddesinin koruma alanı dışında kalmaktadır. Bu kuralın istisnaları ,ceza davasında medeni hak talebine imkan veren bir sistemin benimsenmiş veya ceza davasının sonunda verilen kararın hukuk davası açısından etkili ya da bağlayıcı olması hallerindendir.”(Ferez/Fransa ,47287 /99,12/2/2004,S 70 ;B.NO:2012,917,16/4/2013 s.22;b.no:2012/10.49,26/3/2013,s.24)/28.4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı ceza muhakemesi kanununun yürürlüğe girmesi ile ceza muhakemesinde şahsi hak iddiasında bulunma imkanı ortadan kalkmıştır. Dolayısıyla başvuru, ceza muhakemesi sürecinde medeni haklarının ileri sürülme imkanı bulunmamaktadır. Ayrıca verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına dair kararın etkileri ceza muhakemesi süreci ile sınırlı olup hukuk mahkemeler açısından bağlayıcı bir etkisi bulunmaktadır(B.NO:2012/1049,26/3/2013,s25)”.AYM,başvuru no 2.2013/3339,karar T.6.2.2017 ,RG 15.3.2014 NO:28942.

²⁰³ “AİHS’ nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesinde adil yargılanmaya ilişkin hak ve ,ilkelerin medeni hak ve yükümlülüklerle alakalı uyumsuzluklarını ve bir suç isnadı” esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğu belirtilerek hakkın kapsamı bu konuda sınırlandırılmıştır. Hak arama hürriyetinin ihlal edildiği gerekçesi ile bireysel başvuruda bulunabilmek için başvuru, ya medeni hak yükümlülükleri ile ilgili bir uyumsuzluğun tarafı olması ya da başvurucuya yönelik bir suç isnadı hakkında karar verilmiş olması gerektiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bahsedilen haller dışında kalan adli yargılanma hakkının ihlali iddiasına dayanan başvurular anayasa ve İHS kapsamı dışarısında kalacağından bireysel başvuruya konu olamaz./ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarına göre ‘bir ceza davasında üçüncü kişilerin suçlanmasını ve cezalandırılmasını talep eden mağdur suçtan zarar gören, şikayetçi ya da katılan sıfatına haiz kişiler AİHS’ nin 6.maddesinin koruma alanı dışında kalmaktadır. Bu kuralı istisnaları ceza davasında medeni hak talebine imkan veren bir sistemin benimsenmiş olması veya ceza davası neticesinde verilen kararın hukuk davası açısından etkili yad bağlayıcı olması halleridir(Ferez/Fransa ,47.287.99,s70;B.No;2012/917,16/4/2013,s22;B.no.2012/1049,26/3/2013,s24.)”Aym başvuru no:2012/917 karar t.16.4.2013, www.anayasa.gov.tr,e.t.:18.04.2019

hak arama özgürlüğü gibi sadece tüzel kişiliklerine ait haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilir. (AYMKYUK, m.46/2.) Özel hukuk tüzel kişilerinin haklarının ihlalini ileri sürerek başvuruda bulunmaları kabul edilmemiştir. Ayrıca yalnızca Türk vatandaşlarına tanınan haklarla alakalı olarak yabancıların bireysel başvuru yapması mümkün değildir.(AYMKYUK, m.46/3.)Seçme seçilme hakkı yalnızca Türk vatandaşlarına tanınmış olan bir haktır. Bu hakka sahip olmadıklarını ileri sürerek yabancıları bu sebeple anayasa mahkemesine bireysel başvuruda bulunamazlar.

Bireysel başvurunun konusunu ise kamu gücünün ihlale yol açan işlemi, eylemi ya da ihmali²⁰⁴ oluşturur.(AYMKYUK, m.46/1.).Kamu gücünün işlem, eylem ihmali ile alakalı herhangi bir hak ve özgürlükleri ihlal etmesi halinde bireysel başvuru yoluna başvurulabileceği gösterilmemiştir.²⁰⁵ Anayasaya göre “herkes anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla anayasa mahkemesine başvurabilir.(Ay.m.148/3)²⁰⁶²⁰⁷²⁰⁸ Anayasada bireysel başvuruda

²⁰⁴ Kamu gücünün ihmal biçimleri hakkında bak.Şirin,363,yasama ihmalleri hakkında ayrıca bak.365 vd

²⁰⁵ Kamu gücü kavramı ve kamu gücü müdahalesinin özel nitelikleri hakkında bak, Şirin ,26-269-383-407.

²⁰⁶ “ Anılan anayasa ve kanun hükmüne göre, anayasa mahkemesine yapılan bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için kamu gücü tarafından müdahale edildiği iddia edilen hakkın anayasada güvence altına alınmış olmasının yanı sıra A.İ.H.S ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına da girmesi gerekir. Bir başka ifade ile anayasa ve AİHS'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir(B.no :2012/1049,26/3/2013,s18).Aymk 9.1.2014,Bireysel başvuru no:2013 / 533, RG.25.2.2014 , NO .28924.

²⁰⁷ Başvuruya konu olabilecek hakların içtihatları ışığında ,AİHS ve anayasa karşılaştırmalı olarak açıklanması hakkında Sibel İnceoğlu(editör),**İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa -Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında İnceleme** ,1.Bası,İstanbul 2013,115 vd.

²⁰⁸ Millet meclisinde kurulan soruşturma komisyonunun başkanı tarafından anayasanın 98,10 ve TBMM içtüzüğünün maddelerine göre komisyon tarafından yürütülen soruşturma hakkında bazı basın ve yayın organlarında soruşturmanın gizliliğini ihlal ederek masumiyet karinesi ilkesini ihlal edecek vaziyette yayınlar yapıldığından bahisle ,soruşturmanın sağlıklı şekilde yürütülebilmesi ve ilgililerin lekelenmeme hakkının korunabilmesi için soruşturmanın bitim tarihi olan 27/12/2014 tarihine kadar görsel ve yazılı medya ile internet ortamında yayın yasağı verilmesi talep edilmiştir. Bunun üzerine Ankara cumhuriyet başsavcılığı basın suçları soruşturma bürosu ,söz konusu talebi yerinde görerek 24/11/2014 tarihli yazısı ile Ankara 7.sulh ceza hakimliğine başvurmuş ve başvuru üzerine yayın yasağı kararı verilmiştir. Başvurucu yayın yasağı kararına itiraz etmiş ve itiraz edenin itiraza yetkili olup olmadığı tartışılmaksızın itiraz istemi red olunmuştur. Kişinin ifade özgürlüğünün kısıtlanmadığı gerekçesi il yapmış olduğu bireysel başvuru anayasa mahkemesince de şu gerekçeyle red olunmuştur:” Bireysel başvuruda mağdur kavramı davada menfaat ya da dava ehliyeti gibi kurallardan bağımsız bir şekilde yorumlanır.(Gorraisz Lizsarraga ve diğerleri /İspanya, B.no:62543/00,10/11.2004,s35.)Ayrıca mağdur kavramının yorumu toplum şartları ışığında değişime tabidir bu sebeple bu kavram aşırı biçimcilikten uzak bir şekilde uygulanmalıdır.(Gorraisz Lizsarraga ve diğerleri İspanya,B.no:62543/00,10/11/2004,s38) (B.no:2014/11438,24/7/2014,s20)./27.Kendilerinin belirli işlemde doğrudan etkilenme tehdidi ve ya tehlikesi ile karşı karşıya olduklarını ve dolayısıyla potansiyel olarak mağdur olduklarını iddia eden başvuru ile yalnızca ulusal hukukları değiştirmeyi veya toplumun menfaatini korunmasını amaç edinen başvurular arasında dikkatli bir ayırım yapılması gerekmektedir. Bu son bahsedilen türdeki ve içtihatla ”halk davası” (Actio popularious) olarak isimlendirilen başvurulara bireysel başvuru hakkı

dayanilabilecek anayasa hükümleri Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmenin kılavuzluğu ile dolaylı bir şekilde ortaya konulmuştur. Bu düzenleme anayasada hakların sözleşme hukukunda standartlara uygun yorumlanmasını getirecektir.²⁰⁹

Düzenleyici idari işlemler ve yasama işlemleri aleyhine doğrudan doğruya bireysel başvuru yoluna başvurulamaz.²¹⁰ Ayrıca, anayasanın yargı denetimi dışında tutmuş olduğu işlemlerde ve anayasa mahkemesi kararlarında da bu yola başvurulması mümkün değildir. (AYMKYUK m.45/3)²¹¹

Başvurunun yapılabilmesi tüm kanun yollarının tüketilmesi gerekmektedir. Ve bu haklardan güncel ve kişisel olarak doğrudan etkilendiğinde bireysel başvuru yapılabilir.²¹² İç hukuktaki tüm kanun yollarının tüketilmeksizin bireysel başvuru yoluna başvurulması mümkün değildir.

Bireysel başvurular Kanun ve içtüzükte gösterilen usul ve esaslar çerçevesinde yazılı olarak ya doğrudan doğruya Anayasa Mahkemesine ya da Anayasa Mahkemesine ulaştırılmak üzere diğer mahkemelere veya yurt dışı temsilciliklere yapılabilir.

Kanunda bireysel başvuru avukatla temsil zorunluluğunu getiren bir düzenleme olmadığı gibi bunu engelleyen bir hüküm de bulunmamaktadır. Başvurucu isterse bir avukatla temsil edilebilir, fakat bu durumda vekâletnamenin başvuru dilekçesi ile birlikte Mahkemeye sunulması gerekmektedir. Bireysel başvuru dilekçesinde başvuru ve varsa temsilcisinin kimlik ve adres bilgileri, İşlem, eylem ya da ihmal nedeniyle ihlâl edildiği ileri sürülen hak ve özgürlük, Dayanılan Anayasa

tanınmamıştır. Dolayısıyla bireylerin, kendi bireysel haklarının ihlâl edildiğini ileri sürmeden toplumun menfaatlerinin ihlâl edildiği iddiası ile anayasa mahkemesine bireysel başvuruda bulunma hakları bulunmamaktadır(b.no:2014/11438,24/7/20014,s20)./33...Mahkememiz önceki tarihli kararlarında ,derece mahkemeleri önündeki taraf ehliyeti ile bireysel başvuru yönünden kişi açısından yetkinin aynı şey olmadığını ,kişi bakımından konusunun mahkememizi takdir değerlendirilmesine tabi olduğunu ifade etmiştir.(b.no:2013/1752,26/6/2014,s40).Bu haliyle başvuru söz konusu meclis soruşturmasının tarafı değildir .Aym bireysel başvuru-10.12.2014-2014/18803,RG 21.02.2015 NO:29274.

²⁰⁹ Bireysel Başvuruda Kamu Gücünün ,İşlem ,Eylem Ve İhlali İle İhlâl Ettiği İddia Edilebilecek Olan Haklar Hakkında: Osman Doğru ,**Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Rehberi**, İstanbul 2102,5-65 ;Selami Turabi ,**Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Rehberi** ,Ankara 2013, 43-91.

²¹⁰ “19.başvuru dilekçesinde 298 sayılı kanunun 3 maddesi ile 2839 sayılı kanunun 4.maddesinin anayasa aykırı olduğu gerekçesiyle iptali gerektiği iddia edilmiştir. Bireysel başvuru kapsamında bir yasama işleminin doğrudan ve soyut olarak anayasaya ,aykırı olduğu iddiasıyla anayasa mahkemesine başvuru yapılamaz /20.açıklanan nedenlerle doğrudan ve soyut olarak yasama işlemlerini iptali talebini içerdiği anlaşılan başvurunun konu bakımından yetkisizlik “nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir. AYMK. Bireysel Başvuru,**2012/30-5.3.2013**, www.anayasa.gov.tr, e.t: 18.04.2019

²¹¹ “Ancak tüketilmesi gereken başvuru yollarının ulaşılabilir olmaları yanında telafi kabiliyetine haiz ve tüketildiklerine başvuru şikayetlerini gidermede makul başarı şansı tanınmaları gerekir. Dolayısıyla mevzuatta bu yollara yer verilmesi tek başına yeterli olmayıp ,uygulamada etkili olduklarının gösterilmesi, yada en azından etkili olmadıklarını kanıtlanmış olması gerekir. AYMK, Bireysel Başvuru;2012/1137-2/7/2013;2012/239-2/7/2013,PRG. 29,RG 18.07.2013 NO:2871.

²¹² **Yayın** **Ulusal** **Yargı** **Ağı** **Projesi** **Hukuki**
Yardım,http://www.hukukiyardim.gov.tr/sayfalar/66_Soru.pdf,e.t:18/04/2019.

hükümleri ve ihlâl iddiasının gerekçesi, Kanun yollarının tüketilmesine ilişkin aşamalar, Başvuru yollarının tüketildiği veya başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarih, Başvurucu zarara uğramışsa zararın miktarı, Başvurucunun iddiasına dayanak yaptığı deliller, İhlâl neden olduğu ileri sürülen işlem veya kararların aslı ya da örneği ile başvuru harcının ödendiğine dair belgenin de dilekçeye eklenmesi gerekir. Bunlara ilaveten başvuru bir avukat tarafından temsil ediliyorsa, temsile ilişkin vekâletnamenin de sunulması gerekir.

Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesi, anayasa mahkemesindeki komisyonlar tarafından yapılacaktır. Komisyon, önüne gelen bir başvuru dosyası üzerinde, ilk olarak başvurunun usulüne uygunluğu (başvuru evrakının tam olması, başvurunun yapıldığı yer vb.) ve onun Mahkemenin yetkisi (konu, zaman, yer ve kişi bakımından) dâhilinde olup olmadığı yönlerinden bir inceleme yapar. Ayrıca başvurunun kabul edilebilmesi için komisyonun başvurunun temel anayasal önemi konusunda ikna olması veya başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun olarak değerlendirmemesi gerekir. Komisyonlar incelemelerini dosya ve evrak üzerinden yapacaktır.

“Kabul edilebilirlik şartlarını taşımadığına yani, başvurunun usulüne uygun yapılmadığına, mahkemenin yetkisine ve yer kişi dahilinde olup olmadığı yönünde, oybirliği ile karar verilen başvurular hakkında, kabul edilemezlik kararı verilir. Oy birliği sağlanamayan dosyalar bölümlere havale edilir”. Böylece komisyonlarda çözülemeyen kabul edilememe sorununun doğrudan ilgili bölüme havale edilmesi ve bu konudaki kararın bölüm tarafından alınması esası benimsenmiştir. Gerek komisyon gerekse bölümler tarafından alınan kabul edilemezlik kararları kesin nitelik taşımakta ve ilgililere tebliğ edilmektedir.

Komisyonlarca yapılan ön inceleme neticesinde, Kabul edilebilirliğine karar verilen bireysel başvuruların esas incelemesinin her biri bir başkanvekili ve dört üye ile toplanan iki bölüm tarafından yapılacağı esası getirilmektedir. Bölümlerde esas ilişkin incelemeler yapılır, Bölümler esasa ilişkin incelemelerini dosya üzerinden yapmakla beraber gerekli gördükleri hallerde duruşma yapılmasına da karar verebilirler. Komisyonlarda yalnızca dosya ve evrak üzerinde inceleme yapılmasına karşın, bölümlerde ise hem evrak üzerinde hem de duruşmalı olarak inceleme yapılabilmektedir. Ayrıca bölümler, komisyonların sadece kabul edilebilirlik şartları konusunda yaptıkları incelemeden ziyade “bir temel hakkın ihlal edilip edilmediğine

yönelik her türlü araştırma ve incelemeyi yapabilir. Başvuruyla ilgili gerekli görülen bilgi, belge ve deliller ilgililerden istenir”.

“Bölümlerin, bir mahkeme kararına karşı yapılan bireysel başvurulara ilişkin incelemeleri, bir temel hakkın ihlal edilip edilmediği ve bu ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağına belirlenmesi ile sınırlıdır. Bölümlerce kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.” Bölümler tarafından yapılan esas inceleme neticesinde, iki farklı kararın alınması mümkündür. Bu kararlar; başvurucunun bir temel hakkının ihlal edildiği kararı ya da bir temel hakkının ihlal edilmediği kararlarıdır.

Salt bireysel başvurunun yapılmasının ilke olarak başvuru konusu işlemin yürürlüğü üzerinde bir etkisi olmamaktadır. Ancak bölümler, esas inceleme aşaması ile sınırlı olarak başvurucunun temel haklarının korunması için zorunlu gördükleri tedbirlere “re’sen veya başvurucunun talebi üzerine karar verebilir.”

Bir temel hakkın ihlal edildiğinin tespiti durumunda Anayasa Mahkemesi, “ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere” de hükmeder. Ancak ihlalin bir mahkeme kararından kaynaklanması halinde Anayasa Mahkemesinin öncelikle bu ihlalin ortadan kaldırılması için yeni bir yargılamaya gereksinim bulunup bulunmadığı konusunda değerlendirme yapması gerekir.

Yeniden yargılama yapılması için yeniden yargılama için hukuki yararın olması gerekmektedir. Yeniden Yargılamada Hukuki Yarar Olmaması, bazı durumlarda ihlalin niteliği nedeniyle bunun giderilmesi yeni bir yargılamayı gerektirmez. Bu takdirde Anayasa Mahkemesi Ya doğrudan başvuru lehine kendisi tazminata hükmedecek, ya da kendisi tazminata hükmetmek yerine başvurucuya genel mahkemelerde dava açma yolunu gösterebilecektir.

Anayasa mahkemesinin yeniden yargılama yapılabilmesi için yargılamanın yenilenmesi konusunda hukuki yarardan sonra yargılamanın yenilenmesinin gerekmesi gerekmektedir. İhlalin ortadan kaldırılması için yeni bir yargılamanın gerekmesi, Anayasa Mahkemesi, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosyayı ihlale neden olan işlemi yapan mahkemeye gönderir. Bu karar doğrultusunda yeniden yargılama yapmakla yükümlü olan mahkeme, mümkünse dosya üzerinden Anayasa Mahkemesinin ihlâl kararında tespit ettiği ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak nitelikte karar vermelidir. Yeniden yargılama yapılabilmesi için yukarıda sıraladığımız iki şartın kümülatif bir şekilde mevcut olması gerekmektedir. Eğer kümülatif bir şekilde değilse o takdirde yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulması mümkün değildir.

Diğer görevleri çerçevesinde verdiği kararlar gibi bireysel başvuru bağlamında verilen “Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. Bireysel başvuru neticesindeki karar; yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar”. Bu nedenle, yargı mercilerinin buna direnmesi ya da aksi yönde karar vermeleri düşünülemez. Bu kurala aykırı hareket edilmesi her şeyden önce yeni bir temel hak ihlalinin ortaya çıkaracağından başvurucunun tekrar Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi mümkündür.



SONUÇ

Gerek uluslararası gerek ulusal mevzuatımızda çocuk kavramının tanımına ve uluslararası mevzuatta çocuklara özgü yargılamada hangi kurallarının uygulandığına değinilmiştir. Çocuk mevzuatımızda Pekin Kuralları, Riyad ve Havana Kuralları İle ilgili bilgiler verilmiş olup ulusal mevzuata etkisine değinilmiştir. Çocuk yargılaması açısından iç hukukumuzdaki mevzuatımızda eksiklikler mevcuttur. İç hukuk mevzuatımızda da uluslararası sözleşmelere uyarlanması gerekmektedir.

Çocuğun yargılaması iki ana başlıkta anlatılmıştır. Çocukların yargılamasının soruşturma aşamasında mevzuatımızda eksiklikler mevcuttur. En önemli eksikliklerden bir tanesi suça sürüklenen çocukların ifadesinin alınması Cumhuriyet Savcısı huzurunda olurken, mağdur çocukların ifadesinin alınması kolluk tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu durumun, ivedilikle mevzuatta değişiklik yapılması suretiyle değiştirilmesi gerekmektedir. Gerek suça sürüklenen çocuk gerekse mağdur çocuğun çocuk bürosunda görevli olan çocuk savcıları tarafından ifadesinin alınması gerekmektedir. Mağdur ve suça sürüklenen çocuklar için savcı huzurunda alınması zorunluluk olması gerekmektedir. Çocuk yargılamasında her ne kadar savcı huzurunda ifade alınması gerektiği yazılsa bile uygulamada farklılıkların arz ettiğini ve de uygulama sonucunda çıkan olumsuzlukları önlemek için, belirtilen düzenleme yapılamayacak olsa bile, en azından çocuk birimlerindeki kolluğun belli spesifik bir birim oluşturmaları sadece çocuklarla ilgili suçlara bakmaları ve çocuk psikolojisi ve konuyla ilgili eğitimler verilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Savcının ifadesinin alınması aşamasında her yaş grubunda da bu bireylerin on sekiz yaş altında olmaları sebebiyle sosyal çalıştırma görevlileri bulunması gerekmektedir. Zorunlu olarak bulunması gereken Sosyal inceleme görevlilerinin daha iyi eğitilmeleri ve alanlarında uzman kişilerden oluşması gerektiğini düşünmekteyiz. Sosyal İnceleme uzmanları tarafından hazırlanan sosyal inceleme raporlarının belli bir düzende ve anlaşılır vaziyette yapılması gerektiği aksi takdirde adaletsiz kararlara yol açabileceği anlatılmak istenilmiştir. Soruşturma aşamasında sosyal inceleme raporu alınmasının gereklilik olduğu maddenin değiştirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Mevzuatta zorunluluk olarak düzenlenmesi gerekmektedir.

Soruşturmaya sona erdiren durumlardan soruşturmaya yer olmadığına dair kararın daha da yaygınlaştırılması gerektiği en azından adının olduğu ve uyar veritabanına bu kararın yüklenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Yine çocuk yargılamasında soruşturma evresinin sona erdiren sebepler arasında sıralanan cumhuriyet savcısının takdir yetkisinde olan kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının alınması uygulamada daha çok uygulanması gerekmektedir. Her ne kadar kanun da bu kararın verilebileceği yazsa bile uygulamada uygulanabilmesini sağlamak için cumhuriyet savcısının takdir yetkisinden çıkarılıp cumhuriyet savcısının eğer şartlar oluştuğu takdirde vermesi gerektiği yani başka bir deyişle vermesinin zorunlu olarak belirtildiği şeklinde düzenleme yapılmaktadır.

Çocuklara kelepçe takılamayacağı belirtilmiş olup, tehlikeli durumlarda kolluğun önleme alabileceği belirtilmiştir. Bu hususta kolluğa geniş yetki verilmiştir. Mevzuatımızda, hangi tehlikeli hallerde ne tür önlemler alınacağı belirtilmemiştir. Bu hususun mevzuatta belirtilmesi gerekmektedir. Tehlikeli durumlarda kolluğun ne tarz önlemler alabileceği ya da hangi önlemleri kesinlikle alamayacağı açık açık belirtmek suretiyle değişiklik yapılabilir.

Başka bir mevzuatımızın değiştirilmesi sebebi ise; çocuklar ve yetişkinlerle birlikte suç işledikleri durumlarda eğer dosyaların birleştirilmesi gerekiyorsa genel mahkemede yani yetişkinler, olduğu mahkemede birleştirme yapılmaktadır. Mevzuatımızda ve uygulamada bu şekilde uygulanmaktadır. Ancak çocuklar toplumumuzun hassas insanları olması sebebiyle yetişkinlerle aynı yargılamanın içerisinde bulunmaları sebebiyle sıkıntılar yaşanacaktır. Her durumda çocuk ve yetişkinler gerek soruşturması ve de gerekse kovuşturması ayrı ayrı yapılması gerekmektedir. Bu hususta hiç bir şekilde istisna getirilmemesi gerekmektedir. Eğer yetişkinlerin yargılaması ile birlikte yürütülmedi gereken bir durum olduğu takdir de bekletici mesele yapılmak suretiyle uyuşmazlık çözülür ve kararlarda birlik oluşturulabilmektedir.

Çocuk mahkemesinde görevli olan hakimler çocuklarla ilgili eğitimlerin almış olması gerekmektedir. Çocuk psikolojisinden iyi anlayan insanlar olması gerekmektedir. Aksi takdirde zaten hassas olan bu varlıklar, ileriki yaşantılarında daha çok sıkıntıya neden olacaklardır.

Çocuk yargılamasında kovuşturma evresine, kovuşturma evresinde süjelere, kovuşturma evresinin genel özelliklerine ayrıntılı vaziyette değinilmiş olup ayrıca kovuşturma evresini sona erdiren sebeplerde izah edilmiştir.

Çocuğun çağrıldığı duruşmaya gelmediği takdirde, mahkeme salonuna zorla getirilebileceği belirtilmiştir. Mahkeme salonuna zorla getirilmesi çocuğun psikolojisini bozacaktır. Çocukların hassas insanlar olduğunu ve de çocuğun yüksek yararı olması

gerektiğinin düşündüğümüzde çocuğun mahkeme salonuna zorla getirilmesinden ziyade çocuk dostu ortamdan özellikle de mahkeme dışında sosyal araştırama görevlileri vasıtasıyla sorgusunun yapılması sağlanmalıdır.

Kovuşturmayı sona erdiren sebeplerde bir tanesi de davanın düşmesi olarak niteleyebilir. Davanın düşmesi durumlarından olan zamanaşımı konusunda ne zaman hesaplanacağı hususunda öğretide farklı görüşler mevcuttur. Bizimde katıldığımız görüş ise şüpheden sanık yararlanır ilkesinin zamanaşımının başlangıç zamanında da göz önüne alınması gerektiğidir.

Ceza zamanaşımını kesen ve durduran sebeplere değinilmiştir. Ceza zamanaşımının durması Türk ceza kanununda belirtilmemiş, ceza güvenlik tedbiri ve infazı kanununda belirtilmiştir. Ancak ceza zamanaşımının kesilmesi Türk ceza kanununda belirtilmiştir. Ceza zamanaşımı hüküm verildikten sonraki aşama olması sebebiyle ceza zamanaşımının kesilmesinin ceza güvenlik tedbiri ve infazı kanununda belirtilmesi gerekmektedir. Mevzuatta ivedilikle değişiklik yapılması gerekmektedir.

Dava zamanaşımının kesilmesi durumunda mevzuatta dava zamanaşımı süresinin yarıdan fazla uzatılamayacağına yönelik kural olmasına karşın dava zamanaşımını durması durumunda böyle bir kural mevzuatta belirtilmemiştir. Bu durumda zamanaşımının durması durumunda süresiz olarak uzayabileceği anlaşılmaktadır. Buna yönelik herhangi bir karar olamamasına karşın çok uzun bir süre dava durduktan sonra yeniden davaya devam olunması durumunda, zamanaşımı müessesenin sosyal yararının kalmaması, delillerin kaybolması, suçlunun ıslah olması gibi kabul ediliş gerekçelerine ters düşmekle, azami bir durma süresinin kanunda düzenlenmesi yerinde olacaktır. Bu durum mevzuatımızda eksikliktir, ivedi olarak eklenmesi gerekmektedir.

Yargıtay cumhuriyet başsavcılığının yapmış olduğu itirazda, kararı veren dairenin kararı red edildiği takdirde Yargıtay ceza genel kuruluna gönderilebilmesine karşın, bölge adliye mahkemesinde ilgili mahkemenin itirazı red ettiği zaman, itirazın reddinin kesin olması hukuka uygun değildir. Temyiz mercii olan Yargıtay ceza dairelerinin vermiş olduğu kararlar dahi ceza genel kurulunda görüşülürken bölge adliye mahkemesinin kararlarının böyle bir kurulda görüşülmeksizin kesin olarak kabul edilmesini anlamak mümkün değildir. İvedi olarak bu hususta mevzuatta değişiklik yapılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Yazılı Eserler

A.Aydın Kuyucu, **Kanun Yararına Bozma**, Ankara 2009.

Abdullah Polat Gözübüyük, **Türk Ceza Kanunu Şerhi** 15.Bası, İstanbul(tarihsiz).

Ahmet Aslan, **Cumhuriyet Savcısı Ve Soruşturma**, Legal Yayıncılık ,Güncellenmiş 4.Baskı,İstanbul 2016.

Ahu Karakurt, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Muhakemenin Yenilenmesi** ,Ankara 2009.

Ali Bayram ,Gordon Jones ve Birsen Çankaya, **Yeni İngilizce Büyük Sözlük**, Fono Yayınları, İstanbul 2014.

Ali Rıza Çınar, **Türk ve Alman Ceza Yargılama Hukukunda İstinaf**, Ankara 2010.

Aydın Atılğan Ve Eylem Ümit Atılğan, **Çocuk Hakları Paradigması ve Çocuk Ceza Yargılamasına Hakim Olan İlkeler Açısından Türkiye’deki Düzenleme ve Uygulamaların Değerlendirilmesi** , Mattek Matbaacılık Basım Yayın Tan. San. Tic. Ltd Şti, Ankara 2009.

Ayhan Önder ,”**Muhakemenin İadesinde Reform (Yargılamanın Yenilenmesi),Cumhuriyetin Ellinci Yılında Ceza Adaleti Reformunu İlkeleri Sempozyumu Kanun Yolları**”,İstanbul 1973.

Ayhan Önder, “Muhakemenin İadesinde Reform”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C.38, No:1-4, İstanbul1973.

B.Weillant Einfkrung,**İn die Praxis des Strafverfahrens**,München 1996.

Baha Kantar, **Ceza Muhakemeleri Usulü Üçüncü Kitap Kanun Yolları**, Ankara 1957.

Bahadır Kılınç, ”**Karşılaştırmalı Anayasa Yargısında Bireysel Başvuru(Anayasa Şikayeti) Kurumu Ve Türkiye Açısından Uygulanabilirliği ‘**”,**Anayasa Yargısı Dergisi**, C.25,2008.

Bahri Öztürk, Mustafa R. Erdem ve Veli Özer Özbek, **Ceza Muhakemesi Hukuk Temel Bilgiler**, Ankara 2001.

Bahri Öztürk, Veli Özer Özbek ve Mustafa Ruhan Erdem, **Uygulamalı Ceza Muhakeme Hukuku**, Ankara 2002.

Bahri Öztürk/Durmuş Tezcan /Mustafa Ruhan Erdem/Özge Sırma Gezer/Yasemin F. Saygılar/Esra Alan ,**Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara 2009.

- Beulke Wolfgang, **Strafprozeßrecht**, Heidelberg 2002.
- Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Temmuz 2012 Değişikliklerle Güncellenmiş Ve Geliştirilmiş 3.Baskı Ankara 2012.
- Cumhur Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi ,2018.
- Çetin Arslan, “Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına İtirazı” ,**Ceza Hukuku Dergisi**, Aralık 2007.
- Çetin Arslan, Yasama Dokunulmazlığının Zamanaşımına Etkisi, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S 1, C57,Ankara 2008.
- Devrim Güngör, **5237 ve 5271 sayılı Kanunlar Işığında Şikayet Kurumu**, Ankara 2009.
- Doğan Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Yetkin Yayınevi,5.Baskı, Ankara 2015.
- Doğan Soyaslan, **Kriminoloji (Suç ve Ceza Bilimleri)**, Yetkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2003.
- Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve Murat Önok ,**Teorik Ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, Genişletilmiş Ve Güncellenmiş 8.Baskı,Ankara 2012.
- Ejder Yılmaz, **İstinaf**, Yetkin Yayınları,2.Baskı, Ankara 2005.
- Emine Akyüz, **Çocuk Hukuku –Çocukların Hakları ve Korunması**,5.Basım,Pegem Akademi, Ankara 2016 .
- Eralp Özgen, **Ceza Muhakemesinin Yenilenmesi** ,Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınevi, Ankara 1968.
- Erdener Yurtcan, **Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Şerhi ve İlgili Mevzuat**, Cilt: II, İstanbul 1988.
- Erdener Yurtcan, **Ceza Yargılaması Yasası 1973 Değişikliği**, İstanbul 1978.
- Erdener Yurtcan, **Ceza Yargılamasında Kesin Hüküm**, İstanbul 1987.
- Erdener Yurtcan, **Çocuk Koruma Kanunu ve Yorumu**, Kare Yayınları, İstanbul 2006.
- Erdener Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, 9. bası, İstanbul 2002.
- Erol Cihan ve Feridun Yenisey, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul 1996.
- Esra Alan Akcan, “Soruşturma Evresinde Mağdurun Hakları ve Yükümlülükleri”, **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2 (2)**, Güz 2015.
- Fahri Gökçen Taner, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, Ankara 2008.
- Faruk Erem, Ahmet Danışman ve Mehmet Emin Artuk, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 14. Baskı, Ankara 1997.
- Faruk Erem, **Ceza Usul Hukuku**, Ankara 1968.
- Faruk Erem, **Diyalektik Açından Ceza Yargılaması Hukuku**,6.Baskı,Ankara (tarihsiz).

- Faruk Erem, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Cilt: III, Ankara 1993.
- Ferhat Burgul,” Türk Ceza Kanununda Dava ve Ceza Zamanaşımı”, **Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul 2009.
- Francesco Carrara, **Manuale Di Procedura Penale Del WEISKE**, Firenze 1874
- Fusun Sokullu-Akıncı, **Kriminoloji (Ders Notları)**, İstanbul 1994.
- Genaro David Gongora Pimentel,” Ampora Ne İçindir?”, **Anayasa Yargısı Dergisi** C.26,2009.
- Gerhart Holzinger,”Avusturya Anayasa Hukukunda Anayasa Şikayeti Ve Bireysel Başvuru” **Anayasa Yargısı Dergisi** ,C.26,2009.
- Giovanni Leone, **Trat-tato di Diritto Processuale Penale III**, Napoli 1961.
- Güneş Ergün Okuyucu , “Soruşturmanın Gizliliği”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S. 59, C.2, 2010.
- Haluk Yavuzer, **Çocuk Ve Suç**,11.Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul 2006.
- Hamide Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Temyiz Sebebi Olarak Emredici Usul Kurallarına Aykırılık Prof. Dr. Aydın Aybay’a Armağan**, İstanbul 2004.
- Handan Yokuş Sevik, “Çocuk Yargılaması Hukukunda Hazırlık Soruşturması”, **Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 8,Sayı 1-2.
- Haydar Erol, **Yeni Türk Ceza Kanunu**, Yayın Matbaacılık, Ankara 2005.
- Hüsamettin Uğur, “Ceza Muhakemesinde Kovuşturma Mecburiyeti İlkesinden Maslahata Uygunluk İlkesine Makaleler”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 73, 2007.
- Hüseyin Bal, **Suç Sosyolojisi**, Fakülte Kitabevi, Isparta 2013.
- İlhan Akbulut, ”Ceza Muhakemesi Usulü Hukukunda Muhakemenin İadesi”. **İstanbul Barosu Dergisi**,C.78,(2004/4),1556
- İzzet Özgenç ,**Türk Ceza Hukuku Mevzuatı**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2007.
- Kamil Yıldırım, **Hukuk Devletin Gereği İstinaf**, Nesil Matbaacılık, İstanbul 2000.
- Kim Jonk-Dae,”Anayasa Şikayeti Sistemi: Kore Deneyimi” **Anayasa Yargısı Dergisi** C.26,2009.
- Kubilay İnan, **Ceza Yargılamasında Yasa Yolları**, Ankara 2006 .
- Kubilay Taşdemir, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, Cantekin Matbaacılık, Ankara Nisan 2011.

- Kunter Nurullah, Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoğlu, **Muhakeme Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul 2006.
- M. Tahir Taner, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul 1955.
- Mehmet Ali Uzun “Ceza Hukukunda Zamanaşımı”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, **Yayımlanmış Doktora Tezi**, İstanbul 1994.
- Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen ve A. Caner Yenidünya, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Yeniden Gözden Geçirilmiş 3. Bası, Ankara .
- Metin Efe, “Çocukların Cezai Sorumluluğu”, **Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Konya 2008.
- Muhtar Çağlayan, “Yazılı Emrin Hukuki Niteliği, Kabulü Nedeni ve İşleyiş Tarzı Üzerinde İnceleme”, **Yargıtay Dergisi** ,C1,Ankara 1975/2.
- Mustafa Özen, “Non Bis İn İdem (Aynı Fiilden Dolayı İki Kez Yargılama Olmaz) İlkesi,” **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** ,C. XIV, Y. 2010.
- Mustafa Özen, “Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi”, **Ankara Barosu Dergisi**, Y. 67, S. 3, Yaz 2009.
- Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu ,**Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara 2015.
- Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu , **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Savaş Yayınevi, Ankara 2012,15.Baskı.
- Nur Centel ,Hamide Zafer ve Özlem Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**,3.Baskı,İstanbul Ekim 2005.
- Nur Centel ve Hamide Zafer , **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınevi 12.Baskı,İstanbul 2015.
- Nur Centel, Hamide Zafer ve Özlem Yener Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**,4.Baskı, İstanbul 2006.
- Nuri Berber ,”Türkiye’de Çocuk Suçluluğu İle Mücadele Politikası Analizi: İstanbul Örneği “,**Yayımlanmış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, İstanbul 2015.
- Nurullah Kunter ,Feridun Yenisey, **Muhakeme Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku Birinci Kitap ,Ceza Muhakemesini Genel Hükümleri**, İstanbul 2002.
- Nurullah Kunter ve Feridun Yenisey, **Muhakeme Hukuku Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, İkinci Kitap, (Öğrenme Kitabı II) 12. bası, İstanbul 2003, No. 50. 8-II

- Nurullah Kunter, “Ceza Hukukunda Zamanaşımı”, **Yayınlanmamış Doçentlik Tezi**, İstanbul 1951.
- Nurullah Kunter, Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul 2008.
- Nurullah Kunter, Olağanüstü Temyiz Kanun Yolunda Reform ve Ceza Adaleti Reformunun İlkeleri, **Sempozyum II, Kanun Yolları**, İstanbul 1973.
- Oben Südütemiz, “İstanbul Kartal Çocuk Ağır Ceza Ve Çocuk Mahkemelerine Sunulan Sosyal İnceleme Raporlarının Değerlendirilmesi”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi** İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul 2009.
- Oğuz Polat, **Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004.
- Osman Doğru, **Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Rehberi**, İstanbul 2012.
- Öztekin Tosun, “Ceza Adaleti Reformunun İlkeleri Sempozyumu II ;Kanun Yolları-Temyiz Kararlarına Karşı Kanun Yolları” **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası** 1973.
- Pac Zolayif, “Anayasa Şikayeti: Bir Karma Çözüm Mü ?”, **Anayasa Yargısı Dergisi**, C.26, 2009.
- Robert Von Hippel, **Der Deutsche Strafprozess**, Marburg 1941.
- Rona Serozan, **Çocuk Hukuku**, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2000.
- Rudolf Mellinghof, “Federal Almanya Cumhuriyetinde Anayasa Şikayeti”, **Anayasa Yargısı Dergisi**, C.26, Ankara 2009.
- Sami Selçuk, “Doğru terim “MUHAKEME” değil, “YARGILAMA”dır,” **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C 19, S 2, 2013.
- Savaş Vural ve Sadık Mollamahmutoğlu, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, C1,2, Baskı Ankara 1995.
- Sedat Bakıcı, “Ceza Adaletinde Bilirkişi”, **II. Bilirkişi Eğitim Semineri**, TÜRMOB Yayınları, Ankara 2000.
- Sedat Bakıcı, **5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri**, Adalet Yayınevi, Ankara 2007.
- Selami Turabi, **Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Rehberi**, Ankara 2013.
- Selda Bülbül ve Sevgi Doğan, “Suça Sürüklenen Çocukların Durumu ve Çözüm Önerileri”, **Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi**, Kırıkkale 2016.

- Sema Buz, Kübra Düzyurt ve Mehmet Sağlam, “Aile Mahkemesinde Çalışan Sosyal Çalışma Görevlilerinin Sosyal İnceleme Raporlarına İlişkin Değerlendirmeleri: Ankara Adliyesi Örneği”, **Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi**, C 26, S 2, Ekim 2015.
- Serap Keskin, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Temyiz Nedeni Olarak Hukuka Aykırılık ‘Yayımlanmış Doktora Tezi’, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1997.
- Serdar Talas, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Başsavcılığın İtirazı”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası** 2012, C. LXX, S. 1.
- Sevda Uluğtekin, **Çocuk Adalet Sisteminde Sosyal İnceleme Raporu(SİR) ve Gözetim Raporu(GR) El Kitabı**, İngiltere Büyükelçiliği, Ankara Mayıs 2005.
- Sevi Bakım, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi” Makalesi “, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Yıl:2013, Cilt:19, Sayı:2.
- Sibel İnceoğlu(editör),**İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa -Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında İnceleme** ,1.Bası,İstanbul 2013.
- Sulhi Dönmezer ve Ayhan Önder, “Hızla Şehirleşen Ve Sanayileşen Bir Küçük Şehir Toplumunda Suçluluk(Ereğli Projesi) : Ceza Usul Hukukunda Muhakemenin İadesine Ait Bazı Meseleler”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, İstanbul 1974,C38,S1-4.
- Sulhi Dönmezer ve Sahir Erman ,**Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, C III,7.baskı.
- Sulhi Dönmezer, **Kriminoloji**, Beta Basım Yayım, 8.Bası, İstanbul 1994.
- Timur Demirbaş, **Kriminoloji**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2001.
- Tolga Şirin, **Türkiye’de Anayasa Şikayeti (Bireysel Başvuru),İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Ve Almanya Uygulaması İle Mukayeseli Bir İnceleme**, İstanbul Haziran 2013.
- Tülin Günşen İçli ,**Kriminoloji**, Bizim Büro Basımevi, 3. Baskı, Ankara 1999.
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü**, “Çocuk”, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009.
- Valery Zorkin’’Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi Uygulamasında Bireysel Başvuru’’, **Anayasa Yargısı Dergisi**,C.26,Ankara 2009.
- Veli Özer Özbek, ,M. Nihat Kanbur, Koray Doğan, Pınar Bacaksız ve İlker Tepe, **Türk Veli Özer Özbek, Mehmet Nihat Kanbur, Koray Doğan, Pınar Bacaksız ve İlker Tepe, Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara (tarihsiz).

Yener Ünver ve Hakan Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku** Cilt 2, Adalet Yayınevi, Ankara(tarihsiz).

Yener Ünver ve Hakan Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, Adalet Yayınevi, Ankara 2017.

Yener Ünver ve Hakan Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara 2018.

Yusuf Solmaz Balo, **Uluslararası İlkeler Işığında Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulaması**, Ağustos 2005.

İnternet Siteleri Ve Veri Tabanları

[http://arsiv.sabah.com.tr/2005/12/26/spo102. Html.](http://arsiv.sabah.com.tr/2005/12/26/spo102.Html)

[http://blog.milliyet.com.tr/vitriol.](http://blog.milliyet.com.tr/vitriol)

[http://en.wikipedia.org/wiki/Criminology.](http://en.wikipedia.org/wiki/Criminology)

[http://www.hukukiyardim.gov.tr/sayfalar/66_Soru.pdf.](http://www.hukukiyardim.gov.tr/sayfalar/66_Soru.pdf)

[https://dergipark.org.tr/download/article-file/96119.](https://dergipark.org.tr/download/article-file/96119)

[www.anayasa.gov. Tr.](http://www.anayasa.gov.tr)

[www.baskent.edu.tr/zekih/ogrenci/makale.htm.](http://www.baskent.edu.tr/zekih/ogrenci/makale.htm)

[Www.Kriminoloji.Com.](http://Www.Kriminoloji.Com)

[www.med.ege.edu.tr/m_hanci/cocukbildirgesi.html.](http://www.med.ege.edu.tr/m_hanci/cocukbildirgesi.html)

www.tdk.gov.tr

EKLER

EK 1: Etik Kurulu Onay Belgesi

T.C	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	16147176676
ADI VE SOYADI	Betül Asena Sönmez
ÖĞRENCİ NO	20172022
TEL. NO.	5069901500
E - MAİL ADRESLERİ	betul.asena.sonmez@gmail.com
ANA BİLİM DALI	Kamu Hukuku
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	TEZ
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLİK KAYDININ YAPILIP-YAPILMADIĞI	2018 / 2019 - GÜZ / BAHAR DÖNEMİ KAYDINI YENİLEDİM.
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	Suçta sürüklenen çocukların yargılanması
TEZİN AMACI	Uygulama ve mevzuattaki eksikliklerin giderilmesi
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	Suçta sürüklenen çocukların yargılanması
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI- ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE YYGULANACAĞI GİBİ YRINTILI BİLGİLER	
YYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ İLÇEKLERİN İAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - İLÇELERİN YYGULANACAĞI	

ÖLÇEKLER, FORMLAR,
.... V.B. GİBİ
EVRAKLARIN
İSİMLERİYLE BİRLİKTE
KAÇ ADET/SAYFA
OLDUKLARINA AİT
BİLGİLER İLE
AYRINTILI
YAZILACAKTIR)

- 1) (.....) Sayfa Ölçeği.
2) (.....) Sayfa Anketi.
3) (.....) Sayfa Formları.
4) (.....) Sayfa

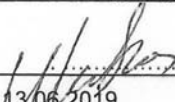
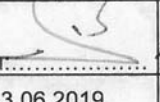
ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: Betül Asena SÖNMEZ

ÖĞRENCİNİN İMZASI:
TARİH: 13 / 06 / 2019

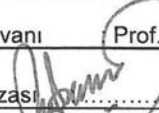
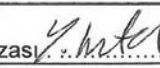
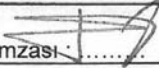
TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU

1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.

2. Anılan konu hukuk faaliyet alanı içerisine girmektedir.

1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI	A.B.D. BAŞKANININ ONAYI
Adı - Soyadı: Mustafa Şimşek	Adı - Soyadı:	Adı-Soyadı: Murat Kocayücel	Adı - Soyadı: Yücel Ertekin
Unvanı : Dr. Öğr. Üyesi	Unvanı:	Unvanı: Doç Dr.	Unvanı: Prof. Dr.
İmzası: 	İmzası:	İmzası: 	İmzası: 
13.06.2019	13.06.2019	13.06.2019	13.06.2019

ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER

Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz Aynur GÜLER	Adı - Soyadı: Ali Engin OBA	Adı - Soyadı: Mustafa Tervik ODMAN
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.
İmzası: 	İmzası: 	İmzası: 	İmzası:	İmzası:
..... / / 20.....	 / / 20.....	 / / 20.....	 / / 20.....	 / / 20.....
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi

OY BİRLİĞİ İLE



OY ÇOKLUĞU İLE



Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, 13/06/2019 - 13/06/2019 tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli iznin verilmesi taraflarımızca uygundur.

AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRÜNE ONAYLATILARAK ENSTİTÜ SEKRETERLİĞİNE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA YAZININ PUNTOSU İŞE 12 (ON İKİ) PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILARAK ÇIKTI ALINACAKTIR.

5000-1124

EK 2: Sosyal İnceleme Raporu

Kurum : İstanbul Pendik Sosyal Hizmet Merkezi
Havale Eden Birim : Merkez Müdürlüğü
Raporu Düzen. : Psikolog
Müracaat Tarihi : 17.11.2016
İnceleme Tarihi : 18.11.2016
Rapor Tarihi /No : 18.11.2016

MÜRACAATÇININ

Adı Soyadı : S.K
TC Kimlik No :
Anne / Baba Adı : A-A
Doğ. Yeri-Tarihi : G - 05.08.1970
Cinsiyeti : Kadın
Medeni Durum : Evli
Öğrenim Durumu :
Yakınlığı : Anne
İşi : Ev hanımı
Sosyal Güvencesi : 4/a zorunlu sigortalılar
Aylık Gelirleri :
İkamet Adresi : Pendik/ İstanbul
Telefon No : 0
Müracaat Nedeni : Sosyal Ekonomik Destek Talebi

HİZMETTEN YARARLANACAK BİREYİN

Adı Soyadı : H.E.K
TC Kimlik No :
Anne / Baba Adı : M - S
Doğ. Yeri-Tarihi : Pendik-2002
Cinsiyeti : Erkek
Medeni Durum : Bekar
Öğrenim Durumu : Lise Öğrencisi
Sosyal Güvencesi : 4/a zorunlu sigortalılar

Özür Durumu : Yok

Sağlık Durumu : --

GÖRÜŞME VE İNCELEMENİN

Nedeni : Müracaatın Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği Kapsamında

İncelenerek Değerlendirilmeye Tabii Tutulması.

Yapıldığı Yer : Müracaatçının İkamet Adresi, Sosyal Hizmet Merkezi

BİLGİ KAYNAKLARI

1. S. K
2. Mernis Kayıt Sistemi
3. SOYBİS Kişi Yardım Bilgileri

SORUNUN GENEL TANITIMI

S. K 17.11.2016 tarihinde müracaatta bulunarak çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayamadığını belirtmiş ve yardım talebinde bulunmuştur.

S. K, 23.10.1997 tarihinde M.K. ile görücü usulü tanışıp evlendiklerini ve bu evlilikten 07.09.1998 doğumlu H. K. ve 20.06.2002 doğumlu H.E.K. dünyaya gelmiştir.

Müracaatçı eşinin sabit bir işi olmadığını, düzenli olmamakla birlikte boya-badana, tamirat işlerinde çalıştığını belirtmiştir. S. K eşinin düzenli olarak alkol kullandığını, çocuklara ve kendisine şiddet uyguladığını, boşanmayı düşündüğünü ancak eşinden korktuğu için bu konuda bir şey yapmadığını belirtmiştir. Kızı H. K.'da babasının yalnızca alkol kullanmadığını, uyuşturucu madde kullanımının da olduğunu, babasının ölmesini istediğini, annesini boşanması konusunda desteklediğini belirtmiştir. Müracaatçının anlattığı bu durum komşuları tarafından da onaylanmıştır.

S. K kendisinin daha önce bir okulda temizlik görevlisi olarak çalıştığını, ancak çalıştığı firmanın okulla sözleşmesinin yenilenmediğini, bu sebeple kendisinin de işsiz kaldığını, bu dönemde birikmiş kira borçlarını ödeyebilmek amacıyla bankadan 5000 TL ihtiyaç kredisi çektiğini, ancak işten çıkınca borcunu ödeyemediğini, daha sonra ekonomik durumu iyi olan bir ailenin yanında temizlik işlerini yapmak üzere işe başladığını, ancak şu anda kanser riski bulunması, teşhisin henüz netleşmemesi dolayısıyla doktora gidip geldiğini ve bu süreçte işi bırakmak zorunda kaldığını

belirtmiştir. Müracaatçı hali hazırda yine birikmiş kira borçlarının ve faturalarının olduğunu ifade etmiştir.

KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ

S. K kendini açık ve net bir şekilde ifade ettiği, fiziksel ve bilişsel işlevlerinin yaşlıları ile uyumlu olduğu gözlenmiştir. İletişime açık olduğunu ve çocuklarına karşı sorumlu ve ilgili olduğu gözlenmiştir. Diğer taraftan müracaatçının müracaatçı yaşadığı durumu anlatırken duygulanmıştır. Öfke ve çaresizlik yaşadığı, psikolojik olarak yıpranmış olduğu gözlenmiştir.

İŞ DURUMU ve EKONOMİK DURUMU:

Müracaatçı 4 yıl bir devlet okulunda taşeronu bağlı olarak çalıştığını, ancak çalıştığı şirketin sözleşmesinin okulla yenilenmemesi sebebiyle işsiz kaldığını, daha 2 ay önce zengin bir ailenin yanında temizlik işlerine bakmak üzere çalışmaya başlamış, çalışmaya başladıktan 11 gün sonra rahatsızlanması sebebiyle işi bıraktığını belirtmiştir. Şu an arada eşi para verirse ihtiyaçlarını karşılayabildiğini, ancak eşinin çalışmadığını belirtmiştir. Kızı H. K.' ın daha önce Pendik'te bir ayakkabı mağazasında kısa süreli çalıştığını belirtmiştir.

YAŞ İLE EĞİTİM VE ÖĞRENİM DURUMU

Müracaatçı ilkokul mezunu olup bakım ve sorumluluğunu üstlendiği çocuğunun eğitim – yaş dökümü aşağıdaki çizelgede verilmektedir.

ÇOCUKLARIN EĞİTİM – YAŞ DURUMLARINI GÖSTERİR ÇİZELGE

ADI-SOYADI	TC KİMLİK	D.TR	OKULUN ADI	SF	Ş	NO
H.K.		1998	Üniversite Hazırlık			
H.E.K.		2002	Kavakpınar İmam Hatip Lise	1		

SAĞLIK DURUMU

Müracaatçı 2 ay önce göğüste oluşan kist nedeniyle doktora gittiğini, kanser şüphesi sebebiyle tetkiklerinin devam ettiğini, 24 yıl önce spondilolistezis (omurga kayması) hastalığı sebebiyle ameliyat olduğunu ve omuriliğinde protez olduğunu belirtmiştir

SABİKA DURUMU

Müracaatçı ve yakınlarının sabıka kaydı yoktur.

AİLE ve SOSYAL YAŞANTISI

Müracaatçının 20 yıllık evli olup, çocuklarından H.K. 18, H.E.K. 14 yaşındadır. Müracaatçı kendi anne babasının vefat ettiğini, eşinin ailesinin ise Düzce’ de yaşadığını, eşinin alkolik olduğunu ve zaman zaman uyuşturucu kullandığını, kendisine ve çocuklarına fiziksel ve psikolojik şiddet uyguladığını belirtmiştir. Eşinden boşanmak istediğini fakat korktuğunu da anlatmıştır.

YAŞANILAN KONUT DURUMU

Oturulan konut 2 oda ve 1 salondan oluşmakta olup eşyalar asgari yaşam düzeyi için yeterlidir. Isınma soba ile sağlanmaktadır. Aile 400 TL kira ödemektedir.

DEĞERLENDİRME ve SONUC

S. K ve çocuklarının yaşam koşulları; **Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği** kapsamında incelenerek SİR düzenlenmiştir.

Çocukların değerlendirmesinde; **5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanununun Temel İlkeler**

Başlıklı 4. Maddesi ile **Sosyal Ekonomik Destek Yönetmeliği** esas alınmıştır.

Müracaatçı S.K; eşinin kendisine ve çocuklarına şiddet uyguladığını, eşinin alkol ve uyuşturucu madde kullandığını, çalışmadığını ve eve bakmadığını, 2 çocuğunun olduğunu, ödenmemiş kira ve kredi borçlarının bulunduğunu, ayrıca kendisinin rahatsızlığı sebebiyle çalışmadığını, kurumumuzdan önceden yardım almadığını belirtmiştir.

Yapılan değerlendirme neticesinde müracaatçının ve çocuklarının ekonomik yoksunluk içerisinde olduğu, babanın çalışmadığı ve eve bakmadığı ayrıca annenin sağlık problemleri sebebiyle çalışabilecek durumda olmadığı tespit edilmiş olup; **2002 doğumlu lise öğrencisi H.E.K. adına Sosyal ve Ekonomik Destek**

Yönetmeliğinin 6.Maddesi (b) fıkrası ile 12.Maddesi uyarınca ve 13.Maddeye istinaden 1 yıl süreli nakdi yardım yapılması yardımın anne S.K.' ın hesabına yatırılmasının uygun olacağı kanaatine varılmıştır.

Psikolog



ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Ad-Soyad :Betül Asena SÖNMEZ
Doğum Tarihi ve Yeri :14.06.1994/ADANA
İletişim e mail : betul.asena.sonmez@gmail.com

EĞİTİM

2017-Tez Aşaması : Çağ Üniversitesi/ Kamu Hukuku - Yüksek Lisans
2012- 2017 : Çağ Üniversitesi-Hukuk Fakültesi

YABANCI DİL

İngilizce : Okuma, yazma ve konuşma iyi düzey

İŞ TECRÜBESİ

2018- ... : AVUKAT